

Nyugat-magyarországi Egyetem
Közgazdaságtudományi Kar
Széchenyi István Doktori Iskola

A biztosítás szerepe
a vállalati pénzügyi finanszírozásban
- doktori értekezés -

Témavezető:
Prof. Dr. Báger Gusztáv CSc
egyetemi tanár

Készítette:
Dr. Vértesy László
egyetemi adjunktus

Sopron, 2011

BÍRÁLATI LAP

**A biztosítás szerepe
a vállalati pénzügyi finanszírozásban**

értekezés doktori (PhD) fokozat elnyerése érdekében

Készült a Nyugat-magyarországi Egyetem
Széchenyi István Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola
Vállalkozás gazdaságtan és menedzsment programja keretében

Írta:

Dr. Vértesy László

Témavezető: Prof. Dr. Báger Gusztáv CsC

Elfogadásra javaslom (igen / nem)

igen /nem

(aláírás)

A jelölt a doktori szigorlaton 97 %-ot ért el.

Sopron, 2011. február 28.

.....
a Szigorlati Bizottság elnöke

Az értekezést bírálóként elfogadásra javaslom (igen /nem)

Első bíráló (Dr.)

igen /nem

(aláírás)

Második bíráló (Dr.)

igen /nem

(aláírás)

A jelölt az értekezés nyilvános vitáján % - ot ért el.

Sopron, 2011. június

.....
a Bírálóbizottság elnöke

A doktori (PhD) oklevél minősítése.....

.....
Az EDT elnöke

TARTALOMJEGYZÉK

BÍRÁLATI LAP	3
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE.....	6
BEVEZETÉS	7
1. ALAPVETÉS	8
1.1. KUTATÁSI MÓDSZER	8
1.2. BIZTOSÍTÁS	9
1.2.1. A kockázat.....	10
1.2.2. Kockázatkezelés	12
1.2.3. A biztosítások felosztása.....	14
1.3. FINANSZÍROZÁS.....	17
1.4. A BIZTOSÍTÁSOK SZEREPLŐI.....	19
1.4.1. Biztosítók	19
1.4.2. Vállalatok vs. Vállalkozások.....	21
1.4.3. Egyéb szereplők	25
1.5. A HAZAI BIZTOSÍTÁSI SZÉKTOR A 21. SZÁZADBAN	26
1.5.1. A biztosítók általános helyzete a díjbevételek függvényében	27
1.5.2. A vállalati finanszírozás-biztosítás alakulása.....	33
1.5.3. Kockázatkezelés a biztosítási szektorban.....	36
1.5.4. A biztosítás jogi környezete	40
1.5.5. Összegzés.....	45
2. A VÁLLALATI FINANSZÍROZÁSI BIZTOSÍTÁSOK KÖZÖS ELEMEI.....	46
2.1. GAZDASÁGI SZEREPÜK.....	46
2.2. A TERMÉKEK ALAPJAI.....	47
2.2.1. A biztosítás alanyai	48
2.2.2. A biztosítás tárgya és a biztosítási esemény.....	51
2.2.3. A biztosítás létrejötte	52
2.2.4. A biztosítás hatálya és időtartama	53
2.3. KOCKÁZATKEZELÉS A TERMÉKEKBEN.....	56
2.3.1. Kockázatelbírálás	57
2.3.2. Kárviselés, kármegosztás	60
2.3.3. Mentésülések, kizárások és korlátozások.....	62
2.4. A TERMÉKEK PÉNZÜGYI SZERKEZETE	64
2.4.1. A biztosítási összeg	65
2.4.2. A biztosítási díj.....	68
2.4.3. Költségek	70
2.4.4. Értékmódosítás	72
2.4.5. Értékkövetés.....	73
2.4.6. Megtérülés.....	74
2.5. A BIZTOSÍTÓ HELYTÁLLÁSA	75
2.5.1. A biztosítási esemény bejelentésének szabályai, a kötelezvény lehívása	76
2.5.2. A biztosító szolgáltatásának általános szabályai	77
2.5.3. A biztosíték helyzete.....	78
2.5.4. A benyújtható igények	79
2.5.5. A szerződés megszűnése.....	80
2.6. KOMMUNIKÁCIÓ ÉS DOKUMENTÁCIÓ.....	82
2.6.1. Tájékoztatás	82
2.6.2. A közlés és változás bejelentési kötelezettség.....	83
2.6.3. A kötvény.....	85
2.7. VEGYES RENDELKEZÉSEK.....	86
2.7.1. Elévülés.....	86

2.7.2. Jogviták megoldása.....	87
2.7.3. Irányadó jog	90
2.7.4. Módosítások	91
2.7.5. Adatkezelés	91
2.7.6. Eltérés a korábbi szerződési gyakorlattól.....	92
2.7.7. Jogutódlás	93
2.7.8. Eredeti példányok	93
2.7.9. Titoktartás	93
3. HITELBIZTOSÍTÁS.....	94
3.1. GAZDASÁGI SZEREPE.....	95
3.2. A TERMÉK ALAPJAI.....	97
3.3. A KOCKÁZATKEZELÉS	98
3.4. A TERMÉK PÉNZÜGYI SZERKEZETE	99
3.5. A BIZTOSÍTÓ HELYTÁLLÁSA	100
3.6. EXPORTHITEL-BIZTOSÍTÁS	100
3.6.1. MEHIB	105
4. LÍZINGBIZTOSÍTÁS.....	107
4.1. GAZDASÁGI SZEREPE.....	107
4.2. A TERMÉK ALAPJAI.....	109
4.3. A KOCKÁZATKEZELÉS	110
4.4. A TERMÉK PÉNZÜGYI SZERKEZETE	110
4.5. A BIZTOSÍTÓ HELYTÁLLÁSA	111
4.6. A LÍZINGTÁRGY BIZTOSÍTÁSA	112
5. FAKTORINGBIZTOSÍTÁS.....	114
5.1. GAZDASÁGI SZEREPE.....	114
5.2. A TERMÉK ALAPJAI.....	116
5.3. A KOCKÁZATKEZELÉS	117
5.4. A TERMÉK PÉNZÜGYI SZERKEZETE	119
5.5. A BIZTOSÍTÓ HELYTÁLLÁSA	120
5.6. DOKUMENTÁCIÓ	120
5.7. FORFETÍROZÁS-BIZTOSÍTÁS.....	121
6. HITELFEDEZETI BIZTOSÍTÁS	122
6.1. GAZDASÁGI SZEREPE.....	122
6.2. A TERMÉK ALAPJAI.....	123
6.3. A BIZTOSÍTÉKOKRÓL.....	123
6.4. A KOCKÁZATKEZELÉS	127
6.5. A TERMÉK PÉNZÜGYI SZERKEZETE	129
6.6. A BIZTOSÍTÓ HELYTÁLLÁSA	130
6.7. KOMMUNIKÁCIÓ ÉS DOKUMENTÁCIÓ.....	131
7. KEZESSÉG.....	132
7.1. GAZDASÁGI SZEREPE.....	133
7.2. A TERMÉK ALAPJAI.....	136
7.3. A KOCKÁZATKEZELÉS	138
7.4. A TERMÉK PÉNZÜGYI SZERKEZETE	138
7.5. A BIZTOSÍTÓ HELYTÁLLÁSA	139
8. GARANCIA.....	140
8.1. GAZDASÁGI SZEREPE.....	141
8.2. A TERMÉK ALAPJAI.....	142
8.3. A KOCKÁZATKEZELÉS	143
8.4. A TERMÉK PÉNZÜGYI SZERKEZETE	143
8.5. A BIZTOSÍTÓ HELYTÁLLÁSA	144

9. EGYÉB KAPCSOLÓDÓ BIZTOSÍTÁSOK.....	145
9.1. ÜZEMSZÜNETHETI BIZTOSÍTÁS.....	145
9.2. MUNKAVISZONNYAL ÖSSZEFÜGGŐ BIZTOSÍTÁSOK.....	149
9.3. JOGVÉDELMI BIZTOSÍTÁS.....	152
9.4. VÁLLALATI UNIT-LINKED.....	154
ÖSSZEFOGLALÁS	159
ÖSSZEGZÉS.....	159
EREDMÉNYEK.....	160
TÉZISEK.....	161
Általános megállapítások.....	161
Biztosítók.....	163
Vállalatok.....	163
Jogalkotás, jogalkalmazás.....	163
SUMMARY	165
FORRÁSJEGYZÉK.....	166
HIVATKOZOTT KÖNYV – PUBLIKÁCIÓ.....	166
Magyar.....	166
Idegen nyelvű.....	169
INTERNETES OLDALAK.....	172
JOGFORRÁSOK.....	172
Magyar.....	172
Külföldi.....	174
MELLÉKLETEK.....	175
1. SZÁMÚ MELLÉKLET.....	175
2. SZÁMÚ MELLÉKLET.....	175
3. SZÁMÚ MELLÉKLET.....	176
JOGI NYILATKOZAT.....	177

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

AIDA	Association Internationale de Droit des Assurances
BH	Bírósági Határozat
Bit.	2003. évi LX. törvény a biztosítókról és a biztosítási tevékenységről
EBH	Elvi Bírósági Határozat
EGK	Európai Gazdasági Közösség
EK	Európai Közösség
EU	Európai Unió
Eurostat	Statistical Office of the European Communities
Gt.	2006. évi IV. törvény a gazdasági társaságokról
Hpt.	1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról
ICC	International Chamber of Commerce, Nemzetközi Kereskedelmi Kamara
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
MABISZ	Magyar Biztosítók Szövetsége
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
PSZÁF	Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete
Ptk.	1959. évi IV. törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről

BEVEZETÉS

A PhD értekezés két fókuszpontja, *nukleusza* a vállalati pénzügyi finanszírozás és annak biztosítása. A két fogalmat viszonylag ritkán említik egyszerre, pedig a bank- és biztosítási szektor mára szorosan összefonódott, mindkettő egyaránt a kockázatkezeléssel termel profitot elő- és/vagy utófinanszírozási szolgáltatásai: tőkekihelyezés, illetve pénzügyi helytállás formájában.

A dolgozat célja a *releváns biztosítási, pénzintézeti termékek* bemutatása, és azok a pénzügyi finanszírozásban betöltött szerepének *leíró*, valamint *kritikai vizsgálata*. Ennek megfelelően az egyes ágazatokat és speciális ügyleteket, valamint a kapcsolódó szabályozási, működési kérdésekkel összefüggő teoretikus és praktikus problémákat, megoldásokat ismerteti, értékeli és elemzi a *közgazdaságtan* és a *jogtudomány* tükrében. Továbbá egy általánosan használható elméleti minta felállítása érdekében kerül sor a *finanszírozási biztosítások absztrakt, elvont modellezésére*.

A téma *aktualitását* több tényező is indokolja. Egyfelől a vállalati – de különösen a vállalati finanszírozási – biztosításokról kevés összefoglaló, rendszerező írás jelent meg, alapvetően az egyes termékeket bemutató tanulmányokkal találkozhatunk a hazai szakirodalomban. Másik ösztönzője a legutóbbi gazdasági válság (2008 – ?), amelynek hatására a globalizált pénzügyi világ egyik legfontosabb kifejezése a kockázat és a kockázatkezelés lett. A recesszió számos gazdasági szektor vállalatait érintette. A behajthatatlan tartozások, pénzügyi veszteségek megemelkedése miatt felértékelődött a pénzügyi biztonság. Ebben a folyamatban hangsúlyos szerepet kap a fő klasszikus kockázatkezelő szektor: a biztosítás.

A pénzügyi és jogi innovációk eredményeként az elmúlt évtizedekben egyre összetettebbek lettek a *pénzügyi szektor – finanszírozási – szolgáltatásai*, a bank, a biztosítás és a tőzsde szinte összefüggő, egységes rendszert alkot, amely mára létfontosságú a piacgazdaság szereplői számára. Működésüket és az ügyleteket olyan sajátosságok jellemzik, amelyek a pénzügyi szolgáltatók tevékenységét az üzleti partnerek, sőt a gazdaság egésze számára is fokozottan kockázatosá teszik. Ennek makroökonómiai vetülete is van, mivel egy korszerű gazdaság nem képzelhető el hatékony és stabil pénzügyi piacok nélkül.

1. ALAPVETÉS

Az *elméleti alapozás* olyan témákat vázol, amelyek nélkülözhetetlenek a későbbi kutatási eredmények szempontjából, mivel az egyes rendelkezések megértéséhez szükséges a fogalmak tisztázása, a szektor jelenlegi helyzetének és a közelmúltbéli fejlődés, a piaci szereplők ismerete. Ennek megfelelően az alapvetés bemutatja a *kutatás* módszerét és koncepcióját, meghatározza az értekezés szempontjából a *biztosítás* és a *finanszírozás* fogalmát, kitér a vállalati biztosítási *piac szereplőire*, leírja és jellemzi a magyar pénzügyi- és hitelélet 21. századi fejlődését, *történetét*.

1.1. KUTATÁSI MÓDSZER

Az értekezés elemzi, valamint értékeli a vállalati pénzügyi finanszírozási biztosítási piacon található legelterjedtebb termékeket. Ennek során figyelembe veszi a jelen és jövőbeni gazdasági változásokat, valamint hatályos és készületben lévő joganyagot.

A téma tekintetében egyszerre kell látni a *közgazdasági és jogi összefüggéseket*, valamint a banki és biztosítási szektor közötti szoros szövevényes kapcsolati hálót. Ennek következtében a dolgozat a biztosítási szektor gazdasági és a jogi környezetét és a bekövetkezett változásokat, tendenciákat mutatja be, valamint adja azok elemző értékelését.

A hazai és külföldi biztosítási termékek *konstrukcióinak* feldolgozása sokban hozzájárul az egyes ügyletek és a kapcsolódó szabályok minél gyakorlatiasabb bemutatásához. Az ügyletek elemzése a száraz és gyakran ismert szabályai mellett a gyakorlatban széles körben alkalmazott szerződési feltételeket, klauzulákat, kikötéseket, megoldásokat is részletesen ismerteti és értékeli a dolgozat.

A gazdasági tendenciák elemzésnek alapja a *kvantitatív módszerek* alkalmazása, ebben nagy segítséget nyújtanak a széles körben elfogadott hazai intézményi (NGM, KSH, PSZÁF) és szakmai szövetségi (MABISZ, Magyar Bankszövetség) elemzések.

Napjaink hazai és nemzetközi, a téma szempontjából kurrens *szakirodalom* feldolgozása mellett gyakran szerepelnek a polgári korszak klasszikusnak számító szerzői: Bauer Árpád, Gróh István, Fehérváry Jenő, Kolosváry Bálint, Kuncz Ödön, Smolka János, Szenté Péter Pál, Grosschmid Béni, Szladits Károly, stb., annak érzékeltetése érdekében, hogy a két világháború közötti polgári korszakban is milyen színvonalas volt a magyar biztosítási élet, valamint a biztosítástan, a közgazdaságtan és a jogtudomány.

A *fogalomalkotásoknál* a legáltalánosabb definíciókból indul ki a szöveg, a központi, lényeges elemekre koncentrálna. A fogalmakkal kapcsolatban ki kell emelni, hogy azok tájé-

koztató jellegűek, a széles körben elterjedt megfogalmazásokat, elemeket tartalmazzák, nem törekednek a teljességre, illetve szintézisre, mivel – követve, egyben kiterjesztve az antik római megállapítást – a definícióalkotás veszedelmes: *omnis definitio – in iure civile – periculosa est: parum est enim ut non subverti possit.*¹

A vizsgált témakörök az egyes biztosítási termékek feldolgozása és értékelése során i) az ügyletek alapjai, ii) a gazdaságban betöltött szerep, iii) a kockázatkezelés, iv) a pénzügyi szerkezet, v) a helyzetállás, továbbá vi) az egyéb, fontos kérdések. Ennek eredményként az értekezés a finanszírozási biztosítások általános, absztrakt, elméleti, dogmatikus megközelítését is adja.

1.2. BIZTOSÍTÁS

A *biztosítás* a nagy számok törvénye² és a kockázatfelosztás módszerén alapuló pénzalapképzés a hozzájárulást fizető veszélyközösséget érintő jövőbeni esetleges, felmérhető és meghatározott szükséglet(ek) kielégítése céljából.

A biztosítás szó eredete a bízok igére vezethető vissza, amelynek sok származéka tanúsítja, hogy igen régi szavunk lehet, ezért finnugor származása valószínű, habár csak egy rokonnyelvi tanúja van, a *voják baz-* igető ('remél, bizakodik'). A második jelentés úgy kapcsolódik az elsőhöz, hogy akire fontos személyt, komoly értéket rábízunk, abban bízunk, abban bizalmunk van. Ennek származéka a *bizos* szó; a *t* deverbális főnévképzővel egy '(valakiben meg)bízás' értelmű *bizt-* tö jön létre, s ez kap -s melléknévképzőt. A biztosít és származékai a nyelvújítás korából valók.³ Az idegen nyelvekben a következő kifejezésekkel találkozunk: *insurance* (angl.), *Versicherung* (ném.), *assicurazione* (ol.), *seguros* (sp.), *assurance* (fr.), *försäkring* (svéd), *страхование* (or.), eltérő pl. *vakuutus* (finn) és *ασφαλιστικές* (gr.) stb.

A *biztosítási tevékenység* – biztosítási szerződésen, jogszabályon vagy tagsági viszonyon alapuló – helytállási (*praestare*) kötelezettségvállalás, amelynek keretében a biztosító i) megszervezi a veszélyközösséget, ii) felméri a biztosítható kockázatokat, iii) megállapítja és beszedi a kockázatvállalás ésszerű ellenértékét (díját), iv) azokból meghatározott pénzalapot (tartalékokat) is képez, és v) a jogviszony időtartama alatt bekövetkezett bizto-

¹ in Iavolenus. *Digesta* 50, 17, 202. A polgári jogban minden definíció veszélyes, mivel könnyen kiforgatható. in BANK József: *Latin bölcsességek - szállóigék, velős mondások latinul és magyarul*. Szent Gellért Egyházi Kiadó 1993. 86. o.

² A téma első szerezője BERNOULLI, Jacob: *Ars Conjectandi*. Basileæ, 1713. accedit *Tractatus de Seribus Infinitis*

³ in TÓTFALUSI István –szerk. *Magyar Etimológiai Nagyszótár*. 1993. Arcanum DVD könyvtár VI.

sítási eseményeknél – kizáró ok hiányában – teljesíti a vállalt kötelezettségeket.⁴ Napjainkban ez kiegészül a prevenciótól a monitoringig számos területtel.

A veszélyközösség az azonos vagy hasonló kockázatoknak kitett személyek csoportja. A biztosítás pénzalap és meghatározott tartalékok képzését jelenti, amelynek a forrása a biztosítottak által pénzben fizetett díj, a biztosítási díj. A biztosítás módszere a kölcsönösösen alapuló kockázatfelosztás, a kollektív kockázatvállalás. A biztosítás nukleusza a *kockázat (risk)*, azaz a kockázat átvállalása, még pontosabban a kockázat kezelése (*risk management*).

1.2.1. A kockázat

A *kockázat* általában valamilyen előre nem látható veszély vagy veszteség esetleges bekövetkezése, illetve ennek tudatos vállalása. Nem tekinthető biztosításszakmailag kockázatnak az, ami bizonyosan bekövetkezik vagy biztosan nem következik be, így ezekre biztosítás sem köthető.⁵ A kockázat (*risk*) fogalmára számos meghatározás született, amelyekben közös elem egyrészt az eltérés lehetősége a tervezetthez vagy elvárthoz képest, illetve a bizonytalanság, valószínűség.⁶ Ez utóbbiakhoz kapcsolódik a kockázatmatematika, a valószínűség-számítás, és a statisztika. Mivel a dolgozat a vállalati finanszírozás során jelentkező kockázatokat tárgyalja, szükséges a fogalmat a pénzben kifejezhető, értékkel bíró valószínű vagy véletlen, előre nem látható,⁷ kedvezőtlen eseményekre, eredményekre, károokra szűkíteni. A valószínűség azt jelenti, hogy sosem tudjuk teljes bizonyossággal megjövendölni a kárt okozó esemény bekövetkezését. A lehetséges kár, a kockázatotott érték (VaR)⁸ többnyire pontosan meghatározható attól függően, hogy az adott lehetséges esemény pontosan milyen (feltételezett) körülmények között következik be. Egy másik megközelítésben a kockázat az az eltérés, amely a kárveszély tényleges bekövetkezése és a bekövetkezés matematikai valószínűsége között mutatkozik.

A biztosítási – és tágabb értelemben véve a pénzügyi – szektor működésének sikeressége a kockázatok helyes kiszámításától és rendszeres megosztásától, vagyis azok keze-

⁴ Vö. Bit. 4. §

⁵ Ez alól egyetlen kivétel az életbiztosítás, hiszen a halál mindenkinél bekövetkező esemény, azonban itt a kockázati elem annak időpontja. Ezért is különül el az életbiztosítás a többi biztosítás típusától.

⁶ in HORNAI Gábor: *Kockázat és kockázatkezelés*. MVM Partner 2010. 2. o. és ÉBLI Györgyné: *A biztosítás közgazdasági alapjai*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1985. 8. o.

⁷ in CZEGLE Tibor: *Biztosítási ismeretek*. PSZF (Phare), 1998. 69. o.

⁸ A szakirodalomban használt rövidítés; kockázatotott érték – Value at Risk. GOURIÉROUX, Christian – JASIAK, Joann: *The econometrics of individual risk: credit, insurance, and marketing*. Princeton University Press, 2007. 201-211. o.

A VaR mellett szokásos kockázati mutatók: CaR (Capital at Risk): kockázatotott tőke; EaR (Earnings at Risk): kockázatotott osztalék; PaR (Profit at Risk): kockázatotott nyereség; CfaR (Cashflow at Risk) : kockázatotott folyó fizetési mérleg

lésétől függ.⁹ A kockázat lehet véletlenszerű esemény, hiányos ismeret vagy téves információ. Gyakori megkülönböztetés i) az objektív, külső kockázat, amely az ügyfél személyétől független; és ii) a szubjektív, belső kockázat, amely az ügyfél személyében rejlik. Utóbbi felmérése, kezelése nehezebb, mivel kevesebb információ áll rendelkezésre. A szubjektív kockázatok kezelésével a későbbi fejezetek foglalkoznak. Az alábbi *objektív kockázat-típusok* a legelterjedtebbek:¹⁰

- i. az *eredendő, elemi kockázatok* közé soroljuk a tűz, árvíz, jég, földrengés vagy egyéb elemi csapások, illetve balesetek, egyéb károsító véletlen események (pl. háború, forradalom) következményeit, amelyek hatással lehetnek a kívánt tevékenység elvégzésének akadályozására (pl. üzemszünet).
- ii. a *jogi és szabályozási kockázat* abból adódik, hogy jelen és/vagy jövőbeli jogszabályok és egyéb szabályok (változásai) korlátozhatják a kívánt tevékenység megvalósulását.
- iii. az *országkockázat (sovereign risk)* az államok működéséből, politikai és gazdasági helyzetéből ered.¹¹ A nemzetközi hitelezés szempontjából ugyanis fontos, hogy az ügyfél olyan környezetben legyen, ahol képes és lehetősége is van a szerződést teljesíteni. Az országkockázat ellensúlyozása jórészt állami feladat, Magyarországon a Magyar Exporthitel Biztosító (MEHIB) vállal ebben oroszlátrészt.¹²
- iv. az *ágazati kockázat* az egyes gazdasági tevékenységeket osztályozza. Itt különösen fontos a diverzifikáció, nehogy túlzottan ki legyen szolgáltatva a pénzügyi szereplő az egyes szegmenseknek.¹³ Bizonyos ágazatok hosszabb időszakon keresztül az átlagos nyereségmenterülés föléülhetnek, míg mások ezt sem tudják elérni, ezért a jövőben várható (pl. versenybeli, technológiai) változásokra is figyelemmel kell lenni.
- v. a *valutakockázat* az árfolyamok ingadozásából adódik, főleg a kétes megítélésű, rossz, bizonytalan gazdasági, politikai helyzetben lévő országok pénznemei óvatossan kezelendők.
- vi. a *lejáratil kockázat* időbeli összhangot teremt a be- és kifizetések között; likviditási és szolvens okokból a prudens működésnek való megfelelésnél játszik szerepet.
- vii. a *biztosíték- vagy fedezetkockázat*, az ezekben rejlő veszélyeket méri különösen a bank és befektetési szektorban, így itt is találkozunk korlátozásokkal, továbbá csökkenteni kell a túlzott koncentrációt, pl. a sok (ingatlan)jelzálog túlságosan kitetesi a pénzügyi szereplőt az ingatlanpiaci változásoknak.

⁹ in SCHACK Béla – szerk. *Révai Kereskedelmi, Pénzügyi és Ipari Lexikona*. Révai, 1929. III. kötet 26. o.

¹⁰ Kiegészítve a Price Waterhouse: *A hitelkockázat kezelése*. (ford. Hajós-Tóth) Panem Kft. 1993. 47. o. és HORINKA – LUTTENBERGER: *Biztosításmélelet és üzemgazdaságtan*. Perfekt, 2005. 27. o. és és ÉBLI György: *A biztosítás közgazdasági alapjai*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1985. 11. o.

¹¹ A bankszetkorban az országkockázat további két részre bontható: a külföldi ügyfél hitelkockázatából és az átutalási kockázatból (visszafizetés). Jelentősége az 1973-as olajválságot követő években került előtérbe. in PETRIK Ferenc –szerk. *Bankjog CD 2008*. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft; 2008. Érdekeség, hogy korábban az országkockázatra külön PM rendelet vonatkozott: előbb a 25/1998 majd a 16/2001 PM rendelet. Bővebben in PENN, G. A. – SHEA, A. M. – ARORA, A.: *The Law & Practice of International Banking*. Sweet & Maxwell, London, 1987. Chapter 3. Sovereign Risk

¹² A MEHIB non-profit alapon működő pénzügyi tevékenysége jórészt költségvetési finanszírozású, amely megfelel az általános EU-gyakorlatnak. Lásd az 1994. évi XLII. törvény a Magyar Export-Import Bank Részvénytársaságról és a Magyar Exporthitel Biztosító Részvénytársaságról www.mehib.hu

¹³ Magyarországon ebbe a hibába került a rendszerváltás után egy-két bank, lásd a Hitelbank kapta a nehézipart, így csak a konszolidációval sikerült kikerülnie ebből a problémából. in BOTOS – HALUSTYIK – KOVÁCS – PETRIK – RUSZNÁK – TOMORI: *Bankjog*. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2003. 27. o.

A kockázatokkal kapcsolatban vizsgált egyéb társadalmi jelenségek általában a katasztrófavédelem, környezetvédelem, egészségvédelem, munkavédelem, kriminalisztika, politika stb., amelyek szabályozása tárgyalja a kockázatok konkrét fajtáit.

1.2.2. Kockázatkezelés

A biztosítás tartalma a *kockázatkezeléssel (risk management)*, kockázatfelosztással történő biztonságteremtés, a kockázatok tudatos ismeretére és aktív kontrolljára vonatkozó szisztematikus megközelítés annak érdekében, hogy a vállalat működése illetve a vállalkozás megvalósulása az üzleti célok, valamint a tulajdonosok és érintettek elvárásainak megfelelően zavartalanul történjen. Emellett sajátosságainak megfelelő (tevékenységi kör, méret, nemzetközi kitétség, komplexitás) kockázatkezelési kultúrát és kockázatkezelési rendszert kell kidolgozni.¹⁴ A szakirodalomban olyan nézettel is találkozunk, amely az egyre fejlődő kockázatkezelésben (pl. kockázati (tőke)transzferek CRT, hibrid instrumentumok) a klasszikus vállalati biztosítás összeomlását látja.¹⁵

Fontos megjegyezni, hogy a kockázatkezelés nem azonos azzal, hogy leírjuk, mit tegyünk, ha már esetleg bekövetkezik. Célja nem szükségszerűen a kockázatok számának csökkentése vagy elkerülése, hanem minél magasabb szintű kockázati tudatosság elérésével és fenntartásával lehetséges hatásainak minimalizálása, az üzleti döntések eredményének optimalizálása.¹⁶ Leggyakoribb módszere a diverzifikálás. A kockázatkezelés egymástól elkülöníthető, de folyamatba szervezett lépésekből áll. A folyamatbászervezés és a rendszeres, ismétlődő végrehajtás jelenti legnagyobb értékét, mivel egy-egy konkrét üzleti döntés meghozatalánál vagy kereskedelmi megállapodás, projekt, stb. elindításánál a legnagyobb felkészültséggel sem mérhető föl az összes kockázat (de ha mégis, azok valószínűsége és potenciális hatása folyamatosan változik). A folyamat lépései a következők:¹⁷

- i. a *meghatározás – felmérés*: a kockázatok, kritériumok, limitek megállapítása és jelentőségük szerinti sorba állítása annak alapján, hogy mekkora az egyes kockázatok bekövetkezési valószínűsége, és azok milyen hatással lehetnek, ha felmerülnek.
- ii. az *azonosítás és keretek* meghatározása: annak megállapítása, hogy melyek a vállalkozás célkitűzéseit veszélyeztető (főbb) kockázatok, de a látszólag teljesen elhanyagolható vagy majdnem kizárható valószínűségű kockázattal is számolni kell.
- iii. az *elemzés – értékelés*: minden felsorolt kockázat valószínűségét és hatását meg kell határozni a befolyásoló tényezőkkel együtt. A kockázatok elemzése az alkalmazható

¹⁴ in *A felelős vállalati irányítás uniós keretei*. Zöld Könyv. Európai Bizottság, 2011. 11. o.

¹⁵ Vö. KRUMMAKER, Simone: *The Rise of risk Management- the Fall of Corporate Insurance?*. Verlag Versicherungswirtschaft Kompetenzzentrum Versicherungswissenschaften Band 5. 2007.

¹⁶ in HORNAI Gábor: *Kockázat és kockázatkezelés*. MVM Partner, 2010. 6. o.

¹⁷ Alapulvéve az *Útmutató a kockázatkezelés kialakításához*. Pénzügyminisztérium, 2005. 3. o. Ezzel összhangban állnak az AS/NZS 4360:1999 és BS 6079-3:2000 szabványok.

információk függvényében kvalitatív és kvantitatív módszerek kombinációból állhat.

- iv. az *értékelés – elfogadható kockázati szint*: a kockázatok a prioritásuk szerint sorba rendezhetők, összehasonlítva a kockázati értékeket a belső szabályok szerint megállapított limitekkel. Az értékelés választ ad, hogy megfelelő-e a védettség az egyes kockázatok ellen, valamint milyen erőforrások szükségesek a védettség elérésére.¹⁸
- v. a *lehetséges reakciók – kockázatkezelés*: az alapvető kockázatkezelési stratégiák: a) kockázat átadása, megosztása (diverzifikáció), porlasztás (együtt- és viszontbiztosítás) áthárítása (pl. biztosítás révén); b) kockázat elviselése c) kockázat kezelése d) megelőzés vagy kockázatos tevékenység befejezése e) a kockázat előfordulási valószínűségének és/vagy hatásnak csökkentése.
- vi. az *ellenőrzés és felülvizsgálat, folyamatos felelősség*: a kockázatkezelési döntések rendszeres – a termék és a kockázatok karaktereitől függő gyakoriságú – felülvizsgálata a vezetési, igazgatási folyamat része.

Ezek közül a legizgalmasabb pont az elemzés-értékelés módszere. Elterjedt *kvalitatív* megközelítés a *valószínűség-hatás-prioritás mátrix*,¹⁹ szubjektivitása szükségszerűen magas. A *kvantitatív* elemzési módszer ezt csökkenti, és pontosabb kockázati értékeket eredményez; a kockázati értékek modellezése számszerű gyakoriságok vagy valószínűségek, ill. lehetséges vagy tényleges eset- és/vagy idősorok alapulvételével történik. Ennek minőséget a felhasznált adatok megbízhatósága befolyásolja. Gyakori módszer a legfontosabb üzleti mutatók érzékenység-elemzése (*sensitivity analysis*)²⁰ vagy helyzet-elemzés (*scenario analysis*)²¹, amellyel egy konkrét ügylet üzleti eredményének, jelenértékének (VaR, NPV) változása modellezhető a kiválasztott változók meghatározott mértékű módosításaival. Az alkalmazott VaR-modellt és feltételezéseket is rendszeresen ellenőrizni kell (*backtesting*), hiszen ezek is kockázati tényezők. A modellezés egyszerű, ha egy kiválasztott alacsony kockázati valószínűséghez rendel olyan kockázatotott értéket, amely már bekövetkezett és várhatóan egyszer újra bekövetkező eseményhez kötődik. Általában ezek szimmetrikus, Poisson-eloszlásúak. A szélsőséges piaci állapotok modellezése nehezebb, mivel ezeket főleg súlyossági, aszimmetrikus, extrém eloszlások jellemzik.²² Ennek egyik módszere a stressz teszt (*stress testing*),²³ amely a kockázatnak kitett portfóliót olyan, korábban egyszer már ténylegesen bekövetkezett piaci körülmények közé helyezi, amelyek

¹⁸ A limiten belüli vagy alacsony értékű kockázatok, illetve a kockázat értéke és kezelésének költségeinek közelsége esetén racionális döntés lehet a „tudomásulvétel” különösebb intézkedés nélkül, folyamatos értékelés mellett.

¹⁹ lásd I. számú melléklet.

²⁰ SALTELLI, Andrea: *Global Sensitivity Analysis*. Wiley & Sons Inc. 2008. és SALTELLI, Andrea: *Sensitivity analysis in practice: a guide to assessing scientific models*. Wiley & Sons Inc. 2004.

²¹ SURHONE – TENNOE – HENSSONOW: *Scenario Analysis*. VDM Verlag, 2010.

²² in HOMOLYA Dániel – BENEDEK Gábor: *Banki működési kockázat elemzése – katasztrófamodellzés*. in Hitelintézet szemle, 2007/4. szám

²³ HILBERS, Paul– T. JONES, Matthew: *Stress testing financial systems*. IMF 2004.

megismétlődését gyakorlatilag kizárjuk; vagy az előre elvárt vagy annál nagyobb terheléssel vagy csökkentett erőforrás rendelkezésre bocsátással teszteljük. Másik lehetőség az EVT (*extreme value theory*),²⁴ amely olyan, ténylegesen még soha be nem következett piaci körülmények előfordulását modellezi, amelyek kockázati hatása szélsőségesen magas lehet.

A szisztematikus és diverzifikált kockázatkezelés gazdasági előnyei:²⁵ i) reális kockázatvállalás, ii) az üzleti tervek teljesítésének növekvő biztonsága, iii) a költséges meglepetések elkerülése/megelőzése, iv) magasabb költséghatékonyság, v) az erőforrások hatékonyabb kihasználása, vi) a védettség növekedése, vii) megbízhatóbb stratégiai tervezés, viii) bővebb információkra alapozott döntéshozatal, ix) új üzleti lehetőségek, x) versenyelőny. Összességében tehát a vállalat, vállalkozás üzleti értékének növekedése. Az előnyök mellett a kockázatok kezelése kötelezettség, hátrány is (díj, kármegelőzés). A pénzügyi szolgáltatókra vonatkozó hatályos jog szerint a kockázatok számításának a prudens működésnek való megfelelésnél is súlyozott szerepe van.

1.2.3. A biztosítások felosztása

A biztosítások csoportosítása többféleképpen történhet. Az Európai Unióban a legelterjedtebb a *biztosítás tárgya*, a biztosítási érdek szerinti felosztás: life és non-life, így a hazai biztosítási törvény (Bit.) is ezt alkalmazza: életbiztosítási és nem életbiztosítási ágat, azokon belül ágazatokat megkülönböztetve.

A *biztosító és a biztosított*, illetve a *szerződő fél közötti viszony* alapján megkülönböztetünk: i) elsődleges biztosítást (közvetlen, direkt); ii) viszontbiztosítást (közvetett, indirekt); illetve iii) átmenetet az elsődleges és viszont biztosítás között.

Az *elsődleges*, közvetlen (direkt) vagy normál biztosítás esetében egy biztosító vállalja a teljes kockázatot, nincs viszontbiztosító vagy további szereplő (kivéve felelősségbiztosítás: károkozó, károsult személye). Ez lehet önkéntes vagy kötelező biztosítás, illetve szabad vagy kötött biztosítás. A biztosító szolgáltatásának alapja szerint lehet kárbiztosítás vagy összegbiztosítás, valamint értékrögzítéses (limitált) vagy értékrögzítés nélküli. Egy másik besorolás szerint life (élet) vagy non-life (nem-élet) ágba tartozó; a hagyományos besorolás szerint személybiztosítások, vagyonbiztosítások.

²⁴ A módszerről bővebben in HAAN, Laurens de – FERREIRA, Ana: *Extreme value theory: an introduction*. Springer, 2006. 3. és 8. fejezet.

²⁵ *A Risk Management Standard*. IRM – AIRMIC, 2002. 10. o. IRM (Institute of Risk Management), AIRMIC (Association of Insurance and Risk Managers) és *Management of risk: guidance for practitioners*. Office of Government Commerce GB, 2007. 58. o.

A *viszontbiztosítás* (*reinsurance*) járulékos jellegű (indirekt, *accessorius*) mert i) mindig főbiztosítást feltételez; ii) nemcsak önállóan, de a főbiztosítás hatályvesztése következtében is megszűnhet; és iii) a viszontbiztosító fizetési kötelezettsége igazodik a viszontbiztosított fizetési kötelezettségének időpontjához.²⁶ A viszontbiztosítás lényege, hogy a biztosító (átadó, *cedens* – *passzív VB* – *nostro* üzlet) a vállalt kockázat egy részét díj ellenében továbbhárítja, átadja (*cedálja*) egy vagy több másik biztosítónak (átvevő, *cedált* – *aktív VB* – *loro* üzlet), tehát tömören a biztosító biztosítása.²⁷ A vállalati szektorban a magas biztosítási összeg miatt gyakori megoldás. Ennek három altípusa ismert i) szabad döntésű, fakultatív; ii) kötelező vagy állományi; iii) szabad-kötelező jellegű. Mindegyik lehet egyaránt közvetlen, amelynél a főbiztosító a viszontbiztosított; illetve közvetett, ha a viszontbiztosító is további viszontbiztosítást köt. A *szabad döntésű*, fakultatív viszontbiztosításról akkor beszélünk, amikor a biztosító esetről esetre, tehát egyedileg köt megállapodást. A biztosító szabadon eldöntheti, hogy milyen esetekben kívánja továbbhárítani a kockázatok egy részét, a viszontbiztosítók pedig eldönt(het)ik, hogy átvállalják-e az adott kockázatot. A *kötelező* vagy állományi viszontbiztosítási szerződés megkötésekor a biztosító és a viszontbiztosító a kockázatoknak egy csoportjára vonatkozóan állapodik meg. Utóbbinál a viszontbiztosító azt a kötelezettséget vállalja, hogy a szerződésben rögzített állomány kockázatával összefüggő teljesítést előzetes, egyedi mérlegelés nélkül rendezi. Ennek egyik fajtája az arányos viszontbiztosítás, ahol az átvállalt kockázatnak és így a díjbevételnek, a károknak is az elsődleges és a viszontbiztosító közötti megoszlása a biztosítási összeg szerződésben rögzített felosztási arányait követi i) kvóta szerződések²⁸ (állomány viszontbiztosítás), vagy ii) biztosítási összeg-meghaladásos szerződések²⁹ alapján. A másik a nem-arányos viszontbiztosítás, amikor az átvállalt kockázatnak és díjnak az elsődleges és a viszontbiztosítók közötti felosztása a bekövetkezett kár mértékének megfelelően történik: i) *excess of loss* (kártöbblet)³⁰, vagy ii) *stop loss* (korlátozott kártöbblet)³¹ szerint.

²⁶ in FEHÉRVÁRY Jenő: *A magyar kereskedelmi jog rendszere*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1944. 493-4. o.

²⁷ Vö. 1875. évi XXXVII. törvénycikk – Kereskedelmi törvény **508. §** A viszontbiztosítási ügylet által a viszontbiztosító, ellenérték (díj) kikötése mellett, arra kötelezi magát, hogy a viszontbiztosítottnak bizonyos összeget fizetendő azon teljesítés fejében, melyre az utóbbi biztosítási szerződés alapján köteleztetik.

²⁸ *kvóta szerződés*: a biztosító a szerződésben szereplő valamennyi kockázatnak egy meghatározott százalékát továbbadja egy másik biztosítónak, aki ugyanebben a százalékban visel minden egy kárt, ha az bekövetkezik.

²⁹ *biztosítási összeg-meghaladásos szerződés*: a biztosító saját megtartását meghatározza ügyletáganként illetve kockázatcsoportonként és az ezen limitet meghaladó részt adja csak tovább a viszontbiztosítónak.

³⁰ *excess of loss* (kártöbblet): i) a biztosító egyedileg és a vállalt kárösszeg bizonyos mértékén felüli részére vonatkozóan adja át a kockázatot a viszontbiztosítónak; ii) a viszontbiztosító a díjban és a kárban nem arányosan részesül, hanem átvállal valamennyi kárráfordítást, mely a szerződésben megállapított fix kárösszeget meghaladja; iii) cserében az elsődleges biztosító viszontbiztosító díjat fizet; iv) általában nagy illetve katasztrofák ellen nyújt védelmet.

A *szabad-kötelező* jellegű viszontbiztosításoknál a biztosító és a viszontbiztosító olyan szerződést köt, hogy a kockázat egy részét állományi viszontbiztosításba adja, a másik részét pedig megtartja saját rendelkezésében. A biztosító szabadon dönt arról, hogy a kockázatot át kívánja-e adni, míg a viszontbiztosító számára kötelező a kockázat átvállalása (ritkán alkalmazzák).

A harmadik csoport *átmenetet* képez az elsődleges és a viszontbiztosítás között. Előszörként itt említjük az *együttbiztosítást* (*co-insurance*), amely lehet i) nyílt együttbiztosítás: ha a biztosított is tudja, hogy mely biztosítók vállalják közösen az általa áthárított kockázatot; vagy ii) burkolt vagy zárt együttbiztosítás: ha biztosított hivatalosan nem szerez tudomást a társbiztosítókról, mivel azok csak a vezető biztosító (*leader*) számára adnak ún. pincekötvényt. Ma Magyarországon ez viszontbiztosításnak minősül. Második lehetőség a *pool* (kosár) létrehozása, amely gyakori a biztosítási szektorban,³² ez lehet i) állandó: a katasztrófakárok miatt kialakított mindig fennálló pool (pl. atomerőműi- vagy gyógyszer-felelősségi) vagy ii) alkalmi: egy-egy eseményre létrehozott (*expo pool*). A pool-ok érdekében a biztosítók általában polgárjogi társaságot hoznak létre, egymásközi viszonyuk egyértelműen viszontbiztosítás.³³ A harmadikként említhető *Lloyd's* egy speciális biztosítási forma, amely kb. 28.000 biztosító által érintett személy illetve intézet olyan laza közössége, mely egyszerre teljesít gyakorlatilag mindenfajta biztosítást. Erejét az a mintegy 23.000 ún. *names* jelenti, akik a biztosítási ügyletekhez a pénzüket adják, illetve vagyoni felelősséget vállalnak.³⁴ A biztosítási igény kizárólag alkuszok közvetítésével juthat el a *Lloyd's*-hoz. A szervezetben a biztosítási igényekkel foglalkozó szereplők: i) a tényleges kockázat-elbírálók, ii) szervező ügynökök: lebonyolítják a megszervezett veszélyközösségek összehozását, iii) tagsági ügynökök: *names*-ek érdekeit képviselik.

Végezetül érdemes megemlíteni a *retrocessziót*, amikor a biztosító tovább adja a teljes kockázatot egy másik biztosítónak.

³¹ *stop loss* (korlátozott kártöbblet): a biztosító a teljes biztosítási állomány összes kárának bizonyos részét engedi át a viszontbiztosítónak vagyis ez a biztosító egy biztosítási módozatba tartozó állományának teljes évi kárait ad fedezetet egy bizonyos határ felett.

³² *pool*: olyan megállapodások, amelyek tárgya biztosítókból vagy biztosítókból és viszontbiztosítókból álló csoportok létrehozatala és működtetése meghatározott kockázati kategória együttbiztosítás vagy együttbiztosítás formájában történő közös fedezetére. in ZAVODNYIK József: *A biztosítókra alkalmazandó csoportmentesség közösségi és magyar szabályozása*. AIDA 2002/3. szám Vö.: Nagy mennyiségű hasonló értékpapír (pl. biztosítási kötvény) összevonása egyetlen portfólióban. in KOHN, Mier: *Bank- és pénzügyek, pénzügyi piacok*. Osiris, Budapest, 2003. 68. o.

³³ in CZEGLÉ Tibor: *Biztosítási ismeretek*. PSzF (Phare), 1998. 160. o.

³⁴ www.penzugysziget.hu

A *vállalt kockázat* alapján megkülönböztethetünk egy vagy több kockázatot, illetve egy veszélynemű és kombinált biztosításokat.³⁵ A *keletkezés módja* szerint a biztosítás lehet önkéntes, de alapulhat törvényi kötelezettségen is (gépjármű; szakmai felelősségbiztosítások: ügyvédek, közjegyzők, könyvvizsgálók stb.).

1.3. FINANSZÍROZÁS

Az értekezés címének utolsó eleme a *finanszírozás*, ezért szükséges ennek a fogalomnak is a meghatározása, pontosítása, mivel az napjainkra túlzott mértékben kiszélesedett. A finanszírozás szót a magyar nyelv a francia eredetű kifejezésből, annak németesített változatában vette át.³⁶ A *finance* szó a középkori francia nyelvben már szerepel, amelynek alapja a késő-latin *financius*. Az idegen nyelvek egy része is mind ezt a *financ-* szót használja: *financing* (angl.), *Finanzierung* (ném.), *finanziamento* (ol.), *financiación* (sp.), *financement* (fr.), *finansering* (svéd), *финансирование* (or.). Más nyelvekben teljesen eltérő pl. *rahoitus* (finn) és *χρηματοδότηση* (gr.).

A közgazdasági szakirodalomban a finanszírozással kapcsolatban számos definícióval találkozhatunk. A legpraktikusabb értelemben a finanszírozás olyan pénzügyi kifejezés, amely valamilyen tevékenység (beruházás, program) anyagi eszközzel történő ellátását jelenti;³⁷ egy gazdasági szereplő tőkeellátását,³⁸ pénzügyi alapját, anyagi fedezetét biztosítja,³⁹ valamint az ezzel foglalkozó tudomány. A gazdasági dinamizmus megközelítésében a hitelintézet a hiányzó vásárlóerőt azáltal pótolja, hogy olyan helyről hozza át, ahol az nélkülözhető.⁴⁰

Amennyiben a vállalatfinanszírozást *alanyi oldaláról* közelítjük meg, akkor két típusa van: belső és külső finanszírozás.⁴¹ A *belső finanszírozás* önállóan, külső segítség nélkül valósul meg, az így megszerzett vagyoni érték származhat i) értékesítési leírásból, ii) eredmény-visszatartásból, osztalékpolitikából, iii) tartalékolásból, valamint iv) a belső tartalék feltárásából, átcsoportosításából stb. (pl. alaptőke-emelés). A *külső finanszírozás* lehet i) részesedésfinanszírozás – saját tőke megszerzése (a cég tulajdonosává válik a finan-

³⁵ in BARTA – FAZEKAS – HARSÁNYI – KOVÁCS – MISKOLCZI-BODNÁR – UJVÁRINÉ: *Az üzleti élet szerződése*. UNIÓ Kiadó, 2002. 391. o.

³⁶ in BAKOS Ferenc – szerk.: *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978. 263. o.

³⁷ in Magyar Hivatalos Jogszabálytár. Jogszótár. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Vö.

Providing the necessary capital. in <http://www.investorwords.com/1960/financing.html>

The act or process of providing funds for a business venture en.wiktionary.org/wiki/financing

³⁸ in SCHACK Béla – szerk. *Révai Kereskedelmi, Pénzügyi és Ipari Lexikona*; Révai Irodalmi Intézet, Budapest, 1929. II. köt. 100. o.

³⁹ in *A magyar nyelv értelmező szótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1959–1962. I. köt. 411. o.

⁴⁰ in WEBER, Adolf: *Depositenbanken und Spekulationsbanken*. München, 1924. 160-161. o.

⁴¹ részletesebben lásd GYULAFFY Béláné: *Vállalkozások pénzügyei*. Főiskolai Kiadó, Budapest, 2000. 41-50. o.

szírozó); ii) idegen tőke igénybevétele a pénzpiacról (hitel-kölcsön, lízing, faktoring), illetve a tőkepiacról (kötvénykibocsátás, befektetések, tőzsdetermékek hozama); iii) támogatások.⁴²

A dolgozat kizárólag a külső, pénzpiacról származó intézményes *pénzügyi finanszírozási ügyletek*hez kapcsolódó biztosításokat vizsgálja, tekintettel arra, hogy a hitelintézetek és a pénzügyi vállalkozások által nyújtott szolgáltatásokat, pénzellátást elemzi. Azonban meg kell jegyezni, hogy a pénzzel való ellátásnak, azaz az anyagi fedezetnek nem kell feltétlenül pénz formájában megvalósulnia, mivel a szükséges tőke szolgáltatása más módon is történhet. A mindennapi bankgyakorlatban tipikusan az alábbi három pénzügyi vállalatfinanszírozási forma a legelterjedtebb.⁴³

- i. pénzfinszírozás (tőkejuttatás) – hitel-kölcsön;
- ii. dologi finanszírozás – lízing;
- iii. követelés-finanszírozás – faktoring.

Ehhez felsoroláshoz lehet kapcsolni a közvetett finanszírozást, amikor a pénzügyi intézmény fedezetet nyújt kezesség, garancia, hitelezési megbízás formájában.

A finanszírozás jelentése mára túlzottan *kitágult*, tulajdonképpen bármilyen pénzügyi segítségnyújtásra, megoldásra alkalmazzák. Az értekezés *nem tárgyalja* részletesen i) a mindennapi életben csekély jelentőséggel bíró megállapodásokat (szívességi készpénzkölcsön, áruban adott kölcsön, háztartási követelések kezelése stb.) továbbá ii) az olyan specialitásokat, amelyeknek sajátos és elkülönült a gazdasági rendeltetése (hallgatói hitelek, lakáshitelek, tagi kölcsön, hitelviszonyt megtestesítő értékpapír, befektetési hitel stb.).

A fent említett hagyományos, bankok által nyújtott finanszírozási módokon kívül számos más *rendhagyó megoldással* is találkozunk a gazdasági életben, ilyen például a kötvénnyel történő vezetői kivásárlás, a tőkeáttételes kivásárlás, valamint a nemzetközi pénzügyi szférában is használatos úgynevezett BOO (*build own and operate and transfer* – építsd magadnak és működtesd), BOT (*build own and transfer* – építsd magadnak, majd add át) és a BOOT (*build own operate and transfer* – építsd magadnak, működtesd, majd add át) technikák.⁴⁴ Érdeemes kitérni az *üzletfinanszírozásra*, amely szinte kizárólag közgazdaságtani kategória, központi eleme a finanszírozási terv, célja pedig a hatékony gaz-

⁴² A támogatások lehetnek cél- vagy címzett támogatás, a formái igen változatosak: i) tőkejuttatás; ii) kamat vagy hiteltámogatás; iii) adókedvezmények; iv) értékcsökkenési leírás kedvezmények; v) munkaerő költségeinek mérséklése.

⁴³ Vö. MONTE, Alfredo Del: *Finanza d'impresa*. UTET, 1988.

⁴⁴ Bővebben in *Technical Assistance for Legal Training in BOT/BOOT Infrastructure Development*. Asian Development Bank, 1997. April és in *Guidelines on Private Sector Infrastructure Projects*. National Procurement Agency, Sri Lanka, 2006. Part II, Chapter XIV. BOO/BOT/BOOT Projects

dálkodás megvalósítása: egy előre meghatározott eszközgazdálkodási rendszerben a szükséges források meglétéről való gondoskodás, valamint a pénzügyi zavarok leküzdése a megelőlegezésen keresztül.⁴⁵

1.4. A BIZTOSÍTÁSOK SZEREPLŐI

A vállalati biztosítási termékek (szerződés) két szerződő alanya a biztosító (áttételesen ügynök, alkusz) és a szerződő fél (aki egyben a biztosított is lehet), azaz a vállalat.

1.4.1. Biztosítók

A (magán)biztosító olyan szervezet, amely kifejezetten ebből a célból jött létre és a külön törvényben taxatív módon meghatározott formában működhet. A biztosítónak a szerződés hatálybalépésétől helytállási (*praestare*) kötelezettsége keletkezik, majd a biztosítási esemény bekövetkezésekor ez a kötelezettség szolgáltatási (*dare*) kötelezettséggé változik. A biztosítók fogalmát a 2003. évi LX. törvény a biztosítókról és a biztosítási tevékenységről (Bit.) részletesen szabályozza, a Bit. 10. § (1) bekezdése szerint a Magyar Köztársaság területén biztosító részvénytársaság, szövetkezet, egyesület, vagy a másik tagállamban székhellyel rendelkező illetve harmadik országbeli biztosító magyarországi fióktelepe formájában létesíthető. Ez összhangban áll a Ptk. definíciójával is, amely szerint magánszemély csak kivételesen állhat a biztosítói oldalon. A *biztosító részvénytársaság* az engedélyezett biztosítási ágon belül a biztosítási tevékenységet teljeskörűen végezheti. Legalább tíz tag szükséges *biztosító szövetkezet* alapításához, szolgáltatást kizárólag tagjainak nyújthat. Egy részjegy névértéke legalább 10.000 forint. Az alapszabályban meg kell határozni a biztosító szövetkezet tevékenységi körét biztosítási ág, ágazat szerint. A *biztosító egyesület* olyan önkéntesen létrehozott, kölcsönösségi alapon működő szervezet, amely kizárólag tagjai részére, nyereségérdekeltség nélkül, a tagsági hozzájárulás ellenében, a biztosítási feltételekben meghatározott biztosítási események bekövetkezése esetében, biztosítástechnikai elvek alapján, előre meghatározott szolgáltatást nyújt. A biztosító egyesület hitel-, illetve kezesi biztosítási (helyesebben biztosítói kezesség), valamint viszontbiztosításba vételi tevékenységet nem végezhet.⁴⁶

Mindegyik forma esetében közös, *egységes előírás*, hogy a jegyzett tőkén, alaptőkén belül a pénzbeli hozzájárulásnak legalább 70 %-ot kell elérnie. A cégjegyzékbe történő bejegyzésére kizárólag akkor kerülhet sor, ha a pénzbeli hozzájárulás teljes egészében be-

⁴⁵ GYULAFFY Béláné: *Vállalkozások Pénzügyei*. Főiskolai Kiadó 2000. 89-96. o. alapján

⁴⁶ Részletesebben lásd a biztosítókról és a biztosítási tevékenységről szóló 2003. évi LX. törvény I. és II. fejezete.

fizetésre került. A biztosító alapításához és a tevékenységek megkezdéséhez a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének engedélye szükséges. Az egyes szervezeti formák hátérjogszabályai

- i. a biztosító részvénytársaság esetén a 2006. évi IV. törvény a gazdasági társaságokról (Gt.),
- ii. a biztosító szövetkezet esetén a 2006. évi X. törvény a szövetkezetekről (Sztv.),
- iii. a biztosító egyesület esetén az 1989. évi II. törvény az egyesülési jogról (Et.),
- iv. a fióktelep esetén a 1997. évi CXXXII. törvény a külföldi székhelyű vállalkozások magyarországi fióktelepeiről és kereskedelmi képviselőiről (Fkt.).

Amennyiben egy *másik EU-tagállamban székhellyel rendelkező biztosító fióktelepet* kíván létesíteni a Magyar Köztársaság területén, akkor a PSzÁF-t erről tájékoztatni kell a másik országbeli felügyeleten keresztül. A tájékoztatás kézhezvételétől számított 2 hónapon belül a PSzÁF tájékoztatja a tagállam felügyeleti hatóságát a biztosítási tevékenység magyarországi végzésének feltételeiről. A Felügyelet tájékoztatásának kézhezvételét követően, illetve a tájékoztatásra rendelkezésre álló 2 hónapos időtartam lejártát követően kezdheti meg a működést. A *harmadik országbeli biztosító* belföldön biztosítási tevékenységet folytató *fióktelepe* az engedélyezett biztosítási ágon belül a biztosítási tevékenységet teljeskörűen végezheti. Fontos szabály, hogy a másik tagállamban székhellyel rendelkező és a harmadik országbeli biztosító magyarországi fióktelepének a biztosítási szerződés megkötését, illetve fennállását tanúsító okiratokat – ideértve a szerződési feltételeket – magyar nyelven kell kiállítania.

A *közvetítői, szaktanácsadói* tevékenységet Magyarországon csak engedéllyel rendelkező belföldi székhelyű biztosító, biztosítási alkusz, szaktanácsadó végezhet. A *viszontbiztosítási* tevékenységet külföldi székhelyű biztosító is végezhet.

A biztosítási szektor legjelentősebb hazai *érdekvédelmi szervezetei* az 1990-ben alapított Magyar Biztosítók Szövetsége (MABISZ) és az 1991-ben alakult Független Biztosítási Alkuszok Magyarországi Szövetsége (FBAMSZ). Nemzetközi szinten érdemes kiemelni az AIDA-t (Association Internationale de Droit des Assurances), a Genfi Egyesületet (két elnevezése: Geneva Association for Risk and Insurance Economics, International Association for the Study of Insurance Economics), és az International Insurance Society-t, valamint a témához közelálló International Credit Insurance & Surety Association-t (ICISA).

1.4.2. Vállalatok vs. Vállalkozások

A vállalat és vállalkozás nem azonos, nem szinonim fogalom, a meghatározást tovább bonyolítja a cég és társaság fogalma. A terminológiai eltérések sajnos a szakirodalomból erednek, a vállalatokat a legtöbb publikáció leszűkíti a gazdasági társaságok fogalmára, a vállalkozásokon pedig tágabb kört értenek. A jogi szabályozásban is pontatlan a szóhasználat, számos megfogalmazásban vállalkozás szerepel.⁴⁷ A vállalat (enterprise) egy sajátosan szabályozott szervezeti egység, a vállalkozás (entrepreneurship) pedig egy sajátos gondolkodás- és cselekvésmód.⁴⁸ Az Európai Bizottság találó megfogalmazásában a vállalkozás gondolkodásmód, valamint gazdasági tevékenység teremtésének és fejlesztésének folyamata, ötvözve a kockázatvállalást, a kreativitást és/vagy az innovációt józan menedzsmenttel, egy új vagy már működő vállalaton belül.⁴⁹

A vállalat a szerződő fél az, aki a biztosítóval a szerződést megkötí, tehát lehet maga a biztosított is, ebben az esetben saját vagyonára, személyére köti a biztosítási szerződést. Ugyanakkor annak sincs akadály, hogy bizonyos korlátok között a biztosítási szerződést harmadik személy vagyonára, illetőleg személyére kössék meg. A szerződő fél fő kötelezettsége a szerződésben foglalt esedékesség szerint a biztosítási díj fizetése. A dolgozatban a vállalatokat érdemes tágan értelmezni, és alapvetően inkább a gazdálkodást, a – rendszeres, üzletszerű, de akár (nagyobb projektek estében) az eseti – gazdasági tevékenységet alapul venni, semmint megszorító, szoros definíciókból kiindulni.

A vállalatok szűk fogalmát a Magyarországon a 2006. évi IV. törvény a *gazdasági társaságokról* (Gt.) szabályozza. E szerint gazdasági társaság jogi személyiség nélkül a közkereseti társaság (kkt.)⁵⁰ és a betéti társaság (bt.);⁵¹ jogi személyiségű pedig a korlátolt

⁴⁷ Például: 2004. évi XXXIV. törvény a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról, 1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról, 1997. évi CXXXII. törvény a külföldi székhelyű vállalkozások magyarországi fióktelepeiről és kereskedelmi képviselőiről, 2009. évi V. törvény egyes, a vállalkozásokat korlátozó törvényi rendelkezések hatályon kívül helyezéséről, 2007. évi CXXXVIII. törvény a befektetési vállalkozásokról és az árutózsdei szolgáltatókról, valamint az általuk végezhető tevékenységek szabályairól; vagy kapcsolt vállalkozások, vállalkozások összefonódása

⁴⁸ in ROMÁN Zoltán –szerk.: *A kis- és középvállalatok és a vállalkozási készség*. KSH. 2006. 6-8. o.

⁴⁹ Entrepreneurship is the mindset and process to create and develop economic activity by blending risk-taking, creativity and/or innovation with sound management, within a new or an existing organisation. in *Entrepreneurship in Europe*. Green Paper, Commission of the European Communities, 2003. 6. o.

⁵⁰ Gt. **88. § (1)** A közkereseti társaság létesítésére irányuló társasági szerződéssel a társaság tagjai arra vállalnak kötelezettséget, hogy korlátlan és egyetemleges felelősségük mellett üzletszerű közös gazdasági tevékenységet folytatnak és az ehhez szükséges vagyoni hozzájárulást a társaság rendelkezésére bocsátják.

⁵¹ Gt. **108. § (1)** A betéti társaság létesítésére irányuló társasági szerződéssel a társaság tagjai üzletszerű, közös gazdasági tevékenység folytatására vállalnak kötelezettséget oly módon, hogy legalább egy tag (belső tag) felelőssége a társasági vagyon által nem fedezett kötelezettségeikért korlátlan és a többi beltaggal egyetemleges, míg legalább egy másik tag (külső tag) csak a társasági szerződésben vállalt vagyoni betétje szolgáltatására köteles, a társaság kötelezettségeiért azonban - a törvényben meghatározott kivétellel - nem felel.

felelősségű társaság (kft.)⁵² és a részvénytársaság (zrt., nyrt.),⁵³ továbbá sajátos együttműködési forma az egyesülés, a kooperációs társaság⁵⁴. Emellett a korábbi Gt-ben szabályozott közös vállalatokat (kv.) is ide kell sorolni, amelyek száma mára mintegy 100 körülire csökkent.⁵⁵

Az Európai Unióban elterjedt *közösségi társasági formák* létrehozását az EU egységes piaca (*single market*) indokolta annak érdekében, hogy a tagállamok a gazdasági szférát érintő saját, belső, nemzeti jogszabályaikat összehangolják. Az *európai részvénytársaság*, (Societas Europæa – SE; 2157/2001/EK rendelet) – jogi személy, amely lehetővé teszi a székhely áthelyezését bármelyik tagállamon belül anélkül, hogy a korábbi céget meg kellene szüntetni, és újat kellene alapítani. (A társaság alaptőkéje 120.000 €.) Az *európai gazdasági egyesülés* (European Economic Interest Grouping – EEIG; 2137/85/EGK rendelet) – jogi személy, célja, hogy előmozdítsa a tagállami határoktól független tőkemozgást, továbbá elősegítse a kis- és középvállalatok együttműködését. A tagok az egyesülés tartozásaiért korlátlanul és egyetemlegesen felelnek. (Nincs alaptőke minimum.) Az *európai szövetkezet* (Societas Cooperativa Europæa – SCE; 1435/2003/EK rendelet) tagjai önállóságukat megőrizve, belső megállapodások útján törekednek gazdasági és társadalmi tevékenységeik fejlesztésére. (A minimális alaptőke 30.000 €.) Míg az uniós részvénytársaság (SE) jellemzően a különböző tagországok részvénytársaságainak tőkeegyesítését segíti, főként nagyvállalatok létrehozásának céljából, addig a másik két társasági forma (SCE, EEIG) a tagok közötti kevésbé szoros együttműködésre ad lehetőséget, és elsődlegesen nem profittermelő tevékenységeket támogat. Az *európai területi együttműködési csoportosulás* (European Grouping of Territorial Cooperation – EGTC; 1082/2006/EK rendelet) határokon átnyúló jogi személyiséggel és jogképességgel bíró szervezet, amely a transznacionális és a régiók közötti együttműködést segíti elő. A csoportosulások tagjai lehetnek tagállamok, regionális és helyi hatóságok, egyéb közjogi intézmények, társulások, amelyek

⁵² Gt. 111. § (1) A *korlátolt felelősségű társaság* olyan gazdasági társaság, amely előre meghatározott összegű törzsbetétekből álló törzstőkével (jegyzett tőkével) alakul, és amelynél a tag kötelezettsége a társasággal szemben csak törzsbetéteinek szolgáltatására és a társasági szerződésben esetleg megállapított egyéb vagyoni hozzájárulás szolgáltatására terjed ki. A társaság kötelezettségeiért - törvényben meghatározott kivétellel - a tag nem felel.

⁵³ Gt. 171. § (1) A *részvénytársaság* olyan gazdasági társaság, amely előre meghatározott számú és névértékű részvényekből álló alaptőkével (jegyzett tőkével) alakul, és amelynél a tag (részvényes) kötelezettsége a részvénytársasággal szemben a részvény névértékének vagy kibocsátási értékének szolgáltatására terjed ki. A részvénytársaság kötelezettségeiért - törvényben meghatározott kivétellel - a részvényes nem felel.

⁵⁴ Gt. 316. § (1) Az *egyesülés* a tagok által gazdálkodásuk eredményességének előmozdítására és gazdasági tevékenységük összehangolására, valamint szakmai érdekeik képviselőjére alapított jogi személyiséggel rendelkező kooperációs társaság. Az egyesülés saját nyereségre nem törekszik; vagyonát meghaladó tartozásaiért a tagok korlátlanul és egyetemlegesen felelnek.

⁵⁵ A Gt. szerint 2006. július 1-jétől új közös vállalat nem alapítható. A már létrejött közös vállalatok a 1997. évi CXLIV. törvény a gazdasági társaságokról alapján működhetnek tovább.

így a nemzeti parlamentek által ratifikált nemzetközi szerződések nélkül működhetnek együtt. A rendszer hiányossága, hogy nincs olyan egységes közösségi társasági forma, amely egyszerűbbé tenné a határon átnyúló kereskedelmet és a nemzetközi piacra való betörés lehetőségét a kis- és középvállalatok számára,⁵⁶ a CBC (*Cross Border Corporation* – határon átnyúló együttműködés) pályázati formával viszont találkozunk. Az Európai Bizottság 2008 júniusában benyújtotta az Európai Magán Vállalkozásról vagy Európai Zártkörű Társaságról (*Societas Privata Europaea* – SPE) szóló rendeletervezetet, de a kezdeményezés a 2009. decemberi tanácsi ülésen megakadt, és még mindig a tagállamok megegyezésére vár.

Gazdasági tevékenységet azonban *más szervezetek* is folytathatnak, és akár a pénzügyi szektor jelentős szereplőivé válhatnak. Az alábbi felsorolás nem teljes körű, célja, hogy széles spektrumot nyújtson a potenciális ügyfelek köréről: állam, költségvetési szerv, állami vállalat, egyéb állami gazdálkodó szerv; helyi önkormányzat és általa alapított intézmények; (köz)alapítvány, egyesület, köztestület, szövetkezet; hegyközség, erdőbirtokossági társulat, vízgazdálkodási társulat; egyéni cég, polgári jogi társaság, építőközösség, egyéb gazdálkodási formák (pl. fióktelep, ügyvédi iroda) egyház stb. A jogi személyiség önmagában is kockázati tényező, míg az egyéni vállalkozó, nem jogi személyiségű cégek, külföldi elemek esetében megnövekedik a szubjektív kockázat mértéke.

A vállalatok működésük során számtalan *pénzügyi kockázattal* kell, hogy tisztában legyenek. A *forráshiány* főként az induló vállalkozásra vagy a nagyobb váltás, változás, fejlődés előtt álló vállalatra igaz. A fejlődésnek, fejlesztésnek gátat szab, ha nincs megfelelő és megfelelően elhatárolt, a fejlesztési célhoz illeszkedő tartalék. Jelentős *nyereség* esetében felmerül, hogy a befektetéseknek legalább olyan komoly kockázatuk lehet, mint a hiányosnak. A rendelkezése álló *pénz, egyéb javak* nem ésszerű – jogilag vagy pénzügyileg megkérdőjelezhető – forgatása, a vállalat rossz döntéseken alapuló működtetése, szintén súlyos kockázatokat rejt. A pénzügyi kockázatok feltérképezése, folyamatos elemzése és a megfelelő kockázatkezelő lépések előkészítése, megtétele felvértezheti a vállalatot a pénzügyi kockázatok minimalizálására. A vállalat mérete összefügg a kockázatkezelés színvonalával:⁵⁷ a nagyvállalatok megengedhetik maguknak, hogy külön részleget bíznak meg ezzel a feladattal, de a KKV-k számára is jelentőséggel bír.⁵⁸ Az optimális biztosítási véde-

⁵⁶ Vö. *Közösségi társasági formák az Európai Unióban*. Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, 2010/9. szám

⁵⁷ in WILLIAMS – HEINS: *Risk management and insurance*. McGraw-Hill Book, 1985. 2. fejezet

⁵⁸ Bővebben in FARKAS Szilveszter, SZABÓ József: *A vállalati kockázatkezelés kézikönyve*. Dialog Campus Kiadó. 2010. 142-152. o.

lem kérdését a vállalat tevékenységének, kockázatainak ismeretében lehet megválaszolni.⁵⁹ A finanszírozási biztosítások egyik előnye, hogy *csökkent(het)ik* a beruházásokhoz, befektetésekhez szükséges *tőke, fedezet mértékét*, így ugyanakkora pénzügyi erővel, sokkal nagyobb volumenű projektek lehetségesek. A vállalati megtakarítások egyik értelme, hogy a váratlan kiadásokra óvatossági tartalékot képeznek, ennek a védekezésnek hatékony alternatívája, hogy biztosítási kötvényt vásárolnak.⁶⁰ További előny, hogy a biztosításokhoz általában egyéb kedvezmények, szolgáltatások is kapcsolódhatnak: adójóváírás, társaságiadó-csökkentés, csődelkerülés, kárelhárítás, vállalati (külső) monitoring stb.⁶¹

A *professzionális szakosodás* eredményeként a kockázatkezelést napjainkban már gyakran külső elemzőcégek végzik.⁶² Ennek eredményeként dönti el a vállalat, hogy viseli vagy átadja, megosztja a kockázatot, azaz igénybe veszi a pénzügyi szektor szolgáltatásait. A pénzügyi szolgáltatók tudatában vannak ennek, és különböző marketing eszközökkel (pl. reklámok, ismertető, direct mail, e-kereskedelem)⁶³ igyekeznek meggyőzni leendő ügyfeleiket.⁶⁴

A hazai és az európai vállalati szektorra egyaránt jellemző a *kis- és középvállalatok*⁶⁵ (Small and Medium-sized Enterprises – SMEs) magas aránya 99,8 %, számuk az Európai Unióban 20,9 millió.⁶⁶ Erre figyelemmel érdemes lenne a KKV szegmenst olcsóbb és komplex termékek bevezetésével bevonni a biztosítási piacra, amelynek következtében a finanszírozási biztosítás a kis- és középvállalati szektorban is versenyképes eszköz lehetne. Szemléleti fejlődést eredményezne, mert nem csak a kintlévőségeik beszedésére fókuszálnának.⁶⁷ Az új jogalkotási tendenciák (pl. az új Alaptörvény és a Ptk. tervezet) igyekeznek a fogyasztóvédelem rendszerét erősíteni, és a fogyasztó fogalmát kiterjeszteni a

⁵⁹ in ILLÉS B. Csaba –szerk.: *A kft. gyakorlati kézikönyve*. Verlag Dashöfer: 2007. 8/13.4. pont.

⁶⁰ in KOHN, Mier: *Bank- és pénzügyek, pénzügyi piacok*. Osiris, Budapest, 2003. 75. o.

⁶¹ in BAKER, Tom – GRIFFITH, Sean J.: *Ensuring Corporate Misconduct: How Liability Insurance Undermines Shareholder Litigation*. University of Chicago Press, 2010. 106. o.

⁶² A legismertebbek: Ernst & Young, KPMG, Deloitte, Pricewaterhouse – Coopers, AON.

⁶³ Vö. SPARKS, Karol K.: *Insurance Activities of Banks*. Aspen Publishers, 2004. Chapter 13. Distribution of Insurance Products és KIELHOLZ – LIEDTKE –ed.: *Strategic Issues in Insurance - Essays in Honour of Orio Giarini*. Blackwell Publishers, Oxford, 2001.

⁶⁴ in ÉBLI Györgyné: *A biztosítás közgazdasági alapjai*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1985. 8. o.

⁶⁵ A 2004. évi XXXIV. törvény a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról **3. §** (1) értelmében KKV-nak minősül az a vállalkozás, amelynek *a)* összes foglalkoztatotti létszáma 250 főnél kevesebb, és *b)* éves nettó árbevétele legfeljebb 50 millió eurónak megfelelő forintösszeg vagy mérlegfőösszege legfeljebb 43 millió eurónak megfelelő forintösszeg. (4) Nem minősül KKV-nak az a vállalkozás, amelyben az állam vagy az önkormányzat közvetlen vagy közvetett tulajdoni részesedése - tőke vagy szavazati joga alapján - külön-külön vagy együttesen meghaladja a 25%-ot.

⁶⁶ in *Key figures on European business*. Eurostat, 2010. 56. o.

⁶⁷ in RIESTRA, Amparo San José: *Credit insurance in Europe: impact, measurement & policy recommendations*. CEPS 2003. 8. o.

mikrovállalkozásokra⁶⁸ (helyesebben mikrovállalatokra), érdemes lenne valamennyi KKV-ra kiterjeszteni ezt a fokozottabb védelmet.

1. számú táblázat

A vállalati nagyságstruktúra Magyarországon és az EU-átlag szerint (%-ban)

Vállalati méret	A vállalatok száma		A foglalkoztatottak száma		Hozzáadott érték	
	Magyarország	EU	Magyarország	EU	Magyarország	EU
Mikrovállalat	94,7	91,8	35,8	29,6	15,8	21,1
Kisvállalat	4,4	6,9	18,9	20,6	16,3	19,9
Középvállalat	0,7	1,1	16,2	16,2	18,1	17,8
KKV-k	99,8	99,8	71	67,1	50,2	57,9
Nagyvállalat	0,2	0,2	29	32,9	49,7	42,1

Forrás: *A kis- és középvállalatok és a vállalkozás helyzete*. in Statisztikai Tükör 2009/augusztus szám

Az új Alaptörvény elfogadása következtében a *helyi önkormányzatok* is meg kell említeni, mivel számukra is biztosított a vállalkozáshoz való jog. A 34. cikk (5) bekezdése szerint törvény előírhatja a költségvetési egyensúly megőrzése érdekében a helyi önkormányzat törvényben meghatározott mértékű kölcsönfelvételéhez vagy más kötelezettségvállalásához a fővárosi vagy vármegyei kormányhivatal hozzájárulását. Ezáltal az államháztartás önkormányzati alrendszere szigorúbbá és ellenőrzöttebbé válik, illetve települési, megyei hitelfelvétel volumene csökkeni fog. Ennek hatására a finanszírozási biztosítások is visszaszorulnak ezen a területen.

1.4.3. Egyéb szereplők

A biztosítási szerződések egyéb szereplőit három csoportba lehet osztani aszerint, hogy a termék értékesítésében játszik szerepet, vagy hatóság, vagy a jogviszony lehetséges további szereplői, alanyai.

Az *értékesítés* során ismét megjelennek – az előbb már ismertetett – pénzügyi (szak)tanácsadó cégek. Az ügyletek létrehozásában az ún. függő és független *biztosításközvetítők*nek is nagy szerep jut.⁶⁹ A *függő biztosításközvetítő* az ügynök (*insurance agent*), aki egy biztosító biztosítási termékeit vagy több biztosító egymással nem versengő biztosítási termékeit közvetíti; és a vezérügynök, akinek a biztosító teljes körű felhatalmazást adott mindannak a jogkörnek az ellátására, amely a biztosító üzletviteléhez szükséges (például szerződéskötés, kötvénykiállítás, biztosítási díj átvétele). A *független biztosítás-*

⁶⁸ 2004. évi XXXIV. törvény a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról 3. § (3) A KKV kategórián belül mikrovállalkozásnak minősül az a vállalkozás, amelynek a) összes foglalkoztatotti létszáma 10 főnél kevesebb, és b) éves nettó árbevétele vagy mérlegfőösszege legfeljebb 2 millió eurónak megfelelő forintösszeg.

⁶⁹ Vö. CUMMINS, J. David – DOHERTY, Neil A.: *The Economics of Insurance Intermediaries*. Wharton School, University of Pennsylvania, 2005.

közvetítő a többes ügynök és az alkusz. A többes ügynök több biztosítóval fennálló jogviszony alapján értékesíti azok egymással versengő termékeit. A biztosítási alkusz (*insurance broker*) i) az ügyfél megbízásából előkészíti a biztosítási szerződés megkötését, ii) köteles kielégítő mennyiségű (minimum 3), a piacon hozzáférhető biztosítási szerződést elemezni, és iii) a biztosítási szerződés megkötése előtt köteles pontosítani az ügyfél igényeit és szükségleteit.

A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletét is érdemes itt említeni, mivel többek között (pl. kockázatkezelés) a jogi szabályozottság mellett az állami ellenőrzés is magyarázatot ad arra, hogy miért soroljuk a biztosítási szektort a szabályozott ágazatok közé (*regulated industries*), pontosabban a pénzügyi ágazatok jogába (*law of financial industries*).⁷⁰ Érdekességként lehet említeni az Egyesült Királyságban 2001-től működő pénzügyi ombudsmant (*financial ombudsman*), aki a fogyasztói pénzügyi (banki, biztosítási, tőzsdei, pénztári, befektetési stb.) panaszok kivizsgálásával foglalkozik.⁷¹ Hasonló intézménnyel találkozunk Ausztráliában, Kanadában, Írországban és Dél-Afrikában. A pénzügyi szektor értékarányosabb és felelősségteljesebb működése érdekében hazánkban, de általános jelleggel az Európai Unióban is érdemes lenne bevezetni.

Az egyéb szereplők másik csoportja abból adódik, hogy a *biztosítási jogviszony* tipikusan többalanyú, amelynek akár négy vagy több résztvevője is lehet: biztosító(k), a szerződő fél(ek), a biztosított(ak) és a kedvezményezett(ek); az érintettek száma tovább gyarapodhat a károsult(ak), a kárért felelős(ök) és a károkozó(k) személyével (felelősségbiztosítás). Ezek közül a biztosítási termékek közvetlen alanyai a biztosító, biztosított, a szerződő fél és a kedvezményezett. Személyüket, helyzetüket általánosságban részletesen az elméleti modell fejezet tárgyalja, a specialitások pedig az egyes ügyleteknél szerepelnek.

1.5. A HAZAI BIZTOSÍTÁSI SZEKTOR A 21. SZÁZADBAN

Ez a pont a magyar biztosítási szektor *díjbevételének* alakulását elemzi kvantitatív módszerrel, különös tekintettel a vállalati finanszírozással kapcsolatos ágazatokra. Az elmúlt évtized jelenségeinek lefolyását az idősor elemző statisztikai módszere vizsgálja. Az alapul szolgáló idősor-adatok a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének honlapjáról származnak,⁷² a törvényi feltételek és a közzétételi kötelezettség miatt közhittelűek, így

⁷⁰ Ezzel kapcsolatban érdekesség az 1923. évi VIII. törvénycikk a biztosító magánvállalatok állami felügyeletéről és egyes közhiteli kérdések rendelkezéséről

⁷¹ in BLAIR, Michael and WALKER, George: *Financial Services Law*. Oxford University Press, 2006. 658. o. A statisztika szerint az esetek 57 %-ban kedvez a panaszosok javára.

<http://www.financial-ombudsman.org.uk/>

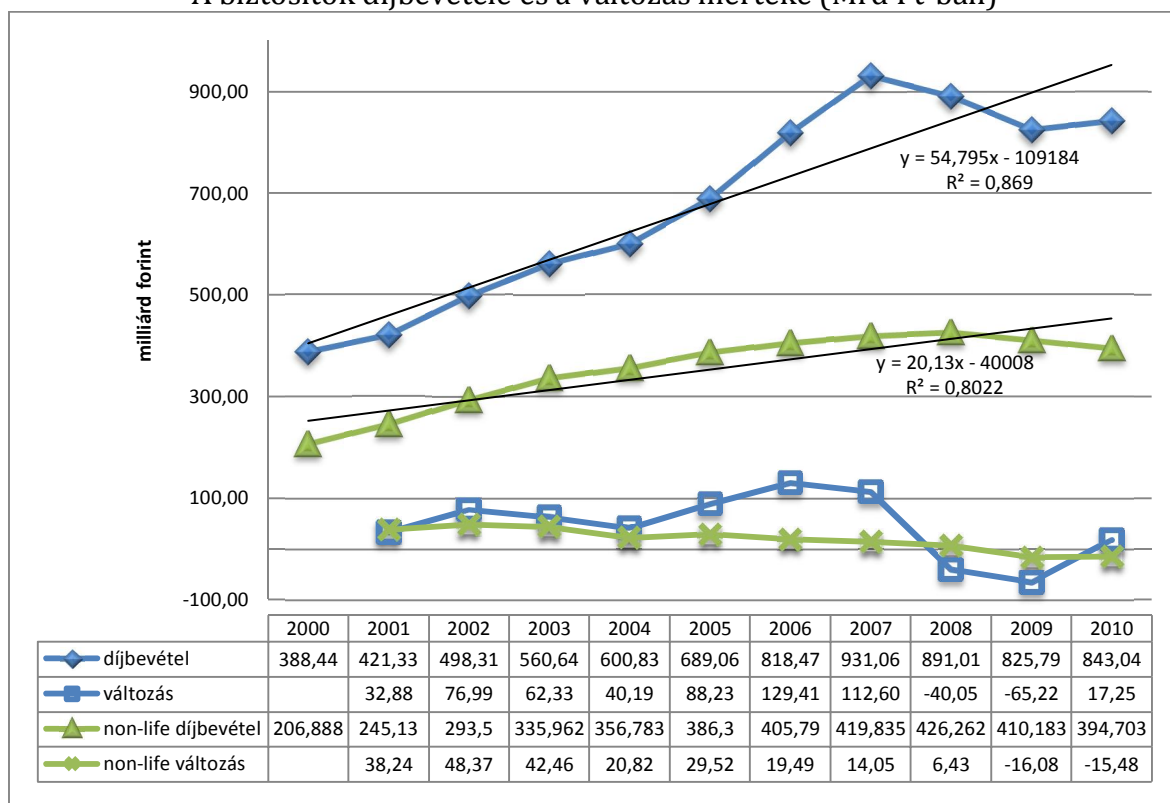
⁷² http://www.pszaf.hu/bal_menu/jelentesek_statisztikak/statisztikak

pontos képet adnak a biztosítási piacról. Az állapotidősorok ekvidisztansak, mindig az év végi adatokat mutatják. Tekintettel arra, hogy a biztosítási szektor a szabályozott ágazatok (*regulated industries*), pontosabban a pénzügyi ágazatok jogába (*law of financial industries*)⁷³ tartozik,⁷⁴ ezért szükséges a normatív szabályokban, az elmúlt évtizedben bekövetkezett fontosabb változások rövid ismertetése.

1.5.1. A biztosítók általános helyzete a díjbevételek függvényében

A hazai biztosítási piacról előjáróban általánosan megállapítható, hogy nemzetközi összehasonlításban mérsékelt koncentráció jellemzi, a szereplők éves kumulált díjbevétele az elmúlt tíz évben folyamatosan növekedett, a gazdasági válság eredményezett némi rövid megtorpanást.

1. számú grafikon
A biztosítók díjbevétele és a változás mértéke (Mrd Ft-ban)

Saját szerkesztés a PSZÁF által közétett idősorok alapján

http://www.pszaf.hu/bal_menu/jelentesek_statistikak/statistikak/pszaf_idosorok/idosorok

⁷³ Bővebben in FISHER, James; HARSHMAN, Ellen; GILLESPIE, William; ORDOWER, Henry: *Privatizing Regulation: Whistleblowing and Bounty Hunting in the Financial Services Industries*. in Dickinson Journal of International Law (2000-2001); továbbá MATTSON, Kirk W.: *An Analysis of the Multistate Tax Commissions New Regulations for Financial Services Industries*. in Journal of State Taxation (1997-1998); valamint SCOTT, E.: *Striking the Right Balance: Federal and State Regulation of Financial Industries*, 53 BROOK. Law Review. 27 (1987); GLASSMAN, Cynthia A.: *Regulating the New Financial Services Industry*. Rowman & Littlefield Pub Inc. 1988.; továbbá MORLEY, Alfred C.: *The Financial Services Industry - Banks, Thrifts, Insurance Companies, and Securities Firms*. AIMR (CFA Institute). 1992

⁷⁴ Vö. VÉRTESY László: *The Place and Theory of Banking Law – or Arising of a New Branch of Law: Law of Financial Industries* – in Collega XI. évfolyam 2007/2. szám

A *biztosítási szektor* elmúlt 10 év stock-típusú idősorának⁷⁵ kronologikus átlagos díjbevétele 678,91 milliárd Ft volt, a mediánja 689,06, így tipikus év a 2005-ös esztendő. A szórás (σ) 194,95. Ez a magas érték abból adódik, hogy az idősor megközelítőleg exponenciálisan nő. Amennyiben analitikus trendszámítást végezve lineáris függvényt illesztünk az idősorra, akkor pontosabb, kiszámíthatóbb értéket kapunk: $y = 54,795x - 109184$ esetén $R^2 = 0,869$, tehát viszonylag pontatlan az illeszkedés (15 %-os az eltérés). Ezek tükrében inkább érdemes meghatározni az éves növekedés átlagos ütemét (relatív változás; I),⁷⁶ amely 2010-ig 8,41 %, a változás átlagos mértéke (abszolút változás; d) pedig 45,45 milliárd, ennyivel emelkedett a díjbevétel. 2006-ban kiugró érték tapasztalható, a növekedés is jelentős: közel 20 %-os (!), 129 milliárd Ft került a szektorba, amely 2007-ben tovább emelkedett mintegy 113 milliárd Ft-tal, bár a növekedés az előző nagy összeg miatt csak 14% volt.

2008 és 2009 a magas díjbevételek ellenére a pénzügyi válság éveit voltak, amely a hazai biztosítási szektorban is éreztette kedvezőtlen hatásait, statisztikai kifejezéssel élve véletlen ingadozás, amely az idősor tekintetében nem mutat semmilyen szisztematikusságot.⁷⁷ 2008. II. félévtől ugyanis a korábbi években tapasztalt dinamikus díjbevételek növekedés megszakadt, és csökkenés következett be: 2008-ban 40 milliárd Ft, ami 4,5 %-nak felel meg. Ennek ellenére a biztosítók 2008-ban még eredményes gazdálkodási évet zártak, összesített adózott eredményük az előző évi 56,2 milliárd Ft-hoz képest 62,7 milliárdra emelkedett. A pénzügyi válság hatása a 2008. év végi adatokon már mérhető volt, a 2009. első félévin pedig már látványosan megmutatkozott. A félévi összegzés azt mutatta, hogy a díjbevétel 13,33 %-kal csökkent az előző év azonos időszakához képest. Érdekes, hogy a két ág eltérő mértékben változott: az élet ág 23 %-kal, a nem-életbiztosítási ág csak 3 %-kal. Ez a keresetek reálértékének csökkenésével, az elhalasztott vásárlásokkal, valamint a megtakarítási kedv mérséklődésével egyaránt magyarázható. A lakosság viselkedésének jellemzője, hogy először az alapvetőnek ítélt létszükségletein túli kiadásait fogja vissza, és ennek okán a biztosítási ráfordítások visszaestek.⁷⁸ 2009-ben további 65 milliárd Ft hagyta el a biztosítótársaságokat, amely jelentős, mivel ez az érték a korábbi évek fejlődési átlagának felel meg, a magas számok miatt azonban csak 7 % körüli. A biztosítás iránti kereslet kedvezőtlen alakulására jelentős hatással volt a hitelpiac válságkezelési – egyébként természetes – magatartása is. A 2010-es bővülés változatlanul a befekteté-

⁷⁵ in KERÉKGYÁRTÓ – MUNDRÓCZÓ – SUGÁR: *Statisztikai módszerek és alkalmazásuk*. Aula, 2003. 443. o.

⁷⁶ in HUNYADI László – VITA László: *Statisztika I*. Aula, 2008. 263. o.

⁷⁷ in KERÉKGYÁRTÓ – MUNDRÓCZÓ – SUGÁR: *Statisztikai módszerek és alkalmazásuk*. Aula, 2003. 448. o.

⁷⁸ in TRUNKÓ Barnabás: *A biztosítási szektor 2009-ben*. in Biztosítási Szemle 2009. december

si egységekhez kötött életbiztosításoknak köszönhető, míg a hagyományos életági termékek, illetve a nem-életági biztosítások esetében továbbra is a díjbevételek csökkenése figyelhető meg.

A *nem-életbiztosítási ág* díjbevétele a teljes biztosítási díjak közel fele. Az átlagos díjbevétel 352,84 milliárd Ft, a medián 386,3, így a 2005-ös év tekinthető tipikusnak. A visszaesés mértéke sokkal enyhébb, mint a szektor egészében, bár a növekedés üteme is visszafogottabb. Ennek ellenére a lineáris trendvonal (R^2 -t figyelembe véve) pontatlanabb, mint az előbbi esetben. A szórás (σ) 74,54; a változás abszolút átlagos mértéke (d) 18,78, a növekedés relatív átlagos üteme (I) 6,9 %. A hitelezési feltételek szigorítása, a kamatok és költségek emelkedése a nem-életbiztosítási piacon is éreztetette hatását. A non-life ágból 2009 és 2010-ben 31,56 milliárd Ft távozott, és 2011-es évben is további nehézségekkel kell számolni. A helyzet azért sem tartogat esetleges kilátásokat, mert a díjbevétel fokozatos apadása már 2001 óta monotonitást mutat, az elmúlt években pedig egyértelmű a csökkenés. A visszaesés oka az ág legjelentősebb részének, döntően a gépjármű CASCO, illetve a kötelező gépjármű felelősségbiztosítási ágazatok folytatódó gyengélkedésének következménye, amely a szerződésállomány zsugorodásával, valamint az átlagdíjak csökkenésével magyarázható.

A biztosítási szektor *tőkehelyzete* továbbra is stabil, azonban a 2010-es csökkenő jövedelmezőség és a biztosítási szektorra kivetett különadó 2011-ben valószínűleg a korábbi jelentős tőketöbblet, a szavatoló tőke, és ezáltal a tőkefeltöltöttség csökkenését eredményezi. Ez utóbbi hatást csak kismértékben képes ellensúlyozni a minimális biztonsági tőke év végén esedékes – az € / Ft árfolyam változásából fakadó – indexálása, amely a korábbi mértékhez képest jóval mérsékeltebb lesz, így az alacsony tőkeellátottságú piaci szereplők helyzetét csak kisebb mértékben javítja. Ugyanakkor arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy például 2010. első felében összesen 8 piaci szereplő esetében került sor – még ha csekély mértékben is – tőkeemelésre, 6,6 milliárd Ft értékben.⁷⁹

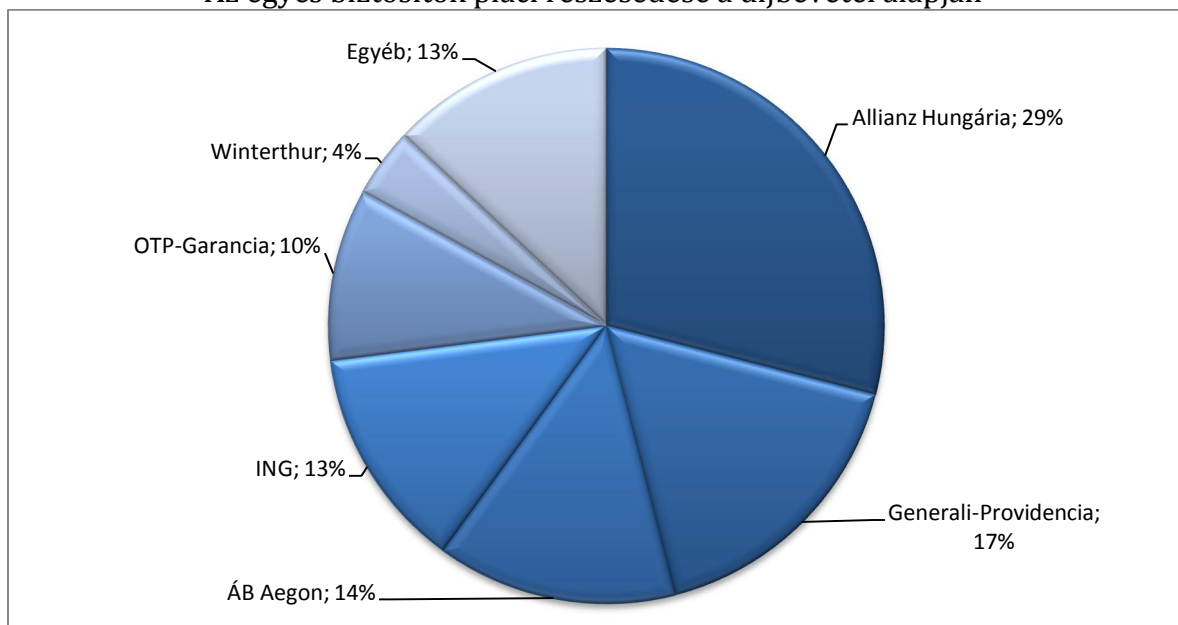
A *magyar biztosítási piacon* több mint 70 biztosító működik,⁸⁰ ebből öt nevezhető vezető biztosítónak, amelyek együttes részesedése 73%. A koncentráció magas, a piac 1/4-én osztozik a többi 65 szereplő. A legnagyobb, az Allianz biztosító díjbevétele a szektor közel egyharmadát teszi ki, így jelentős erőfölényben van, kínálata is széleskörű. Az átlag

⁷⁹ Bővebben in *A Felügyelet 2010. évi harmadik kockázati jelentése*. PSZÁF, 2010. 3.5. fejezet

⁸⁰ A megoszlás: 32 biztosítótársaság, 13 fióktelep, 32 biztosítóegyesület in *Magyar Pénzügyi és Tőzsdei Almanach*. Tas-11 Kft. 2010.

gos piaci részesedés mértéke 13,62 %, a Herfindahl–Hirschman-index⁸¹ szerinti piaci koncentráció 0,16, a szórás (σ) 8,36.

2. számú grafikon
Az egyes biztosítók piaci részesedése a díjbevétel alapján

Forrás: www.penzugysziget.hu (2011. február)

A felügyelet komplex kockázati térképe a környezet, vállalatirányítás, piaci megjelenés és üzleti folyamatok, illetve tőke fő kockázati csoportok mentén térképezi fel az egyes intézmények különféle kockázatait, a tulajdonosi joggyakorlástól az ügyfelek tájékoztatásán át a hitel, a likviditás vagy a tőkemegfelelés kockázatáig. Az intézményeket a mért kockázatoságuk alapján a Felügyelet négy csoportba sorolja be: alacsony, mérsékelt, jelentős és magas kockázatúként.

2. számú táblázat
Az egyes szektorok kockázati besorolásai (%-os arányok)

Megnevezés	alacsony (%)	mérsékelt (%)	jelentős (%)	magas (%)
Hitelintézetek	0	37	47	16
Szövetkezeti hitelintézetek	1	16	48	35
Pénzügyi vállalkozások	4	17	39	40
Tőkepiaci intézmények	5	21	47	27
Biztosítók	0	49	39	12
Pénztárak	7	52	26	15
Összes	3	25	41	31

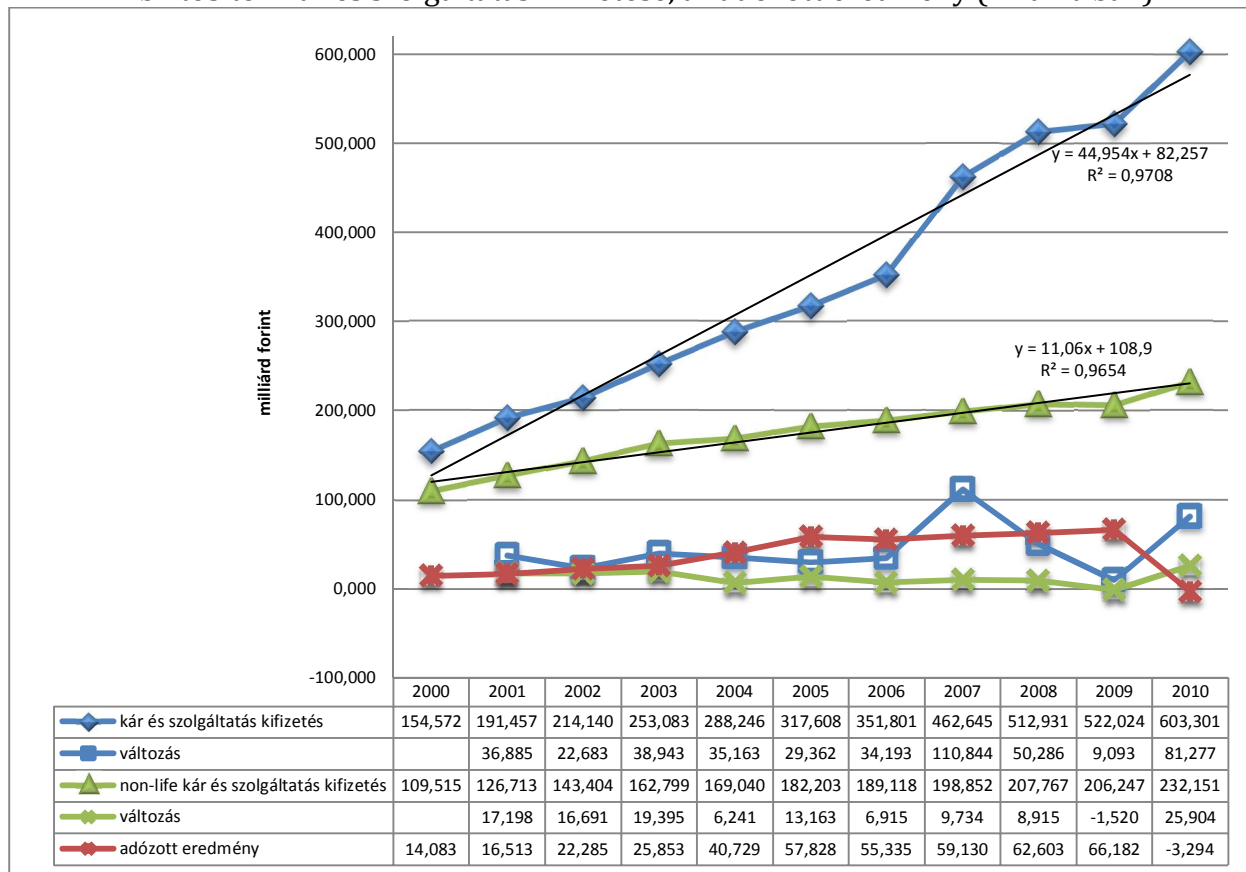
Forrás: PSzÁF: Éves jelentés 2009. 23. o.

⁸¹ A Herfindahl–Hirschman-index (HHI) a piaci koncentráció egyik mérőszáma, egy adott gazdasági szektorban működő vállalatok piaci részesedésének négyzetösszege. A HHI értéke 0 és 1 között van; a 0-hoz közeli érték azt jelenti, hogy a piacon sok, egyenként csekély részesedéssel rendelkező szereplő van, az 1-hez közeli érték oligopol szerkezetet mutat, (1 = monopólium).

A számok szerint a biztosítási szektor kockázati besorolása a legkedvezőbb, közel le mérsékelt kockázatú. A PSzÁF 2010-es, 2011-es éves jelentése még nem elérhető, az azóta lezajlott gazdasági, jogi változások (magánnyugdíj pénztári szektor) feldolgozása még nem történt meg.

3. számú grafikon

A biztosítók kár és szolgáltatás kifizetése, az adózott eredmény (Mrd Ft-ban)

Saját szerkesztés a PSZÁF által közétett idősorok alapján

http://www.pszaf.hu/bal_menu/jelentesek_statistikak/statistikak/pszaf_idosorok/idosorok

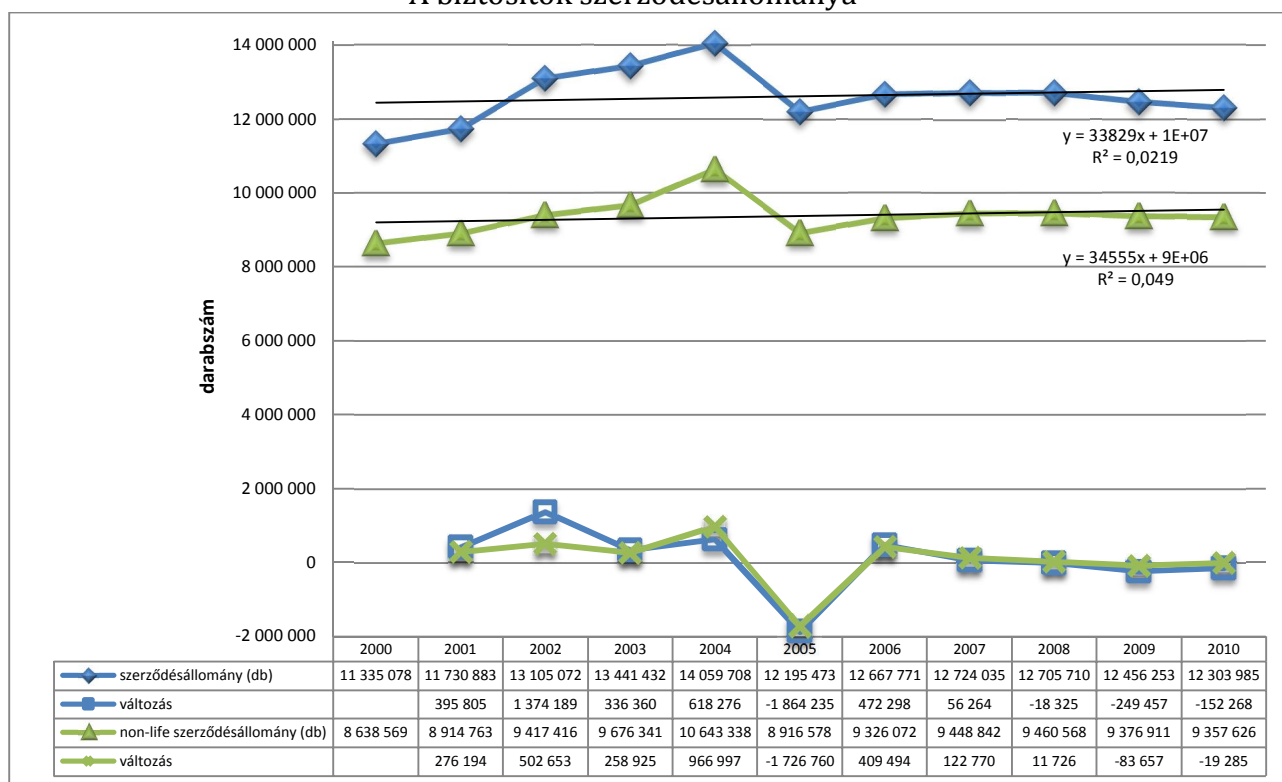
A biztosítási díjbevételek és a szerződések számának növekedésével összefügg a *kár- és szolgáltatás kifizetések* értékének növekedése, amely igazodik a fenti trendhez. Utóbbiak 2010-ben 600 milliárd Ft fölé emelkedtek, a korábbi évhez képest ez több mint 81 milliárd Ft, míg a díjbevétel növekedés csak 17 milliárd Ft volt. Ez és a különadó jelentősen megterhelte a szektort, így a PSZÁF adatai alapján a szektor több mint 3 milliárd Ft veszteségesen zárta a 2010-es évet. Az átlagos kifizetés 351,982 milliárd Ft, ez alig különbözik a 2006-os értéktől. A szórás magas (σ) 151,324, a változás abszolút átlagos mértéke (d) 44,873 milliárd Ft, bár 2007-ben több mint 70 milliárddal emelkedett.

A *nem-életbiztosítási* kifizetések visszafogottan növekedtek, 2009-ben még csökkent is az összmenyiség. A bevételhez viszonyított eltérés itt is 100 milliárd Ft körül mozgott

2010-ben, a korábbi években sokkal nagyobb volt a különbség, például 2008-ban a 426 milliárd Ft-os díjbevételhez 207 milliárd Ft kifizetés párosult. Az átlagos évi kifizetés 175,255 milliárd Ft volt. A szórás (σ) 37,33, a változás abszolút átlagos mértéke (d) 12,264 milliárd Ft, ennek szórását megfigyelve (7,84) a szektor ingadozott, 2004 és 2006, illetve 2008 és 2010 között kifejezetten hektikus (8,9 – -1,5 – 25,9).

A *nyereség* 2009-ig egyre mérsékeltebben emelkedett, 2003 és 2004-ben közel 30 milliárddal növekedett a profit, emiatt és a mostani veszteséges érték miatt a szórás (σ) is magas: 23,83, a veszteséges 2010-es év következtében a változás abszolút átlagos mértéke (d) -1,738 milliárd Ft.

4. számú grafikon
A biztosítók szerződésállománya

Saját szerkesztés a PSZÁF által közzétett idősorok alapján

http://www.pszaf.hu/bal_menu/jelentesek_statistikak/statistikak/pszaf_idosorok/idosorok

A *szerződésállomány* azt mutatja, hogy a biztosítási szerződések több mint fele a nem-életbiztosítási ágból származik. Természetesen figyelembe kell venni, hogy a gépjárművek, illetve egyes foglalkozások esetében kötelező a felelősségbiztosítás, valamint számos banki finanszírozási termék (jelzálog, lízing) megköveteli a fedezet all risk biztosítását. Az arányok érdekében néhány 2010-es adat: a jármű felelősségbiztosítások száma 3 956 325, a CASCO 805 457, szemben a hitelbiztosítások 4 491, vagy a kezesség 10 035, és a jogvédelem 469 darabos szerény értékével. Az állomány 1,726 millió darabbal csök-

kent 2005-ben, az életág azonban viszonylag érintetlenül maradt, mivel – különösen a unit linked-del kombinált esetekben – az idő előtti visszavásárlási feltételek kedvezőtlenek az ügyfelek számára, továbbá a kormány a kapcsolódó adókedvezményeket jelentősen mérsékelte. A nem-életbiztosítási szektornak azóta sem sikerült elérnie a 2004-es évi színvonalát. A szerződés állomány átlaga 12,611 millió, szórása (σ), 2005 miatt 758 ezer, a változás abszolút átlagos mértéke (d) 96 890, a növekedés relatív átlagos üteme (I) 0,82 %. A *non-life* ágban ezek az értékek 9,379 millió és 517 ezer darab, a változás abszolút átlagos mértéke (d) 71 905, a növekedés relatív átlagos üteme (I) 0,802 %. bár az évek össze-vissza követik egymást.

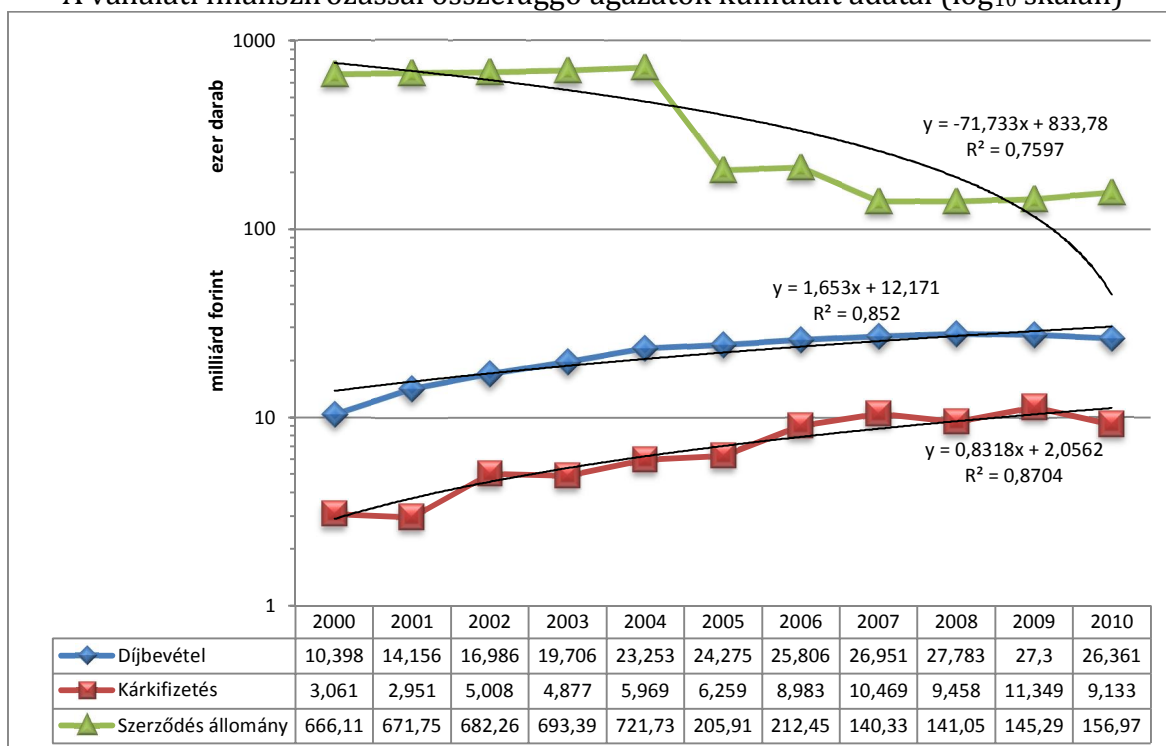
1.5.2. A vállalati finanszírozás-biztosítás alakulása

A 2003. évi LX. törvény a biztosítókról és a biztosítási tevékenységről (Bit.) 1. számú melléklete az érintett nem-életágba tartozó biztosításokat a következőképpen határozza meg ágazatok szerint:

- i. Hitel *a*) általános fizetéseképtelenség, *b*) exporthitelezés, *c*) részletfizetési ügylet, *d*) jelzálog-hitelezés, *e*) mezőgazdasági hitelezés.
- ii. Kezesség, garancia *a*) közvetlen kezesség, garancia, *b*) közvetett kezesség, garancia.
- iii. Különböző pénzügyi veszteségek *a*) foglalkoztatással összefüggő kockázatok, *b*) elégtelen jövedelem, *c*) rossz időjárás, *d*) nyereségkiesés, *e*) folyó mellék- és többletköltségek bármely fajtája, *f*) előre nem látható üzleti mellék- és többletköltségek, *g*) értékvesztés, *h*) bérleti díj- vagy jövedelemkiesés, *i*) az eddig említettektől eltérő közvetett kereskedelmi veszteségek, *j*) nem kereskedelmi pénzbeli veszteségek, *k*) egyéb pénzügyi veszteségek.
- iv. Jogvédelem – a jogi eljárási költségek viselésére és a biztosítási fedezetből fakadó más szolgáltatások nyújtására vonatkozó kötelezettség díj ellenében történő elvállalása, így különösen
 - a) a biztosított által elszenvedett kár peren kívüli egyezséggel vagy polgári, illetve büntetőeljárás során történő megtérülésének biztosítása,
 - b) a biztosított polgári, büntető-, közigazgatási hatósági vagy egyéb eljárásban, illetve a biztosítottal szemben támasztott kártérítési igény esetében való védelme vagy képviselése.
- v. Általános felelősség – minden olyan egyéb felelősség, amelyik nem tartozik az önjáró szárazföldi; légi; tengeri, tavi, folyami járművekkel összefüggő felelősségi ágazatokba, így például a környezetszennyezéssel kapcsolatos felelősség.

A vállalati finanszírozással összefüggő biztosítások a fentebb elemzett értékekhez képest szerényebbek. A szerződésállomány magas értékét az általános felelősségbiztosítások adják. A közös mutatók hasonlóképpen alakultak, mint a teljes szektor adatai, azaz a válság évi óta itt is tapasztalható visszaesés.

5. számú grafikon

A vállalati finanszírozással összefüggő ágazatok kumulált adatai (log₁₀ skálán)

Saját szerkesztés a PSZÁF által közétett idősorok alapján

http://www.pszaf.hu/bal_menu/jelentesek_statistikak/statistikak/pszaf_idosorok/idosorokA függőleges log₁₀ skála miatt a lineáris trendvonal görbül.

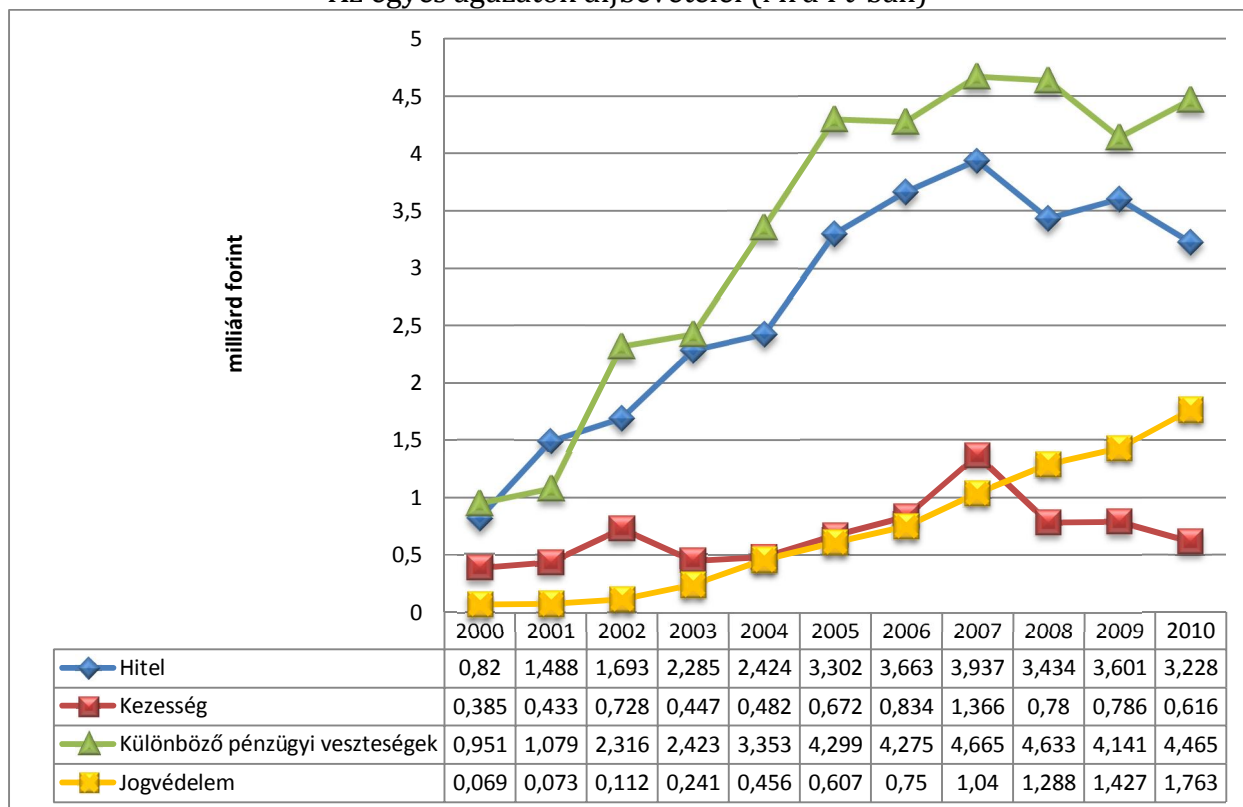
A kumulált adatok szerint az elmúlt évtizedben több mint másfélszeresére nőtt a *díjbevétel*, a kárkifizetések azonban megháromszorozódtak, viszont a korábbi években (például 2001, 2004) jelentős eltérés mutatkozott a két érték között, így kellő tartalékot lehetett képezni az esetleges jövőbeni ingadozásokra. Az elmúlt évtized díjbevétel átlaga 22,9 milliárd Ft, a szórás (σ), 5,93, a változás abszolút átlagos mértéke (d) a csökkenés miatt csak 1,6 milliárd Ft, holott például 2000 és 2001, 2003 és 2004 között közel 4 milliárd Ft volt a növekedés. A változás relatív átlagos üteme (I) 9,7 %.

A *kárkifizetések* mértéke 2002-ben növekedett közel 40%-kal, egyébként igazodik a díjbevétel alakulásához. A 2009-es évben közel 2 milliárddal emelkedett, míg a biztosítási díjak összértéke csökkent, ami a válság utóhatásával magyarázható. A hitelek bedőlése miatt számos hitelbiztosítás és garancia, kezesség kifizetésére ekkor került sor, illetve ebben az évben is még sok biztosítási esemény következett be. Az átlagos kárkifizetés nagysága 7,5 milliárd Ft, a szórás (σ), 2,95, a változás abszolút átlagos mértéke (d) a kevesebb fizetési kötelezettség miatt 0,61 milliárd Ft.

A – log₁₀ skála nem érzékelteti eléggé, de a – *szerződésállomány* 2005-ben több mint félmillióval csökkent, ez mintegy 60 %-os visszaesést jelent, a mélypont 2007 volt, amikor 140 ezerre apadt az állomány, azóta minimális a regenerálódás, négy év alatt 10%-kal

emelkedett ez az alacsony érték. Az átlagos szerződésállomány a nagy visszaesés ellenére 403 ezer, a szórás (σ), 272,95, a változás abszolút átlagos mértéke (d) 2005 miatt -51 ezer.

6. számú grafikon
Az egyes ágazatok díjbevételei (Mrd Ft-ban)

Saját szerkesztés a PSZÁF által közétett idősorok alapján

http://www.pszaf.hu/bal_menu/jelentesek_statistikak/statistikak/pszaf_idosorok/idosorok

Az egyes ágazati díjbevételekkel kapcsolatban a következő állapítható meg. Az elmúlt 10 évben az általános felelősségbiztosítás, a *hitelbiztosítás* és a *különböző pénzügyi veszteségekre* kötött biztosítások fejlődésének üteme kiegyensúlyozottan változott. A szektor díjbevétele 2000 és 2005 között megnégyszereződött. A banki kondíciók – válság miatti – zord változása visszavetette a hitelbiztosítást és a kezesség ágazatot is (ez utóbbi a felére csökkent 1,36-ról 0,61 milliárd Ft-ra), valamint a hitelfedezeti jellegű megoldásokat (különösen a life-termékek esetében). A helyzetet tovább nehezítette, hogy ezek a piaci jelenségek a pénzügyi szolgáltató szféra iránti bizalomvesztéssel is párosultak. A gazdaság változásait a hitelbiztosítók az elsők között érzékelték, 2008-ban a válság begyűrűzött a nem-fizetési jelentések számának drasztikus emelkedése által. Ennek megfelelően szigorították a kintlévőség-kezelés szabályait a teljes limitállomány alapos, minden lehetséges forrást felhasználó felülvizsgálatával és a rendkívül kockázatos vevőkre kiadott limitek törlésével. A limitek törlése a legvégső eszköz, amit alkalmaz a szektor, de ilyen gazdasági helyzetben azonban kulcsfontosságú a gyors reakció, a megfelelő intézkedések mielőbbi

véghezvitele.⁸² Az azonnali lépéseknek köszönhetően sikerült elérni, hogy a 2008-as év nagyszámú felszámolási eljárásainak csak néhány ezreléke érintette az ügyfeleket. Annak ellenére, hogy csökkent a biztosítható cégek száma, a hitelbiztosítás így is hatékony és komplex megoldást nyújt a vállalatok számára. A szolgáltatás értéke és jelentősége az érdeklődés 2009-es ugrásszerű növekedésében is megragadható.

Az *exporthitel-biztosítás* a válságból való kiutat segítheti, ösztönözve az olyan országokba irányul a kereskedelmet, amelyek a válság által kevésbé érintettek.⁸³ A későbbiekben ezek, az export révén megerősödött gazdasági társaságok támogathatják a szegényes belső kereslet kiegyensúlyozását. Miként a válság hamarabb jelent meg külföldön, mint hazánkban, úgy a fellendülés is elsőként határainkon kívül jelentkezett, és kis késéssel jut el Magyarországra.

A *kezeség- és garancia biztosítás* alakulása mutatja a legfurcsább képet. 2001 és 2002-ben a növekedés 68%, azonban 2003-ban szinte ugyanennyivel csökkent is a díjbevétel. Hasonló hullámvázis tapasztalható 2006-2008 között. 2010-ben tovább csökkent a díjbevétel.

A *különböző pénzügyi veszteségek* ágazat azért nem emelkedett, mert a biztosítótársaságok számára már nem lett volna nyereséges, kifizetődő a foglalkoztatással összefüggő kockázatok, az elégtelen jövedelem, a nyereségkiesés, a folyó és előre nem látható üzleti mellék- és többletköltségek, az értékvesztés, a közvetett kereskedelmi veszteségek, és a pénzügyi veszteségek biztosítása.

A *jogvédelmi biztosítás* később startolt, csak 2002-től kezdődik a növekedés, de öt év alatt ugyanazt az ütemet mutatta, mint az előbbieket. Sőt érdemes felhívni a figyelmet, hogy a kutatási témával szorosan összefüggő ágazatok közül a jogvédelmi és a felelősségbiztosítás mutatott a válság ellenére is töretlen növekedést. A növekedés háttérében a bizonytalanság és kiszámíthatatlanság is közrejátszott.

1.5.3. Kockázatkezelés a biztosítási szektorban

A biztosítási szektor kockázatkezelése négy témakör köré csoportosítható: i) az ügyfélminősítés, ii) az egyes termékekben rögzített szerződési feltételek, iii) a jogi környezetben található korlátozások, és iv) a kockázatmegosztás. A kockázatvállalás az előre nem ismert, meghatározott, véletlen jövőbeni eseményhez kapcsolódó helytállás, utófinanszírozás.

⁸² in VANEK Balázs: *A gazdasági válság hatása a vállalatokra a kintlévőség-kezelés szemszögéből, avagy a hitelbiztosítás szerepe a válságban és az azt követő fellendülésben.* in Biztosítási Szemle, 2009. május

⁸³ Például Kína, ahol noha számolni kell visszaeséssel, de recesszió nincs.

1.5.3.1. *Ügyfélminősítés*

A dolgozat témájából adódóan csak a vállalati ügyfelek kerülnek ismertetésre. A biztosítók számára fontos az *ügyfélminősítés*, a szerződés szereplők, a biztosított tárgy, a biztosítási esemény helyzetének felmérése (előélet, pénzügyi helyzet, kapcsolat az ügyféllel, műveletek kockázat/díj viszonya). A vállalati szférában is előfordulnak a life ág termékei, különösen a munkavállalók biztosítása tekintetében. Ez teljes mértékben a biztosított személyekben rejlő kockázatok felmérését jelenti: i) kor, ii) nem, iii) egészségi állapot, iv) munkakör, munkabiztonság stb. A nem-életbiztosítási ágba 19 ágazat tartozik, ahol minden esetben a kárért felelős és/vagy kárviselő személy, szervezet kockázati minősítése a hangsúlyos.⁸⁴ Emellett egyes biztosítási ágazatoknál – különösen jármű-, szállítmánybiztosításoknál – a biztosított tárgy megítélése is fontos szerepet kap. A banki szolgáltatásokkal összefüggő ágazatoknál (hitel, kezesség, garancia, különböző pénzügyi veszteségek) a hitelminősítéshez hasonló eljárások is alkalmazandók.

1.5.3.2. *A termékekben található rendelkezések*

A *termékekben* található kockázatkezelés során a biztosítók a biztosítási díjat igazítják a vállalt kockázathoz.⁸⁵ Mégis bizonyos, extrémnek minősülő esetekre i) kizárják fizetési, helytállási kötelezettségüket, vagy ii) mentesítik alóla magukat. További kockázatkezelő eszközök iii) az önrészesedés mértékének meghatározása;⁸⁶ iv) közlési kötelezettség, v) kármegelőzés és kárenyhítés. A biztosítók törekednek minél teljesebb felsorolást adni, ezért nem ritka az a-u,v,w,x,y,z terjedelmű felsorolás. A általános és különös *kizárások* olyan eseményekre vonatkoznak, amelyek bekövetkezésének valószínűsége viszonylag ritka. A *mentesülések* azokra az eseményekre vonatkoznak, amelyeknél a biztosított cselekménye is (nagyértékben) hozzájárul a kár bekövetkeztéhez. Mindkét esetben a biztosítási szerződéstől függően a biztosító helytállási kötelezettsége⁸⁷ nem terjed ki az adott károkra.

⁸⁴1. számú melléklet a 2003. évi LX. törvényhez A) rész A nem életbiztosítási ág ágazatok szerinti besorolása 1. Baleset 2. Betegség 3. Szárazföldi jármű-casco 4. Sínpályához kötött járművek cascoja 5. Légijármű-casco 6. Tengeri-, tavi és folyami jármű-casco 7. Szállítmány 8. Tűz- és elemi károk 9. Egyéb vagyoni károk 10. Önjáró szárazföldi járművekkel összefüggő felelősség 11. Légi járművekkel összefüggő felelősség 12. Tengeri, tavi és folyami járművekkel összefüggő felelősség 13. Általános felelősség 14. Hitel 15. Kezesség, garancia 16. Különböző pénzügyi veszteségek 17. Jogvédelem 18. Segítségnyújtás 19. Temetési biztosítás

⁸⁵ BERWICK, Graeme: *The executives guide to insurance and risk management*. QR Consulting, 2007. Chapter 1

⁸⁶ Bővebben in BAUER Árpád: *A biztosítás elmélete és gyakorlata*. Révai, 1942. 113. o.

⁸⁷ in ZAVODNYIK József: *A biztosítási szerződés*. KJK-Kerszöv, 2000. 168. o.

1.5.3.3. A jogi szabályozás

A 2003. évi LX. törvény a biztosítókról és a biztosítási tevékenységről (Bit.) hatodik része szabályozza a biztosítók működési feltételeit, amely összhangban áll a Solvency II tőkemegfelelési egyezményel.⁸⁸ A főbb témakörök: i) biztosítástechnikai tartalékok, szavatoló tőke, biztonsági tőke; ii) pénzügyi, szanalási és pénzügyi helyreállítási terv; iii) befektetési szabályok; iv) nyilvántartás, könyvvizetés. A biztonságos üzletmenet érdekében a biztosítónak a mérleg fordulónapján fennálló, várható kötelezettségei teljesítésére, a károk ingadozására, valamint a várható biztosítási veszteségekre ágazonként *biztosítástechnikai tartalékokat* kell képeznie,⁸⁹ úgy, hogy az a viszontbiztosításba nem adott kockázatokból származó kötelezettsége folyamatos és tartós teljesítésére előreláthatóan fedezetet nyújtson.⁹⁰ A *szavatoló tőke* a biztosító korrigált saját tőkéje, amely arra szolgál, hogy a biztosító akkor is teljesíteni tudja kötelezettségeit, ha erre a beszedett díjak, illetve a biztosítástechnikai tartalékok nem nyújtanak fedezetet. A minimális szavatoló tőke szükséglet egyharmada képezi a biztosító *biztonsági tőkéjét*.⁹¹

A felügyelet a biztosítót *pénzügyi terv* készítésére kötelezi, ha i) a biztosító szavatoló tőkéje nem éri el a biztonsági tőke előírt nagyságát, ii) a biztosító biztosítástechnikai tartalékai nem érik el a szükséges mértéket, illetve, ha a biztosítástechnikai tartalékok fedezete nem kielégítő, vagy iii) a biztosítónak a kötvénykibocsátásból, hitelekből és egyéb, nem biztosítási szerződésből adódó kötelezettségei – a kölcsöntőkét kivéve – együttesen meghaladják saját tőkéjének 25 %-át. Ha a biztosító szavatoló tőkéje kevesebb, mint a meghatározott minimális szavatoló tőke szükséglet, és a közgyűlés nem döntött a feltöltés egy évet meg nem haladó ütemezéséről, akkor a felügyelet a biztosítót a szükséges minimális szavatoló tőke fedezetének pótlására vonatkozó *szanalási terv* készítésére kötelezi. Amennyiben

⁸⁸ Bővebben in BUCKHAM – WAHL – STUART: *Executive's Guide to Solvency II*. SAS Institute, 2010. Chapter 5.

⁸⁹ Bit. 117. § (2) Biztosítástechnikai tartaléknak minősülnek: *a)* meg nem szolgált díjak tartaléka; *b)* matematikai tartalékok 1. életbiztosítási 2. betegségbiztosítási 3. balesetbiztosítási 4. felelősségbiztosítási; *c)* függőkár tartalékok, 1. bekövetkezett és bejelentett károk 2. a bekövetkezett, de be nem jelentett károk; *d)* eredménytől függő díj-visszatérítési tartalék; *e)* eredménytől független díj-visszatérítési tartalék; *f)* káringadozási tartalék; *g)* a nagy károk tartaléka; *h)* törlési tartalék; *i)* befektetési egységekhez kötött életbiztosítások tartaléka; *j)* egyéb.

⁹⁰ in ÉBLI Györgyné: *A biztosítás üzemgazdasági alapjai*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1989. 94. o.

⁹¹ Bit. 126. § (1) A részvénytársaság, a szövetkezet és a harmadik országbeli biztosító fióktelepének minimális biztonsági tőkéje: *a)* életbiztosítási ág esetén 3,5 millió €, *b)* nem életbiztosítási ág esetén 2,3 millió €, azonban a 10-15. ágazatok művelésére vonatkozó engedéllyel rendelkező biztosító esetén 3,5 millió €, *c)* viszontbiztosítási tevékenységet végző nem életbiztosító esetén 3,2 millió €, de a 10-15. ágazatok művelésére vonatkozó engedéllyel rendelkező viszontbiztosítási tevékenységet végző nem életbiztosító esetén 3,5 millió €...

a biztosító működése a biztosítottak érdekeit veszélyezteti, akkor a felügyelet a biztosítót hároméves időtartamra terjedő *penzügyi helyreállítási terv* készítésére kötelezi.

A biztosító biztosítástechnikai tartalékainak fedezetét képező eszközöket a művelt biztosítási ágak és a kötelezettségek lejárat szerkezetének figyelembevételével úgy kell befektetni, hogy a befektetések a biztosító mindenkori likviditásának megőrzése mellett egyidejűleg a lehető legnagyobb biztonságot és jövedelmezőséget teljesítsék. Ha a biztosító más vállalatban a saját tőkéjének 10 %-át meghaladó részesedést szerez, azt a felügyeletnek 2 munkanapon belül be kell jelentenie. Részesedése más részvénytársaságban nem érheti el a részvénytársaság jegyzett tőkéjének 75 %-át, kivéve a más biztosítóban, hitelintézetben, pénzügyi vállalkozásban, befektetési vállalkozásban vagy befektetési alapkezelőben való részesedést. A biztosítástechnikai tartalékok befektetésénél a biztosító részesedése más vállalatban nem haladhatja meg annak jegyzett tőkéjének 25 %-át. A biztosító az üzleti tevékenységre vonatkozó nyilvántartásait – a számvitelre vonatkozó jogszabályok előírásai szerint – ellenőrzésre mindenkor alkalmas módon, magyar nyelven köteles vezetni.

1.5.3.4. Kockázatmegosztás

A Bit. szigorú szabályokat ír elő a kockázatvállalások mértékével kapcsolatban, amennyiben az adott rizikó meghaladja a törvényi limitet, akkor más piaci szereplőket érdemes bevonni az ügyfél megtartása érdekében. Itt kap szerepet az együttbiztosítás és a viszontbiztosítás.

Az *együttbiztosítás* esetén a biztosítási díj ellenében szerződésben előre meghatározott biztosítási kockázatokkal összefüggő kár bekövetkezése vagy megadott feltétel elérése esetére több biztosító közösen, írásban előre rögzített arányok mellett teljesíti a szolgáltatások nyújtását és a kötelezettségvállalás mértékének megfelelő tartalékokat a biztosítók elkülönítetten képzik és kezelik.

A *viszontbiztosítási* tevékenység a biztosító, viszontbiztosító, harmadik országbeli biztosító, viszontbiztosító, illetve a Lloyd's néven ismert biztosítást kötők egyesületének valamely tagja által vállalt kockázat egy részének vagy egészének szerződésben meghatározott feltételek alapján, díjfizetés ellenében történő átvállalása. Viszontbiztosító az a vállalat, amely a székhelye szerinti tagállamban kizárólag viszontbiztosítási és azzal közvetlenül összefüggő tevékenység végzésére kapott engedélyt. A témakör szempontjából érdemes kiemelni, hogy a *finanszírozási viszontbiztosítás* olyan viszontbiztosítás, amely esetében az explicit maximális potenciális veszteség – amely a maximális áthárított gazdasági kockázatban kifejezve a jelentős biztosítási kockázatból és az időzített kockázatáthárításból

ered – korlátozott, de jelentős összeggel meghaladja a szerződés időtartamára számított díjat, a következő két jellemző közül legalább az egyikkel: i) a pénz időértékének megfelelő explicit és anyagi ellenszolgáltatás, ii) szerződéses rendelkezések azzal a céllal, hogy a felek gazdasági eredményei a szerződés teljes időtartama alatt egyensúlyban legyenek, és ezáltal megvalósuljon a célzott kockázatáthárítás.⁹²

1.5.4. A biztosítás jogi környezete

A *biztosítási jog* – hasonlóan a bank- és tőzsdejoghoz, amelyek a pénzügyi ágazatok jogába tartozó jogterületek⁹³ – két elkülöníthető, de egymástól el nem választható részre tagolható: biztosítási közjogra és biztosítási magánjogra. A két szemléletmód eltérően kezeli a biztosítást: i) a *biztosítási közjog* ágazatnak, ágának, terméknek tekinti, a kockázat(ok)ra illetve a biztosítási szereplők és tevékenységük engedélyezésére, prudens működésére valamint annak ellenőrzésére koncentrál;⁹⁴ ezzel ellentétben ii) a *biztosítási magánjog* központjában a szerződés áll, így a felek közötti jogviszony, jogok és kötelezettségek kerülnek a szabályozás fókuszába.⁹⁵ A témával összefüggő szabályok teljes, tételes elemzése jelentősen meghaladná e tanulmány keretét, így csak a legfontosabb gondolatok kiemelésére kerül sor. A hazai joganyag teljes mértékben megfelel az uniós szabályozásnak,⁹⁶ a dolgozat szempontjából külön kiemelő a nem életbiztosítási ágra vonatkozó ún. 3NL direktíva.⁹⁷

A biztosítási közjog alapvetően két részre tagolható az egyik a 2003. évi LX. törvény a biztosítókról és a biztosítási tevékenységről (Bit.) és a 2007. évi CXXXV. törvény a

⁹² 2007. évi CLIX. törvény a viszontbiztosítókról

⁹³ Lásd in VÉRTESY László: *A pénzügyi finanszírozás helye a jogrendszerben.* in Jogelméleti Szemle 2008/3. szám

⁹⁴ Ezzel részletesen a Bit. mellett az IAIS (Biztosításfelügyelet Nemzetközi Szövetsége) és az EU Biztosítási Bizottsága a Szolvencia I. és a Szolvencia II. projektben foglalkozik, amelyek rendelkezését beépítették az uniós, így a magyar joganyagba is.

⁹⁵ Ez a kettősség már a polgári korszakban is jelentkezett lásd: *magánjog*: 1875. évi XXXVII. törvénycikk – Kereskedelmi törvény; *közjog* (közrendészet): 1923. évi VIII. törvénycikk a biztosító magánvállalatok állami felügyeletéről és egyes közhiteli kérdések rendelkezéséről és 1927. évi X. törvénycikk a biztosítási díj fizetésével kapcsolatos egyes kérdésekről (Novella)

⁹⁶ Részletesebben in BLAIR, Michael and WALKER, George: *Financial Services Law.* Oxford University Press, 2006. 587-599. o.

⁹⁷ A Tanács 1973. július 24-i 73/239/EGK első irányelve az életbiztosítás körén kívül eső közvetlen biztosítási tevékenység megkezdésére és gyakorlására vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról. A Tanács 1988. június 22-i 88/357/EGK második irányelve az életbiztosítás körén kívül eső közvetlen biztosítási tevékenységekre vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról és a szolgáltatásnyújtás szabadságának tényleges gyakorlását elősegítő rendelkezések megállapításáról, valamint a 73/239/EGK irányelv módosításáról. A Tanács 1992. június 18-i 92/49/EGK irányelve az életbiztosítás körén kívül eső közvetlen biztosítási tevékenységekre vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról, valamint a 73/239/EGK és 88/357/EGK irányelv módosításáról (harmadik nem életbiztosítási irányelv). Ezt egészíti ki, pontosítja az Európai Parlament és a Tanács 2005. november 16-i 2005/68/EK irányelve a viszontbiztosításról és a 73/239/EGK, a 92/49/EGK tanácsi irányelv, valamint a 98/78/EK és a 2002/83/EK irányelv módosításáról.

Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletéről; a másik terület a kapcsolódó jogszabályok, különös tekintettel az adó törvényekre, illetve a gépjármű felelősség biztosításra, versenyjogra. A biztosítási magánjog a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvényben (továbbiakban Ptk.) található, túlnyomórészt kógens szabályokkal. Az új Polgári Törvénykönyv is hasonlóan rendezi a biztosítási szerződést azonban jelentősen változtatja meg az elmúlt ötven év gyakorlatát.

1.5.4.1. A biztosítási törvény

A biztosítókról és a biztosítási tevékenységről szóló 2003. évi LX. törvény az Európai Unióhoz történő csatlakozásról szóló nemzetközi szerződést kihirdető törvény hatálybalépésének napján lépett hatályba: 2004. május 1-én. Azóta az elmúlt évek jogalkotása a Bit. rendelkezését is többször módosította.⁹⁸

A gazdasági válság nem érintette a biztosítók *solvens működésének* szigorítását. A Szolvencia II. alapján tevékenykednek továbbra is.⁹⁹ Solvency III-ről még kósza híreket sem lehet olvasni, szemben a teljesen kidolgozott Basel III. csomag CRD I-IV. uniós irányelveivel.¹⁰⁰ A hatályos Bit-ben a megemelt *szavatoló tőke* és a *minimális biztonsági tőke* mértéke: i) az életbiztosítási ág esetén 3,5 millió €, ii) a nem életbiztosítási ág esetén 2,3 millió €, azonban egyes ágazatok¹⁰¹ esetében 3,5 millió €, iii) viszontbiztosítási tevékenységet végző nem életbiztosító esetén 3,2 millió €, de egyes ágazatok¹⁰² művelésére vonatkozó engedéllyel rendelkező viszontbiztosítási tevékenységet végző nem életbiztosító esetén 3,5 millió €. A tőkekövetelmény „forintosítása” úgy történik, hogy az előző év első tíz hónapjára vonatkozó, az MNB által közzétett hivatalos napi devizaárfolyamaiból számított átlagárfolyamot kell figyelembe venni. A MABISZ 2007-es, a *derivatív pénzügyi instrumentumok* alkalmazásának elősegítésére irányuló kezdeményezése nem vezetett ered-

⁹⁸ A legkiemelkedőbb ezek közül a 2007. évi L. törvény. Az akkori módosítás szerint a minimális biztonsági tőkeszükséglet az életbiztosító és a felelősségbiztosítást is művelő non-life biztosító részvénytársaságok esetében 3.200.000 €, illetőleg 2.200.000 € a felelősségbiztosítást nem művelő non-life biztosító részvénytársaságok számára. in *Magyar Biztosítók Évkönyve 2007*. Magyar Biztosítók Szövetsége, 2007. 8. o.

⁹⁹ *SZOLVENCIA II - Bevezető Ismertető*. MABISZ 2006.

¹⁰⁰ CRD (Capital Requirements Directives): a hitelintézetek és befektetési vállalkozások tőkekövetelmény szabályozását tartalmazó irányelvek CRD I: Technikai rendelkezések; 2009/27/EK; 2009/83/EK; CRD II: 2009/111/EK; Hibrid tőke, Nagykokázat-vállalás, Felügyeleti együttműködés, Likviditás, Értékpapírosítás CRD III: Kereskedési könyv, Értékpapírosítás, Javadalmazás; CRD IV: Dinamikus tartalékolás, FX lakóingatlan többlettőke, Nemzeti diszkréciók, Fiók közzététel

¹⁰¹ Bit. 1. számú melléklet a 2003. évi LX. törvényhez A) rész – A nem életbiztosítási ág ágazatok szerinti besorolása: 10. Önjáró szárazföldi járművekkel összefüggő felelősség; 11. Légi járművekkel összefüggő felelősség; 12. Tengeri, tavi és folyami járművekkel összefüggő felelősség; 13. Általános felelősség; 14. Hitelbiztosítás; 15. Kezesség, garancia

¹⁰² lásd előző lábjegyzet

ményre, az akkori pénzügyi tárca, valamint a Felügyelet is ellenállt a javaslatnak, a kérdés azóta függőben van.

1.5.4.2. Egyéb jogszabályok

A vállalati biztosításokat érintő egyéb jogszabályi változások különösen a felügyelet és az adózás területét érintik.

A *felügyeleti* rendszer megváltozott, továbbfejlődött szupranacionális szinten. Európai Unió szinten frankfurti központtal, a Központi Bankok Európai Rendszerének alárendelten létrejön az Európai Rendszerkockázati Tanács (ERT), amelynek feladata a pénzügyi rendszer egészét érintő kockázatok folyamatos nyomon követése és elemzése lesz. Az Európai Bizottság három új hatóság létrehozásával próbálna európai szintű, de nem egységes banki, biztosítási és értékpapír-piaci felügyeletet létrehozni. Az új testületeket a Pénzügyi Felügyelet Európai Rendszere (PFER – ESFS: *European System of Financial Supervisors*) fogja egybe.¹⁰³ A három új szerv javaslatokat dolgozhat ki a felügyeleti tevékenység szabványosítására, a szabályoknak a tagállamok közötti konzisztens alkalmazásának garantálására, bizonyos technikai standardokra, közös információcserére.

2010-től a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete (PSZÁF) *felépítése és jogköre* is módosult,¹⁰⁴ a szervezetet a korábbi kormányhivatali státuszból autonóm, az Országgyűlés felügyelete alá tartozó közigazgatási szervvé alakították. Szintén ez a törvény hozta létre a Pénzügyi Stabilitási Tanácsot, amely a Felügyelet munkáját segítő testület. A Tanács a pénzügyi stabilitási célok érdekében folyamatosan értékeli a pénz-, tőke-, biztosítási és pénztári piacot, szükség esetén javaslatot tesz jogszabály megalkotására. 2011-től pedig a Felügyelet elnöke rendeletet alkothat; valamint létrejött a Pénzügyi Békéltető Testület.

2010-ben újra előkerülta *biztosítási különadó* kérdése. A biztosítók kétharmada emiatt veszteséges lehet, több cég eredménye a „különadó” miatt fordul át mínuszba. A korrigált díjbevétel alapján kivetett adó túlzott mértékű, amelyet a társaságok egy része újabb költségcsökkentési intézkedésekkel sem lesz képes kigazdálkodni. 38 milliárd forinttal, azaz 85%-kal növeli meg a biztosítási szektor befizetéseit a különadó.¹⁰⁵

¹⁰³ in ZSOLNAI Alíz: *A pénzügyi szektorbeli felügyelet kérdései az Európai Unió tükrében.* in Hitelintézeti Szemle, 2009/5.szám

¹⁰⁴ 2009. évi CXLVIII. törvény a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletének hatékonyabbá tételéhez szükséges egyes törvénymódosításokról.

¹⁰⁵ www.mabisz.hu – lekérdezés dátuma: 2010. december 8.

<http://www.mabisz.hu/images/stories/docs/sajto/mabiszsajtotajekoztato20101112-valsag.pdf>

1.5.4.3. A Polgári Törvénykönyv

A Polgári Törvénykönyv XLV. fejezete rendelkezik a biztosításról, amely az elmúlt években érdemben nem változott. Először a közös szabályokat rendezi, majd nevesíti a vagyon-, a felelősség-, az élet- és a balesetbiztosítást, amely csak érintőlegesen kapcsolódik a kutatási témához. Természetesen a biztosítási piacon ezen kívül más biztosítások, termékek is létrejöhetnek, illetve az egyes elemek keveredhetnek akár egy szerződésen belül is, mivel a Ptk. 200. § (1) bekezdése értelmében a szerződés tartalmát a felek szabadon állapíthatják meg, továbbá a szerződésekre vonatkozó rendelkezésektől egyező akaratlan eltérhetnek, ha jogszabály az eltérést nem tiltja.

A törvény 536. §. (1) bekezdése szerint a *biztosítási szerződés* alapján a biztosító meghatározott jövőbeni esemény (biztosítási esemény) bekövetkeztétől függően bizonyos összegnek megfizetésére vagy más szolgáltatás teljesítésére, a biztosított, illetőleg a másik szerződő fél pedig díj fizetésére kötelezi magát. A biztosítónak a szerződés hatálybalépésétől helytállási (*praestare*) kötelezettsége keletkezik, majd a biztosítási esemény bekövetkezésekor ez a kötelezettség szolgáltatási (*dare*) kötelezettséggé változik. A biztosítási szerződés olyan *jogviszonyt* is keletkeztethet, amelynek akár négy, vagy több *alanya* is lehet.¹⁰⁶

A biztosítónak az általában blankettaszerűen megfogalmazott *általános szerződési feltételek*ben nemcsak a biztosítási eseményt, hanem a biztosítási feltételeket is egyértelműen kell megfogalmaznia, úgy ahogyan azt a másik félnek a nyilatkozó feltehető akaratára és az eset összes körülményeire tekintettel a szavak általánosan elfogadott jelentése szerint értetnie kellett.¹⁰⁷ A tisztességtelen általános szerződési feltételek¹⁰⁸ alkalmazását a törvény tiltja. A biztosítási szerződés főszabályként *írásban* jön létre.¹⁰⁹ A Ptk. szerint *biztosítási esemény* lehet különösen: i) a szerződésben megállapított károsító esemény; ii)

¹⁰⁶ A biztosító(k), a szerződő fél(ek), a biztosított(ak) és a kedvezményezett(ek), az érintettek száma tovább gyarapodhat a károsult(ak), a kárért felelős(ök) és a károkozó(k) személyével.

¹⁰⁷ Ptk. 207. §

¹⁰⁸ Ptk. 209. § (1) Tisztességtelen az általános szerződési feltétel, illetve a fogyasztói szerződésben egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel, ha a feleknek a szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megsértésével egyoldalúan és indokolatlanul a szerződési feltétel támasztójával szerződést kötő fél hátrányára állapítja meg. (4) Az általános szerződési feltétel és a fogyasztói szerződésben egyedileg meg nem tárgyalt feltétel tisztességtelenségét önmagában az is megalapozza, ha a feltétel nem világos vagy nem érthető. Ptk. 209/A. § (1) Az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló tisztességtelen kikötést a sérelmet szenvedett fél megtámadhatja.

18/1999. (II. 5.) Korm. rendelet a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelenné minősülő feltételekről
¹⁰⁹ Ptk. 217. § (1) Jogszabály a szerződésre meghatározott alakot szabhat. Az alakiság megsértésével kötött szerződés – ha jogszabály másként nem rendelkezik – semmis. Ptk. 218. § (1) Ha jogszabály vagy megállapodás írásbeli alakot rendel, legalább a szerződés lényeges tartalmát írásba kell foglalni. (3) Ha jogszabály vagy a felek megállapodása a szerződés érvényességét megszabott alakhoz köti, az ilyen alakban kötött szerződés megszüntetése vagy felbontása is csak a megszabott alakban érvényes. A szerződésnek a megszabott alak mellőzésével történt megszüntetése vagy felbontása is érvényes, ha az annak megfelelő tényleges állapot a felek egyező akaratából létrejött.

halál bekövetkezése, meghatározott életkor elérése; iii) testi sérülést, rokkantságot vagy halált okozó baleset.

A biztosítási szerződések esetében is alkalmazandó a *clausula rebus sic stantibus* elvének érvényesülése, azaz a körülmények lényeges változása kizárhatja vagy mérsékelheti a már megkötött szerződés eredeti tartalom szerinti megvalósítását. Ennek megfelelően amennyiben a *biztosítás hatályának kezdete előtt* a biztosítási esemény bekövetkezett, vagy lehetetlenné vált, illetve a biztosítási érdek megszűnt; a szerződés, illetőleg annak megfelelő része nem válik hatályossá. Ha a *szerződés hatálya alatt* a biztosítási esemény bekövetkezése lehetetlenné vált, vagy a biztosítási érdek megszűnt, a szerződés, illetőleg annak megfelelő része a hónap utolsó napjával megszűnik.

A biztosítási szerződésekre vonatkozó *vegyes rendelkezések* közül az 567. § (1) bekezdését kell kiemelni, amely kimondja, hogy a biztosítási fejezet rendelkezéseitől a biztosítási szabályzat és a felek szerződése a biztosított, illetőleg a kedvezményezett hátrányára a törvény kifejezett engedélye nélkül nem térhet el. Egyébként az értelmezési sorrend a következők szerint alakul: elsődlegesen a felek konkrét egyedi szerződését, majd az adott biztosítási ágra vonatkozó – általános szerződési feltételnek minősülő – biztosítási szabályzat rendelkezéseit kell vizsgálni, és ezek rendelkezése hiányában érvényesül a Ptk-nak a biztosítási szerződésekre vonatkozó általános rendelkezése.

1.5.4.4. Az új Polgári Törvénykönyv

Az új Ptk. kodifikációs munkálatai a biztosítási szerződésekről, valamint a kártérítésről szóló fejezeteket is érintették. A biztosítási jogviszonyok alapvető megújulása hosszú távra meghatározza a szakma civiljogi környezetét, végső soron megfelelő árnyaltsággal tükrözi a *gazdasági változásokat*, lehetőséget adva a biztosítottaknak és a biztosítóknak, hogy megállapodásaikat egymás differenciált igényeihez igazodva, a nemzetközi piac fogalomkészletét a magyar jogba újjólal bevezetve (kárbiztosítás és összegbiztosítás, betegségbiztosítás), a viszontbiztosítók szempontjait is érvényesítve köthessék meg.¹¹⁰ Az *egyoldalú, klaudikáló kógenia* előnyeit az új Ptk. hatálybalépését követően csak a fogyasztók, és ők is csak bizonyos megkötésekkel élvezhetik.¹¹¹

A *biztosítási összeg* szabályait is érintik a változások a biztosító, a biztosítási összeg keretein belül a kárenyhítésnek csupán szükséges költségeit, nem pedig annak valamennyi

¹¹⁰in KISS Ferenc Kálmán: *A szerződések általános szabályai az új Ptk vitatervében*. in Biztosítási szemle 2007. október

¹¹¹ Az egyes biztosítási termékeket leíró szerződések mögé emiatt olykor nehéz volt viszontbiztosítót találni, miután ez a jogi megoldás idegen – különösen az angolszász – jogrendszerekben lényegében ismeretlen. in OROSZLÁN Zsuzsa: *Biztosítási szerződés az új Ptk-ban*. in Ügyvédvilág 2010/1. szám

költségét téríti meg, mindkét esetben és változatlanul az arra való tekintet nélkül, hogy a kárenyhítés eredményre vezetett-e. A felelősségbiztosítás alapján kifizetett kártérítés összegét pedig a biztosítottól, a vele közös háztartásban élő családtagtól, vagy azon személytől, akinek eljárásáért a biztosított felelős, a szándékos vagy súlyos gondatlan károkozás eseteiben akkor is visszakövetelheti, ha ebben a felek előzetesen nem állapodtak meg.

A *határozott időre* kötött biztosítási szerződésekkel kapcsolatban újdonság, hogy a felek kiköthetik, hogy a következő biztosítási időszak végéig automatikusan meghosszabbodik, ha a szerződéses határidőn belül egyik fél sem közli a másikkal a szerződés megszüntetésére irányuló nyilatkozatát.

1.5.5. Összegzés

A hazai biztosítási szektor és a kapcsolódó jogi környezet európai színvonalú. A gazdasági válság sem rázta meg számottevően a biztosítási piacot és a szereplőket. A 2010-es év nagyjából a 2008-as helyzetből indult, így korrigálta a korábbi díjbevétel-visszaesést. Ennek következtében megállapítható, hogy a hazai biztosítási piac és a biztosítók is egyaránt válságállónak bizonyultak. A dinamizált értékesítési csatornák mára pótolták a kiesett díjbevételeket, a termékinnováció azonban most is a biztosítók gyors reagálását dicséri. A hazai biztosítók feltűnő gyorsasággal vezették be a piacra – az eddig jórészt ismeretlen – munkanélküliségi kockázatot kezelő termékeiket. A szektor tőkefeltöltöttsége 215 %-os. Az előrejelzések szerint a konszolidáció éveit követően a piac újbóli, látványos növekedésére lehet számítani. Erre további garancia lehet – többek között –, hogy az EU tagországokban az egy főre jutó éves biztosítási díj mintegy 2200 €, míg hazánkban ez az összeg ma még mindössze 315 €.

A joganyag lépést tart a hazai, illetve a nemzetközi gazdasági és szabályozási tendenciákkal. A biztosítási közjog e tekintetben jobb helyzetben van, mint a magánjog. A hatályos Ptk. rendelkezései az elmúlt évek tapasztalatai szerint beváltak, kielégítették az olyan új termékeket is, mint például a unit-linked alapú életbiztosításokat, vagy az ún. kombihiteleket. Az új Polgári Törvénykönyv körüli zavarok esetleges bizonytalanságot eredményeznek a fogyasztóvédelmi, kockázatértékelés során, a tekintetben, hogy melyik időponttól kell-lehet alkalmazni az új rendelkezéseket. Ezzel párhuzamosan a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének, a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóságnak és a Gazdasági Versenyhivatalnak is fel kell készülnie a változásokra, esetlegesen a panaszok döm-pingszerű kezelésre is.

2. A VÁLLALATI FINANSZÍROZÁSI BIZTOSÍTÁSOK KÖZÖS ELEMEI

Tekintettel arra, hogy a finanszírozás tág fogalom, így a finanszírozási biztosításoknak is számos típusa, alfaja létezik, azonban mindegyikben találhatók közös elemek. Így ez a pont általánosságban tárgyalja az ügyleteket, az egyes termékeknél számos kérdés ismételt előkerül, *mutatis mutandis* ugyanazok a szabályok, szempontok érvényesülnek.

2.1. GAZDASÁGI SZEREPŰK

A finanszírozási biztosítások célja a pénzügyi kockázatok mérséklése, kár(ok) bekövetkezése esetén hatásaik enyhítése a gazdasági életben, jelesen a pénzügyi és a vállalati szektorban.¹¹² A forrásösszegyűjtés, továbbá a forrásteremtés és forráselosztás központi szerepet játszik a gazdaság fejlődésében, ezért a köztük lévő lejáratiról összhang megteremtése kulcsfontosságú. A vissza-nem-fizetés egy adott szektor, de szélsőséges esetben az egész nemzet- és/vagy világgazdaság összeomlását okozhatja.¹¹³ A bank- és a biztosítási szektor összefonódása során i) a bank és a biztosító részesedést szerez a másik tőkéjében; ii) a bank és a biztosító egymás versenytársai a megtakarítások gyűjtésében, hasonló jellegű termékeket kínálnak; iii) a bankhálózat biztosítási termékek terjesztésével foglalkozik, a biztosító pénzügyi termékeket árul; iv) a bank és a biztosítási szektor összekeveredik, amelynek eredményeként „mindenki mindent csinál”, a határok elmosódnak, a különbségek megszűnnek.

A különböző kockázatkezelési megoldások közül az egyik hatékony módszer a finanszírozás biztosítása,¹¹⁴ amelynek következtében a pénzügyi ágazatok különböző részterületei (bank, biztosítás, tőzsde) segítenek egymásnak és a biztosított vállalatoknak átvészelni a visszaeséseket, nehézségeket.¹¹⁵ A finanszírozásból eredő lejáratiról és visszafizetési kockázat biztosítása közvetett módon a – Hpt-ben is hangsúlyos – likviditás és solvencia követelmények biztosítását jelenti. Az egyes pénzügyi szektorok valójában láthatatlan kezükkel segítik egymást. Érdemes lenne a prudens szabályozás fejlesztése során erre is figyelemmel lenni, azaz a 8 %-os tőke megfelelési mutató számítása során súlyozottan szerepeltetni a biztosított kihelyezett állományt.

¹¹² in VERNIMMEN, Pierre – QUIRY, P. – DALLOCCHIO, M. – LE FUR, Y. – SALVI, A.: *Corporate Finance – theory and practice*. Jhon Wiley & Sons Ltd, 2006. 981. o

¹¹³ *Systemic Risk in Insurance – An analysis of insurance and financial stability*. Geneva Association Systemic Risk Working Group, 2010. March

¹¹⁴ Részletesebben in FARKAS Szilveszter, SZABÓ József: *A vállalati kockázatkezelés kézikönyve*. Dialog Campus Kiadó. 2010. 116-132. o.

¹¹⁵ BRAINARD, Lael: *What is the role of insurance in economic development?*. Zurich Government and Industry Affairs, 2008.

A finanszírozási biztosítások *komplexen* nyújtják mindazon szolgáltatásokat, amelyek segítségével egy finanszírozó reális kockázatot vállalhat; a vállalat pedig megtalálhatja a kiutat a pénzügyi nehézségekből, forráshiányból.¹¹⁶ Első lépésben a biztosító felméri az aktuális kockázatot minden egyes ügyfél (alapjogviszony kötelezettje, adósa) esetében, és ahol lehetséges, a reális kockázatvállalás elvét figyelembe véve biztosítja azokat. Azokban az esetekben azonban, ahol a kockázati szint olyan mértékben növekedett meg, hogy nagy valószínűség szerint káreseményt eredményezne, ott óvatosságra inti a finanszírozót: nem javasolja a forráskihelyezést. Annak ellenére, hogy ez esetben nincs biztosítva a hitelező/ügyfél, az információ, a tanácsadás nagy segítséget jelent az ügyfél számára.

Érdemes megjegyezni, hogy a magas forrásigényű innovációk, kutatás és fejlesztési (K+F) projektek esetében a *kockázati tőke* megőrzésében a finanszírozási biztosítások hatékony eszközöknek bizonyulnak.

A közös láthatatlan kéz korábbi említése miatt röviden említendő, hogy a bankszektor is értékesít olyan termékeket, amelynek célja a biztosítási díjak finanszírozása.¹¹⁷

2.2. A TERMÉKEK ALAPJAI

A biztosítási termék, szabályzat alapelemei a biztosítás alanyai, tárgya, eseménye, létrejötte, hatálya és időtartama.

A biztosítások közjogi értelemben (Bit.) *termékek*, magánjogi szempontból pedig (Ptk.) *szerződések*, a jogi szabályozás azonban egyszerre, egyaránt irányadó. Ezzel kapcsolatban fontos szabály, hogy a Ptk. biztosítási fejezetének rendelkezéseitől a biztosítási szabályzat és a felek szerződése a biztosított, illetőleg a kedvezményezett hátrányára a törvény kifejezett engedélye nélkül nem térhet el.¹¹⁸ A szabályzat azonban kimondhatja, hogy ha a biztosítási esemény meghatározott rendkívüli körülményekkel kapcsolatosan következik be, a biztosító nem köteles teljesíteni.¹¹⁹ A *biztosítási termék* meghatározott biztosítási kockázatokra vagy kockázatcsoportokra kidolgozott feltétel- és teljesítési rendszer,¹²⁰ amely magába foglalja a díjkalkulációt is. Maga a biztosítási termékek terjesztése nem igényel hatósági engedélyt, de a Felügyelet bizonyos esetekben a terjesztést felfüggeszthe-

¹¹⁶ in KRAFTAND – STEFFENSEN: *Optimal Consumption and Insurance: A Continuous-Time Markov Chain Approach*. University of Copenhagen, 2006.

¹¹⁷ *Insurance Premium Finance*. Marsh Inc., 2008.

¹¹⁸ Ptk. 567. § (1) bek.

¹¹⁹ Ilyen lehet például egy rendkívül nagy kiterjedésű és mértékű földrengés, árvíz, terrorcselekmény stb.

¹²⁰ Az ügyfeleknek kínált szolgáltatás hagyományos és a korábbi jogi szabályozásban is használt elnevezése a „biztosítási módozat” volt, amelyre a Bit. a „biztosítási termék” terminológiát alkalmazza. in ZAVODNYIK József: *A biztosítókról és a biztosítási tevékenységről szóló 2003. évi LX. törvény kommentárja*. in Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. (Hivatalos Jogszabálytár CD 2009)

ti, illetve megtilthatja.¹²¹ A biztosítónak valamennyi terjesztési kívánt termék esetében a jogszabályban foglaltak szerinti terméktervet kell készítenie. A gyakorlatban alkalmazott blanketta szerződések elterjedése miatt, érdemes megemlíteni, hogy a *tisztességtelen általános szerződési feltételek*¹²² alkalmazását a törvény tiltja. a 18/1999. (II. 5.) Korm. rendelet sorolja fel a tisztességtelennek minősülő feltételek fekete és szürke listáját.¹²³

2.2.1. A biztosítás alanyai

A finanszírozási biztosítási szerződések tipikus alanyai a biztosító (*insurer*), továbbá a biztosított (*insured*), a szerződő (*underwriter*) és a kedvezményezett (*beneficiary*). A biztosítókról, vállalatokról már az előbbiekben volt szó, itt a szerződéses jogviszonyok alapján tárgyaljuk a kérdést. A pénzügyi mozgások tükrözik a gazdasági folyamatokat. Az alanyok meghatározása biztosítástechnikailag azért fontos, mert ennek alapján kell képezni a veszélyközössége(ke)t. A biztosított és a károkozó személye, szubjektív keretei hangsúlyosak, de a szerződő, finanszírozó szerepe sem hanyagolható el. Ezzel kapcsolatban érdemes utalni arra, hogy a kockázatkezelés folyamatában az azonosítás során a látszólag teljesen elhanyagolható vagy majdnem kizárható valószínűségű kockázattal is számolni kell.

A biztosító és a szerződő partner *egyenjogú, egymás mellérendelt felek*,¹²⁴ azonban a blanketták, általános szerződési feltételek alkalmazása miatt ez a biztosítók irányába jelentősen eltolódott, és szerződési szabadság az ügyfelek tekintetében arra korlátozódik, hogy köt-e szerződést, vállalja-e a szabályzatokban foglalt feltételeket.

¹²¹ Bit .101-102. §. Ha a Felügyelet a termék terjesztésének megkezdését követően megállapítja, hogy *a*) a termék vagy a terjesztés körülményei jogszabálysértőek, illetve nyilvánvalóan sértik a biztosítottak (szerződő felek, kedvezményezettek stb.) érdekeit, vagy *b*) a díjkalkuláció nem tesz eleget a biztosításmatematikai elveknek, vagy *c*) a biztosító nem, vagy nem a 4. számú mellékletnek megfelelően készítette el a terméktervet, a jogszabálysértés, az érdeksérelem, a hiba, illetve a hiányosság megszüntetésére kötelezi a biztosítót határidő tűzésével. Indokolt esetben a Felügyelet a termék terjesztését felfüggesztheti. A termék terjesztését a Felügyelet megtiltja, ha a biztosító a felszólításnak nem tesz eleget. Ha a Felügyelet a biztosítási termék terjesztését felfüggeszti vagy megtiltja, döntését köteles a felfüggesztő határozat meghozatalát követő 10 napon belül 2 országos napilapban közzétenni.

¹²² Ptk. 209. § (1) Tisztességtelen az általános szerződési feltétel, illetve a fogyasztói szerződésben egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel, ha a feleknek a szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megsértésével egyoldalúan és indokolatlanul a szerződési feltétel támasztójával szerződést kötő fél hátrányára állapítja meg. (4) Az általános szerződési feltétel és a fogyasztói szerződésben egyedileg meg nem tárgyalt feltétel tisztességtelenségét önmagában az is megalapozza, ha a feltétel nem világos vagy nem érthető. Ptk. 209/A. § (1) Az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló tisztességtelen kikötést a sérelmet szenvedett fél megtámadhatja.

¹²³ Az új jogalkotási tendenciák (új Ptk.) igyekeznek a fogyasztó fogalmát kiterjeszteni a mikrovállalkozásokra, ezért itt érdemes kitérni a 18/1999. (II. 5.) Korm. rendeletre a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről. A fekete listába tartozó kikötések minden esetben tisztességtelennek minősülnek, addig a szürke listába tartozó jogszabályok vélelmezetten tisztességtelennek minősülnek, azaz a feltételt alkalmazó félnek kell bizonyítania, hogy az adott feltétel nem tisztességtelen.

¹²⁴ in ILLÉS B. Csaba –szerk.: *A kft. gyakorlati kézikönyve*. Verlag Dashöfer: 2007. 8/13. pont.

A *szereződő* az, aki a biztosítási szerződést megkötö, ennek megfelelően lehet maga a finanszírozó, a biztosított vagy más, aki a biztosítási szerződést az érdekelt (biztosított) javára köti meg. Ez utóbbi megoldás főleg vállalatcsoportok, holdingok esetében fordul elő. A szerződő fő kötelezettsége a biztosítási díj megfizetése, valamint jogosult és köteles a biztosítási szerződéssel összefüggő jognyilatkozatok megtételére. A biztosítási díj fejében vásárolja meg a biztosítási szolgáltatást.¹²⁵ A közlési, illetve változás-bejelentési kötelezettség a szerződőt és a biztosítottat egyaránt terheli. A szereplők sokasága miatt a szerződésben rögzíteni kell, hogy biztosító által közölt jognyilatkozatok esetében kit kell címettként megjelölni, ez a gyakorlatban általában a szerződő fél. Ha a biztosítási szerződést nem a biztosított kötötte, a biztosított a biztosítóhoz intézett írásbeli nyilatkozattal bármikor a szerződő helyébe léphet. Ebben az esetben a folyó biztosítási időszakban esedékes díjakért a szerződéssel egyetemlegesen felel. A komplex pénzügyi, finanszírozási szolgáltatások esetén gyakran – szindikált finanszírozás esetén több – pénzügyi intézmény köti a szerződést, amelynek díját az alapügylet ellenértékében érvényesíti.¹²⁶ Erre azért van lehetőség, mert a finanszírozó is érdekelt az adós vagyonának épségben maradásában, de csak a finanszírozott összeg és járulékai erejéig.¹²⁷

A *biztosított* a biztosítási érdek hordozója,¹²⁸ a gazdálkodó szervezet, akinek érdeke fűződik a biztosítási szerződés megkötéséhez. Két eset lehetséges. Amennyiben azt tekintjük biztosítottnak, akinek vagyon(tárgy)át, vagy személyét ért károsodás minősül biztosítási eseménynek – kárbiztosítás –, és váltja ki a biztosító szolgáltatási kötelezettségét, akkor a finanszírozó lesz a biztosított. A másik esetben – felelősségbiztosítás-szerű megoldásoknál – a finanszírozott (adós) lesz a biztosított és követelheti, hogy a biztosító a szerződésben megállapított mértékben mentesítse őt olyan kár megtérítése alól, amelyért jogszabály szerint felelős. Mindkét esettel találkozunk a gyakorlati életben. A biztosított a biztosítási szerződés szolgáltatásának jogosultja, kivéve, ha kedvezményezett van megjelölve a kötvényen, illetve a felelősségbiztosítást, ahol a károsult közvetlenül kapja a kártérítést a biztosítótól. Ha az a veszély fenyeget, hogy a szerződő a szerződést felmondja, vagy az a díj-

¹²⁵ in DOHERTY, Neil A.: *Integrated risk management: techniques and strategies for reducing corporate risk*. McGraw-Hill, 2000. 64. o.

¹²⁶ Ptk. 548. § Vagyonbiztosítási szerződést csak az köthet, aki a vagyontárgy megóvásában érdekelt, vagy aki a szerződést érdekelt személy javára köti meg.

¹²⁷ Vö. SZENDE Péter Pál: *Hiteljog I. Kereskedelmi törvény*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1929. 667-8. o. és FEHÉRVÁRY Jenő: *A magyar kereskedelmi jog rendszere*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1944. 460. o.

¹²⁸ in NOCHTA – KOVÁCS – NEMESSÁNYI: *Magyar polgári jog, Kötelmi jog, Különös rész*; Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2004. 148. o.

nem-fizetés miatt megszűnne, a biztosított a szerződő fél hozzájárulása nélkül is beléphet a szerződésbe.

A *kedvezményezett* a biztosítási szerződés alapján kiállított kötvényben feltüntetett jogi személy (kivételesen természetes vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet is), akivel szemben a biztosítónak jövőbeli fizetési kötelezettsége keletkezhet. A finanszírozási biztosítások esetében a kedvezményezett általában a károsult is egyben. Ez rendszert az alapjogviszony jogosultja, üzletszerűség esetén tipikusan a finanszírozó hitelintézet¹²⁹ (bank) vagy pénzügyi vállalkozás¹³⁰ (lízincég, faktorház). A biztosító előzetesen hozzájárulása kell ahhoz, hogy a biztosított a biztosított követelés(ek)e)t és a kárfizetést harmadik félre *engedményezze*. Az előzetes hozzájárulás érvényességének feltétele, hogy i) a biztosított követelés engedményese magára nézve is kötelezőnek ismerje el a biztosítási szerződésben rögzítetteket; ii) a biztosított követelés és a kárfizetés engedményesének személyét a biztosító az engedményezési megállapodás hatálybalépése előtt jóváhagyja; iii) a biztosító az engedményezés miatt a biztosított követelések kezelése, behajthatósága szempontjából ne kerüljön hátrányosabb helyzetbe, mint amilyenben az engedményezés előtt volt. A biztosított követelés(ek), kárfizetés engedményezés lehetősége jelentős dinamizmust eredményez az üzleti életben.

A teljesség érdekében meg kell említeni további (esetleges) szereplőket. A *károkozó* az, akinek közvetlen magatartása, tévedése, mulasztása a kárt előidézte.¹³¹ Személye problematikus, általában a biztosító kerül majd vele később kapcsolatba a megtérítési igény érvényesítésekor. Azonban a felelősségbiztosítás keretében biztosítási eseménynek minősülő károkozás esetén nem a tényleges károkozó, hanem a biztosító teljesít a kötelezett helyett. Ebben a különleges biztosítási jogviszonyban jelentkezik a *károsult*, aki igényét a károkozó helyett a helytállni köteles biztosítóval szemben – a törvény rendelkezéseitől eltérő biztosítási szabályzatok szerint – akár közvetlenül is érvényesítheti. A felelősségbiztosítás biztosítottja a *kárért felelős személy*, akinek az őt terhelő kártérítést meg kell fizetnie.

¹²⁹ Hpt. 5. § (1) Hitelintézet az a pénzügyi intézmény, amely meghatározott pénzügyi szolgáltatások közül legalább betétet gyűjt, vagy más visszafizetendő pénzeszközt fogad el a nyilvánosságtól, valamint hitelt és pénzkölcsönt nyújt vagy elektronikus pénzt bocsát ki. (3) A hitelintézet bank, szakosított hitelintézet vagy szövetkezeti hitelintézet (takaré-, illetve hitelszövetkezet) lehet.

¹³⁰ Hpt. 6. § (1) Pénzügyi vállalkozás a) az a pénzügyi intézmény, amely egy vagy több pénzügyi szolgáltatást, illetve fizetési rendszer működtetését végez, illetve b) a pénzügyi holding társaság. (3) Külföldi pénzügyi vállalkozás fióktelepe útján meghatározott tevékenységet végezhet, ha ezek végzése a székhelye szerinti felügyeleti hatóságtól engedéllyel rendelkezik. (4) Az alapítványi formában működő pénzügyi vállalkozás.

¹³¹ in CZEGLE Tibor: *Biztosítási ismeretek*. PSzF (Phare), 1998. 65. o.

2.2.2. A biztosítás tárgya és a biztosítási esemény

A biztosító gazdasági megfontolásokból a veszélyközösség kialakítása során az alanyok mellett a biztosítási eseményeket és azok várható gyakoriságát, nagyságát is figyelembe veszi. Mindezek ismeretében lesz képes a kockázatkezelési stratégia eredményeként a biztosítási díj és a biztosítási összeg meghatározására. A biztosítás tárgya alapvetően kettős: egyfelől a biztosító helytállási kötelezettsége, a biztosítási szolgáltatást nyújtása; másfelől a biztosítási eseményként – a termékben részletesen – meghatározott magatartás vagy mulasztás, egyéb körülmény. Fontos megjegyezni, hogy a biztosítás közvetett tárgya a kockázatot hordozó ingó vagy ingatlan dolog, követelés stb.

A *biztosítás tárgya* a biztosított finanszírozási alapügyletével összefüggő – általában pénzfizetési – kötelezettségének, magatartásának elmulasztása, nem teljesítése. Az elnevezés félrevezető, mert valójában nem a nem-finanszírozás a biztosítási esemény, hanem a vissza-nem-fizetés, tehát tipikusan szerződéses, (alap)jogviszonyból származó, szerződés-szegésből, hibás teljesítésből eredő károk. Ebből következik, hogy a – polgári korszakunkban szavatossági biztosításnak nevezett¹³² – felelősségbiztosítási elemek dominálnak a finanszírozási biztosításokban. Ugyanakkor kár-, vagyonbiztosítási elemekkel is gyakran találkozunk. A biztosító a biztosítási díj megfizetése ellenében biztosítási szolgáltatást vállal a biztosított tartozásáért a kedvezményezett felé, és amennyiben a biztosított nem teljesít, a biztosítási szerződésben és a szerződés alapján kiállított kötelezvényben meghatározott feltételek szerint teljesít helyette a kedvezményezettnek.

A *biztosítási eseménynek* minősül az, amikor a biztosítási szerződésben és/vagy a kötelezvényben foglalt feltételek bekövetkeznek, és ennek alapján a kötvény kedvezményezettje – a biztosított nem-teljesítésére tekintettel – a biztosítóval szemben keletkezett igényét érvényesíti. Az üzleti gyakorlat ezt próbálja minél tágabban értelmezni, így minden olyan a szerződésekben nem meghatározott információ, esemény vagy körülmény, amely biztosítási esemény bekövetkezésével fenyeget. Ennek háttérében a finanszírozók, mint kedvezményezettek érdeke áll, elvégre forráskihelyezéseiket nem akarják elveszíteni. Korlátja a biztosítók profittermelő magatartása és a közjogi szolvens szabályozásnak való megfelelés, mivel a túlzott mértékű kockázatvállalás veszteséges működést eredményez(het); az ennek megfelelő magas díj pedig a keresletet fogja vissza. Ezért fontos a pontos, precíz fogalmazás. A finanszírozási biztosítások estén a biztosítási események a következők:

¹³² in FEHÉRVÁRY Jenő: *A magyar kereskedelmi jog rendszere*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1944. 460. o.

- i. a biztosított vagy annak kötelezettsége teljesítéséért szerződést biztosító mellékkötelezettséget (pl. kezesség, garancia) vállaló jogi személy fizetéseképtelensége, az alábbi esetek szerint:
 - az adós csődje, amennyiben azt jogerős bírósági vagy más hatósági határozat állapítja meg;
 - az adóssal szemben a bíróság a felszámolási eljárást elrendelte;
 - az adós kifizetéseit hivatalosan felfüggesztették vagy azokra fizetési moratóriumot rendeltek el;
 - az adós bírósági eljárásban vagy azt követően egyezséget kötött a hitelezőivel;
 - az adós peren kívüli egyezséget kötött az összes hitelezővel vagy azok többségével;
 - az adós vagyonaára vezetett végrehajtás vagy más kényszerintézkedés történt, amelynek eredményeképpen nem vagy nem teljes egészében folyt be a biztosított számla szerinti követelése a számlán szereplő pénznemben vagy azzal egyenértékűen az adós helyi pénznemében;
 - az adós országának jogrendszere szerinti fizetéseképtelenség más esetei állnak elő.
- ii. a biztosított nem-fizetése
- iii. általános moratórium elrendelése a finanszírozási szerződésekre vonatkozóan.

A kedvezményezett a kötelezvényben meghatározott *dokumentumok* hiánytalan benyújtásával igazolja a biztosítási esemény bekövetkezését a biztosítónak. Amennyiben a szerződés hatálya alatt a biztosítási esemény bekövetkezése lehetetlenné vált, vagy a biztosítási érdek megszűnt, a szerződés, illetőleg annak megfelelő része a hónap utolsó napjával megszűnik.

2.2.3. A biztosítás létrejötte

A pénzügyi szektor sajátos szerződéskötési technikát alakított ki, amelynek háttérében az *ajánlati kötöttség* áll. A biztosítók úgy szabadulnak meg az ajánlattal összefüggő ügyletkötési kötöttségüktől,¹³³ hogy a szerződő féltől kérnek ajánlatot, így a szerződő kerül az ajánlattevői pozícióba. Ennek alkalmazása egy rendkívül szellemes megoldás, ugyanakkor feltűnően visszas helyzetet eredményez, mert valójában az ügyfél tesz egy olyan ajánlatot, ahol annak, illetve az ügylet tartalmát – az általános szerződési feltételek alkalmazása következtében – jelentős részben nem is ő határozta meg.¹³⁴ A biztosítási szerződés nem jön létre, ha a biztosító az ajánlatot nem úgy fogadja el, ahogy azt tették.¹³⁵ A biztosításra

¹³³ in Ptk. 211. § (1) Aki szerződés kötésére ajánlatot tesz, ajánlatához kötve marad, kivéve, ha kötöttségét az ajánlat megítélés kizárta.

¹³⁴ Vö. DORKÓ Katalin: *A lakossági bankügyletek*. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2000. 217. o. és 277. o.

¹³⁵ A Ptk. 537. § (2) szerint A szerződés akkor is létrejön, ha a biztosító az ajánlatra tizenöt napon belül nem nyilatkozik. Érdekes, hogy 1875. évi XXXVII. törvénycikk kereskedelmi törvény 468. § A bevezetés megtörténtnek tekintik, ha a biztosító a biztosítási ajánlatot annak vételétől számítandó 48 óra alatt vissza nem utasította.

azonban a kötvény szövege az irányadó, amennyiben ez eltér az ajánlattól, az külön nyilatkozással és utólagos elfogadással jóvátehető.¹³⁶

Az érvényesség további formai követelménye – összhangban a Ptk. és Bit rendelkezéseivel – az *írásbeliség*,¹³⁷ ez a szabály irányadó a kapcsolódó nyilatkozatokra is. A Ptk. 218. § szerint az írásbeliség azt is jelenti, hogy legalább a szerződés lényeges tartalmát írásba kell foglalni. A lényeges elemek tekintetében a Ptk. röviden definiálja a biztosítási szerződés fogalmát, ezért alapvetően a Bit. kógens taxatív felsorolásából következnek a biztosítási szerződés minimális tartalmi követelményei, így azokat a kérdéseket valamilyeni biztosítási szerződésben rendezniük kell a feleknek.¹³⁸ Az írásbeli megállapodást, illetőleg a biztosító elfogadó nyilatkozatát biztosítási kötvény (igazolójegy, biztosítási bélyeg) kiállítása pótolja.

Ezt követi a kockázatelbírálás, *üggyfélminősítés* alapján az ajánlat biztosító általi befogadása vagy elutasítása. A szerződés ráutaló magatartással, nem-tevéssel, hallgatással akkor is létrejön, ha a biztosító az ajánlatra tizenöt napon belül nem nyilatkozik.¹³⁹ Ilyen esetben a szerződés az ajánlatnak a biztosító vagy képviselője részére történt átadása időpontjára visszamenő hatállyal jön létre.

2.2.4. A biztosítás hatálya és időtartama

A hatály az érvényesség viszonylagosságát mutatja meg,¹⁴⁰ ami lehet alanyai, tárgyi, területi és időbeli. Ezek határolják be a biztosító helytállásának, tipikusan az utófinanszírozás általános kereteit; az ehhez kapcsolódó konkrét kérdések a kockázatkezelés (pl. mente-

¹³⁶ Vö. Magyar Királyi Kúria 886/1890 sz. in SZENDE Péter Pál: *Hiteljog I. Kereskedelmi törvény*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1929. 672. o.

¹³⁷ Ptk. 217. § (1) Jogszabály a szerződésre meghatározott alakot szabhat. Az alakiség megsértésével kötött szerződés – ha jogszabály másként nem rendelkezik – semmis. 218. § (1) Ha jogszabály vagy megállapodás írásbeli alakot rendel, legalább a szerződés lényeges tartalmát írásba kell foglalni. (3) Ha jogszabály vagy a felek megállapodása a szerződés érvényességét megszabott alakhoz köti, az ilyen alakban kötött szerződés megszüntetése vagy felbontása is csak a megszabott alakban érvényes. A szerződésnek a megszabott alak mellőzésével történt megszüntetése vagy felbontása is érvényes, ha az annak megfelelő tényleges állapot a felek egyező akaratából létrejött.

¹³⁸ Bit. 96. § (1) A biztosítási szerződésnek tartalmaznia kell: *a)* a biztosítási esemény meghatározását, az alkalmazott kizárásokat, *b)* a biztosítási esemény bejelentésének módját, határidejét, *c)* a díjfizetésre, illetve a biztosítottnak, szerződő félnek, kedvezményezettnek a szerződésből eredő jogaira és kötelezettségeire, azok teljesítésének módjára, idejére, teljesítésük elmaradásának következményeire vonatkozó rendelkezéseket, *d)* a biztosító szolgáltatásának megjelölését, a teljesítés módját, idejét, külön feltételeit, a biztosító mentesülésének vagy szolgáltatása korlátozásának feltételeit, *e)* értékkövetés esetén annak részletes szabályait, *f)* a szerződés megszűnése esetére a biztosított, szerződő, kedvezményezett jogainak és a biztosító kötelezettségeinek ismertetését, beleértve a szerződés felmondásával kapcsolatos rendelkezésekről történő tájékoztatást, *g)* ... *h)* az egyes igények elévülési idejét, *i)* ... *j)* ... *k)* a személyes adatok kezelésére vonatkozó elvi és gyakorlati tudnivalókat, amennyiben a szerződő vagy a biztosított természetes személy, illetve - részben vagy egészben - természetes személyek csoportja, *l)* a biztosító, illetve fióktelep címét, *m)* a biztosítottnak járó többelhozam jóváírásának rendjét.

¹³⁹ Ptk. 537. § (2)

¹⁴⁰ in TAMÁS András: *Legistica – A jogalkotástan vázlatja*. Szent István Társulat, Budapest, 2008. 101. o.

sülés, kizárás), elévülés, irányadó jog stb. Az alanyi és tárgyi hatállyal az előző pontok már foglalkoztak.

Az *időbeli hatály* kétféleképpen értelmezhető: i) a biztosítási szerződés hatálybalépésének időpontjaként, illetve ii) a kockázatviselés időbeli hatályaként.

A biztosítás az azt követő napon lép *hatályba*, amikor i) a szerződő fél az első díjat a biztosító számlájára vagy pénztárába befizeti,¹⁴¹ illetve ii) amikor a díj megfizetésére vonatkozóan halasztásban állapodtak meg, vagy iii) a biztosító díj iránti igényét (bíróági úton) érvényesíti. A biztosítási szerződés hatályba lépésének napja nem feltétlenül azonos a szerződés megkötésének időpontjával.¹⁴² Számos esetben a hatályba lépést valamely esemény, feltétele bekövetkeztéhez kötik a felek, például első biztosítási díj átutalása, okmányok bemutatása stb. Értelemszerűen a biztosítás hatályba lépésének napja nem lehet korábbi, mint az a nap, amikor a biztosítási szerződés létrejött. Tulajdonképpen a hatályba lépés időpontjának tisztázása a legfontosabb, mivel a kockázatviselés kezdete is e naptól terheli a biztosítót. Ezt a kötelezvényen is fel kell tüntetni.

A *várakozási idő* a biztosítási szerződés hatálybalépése és a kockázatviselés kezdete közötti időbeli eltérés.

A *kockázatviselés időbeli hatálya* azt jelenti, hogy a biztosító kockázatviselése a kockázatviselés első napjától az utolsó napjáig terjedő időtartamon belül okozott és bekövetkezett és a biztosítónak bejelentett biztosítási eseményekre terjed ki. Ez más megközelítésben a helytállás, vagy a szerződésben meghatározott szolgáltatási kötelezettség. A biztosítási esemény bejelentésének időpontja az, amikor a kedvezményezett a lehívó nyilatkozatot és a kötvényben meghatározott dokumentumokat a biztosítónak hiánytalanul benyújtja.

A biztosítói gyakorlat megkülönböztet kétféle *időbeni hatály szerinti fedezetet*. Az egyik az *occurrence* típusú, azaz a biztosító teljesítése követelhető a biztosítási időszak alatt bekövetkezett károk kapcsán függetlenül a bejelentés időpontjától. Előnye az, hogy a kötvények évek múlva is adnak fedezetet a biztosítási időszak alatt bekövetkezett károokra. Egyetlen veszély a biztosító megszűnése lehet, de ha a biztosító pénzügyileg stabil, akár 20 év is eltelhet a kár megtörténte és rendezése között.¹⁴³ A vállalati biztosítások iránti kereslet kedvezően befolyásolhatja ennek ismételt alkalmazása; például az elévülési időn belüli igényérvényesítések során (jogvédelmi biztosítások), vagy olyan pénzügyi veszteségek

¹⁴¹ Vö. Magyar Királyi Kúria 210/1902. sz. és Magyar Királyi Kúria 1237/1902 sz. in SZENDE Péter Pál: *Hiteljog I. Kereskedelmi törvény*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1929. 672. o.

¹⁴² Vö. Magyar Királyi Kúria 1096/1901 sz. in SZENDE Péter Pál: *Hiteljog I. Kereskedelmi törvény*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1929. 682. o.

¹⁴³ Lehetőség szerint nem szabad felmondani és másik biztosítóhoz menni, amíg a biztosító létezik és van fedezet. http://www.aonbiztositas.hu/index.php?akt_menu=260

esetén, amikor a biztosítási esemény még a biztosítási időszak alatt következett be, de csak később lett tapasztalható (kedvezőtlen hatása). A másik a *claims made*, amikor a biztosító a biztosítási időszak alatt keletkezett, illetve okozott és bejelentett károk megtérítését vállalja, és a kárigénynek a kötvény érvényessége alatt kell beérkeznie. Tehát csak addig terjed a fedezet, amíg a kötvény érvényben van, és a biztosított fizeti a díjat és megújítja a fedezetet, amint a díjfizetés megszűnik a fedezet is megszűnik. A nem ismert és nem bejelentett károk biztosítási időn túli jelzésére nincs lehetőség. A fedezet folytatása kiegészítő fedezet vételével lehetséges (*tail coverage* vagy *extended reporting endorsement*), azonban ez többletkölségként jelentkezik.

A biztosítási szerződés – a felek közös elhatározása alapján – egyaránt köthető határozott vagy határozatlan *időtartamra* köthető. Az időtartamot a felek módosíthatják, ekkor célszerű, ha a biztosító újabb kockázatelemzést végez, és ez alapján módosítja a biztosítási díj mértékét. Az egy évnél hosszabb tartamra kötött biztosítási szerződések esetén a biztosítási évforduló napja a biztosítás hatályba lépésének időpontja. A biztosítási évfordulót a biztosítási szerződés (ajánlat, adatközlő, kötvény) tartalmazza. Ebből következik, hogy ha a biztosítási időszak egy év, akkor annak első napja megegyezik a biztosítási évforduló napjával, utolsó napja a következő biztosítási évforduló napját megelőző nap.

A *reaktiválás* a megszűnt biztosítás újbóli hatálybalépése, amelynek lényege, hogy amennyiben a halasztott teljesítési határidőt (respíró) követő meghatározott határidőn (általában legfeljebb 3 hónap) belül érkezik biztosítási díj, akkor a kockázatviselés az azt követő napon lép ismét hatályba, amikor a díjat a biztosító számlájára befizették.

A *biztosítás hatályának kezdete előtt* i) a biztosítási esemény bekövetkezése, ii) annak lehetetlenné válása, vagy iii) a biztosítási érdek megszűnése következtében a szerződés, illetőleg annak megfelelő rész nem válik hatályossá. Ha a szerződés hatálya alatt a biztosítási esemény bekövetkezése lehetetlenné vált, vagy a biztosítási érdek megszűnt, a szerződés, illetőleg annak megfelelő része a hónap utolsó napjával megszűnik.¹⁴⁴

A *területi hatály* a kockázatviselés földrajzi értelemben vett, általánosan vagy konkrétan meghatározott helyét mutatja meg; azt a területet, ahol a bekövetkező biztosítási eseményre fennáll a biztosító kockázatviselése. Ennek meghatározását indokol(hat)ja, hogy a kockázatviselés helye¹⁴⁵

- i. szoros kapcsolatban áll a biztosító kockázatvállalásával és szolgáltatási kötelezettségével;
- ii. utal a biztosított fennálló érdekeire, üzleti kapcsolataira;

¹⁴⁴ Ptk. 545. § (1).

¹⁴⁵ in CZEGLE Tibor: *Biztosítási ismeretek*. PSzF (Phare), 1998. 72. o.

- iii. a díj- és káregyensúlyt, de a kár- és bűnmegelőzést is szolgálja;
- iv. az országhoz tartozó kockázat szempontjából jelentős – biztosítástechnikai és kárrendezési kérdések;
- v. jogszabályaira is figyelemmel kell lenni a termék alkotásakor.

2.3. KOCKÁZATKEZELÉS A TERMÉKEKBEN

A biztosítási szektor finanszírozási módszere általában utófinanszírozású, mivel a már befizetett tételekből kell a biztosítási (kár) összeget teljesíteni, így a szubjektív kockázatok tekintetében a kizárások és a mentesülések rendszere a meghatározó. Ez a fedezetek, (cél)tartalékok képzésénél is jelentőséggel bír. A bank és a biztosító a kockázatkezelés eredményeként alakítja át, értékesíti az előfinanszírozási kockázatot és a profit egy részét az utófinanszírozás során. A finanszírozási biztosítás művelése nagy körültekintést igényel, mert¹⁴⁶

- i. sokarcú kockázat, a finanszírozási biztosító lényegesen kevésbé támaszkodhat a jövőre nézve támpontot jelentő statisztikai adatokra;
- ii. a biztosítónak a finanszírozási ügyletek sokféleségéből ki kell választania azt a fajtát, amelyre nézve biztosítás köthető;
- iii. a biztosítási feltételek kialakításakor a finanszírozói és biztosítói szempontokat összhangba kell hoznia;
- iv. a biztosítás más területeihez képest fokozott szerepet kapnak az egyedi szerződések;
- v. meg kell találnia a sajátos kockázat értékelésének módját, mivel a biztosító számára a finanszírozó és az adós személye egyaránt kockázat.

A felmerülő pénzügyi kockázatok egyaránt lehetnek objektívek (tipikusan valuta-, lejárat, visszafizetési kockázatok)¹⁴⁷ és szubjektívek, ez utóbbi hatékony kezelési módszere az előzetes (ügyfél)minősítés. A finanszírozási biztosítási kockázatoknál a statisztikai elemzések kisebb szerephez jutnak. A díjak meghatározásánál i) az adott vállalat kintlévőség-kezelésnek minősége, ii) az ágazati kockázat, melyben a biztosított tevékenykedik és iii) a biztosított fő piacainak országhoz tartozó kockázata játszik nagy szerepet. A válság hatására többszörösére emelkedett a nem-fizetések kockázata világszerte, azonban ilyen mértékű

¹⁴⁶ www.eduline.hu

¹⁴⁷ Bit. 3. § (1) 84. *jellemző kockázat*: az egy szerződés keretén belül több biztosítási ágazatba vagy ugyanazon biztosítási ágazat több alágazatába tartozó kockázatot is fedező termékek ágazati, illetve alágazati besorolását meghatározó kockázat. Az egy szerződés keretén belül több biztosítási ágazatba vagy ugyanazon biztosítási ágazat több alágazatába tartozó kockázatot is fedező termékek abba az egy biztosítási ágazatba, illetve biztosítási alágazatba tartoznak, amely megfelel az adott termék díjkalkulációja szerint a legnagyobb arányú díjrészrel fedezett kockázat ágazati, illetve alágazati besorolásának.

díjmelésekre nincs lehetőség, de megfigyelhető, hogy biztosítási évfordulókor a biztosítási díjak jelentősen emelkednek, szektoronként, kötvényenként eltérő mértékben.¹⁴⁸

A tipikus *objektív kockázatok* a valuta-, a lejárat (ez kihat a prudens-szolvens működésre is), a vissza-nem-fizetés és a rossz finanszírozások/hitelek¹⁴⁹ kockázata. Az adott biztosítási szerződéshez kapcsolódó biztosítási termékterv az objektív kockázatkezelés következő részletes szabályait tartalmazza:¹⁵⁰

- i. a biztosítási szerződési feltételeket
- ii. a díjkalkulációt, amelynek tartalmaznia kell az utólagos ellenőrzését szolgáló adatszűrésbe vont adatok körét is, valamint a következők egyértelmű és részletes leírását: a) kár- és kockázateloszlásokat vagy egyéb statisztikákat, b) a díjkalkulációs elv leírását, c) a díjszámítás elemeinek és tervezett paramétereinek megadását, beleértve a díjtáblázatokat is, d) az esetleges értékkövetés módszerét.
- iii. a kiegészítő adatokat 3 évre előre becsülve – évenkénti bontásban – amelyek a következőket tartalmazzák: a) a tervezett állomány darabszámot és állománydíjat, b) a termék várható költségfelhasználását: a szerzési, a kárrendezési, az igazgatási költségeket, c) a várható díjbevételt, d) a várható kárkifizetést.

A *szubjektív kockázatok* kezelésének módszere az ügyféli felelősségvállalás kialakítása, megerősítése, amelynek két leghatékonyabb eszköze a kármegelőzési és kárenyhítési kötelezettség, valamint az önrészesedés (kármegosztás). Másik megoldás a mentesülés és a kizárás. További lehetőség a bonus-malus rendszer, illetve az engedmények és pótdíjak alkalmazása.

2.3.1. Kockázatelbírálás

A biztosítási szerződés megkötése előtt, fontos az alapjogviszony (*tárgyi kockázatelbírálás*) és annak szereplőinek (*alanyi kockázatelbírálás*) vizsgálata, azaz a leendő kockázatok felmérése. Tekintettel arra, hogy az alapügylethez kapcsolódó biztosítás finanszírozási jellegű, ezért az ügyfélminősítés is a bankszektorban elterjedt megoldásokat alkalmazza.

A tárgyi és az alanyi kockázatelbírálás, a bankszektorban a hitelminősítési eljárás (*credit rating*), hitelpontozás (*credit scoring*),¹⁵¹ vagy *due diligence* (megfelelő gondossá-

¹⁴⁸ in VANEK Balázs: *A gazdasági válság hatása a vállalatokra a kintlévőség-kezelés szemszögéből, avagy a hitelbiztosítás szerepe a válságban és az azt követő fellendülésben.* in Biztosítási Szemle, 2009. május

¹⁴⁹ in RIESTRA, Amparo San José: *Credit insurance in Europe: impact, measurement & policy recommendations.* CEPS 2003. 4. o.

¹⁵⁰ lásd 4. számú melléklet a 2003. évi LX. törvényhez

¹⁵¹ A hitelpontozásnak (*scoring*) az amerikai gazdasági életben régóta kialakult gyakorlata van, csak egy bizonyos küszöb elérése fölött kap az ügyfél hitelt. Bővebben in KOHN, Meir: *Bank- és pénzügyek, pénzügyi piacok.* Osiris, Budapest, 2003.

gi) eljárás megelőzi a szerződés megkötését.¹⁵² Ennek során a bank/biztosító, vagy egy általa megbízott ügynökség felméri, hogy i) kössön-e egyáltalán szerződést, ii) az ügyfélnek mennyi pénze, fedezete van, iii) megvalósítható-e a beruházás, és iv) mekkora kockázattal jár a szerződéskötés.¹⁵³ A minősítés összefügg a céltartalék-képzéssel is.¹⁵⁴ A biztosított (adós) feladata, hogy meggyőzze a bankot/biztosítót arról, hogy a finanszírozása csekély kockázatú, azaz képes a visszafizetésre.¹⁵⁵ Az objektív megítélés érdekében érvényesül a *négy szem elv*, azaz a javaslattevő ügyintéző és a döntéshozó nem ugyanaz a személy.¹⁵⁶

Az ügyfélminősítési eljárás középpontjában a *szubjektív keretek*, azaz az *ügyfélkeretek* állnak, mivel egy konkrét kockázatbírálathoz már csak ez az egyetlen ismeretlen tényező. Az ügyfélkockázat kialakításánál a biztosító a belső szabályzata alapján általában az alábbi tényezőket vizsgálja: i) az adott finanszírozási ügyletre kihelyezett (kockázatos) tőke összege; ii) az ügyfél menedzsmentjének színvonala, eszközeinek nagysága, jövedelmi helyzete, pénzügyi ereje és stabilitása, kilátásai, gazdasági helyzete; iii) a bank/biztosító kapcsolata az ügyféllel; iv) a megcélzott piac; v) az adós hitelfelvevői előélete (*credit record*); v) a műveletek kockázat/díj viszonya.¹⁵⁷

Amennyiben egy adós – reális kockázatvállalás mellett – nem biztosítható a továbbiakban, nagyon nagy segítségére lehet az ügyfeleknek a biztosítók rendelkezésére álló információk tömege. Felértékelődött tehát a *hitelbiztosítás tanácsadó* szerepe, hiszen a nem biztosítható követelések esetében is hatékony tanácsokat tudnak nyújtani az ügyfeleknek, hogy miként csökkenthetnék a kockázati szint mértékét.

Külföldön külön *céginformációs vállalatokkal* is találkozunk (Magyarországon is kezd terjedni), amelyekről számtalan cég (hitel)előéletéről, pénzügyi történetéről kaphatunk adatokat.¹⁵⁸ Tehát a hitelintézet itt is próbál objektív adatokból, alapvető mutatók elemzéséből kiindulni. Emellett a bankok/biztosítók közel azonos arányban szubjektív szempontokat is érvényesítenek, amelyeket külön pontoznak: i) az üzleti stratégia, ii) a tulajdonosi háttér, szerkezet, iii) a vezetés értékelése, iv) a kapcsolatok más cégekkel

¹⁵² Ennek elméleti háttéréről lásd ORAVECZ Beatrix: *Credit scoring modellek és teljesítményük értékelése*. in Hitelintézeti Szemle. 2007. 6. szám

¹⁵³ Bővebben in ELKHOURY, Marwan: *Credit Rating Agencies and their Potential Impact on Developing Countries*. a United Nations Conference on trade and Development kiadványa 2008.

¹⁵⁴ Lásd 2. számú melléklet.

¹⁵⁵ in SAMUELSON, Paul A. – NORDHAUS, Willam D.: *Közgazdaságtan*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987. II. kötet 632. o.

¹⁵⁶ in KATONA Klára –szerk.: *Pénzügyi szolgáltatások fogyasztói szemszögből*. Szt István Társulat, 2008. 32. o.

¹⁵⁷ in Price Waterhouse: *A hitelkockázat kezelése*. (ford. Hajós-Tóth) Panem Kft. 1993. 55. o.

¹⁵⁸ Például Dun & Bradstreet, Equifax, TransUnion, Northern Credit Bureaus stb.

stb.¹⁵⁹ Ezután a biztosító meghatározza a megfelelő terméket, az általános és különös feltételeket, valamint a tényleges ügyfélkeretet (ügylélimitet), azaz hogy az adott ügyfél esetében mekkora kockázatot, biztosítási összeget vállal.

A minősítési eljárás egyik fontos alapeleme a különböző nyilvántartásokból való adatkérés: i) magán adós nyilvántartások,¹⁶⁰ a Központi Hitelinformációs Rendszer, ii) végrehajtási nyilvántartások, iii) cégnylvántartások, iv) Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV),¹⁶¹ önkormányzatoktól is, hogy nem áll fenn köztartozás, illetve v) munkáltatói jövedelemigazolás.

A Központi Hitelinformációs Rendszer (KHR) egy olyan zárt rendszerű adatbázis, amelynek célja, hogy elősegítse és még biztonságosabbá tegye a pénzügyi intézmények üzleti tevékenységét, hitelezési és ügyfélminősítési munkáját, tovább csökkentse megbízható nyilvántartásból származó hiteles – a törvényben meghatározott és taxatív felsorolt – referenciaadatokkal a hitelnyújtás kockázatát.

Az adólistára kerülés egységes törvényi szabályai, hogy az adósságnak kizárólag következő ügylet típusokhoz kell kapcsolódniuk: (bank és áru) hitel, pénzkölcsön; pénzügyi lízing; készpénz-helyettesítő fizetési eszköz; kezesség, bankgarancia-vállalás. A KHR három részből áll, értelemszerűen a két utolsó alrendszer alkotja a tényleges adólistát: i) az adatszolgáltatók adatai, ii) a természetes személyek adatai¹⁶² és iii) a vállalatok adatai.

A vállalatokat nyilvántartó alrendszer teljeskörű, és három részből áll. Az elsőbe – pozitív adólista – mindegyik hitelfelvevő bekerül, függetlenül attól, hogy jogi személy-e vagy sem, illetve mekkora összegű a megkötött hitelszerződés. A negatív adólista azokat tartalmazza, akiknek bankszámlájával szemben 30 napot meghaladó időszak alatt, megszakítás nélkül, 1 000 000 Ft-nál nagyobb összegű sorba állított követelést tartanak nyilván. A magyar gazdaság sajátos szerkezete miatt (a kis- és középvállalatok száma igen magas) megkockáztatható, hogy az üzleti szférára sokkal enyhébb szabályok vonatkoznak, hiszen

¹⁵⁹ A bankszektorban a két megközelítés alapján a leendő adós kap egy pontszámot, amit aztán a bank egybevet az adóminősítési osztályok pontszámaital, és így az ügyfelet „A”-tól „E”-ig, vagy AAA és D, F3 között adóskategóriába sorolják. A legismertebb nemzetközi hitelminősítő rendszerek: Moody’s Corporation (Aaa-C), Standard and Poors’s (AAA-D) és Fitch Ratings (AAA-D). Bővebben in ELKHOURY, Marwan: *Credit Rating Agencies and their Potential Impact on Developing Countries*. a UN Conference on Trade and Development kiadványa 2008. 20. o.

¹⁶⁰ Európa a legtöbb országban működik hatékony magán credit büro. Németországban ilyen a BundesSCHUFA és a Creditreform Experian GmbH; Nagy-Britanniában az Equifax és Experian. A világ legjelentősebb hitelinformációs cége a CRIF Group, amelyet 1989-ben alapítottak Olaszországban és mára számos országban jelen van (Anglia, USA, Németország, Ausztria, Csehország, Mexikó, Kanada, Hollandia, Dánia). Magyarországon a KHR mellett magán credit büro is működik, 1998-ban alakult meg a Girodat Rt., GIRinfo

¹⁶¹ 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról

¹⁶² A természetes személyek adósság miatti listára vétele akkor történhet, ha megfelel egy együttes feltételrendszernek: i) több mint 90 napon keresztül, ii) legalább a kezdő időpontban érvényes minimálbért kitevő összeggel és iii) folyamatosan késlekedjen. Ez a határidő elegendő egy tartozás kiegyenlítésre, azonban az összeg viszonylag alacsony (a 2011-es minimálbér 78 000 Ft/hó). A többi eset bűncselekmény elkövetésével vagy egyéb csalárd magatartással függ össze: valótlan adatok közlése; visszaélés hamis, hamisított okiratokkal, készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel.

e cégek számottevő részénél az éves forgalom mozog e körül. A KHR-be kerülés harmadik lehetősége viszont szigorúbb, mivel nem bűncselekmény elkövetéséhez, vagy csalárd magatartáshoz kapcsolódik, elegendő, ha a vállalat a készpénzhelyettesítő fizetési eszköz elfogadására irányuló szerződésben vállalt kötelezettségét megszegi, és emiatt a hitelintézet felmondja vagy felfüggeszti a megállapodást. Tulajdonképpen ebben az esetben a bank dönti el, hogy az illető cég adóslístára kerül-e vagy sem (pl. elállás).

Fontos szabály, hogy a KHR-ből a teljesítéstől számított 5 éven belül utólagos jogkövető magatartással, szerződésszerű teljesítéssel sem lehet kikerülni. Ebből a szempontból megkülönböztetünk passzív és aktív adóslístásokat; az előbbiek azok, akik már rendezték a tartozást, az utóbbiak pedig nem. Az ötéves időtartam akkor kezdődik, amikor az adós rendezni tartozását, illetőleg a szerződés vagy a követelések sorba állítása megszűnik, továbbá amikor visszaélés, bűncselekmény miatt átadják az adatokat.

2.3.2. Kárviselés, kármegosztás

A kockázatok szakkezelésének (*manipuláció*)¹⁶³ és a kockázatviselés egyik központi kérdése, hogy a *kár átvállalása* teljes vagy részleges terjedelmű-e, és ezekhez milyen *fedezeti*, kártérítési és díjazási megoldások kapcsolódnak. Ezek alapján megkülönböztethető:¹⁶⁴

- i. *teljesérték kockázatviselési mód*: a biztosító a bekövetkezett teljes kárt akkor téríti meg, ha a biztosított veszélynek kitett teljes értéket biztosította. Amennyiben a biztosítás a veszélynek kitett vagyone érték csak egy részére vonatkozott a biztosító olyan arányban nyújt kártérítést, ahogy a biztosítási összeg a teljesértékhez aránylik (arányos, vagy pro-ráta kártérítés).
- ii. *első kockázatra szóló (abszolút premier risque) kockázatviselési mód*: a kártérítés felső határa a biztosítási összeg. Arányos kártérítésre nem kerül sor, nem vizsgálják az alulbiztosítást. A biztosító minden kárt megtérít addig, amíg a biztosítási szerződésben kikötött biztosítási összeget a keletkezett kár összege nem éri el. Az értékhatár lehet abszolút biztosítási összeg, vagy százalék.
- iii. *hányadrészre (relatív premier risque) szóló kockázatviselési mód*: a teljes értékre, valamint az első kockázatra szóló kockázatviselés kombinációja. A biztosító a biztosítandó vagyoni érdek teljes értékének biztosítási összegként történő megjelenését kéri (ez a teljesérték kockázatviselés alapösszege), azonban a kártérítést bele lehet határolni az első kockázati hányaddal, vagy abszolút összeggel.
- iv. *másodlagos fedezeti (second risque) kockázatviselési mód*: lényege az, hogy ha a korábban meglévő biztosítás valamilyen ok miatt megszűnik, a biztosítási fedezet folyamatos legyen, s a megszűnt biztosítás helyett lépjen be – kártérítési kötelezettségével – a másodlagos fedezeti biztosítás.¹⁶⁵

¹⁶³ A biztosítási szóhasználatban szakkezelést jelent, amelynek során a beérkezett ajánlatban jelzett kockázatokot a biztosító elbírálja, megállapítja a díjat, és kötvényt állít ki.

¹⁶⁴ Bővebben in CZEGLE Tibor: *Biztosítási ismeretek*. PSZF (Phare), 1998. 99-102. o.

¹⁶⁵ Nem tekinthető önálló fedezeti módnak, valójában egy önálló második biztosítás ugyanarra a vagyontárgyra, illetve ugyanarra az érdekre. Ez a többszörös biztosítás legalizált, a biztosító által tudott és szervezett formája.

- v. *értékrögzítés nélküli (tisztá érdek) kockázatviselési mód*: nem határoznak meg biztosítási összeget, a kártérítésnek nincs rögzített felső határa. Alapja mindig a tényleges kár, amely így teljes mértékben fedezve van. Alkalmazásának feltétele, hogy a lehetséges kár egy adott maximális mértéket ne haladjon meg.
- vi. *kártérítési norma szerinti kockázatviselési mód*: rendkívül nagy tömegű kockázatok egyszerű lebonyolítására alkalmas. A kártérítési norma és a díj a biztosított vagyontárgy valamilyen egységéhez van igazítva. Normális piacgazdasági viszonyok között ez a kockázatviselési mód nem alkalmazható.

A termék jellege és a kockázatkezelési stratégia dönti el, hogy ezek közül melyiket választja a biztosító. Tekintettel arra, hogy a finanszírozási ügyletek visszafizetése részletekben történik, illetve általában hosszú távúak ezért az abszolút vagy relatív premier risque megoldás a leggyakoribb, hitelfedezeti biztosítás esetén inkább a teljesérték kockázatviselési móddal találkozunk. Természetesen a mindennapi életben ezektől az alaptípusoktól eltérő termékekkel is találkoz(hat)unk.

A *kármegelőzési és kárenyhítési kötelezettség* keretében a biztosított köteles a biztosítási események megelőzése, elhárítása és enyhítése, valamint az állapotmegőrzés érdekében minden tőle várható intézkedést haladéktalanul megtenni. Ez egyfelől folyamatos kötelezettség; másfelől a kár bekövetkeztekor egy általában elvárható kárenyhítés. Emellett köteles betartani a hatályos jogszabályokat, vonatkozó szabványokat, hatósági határozatokat, valamint szakmai előírásokat.

A felek közötti *együttműködés* további kötelezettséget ró és tűrést is előír a biztosítottra a biztosítási esemény megelőzése, illetőleg enyhítése érdekében. Ebből az együttműködésből következik, hogy a biztosító jogosult a kármegelőzésre, enyhítésre és elhárítására vonatkozó rendelkezések, előírások stb. végrehajtását ellenőrizni vagy ellenőriztetni. A kármegelőzési és kárenyhítési kötelezettség és/vagy a vonatkozó szabályok súlyos megsértése, betartásuk sorozatos *elmulasztása* esetén a biztosító kezdeményezheti a biztosítási szerződés módosítását, így különösen a biztosítási díj megemelését vagy a biztosítási összeg csökkentését.

Az *önrészesedés (franchise)* a kármegelőzés és a kárelhárítás során is ösztönzi a biztosítottat a kár mérséklése érdekében. Az adott szabályzat rögzíti ennek mértékét vagy összegét, illetve a limitet. Az önrészesedés a megkötött biztosítási szerződés által biztosítási fedezetbe vont kár azon része, amelyet a biztosított maga visel. Az önrészesedés lehet feltételes, így ha bizonyos mértéket (összegen aluli, biztosítási összeg %-ban) nem halad meg akkor a biztosított viseli, egyébként a biztosító fizet. Másik lehetőség a levonásos, abszolút

önrész minden esetben vagy csak egy limit felett.¹⁶⁶ Ezzel kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy a túlzott, magas önrészesedési arány feltűnő értékaránytalanságot, semmisséget eredményez(het).

2.3.3. Mentesülések, kizárások és korlátozások

A *mentesülések* (exemptions) azokra az eseményekre vonatkoznak, amelyeknél a biztosított cselekménye, mulasztása is (nagyértékben) hozzájárul a kár bekövetkeztéhez.

A szerződési gyakorlat alapján mentesül a biztosító a kárfizetési kötelezettség alól, ha

- i. a biztosított a biztosítási szerződés megkötéséhez valótlán vagy megtévesztő adatokat közöl;
- ii. a biztosított a biztosítási szerződésből eredő kötelezettségeit megszegi;
- iii. a biztosított a biztosított ügylethez kapcsolódóan bűncselekményt vagy jogszabálysértést követ el;
- iv. a kár bekövetkezése oka
 - tisztességtelen piaci magatartás, reklám vagy egyéb szolgáltatás,
 - adatvédelemre, szellemi tulajdonjogra vonatkozó szabályok megsértése,
 - az elektronikus adatvesztés, adattörlés, számítógépes vírusok, hibás működés,
 - környezetszennyezés, környezet igénybevétele, hulladékgazdálkodás;
- v. a biztosított a biztosító írásbeli hozzájárulása nélkül halasztást, részletfizetést átütemezést engedélyezett adósának, követelését részben vagy egészben elengedte, függetlenül attól, hogy az az esedékesség előtt vagy után történt;
- vi. a kár közvetve vagy közvetlenül az alábbi okok miatt következik be:
 - a biztosított vagy a nevében eljáró személy cselekménye vagy mulasztása,
 - a biztosított (vezető)tisztviselői, meghatározott munkakört betöltő alkalmazottai, illetőleg megbízottai, tagjai vagy szervei szándékos vagy súlyosan gondatlan magatartása vagy mulasztása;
- vii. olyan rendelkezés, előírás, amely a biztosított jogait korlátozza;
- viii. a biztosítási szerződés megkötése után a biztosított és adósa között létrejött megállapodás, amely a követelés kifizetését késlelteti vagy megakadályozza;
- ix. az alvállalkozók, a társvállalkozók nem teljesítik a szerződésekben foglalt kötelezettségeket, feltéve, hogy ez nem a biztosítási események következménye;
- x. a biztosított írásban nyilatkozott arról, hogy nem vett részt a biztosítási ügylettel kapcsolatos vesztegetésben és nincs tudomása korrupcióról, állításai azonban nem felelnek meg a valóságnak, és bizonyíthatóan részt vett a biztosítási ügylettel kapcsolatos vesztegetésben, továbbá tudomása volt korrupcióról.

Amennyiben a kárfizetést követően derül ki, hogy a biztosító mentesülésének valamely esete állt fenn, úgy a biztosított és/vagy a biztosított követelés engedményese köteles visszafizetni a kárfizetés összegét a kárfizetés napjától a visszafizetésig járó törvényes késedelmi kamatokkal együtt. A mentesülés jelentősége abban áll, hogy a finanszírozási biztosításokban felelősségbiztosítási elemekkel is találkozunk. Ebből következik, hogy a biz-

¹⁶⁶ in CZEGLE Tibor: *Biztosítási ismeretek*. PSzF (Phare), 1998. 105. o.

tosítót még a súlyosan gondatlan vagy szándékos magatartás sem mentesíti, de természetesen a biztosítottól (károkozótól) a kifizetett kárösszeget visszakövetelheti (*regressz*).¹⁶⁷

A *kizárások* (exclusions) a biztosítási esemény köznapi, üzleti fogalmától eltérő esetek; másképp: olyan eseményekre vonatkoznak, amelyek bekövetkezésének valószínűsége viszonylag ritka, kivételes, nehezen bizonyítható. Az általános és különös kizárások esetében a biztosítási szerződéstől függően a biztosító egyértelműen kifejezésre juttatja, hogy helytállási kötelezettsége nem terjed ki:

- i. olyan kárra, amely erőszakos cselekményekkel függ össze (háborús cselekmények,¹⁶⁸ (ellen)forradalom, statárium; lázadás, sztrájk, polgári zavargás, munkahelyi zavargás);
- ii. terrorcselekménnyel, emberrablással, zsarolással vagy váltságdíj-követeléssel kapcsolatos károkra;
- iii. a hasadóanyag, robbanóanyag, fegyver, lőszer; azbeszt; dohányipari termék; genetikailag módosított termék által okozott kárra;
- iv. az államigazgatási jogkörben okozott, és/vagy az állam ellen is érvényesíthető igényekre;
- v. a más biztosítással korábban biztosítási fedezetbe vont és onnan megtérülő károkra,
- vi. az alap finanszírozási szerződéssel összefüggő kötbérből, a szerződéses bírságból, a késedelmi kamatból és a kártérítésből eredő követelésekre;
- vii. a számviteli bizonylattal nem igazolható költségekre;
- viii. a közvetett károkra, ideértve az elmaradt hasznot is (*lucrum cessans*);
- ix. bizonyos területeken, pl. USA, Kanada, Ausztrália, Új-Zéland területén folytatott tevékenységgel kapcsolatos károkra.

A *korlátozások* (restrictions) értelmében amennyiben i) a biztosított és/vagy a biztosított követelés engedményese és a hitelintézet (kedvezményezett) között a finanszírozási szerződés teljesítésével kapcsolatban jogvita van; ii) a biztosított/szerződő fél vagy a hitelintézet a követelés jogalapját vagy összecszerúságát vitatja, úgy a biztosító kárfizetési kötelezettsége nem áll be, és a kárelbírálást felfüggeszti. Ez a függő helyzet mindaddig fennmarad, amíg a vitát a finanszírozási szerződésben kikötött bíróság, választottbíróság, ennek hiányában az irányadó jog szerinti bíróság jogerős ítélete vagy határozata nem zárja le jogerősen a biztosított/a biztosított követelés engedményese (kedvezményezett) javára. Ebben az esetben a kárfizetés mértéke nem haladhatja meg a biztosított/a biztosított követelés engedményese javára megítélt összeget.

¹⁶⁷ in CZEGLE Tibor: *Biztosítási ismeretek*. PSzF (Phare), 1998. 67. o.

¹⁶⁸ Ezzel kapcsolatban érdekes elméleti elhatárolás, hogy a biztosító nem mentesülhet, ha a kárt a harctérre vonuló katonaság gondtalanságból idézte elő és az nem minősíthető magával a háborúval szorosan összefüggő, az által közvetlenül előidézett eseménynek. Vö. Magyar Királyi Kúria Elvi Jelentőségű Határozata 673. sz. 2332/1916 sz. in SZENDE Péter Pál: *Hiteljog I. Kereskedelmi törvény*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1929. 667. o.

2.4. A TERMÉKEK PÉNZÜGYI SZERKEZETE

A biztosítás-gazdaságtan fő szabálya, hogy a biztosítási díjakból, pontosabban annak bruttó kockázati díjrészből¹⁶⁹ az adott veszélyközösségre képzett pénzalap fedezetet nyújtson a kifizetendő biztosítási összegekre. A biztosító azonban így túlzott kockázatot vállalna, ami a biztosítási díjak ésszerűtlen megemelkedésével járna. A gazdasági gyakorlat ezért kialakította a *megtérülés* beépítését a termékekbe, így a biztosító jogosult a teljesítést követően a hozzá vagy a biztosítóhoz, a biztosítási eseménnyel összefüggésben bármely jogcímen befolyt összegre. A biztosítók a bankokhoz hasonlóan kötelezettségvállalásokat bocsátanak ki, és az így nyert bevételből jövedelemtermelő / kamatozó vagyoneszközöket vásárolnak.¹⁷⁰

A biztosítási szerződés ellenértéke több részből áll össze: a biztosítási szolgáltatásért biztosítási díjat, az egyéb kapcsolódó tevékenységekért költségtérítést kell fizetni.

A biztosítási szerződésben az *ellenérték* meghatározásakor egyértelműen meg kell határozni a biztosítási díjat, a költségeket ideértve a késedelmes teljesítés jogkövetkezményeit és ezek érvényesítésének módját is. A biztosítási díjat, a biztosítási összeget, a limitet a költségek mértékét stb. csak akkor lehet egyoldalúan, az ügyfél számára kedvezőtlenül módosítani, ha szerződés ezt a biztosítótársaság számára meghatározott feltételek, illetve körülmények esetére egyértelműen lehetővé teszi. Figyelemmel kell lenni a Polgári Törvénykönyv kógens szabályaira, így i) ha a szolgáltatás (biztosítási szolgáltatás, biztosítási összeg) és ellenszolgáltatás (biztosítási díj) között anélkül, hogy az egyik felet az ajándékozás szándéka vezetné, a szerződés megkötésének időpontjában feltűnően nagy az értékkülönbség, a sérelmet szenvedő fél a szerződést megtámadhatja;¹⁷¹ továbbá ii) ha a szerződő fél a szerződés megkötésekor a másik fél helyzetének kihasználásával feltűnően aránytalan előnyt kötött ki, a szerződés semmis (uzsorás szerződés).¹⁷²

Az üzleti életben a finanszírozási biztosítások esetén gyakori, hogy a felek nem konkrét ügyletekhez kötik a biztosítást, hanem hitelkeretben állapodnak meg, quasi rülirozó jelleggel – új Ptk. szerint – összegbiztosítást kötnek. Természetéből következik, hogy a biztosítási díjak is igazodnak a biztosító által teljesített helyállási és fizetési kötelezettségekhez. Ebben az esetben a biztosított köteles i) az erre szolgáló úrlapon a forgalmi jelentést havonta utólag a biztosítóhoz eljuttatni; továbbá ii) kifizetni a biztosító által kül-

¹⁶⁹ Bruttó kockázati díj (teljes kárszükséglet fedezete: a károk + biztosítástechnikai kockázat) = Nettó kockázati díj (károk fedezése) + Biztonsági pótlék (ha a várttól eltérő lenne a káralakulás)

¹⁷⁰ in KOHN, Mier: *Bank- és pénzügyek, pénzügyi piacok*. Osiris, Budapest, 2003. 391. o.

¹⁷¹ Ptk. 201. § (2)

¹⁷² Ptk. 202. §

dött biztosítási díjakról és egyéb, a biztosítási szerződésben meghatározott – így különösen a mindenkori kondíciós lista szerinti díjakról, valamint a kárenyhítéssel, a kármegelőzéssel, a kárbehajtással kapcsolatosan a biztosítottat terhelő – költségekről kiállított számlákat.

Az egyes tételek késedelmes fizetés esetén a biztosító a – szerződésben meghatározott – mellékötelezettsége(ke)t érvényesítheti; ilyen tipikusan a kötbér,¹⁷³ illetve szerződéses vagy a Ptk-ban meghatározott mértékű késedelmi kamat.

2.4.1. A biztosítási összeg

A biztosító szolgáltatása lehet *összeg- vagy kárbiztosítás*. Mindkét esetben biztosítási összeg kerül kifizetésre, de az előbbi esetben a biztosító nem vizsgálja a bekövetkezett károkat, míg utóbbinál a felmerült kár, az indokolt kiadás, az elmaradt haszon és nem vagyoni kár¹⁷⁴ együttes eredménye határozza meg annak értékét.¹⁷⁵

A *biztosítási összeg* (coverage) a kötelezvényben megjelölt és a kockázatvállalási időszakra meghatározott szolgáltatási limit, mely a biztosító szolgáltatásának felső határa: ez lehet (rulírozó) hitellimit vagy minimál-maximált keret. A biztosítónak a biztosítási szerződés alapján kiállított kötelezvényre vonatkozó teljesítési kötelezettsége – a biztosítási események számától függetlenül – nem haladhatja meg az adott kötelezvényben meghatározott összeget.

A biztosítási összeg a biztosítottat illeti, amennyiben kedvezményezettet is megjelöltek, akkor őt. A boldogság művészeteként¹⁷⁶ is aposztrófált szindikált vagy konzorciális finanszírozás esetén érdemes a biztosítási szerződésben is rögzíteni a megosztási klauzulát (*sharing clause*);¹⁷⁷ azaz, ki, mekkora arányra jogosult. Ez a klauzula az együttbiztosítás során más értelemben is alkalmazható, vagyis melyik biztosítónak mekkora a helytállási kötelezettsége.

A kárelszámolásnál a biztosító jóváírja a kárfizetési türelmi időre számított szerződéses kamatot; továbbá a kárfizetési hányadnak megfelelően a biztosított követeléssel kapcsolatos kárenyhítési, kármegelőzési költségeket,¹⁷⁸ ráfordításokat. A biztosított kármeg-

¹⁷³ Ptk. 246. § (1) A kötelezett meghatározott pénzösszeg fizetésére kötelezheti magát arra az esetre, ha olyan okból, amelyért felelős, nem, vagy nem szerződésszerűen teljesít (kötbér). Kötbért csak írásban lehet érvényesen kikötni. Kötbér után kamat kikötése semmis.

¹⁷⁴ Az üzleti életben ez utóbbi ritka, nehezen bizonyítható például a gazdasági forgalomban való részvétel hátrányos befolyásolása.

¹⁷⁵ in CZEGLE Tibor: *Biztosítási ismeretek*. PSzF (Phare), 1998. 75. o.

¹⁷⁶ in BUCHHEIT, Lee. C.: *Syndicated loans and the art of happiness*. in *International Financial Law Review* 1992. October

¹⁷⁷ in PENN, G. A. – SHEA, A. M. – ARORA, A.: *The Law & Practice of International Banking*. Sweet & Maxwell, London, 1987. 118. o. és Chapter 17. Specimen Syndicated Term Loan Agreement 393-439. o.

¹⁷⁸ in ILLÉS B. Csaba –szerk.: *A kft. gyakorlati kézikönyve*. Verlag Dashöfer: 2007. 8/13.6. pont.

előzési, kárenyhítési költségeit, ráfordításait a biztosító és a biztosított a kárfizetési hányad (a kárfizetés összege és az önrészesedés) arányában viseli, feltéve, hogy azokat a biztosító jóváhagyta. E költségek és ráfordítások közé tartoznak például a bírósági eljárási költségek és a kár minimalizálása vagy elkerülése érdekében felmerült egyéb jogi költségek, de nem tartoznak ide a kárigény érvényessége megállapításának költségei.

A kárfizetés összegét csökkentik:

- i. a biztosított adósa vagy vele kötött megállapodás alapján harmadik fél által a biztosított követelésekre teljesített fizetések, kivéve, ha a biztosító és a biztosított írásban másképp állapodott meg;
- ii. a biztosított adósa vagy vele kötött megállapodás alapján harmadik fél által teljesített kifizetések, ha azok olyan biztosított általi teljesítésekkel kapcsolatosak, amelyek a kárveszély beállta után történtek;
- iii. a biztosított adósának a biztosítottal szemben fennálló, nem vitatott, a követelésre irányadó jog szerint beszámítható követelése;
- iv. engedmény, jóváírás, egyéb jogok, jogosítványok, értékpapírok és egyéb biztosítékok érvényesítéséből befolyó összegek;
- v. azok a költségek, amelyek a biztosítottat a biztosított adósának fizetése hiánya miatt nem terhelték (pl.: ügynöki jutalék).

A kár bekövetkeztével kapcsolatos kárenyhítés költségei a biztosítót terhelik, része a biztosítási összegnek.

Fontos, hogy a biztosítási összeg igazodjon a bekövetkezett kárhoz (*egyenértékűség elve*), és ne minősüljön feltűnően értékaránytalan vagy uzsorás a szerződésnek, ugyanakkor kellő fedezetet nyújtson a bekövetkezett biztosítási eseményre, kockáztatott értékre (VaR), kárra.

Az *alulbiztosítás* a biztosítottra nézve kedvezőtlen jelenség, mert a biztosítási esemény bekövetkeztekor a biztosítási összeg lényegesen alacsonyabb, mint a károk akkori tényleges értéke. Ennek oka, hogy a valósnál kisebb értékre kötötték a biztosítást. A biztosító ezekben az esetekben a tényleges kár akkora hányadát fizeti ki, amilyen az arány a biztosított (bevallott) és a valóságos érték között. Az *alulbiztosítás* elkerülésének módjai: i) kompenzációs biztosítás, ii) egy összegben kötött biztosítás, iii) kiegyenlítő biztosítás, iv) lemondás *alulbiztosítás* beszámításáról, v) összegváltozási záradék, vi) indokolt új érték biztosítás, vii) értékpótdíj záradék, viii) határnapra kötött biztosítás.¹⁷⁹ A biztosítási termékben meghatározott önrészesedést nem tekintjük *alulbiztosítás*nak, mert ott a biztosítási összeg és a bekövetkezett kár között nincsen feltűnő aránytalanság, általában 1-10 %.

¹⁷⁹ in CZEGLE Tibor: *Biztosítási ismeretek*. PSzF (Phare), 1998. 100. o.

A *túlbiztosítás* ennek az ellentéte, tehát a biztosítási összeg magasabb a bekövetkezett kár tényleges értékénél, erre vonatkozólag törvényi tilalom áll fenn.¹⁸⁰ Ilyenkor a kártérítés legfeljebb – a káronszerzés tilalmával összhangban – csak a tényleges kárértékig nyújtható.¹⁸¹ A valóságos értéket meghaladó részében a biztosítási összegre vonatkozó megállapodás semmis, s a díjat megfelelően le kell szállítani. A biztosító a díjkülönbözetet a szerződőnek visszatéríti, különben jogalap nélkül gazdagodna, és a biztosítás céljával, természetével ellenkezik a nyereszkedés.¹⁸² Amennyiben rosszhiszeműség is megállapítható a biztosítás egészében érvénytelen;¹⁸³ másképp a szerződés jogszabályba és a jó erkölcsbe is ütközik, tehát semmis.¹⁸⁴ A többszöri biztosítás esetén ugyanazt a vagyoni érdeket, ugyanazon időre, ugyanolyan kockázatra azonos vagy különböző biztosítóknál többször biztosítják, ekkor a helyállásuk arányosan megoszlik, a túlbiztosított összegekre fizetett díjak visszajárnak.

A kifizetendő biztosítási összeg egyik érzékeny pontja az *általános forgalmi adó*. A biztosító számára, különösen a kockázatkezelés, a megfelelő pénzalap és viszontbiztosítás során ugyanis az a 20-25% jelentős tényező. A biztosító biztosítási szerződésből eredő kötelezettségével összefüggésben, a károsító eseményt megelőző állapot visszaállításához vagy a bekövetkezett kár következményeinek megszüntetéséhez szükséges, általános forgalmiadó-köteles szolgáltatás ellenértéke (anyag-, javítási, illetve helyreállítási költség) után az általános forgalmi adó összegének megfelelő összeg megtérítésére csak olyan számla alapján vállalhat kötelezettséget, illetve térítheti meg azt az arra jogosultnak, amelyen feltüntetik az általános forgalmi adó összegét, vagy amelyből annak összege kiszámítható.¹⁸⁵

¹⁸⁰ Ptk. 549. § (1) A biztosítási összeg nem haladhatja meg a biztosított vagyontárgy valóságos értékét. Vö. 1875. évi XXXVII. törvénycikk – Kereskedelmi törvény 470. § A biztosítási összeg a biztosítás tárgyának teljes értékét meg nem haladhatja. Ezen értéken túl a biztosítás érvénytelen.

¹⁸¹ Ezzel összhangban a Ptk. 549. § (1) A biztosítási összeg nem haladhatja meg a biztosított vagyontárgy valóságos értékét. A vagyontárgy valóságos értékét meghaladó részében a biztosítási összegre vonatkozó megállapodás semmis, s a díjat megfelelően le kell szállítani.

Értelemszerűen lehet ezt alkalmazni a finanszírozási biztosításokra is.

¹⁸² Vö. Magyar Királyi Kúria 755/1884 sz. in SZENDE Péter Pál: *Hiteljog I. Kereskedelmi törvény*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1929. 667. o.

¹⁸³ in FEHÉRVÁRY Jenő: *A magyar kereskedelmi jog rendszere*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1944. 461. o.

¹⁸⁴ Ptk. 200. § (2) Semmis az a szerződés, amely jogszabályba ütközik, vagy amelyet jogszabály megkerülésével kötöttek, kivéve ha ahhoz a jogszabály más jogkövetkezményt fűz. Semmis a szerződés akkor is, ha nyilvánvalóan a jóerkölcsbe ütközik.

¹⁸⁵ Bit. 96. § (6)

2.4.2. A biztosítási díj

A biztosítási díj (*premium*, tarifa) a biztosítási szolgáltatás ellenértéke;¹⁸⁶ biztosítási védelem, a biztonság ára; amelynek mértékét – a biztosítás díjalapjainak és a díjat befolyásoló egyéb adatok függvényében – a biztosító kockázatarányosan a biztosítás teljes időtartamára határozza meg, mivel szerződésről beszélünk, ezért végeredményben szabad egyezkedés tárgya.¹⁸⁷ A biztosítás díjalap a kötvényben foglalt biztosítási összeg. A biztosítási díj kiszámítása egyedi (objektív, de különösen szubjektív) *kockázatbírálás* alapján történik, amely sokban hasonlít a bankszektorban alkalmazott ügyfélminősítéshez.¹⁸⁸ A vállalt kockázat mértékét és a biztosítási díjat befolyásoló tényezők különösen:

- i. a biztosított pénzügyi helyzete, hitelképessége,
- ii. a biztosított szerződéses kötelezettsége, amelyhez a kezességvállalás kapcsolódik,
- iii. az általános szerződési feltételek alapján létrejött biztosítási szerződések biztosítottai által alkotott veszélyközösség jellemzői
- iv. a kockázatot érték (VaR) nagysága és bizonytalansága
- v. a kockázatvállalás időtartama,
- vi. a biztosítási díj fizetésének gyakorisága és módja,
- vii. a biztosítás művelésével kapcsolatos költségek,
- viii. kárelőzmény 5 évre visszamenőleg,¹⁸⁹
- ix. a biztosító kérésére a szerződő által a kockázat felméréséhez megadott egyéb adatok (pl. mérleg, eredménykimutatás).

Ezzel kapcsolatban ki kell emelni, hogy a geometriai keresleti-kínálati görbe Marshall-keresztje¹⁹⁰ befolyásolja a biztosítási termékek árszínvonalát. A túlzottan magas biztosítási díj eredményeként a vállalatok és a finanszírozók más kockázatkezelési megoldást választanak: például magasabb kamatok, nagyobb értékű biztosítékok stb. Érdemes utalni arra, hogy a túlzott, magas biztosítási díj és a biztosítási szolgáltatás közötti különbség feltűnő értékaránytalanságot, semmisséget eredményez.

A biztosítási díj számításához a szerződő (biztosított) köteles közölni a biztosítási ajánlaton szereplő, díjszámításhoz szükséges *adatokat*.

¹⁸⁶ in ILLÉS B. Csaba –szerk.: *A kft. gyakorlati kézikönyve*. Verlag Dashöfer: 2007. 8/13.3. pont.

¹⁸⁷ Vö. 1875. évi XXXVII. törvénycikk – Kereskedelmi törvény **473. §** A biztosítási díj szabad egyezkedés tárgyát képezi.

Részletesebben lásd 1927. évi X. törvénycikk a biztosítási díj fizetésével kapcsolatos egyes kérdésekről

¹⁸⁸ in *Credit Scoring and Insurance Premiums*. Colorado Division of Insurance. 2009.

¹⁸⁹ A szerződési gyakorlatot alapul véve például kárelőzménynek minősül, amennyiben a biztosított által kötött kezesi biztosítás vagy garancia szerződés alapján biztosító vagy bank kezesi biztosítási és/vagy garancia szolgáltatást nyújtott a biztosítási szerződés megkötését megelőző 5 éven belül.

¹⁹⁰ Vö. MARSHALL, Alfred: *Principles of Economics*. 1890. és JENKIN, Fleeming: *The Graphical Representation of the Laws of Supply and Demand, and their Application to Labour*. in Alexander GRANT, ed., *Recess Studies*. 1870.

A *biztosítási díj* fizetésének kötelezettsége a szerződőt terheli, szindikált finanszírozás esetében a *sharing clause*¹⁹¹ itt is előkerül, mert rögzíteni kell, hogy a több szerződő milyen arányban vállalja a teljes díjat, ez általában igazodik az alapügyletben rögzített megoszláshoz. A díjfizetés módja lehet: i) számlák megterhelése, azonnali beszedési megbízás (inkasszó); ii) fizetés; iii) esetleg kivételesen kielégítés keresése biztosíték(ok)ból. A biztosítási díjat és fizetési terheit azonban legtöbbször a szerződő finanszírozó áthárítja a biztosítottra, amelyet a finanszírozott összeg terheiben (kamat vagy költségek) érvényesít.

A biztosítási díj megfizetésének *gyakoriságát* is rendezik a felek. Általános szabály, hogy amennyiben ez elmarad, a biztosítási díjat egy összegben egy évre előre kell megfizetni. Ez történhet i) azonnal a biztosítás hatályának beálltakor, ii) vagy még előtte, (az első időszak díjának e két típusa együtt az ún. kötvénydíj)¹⁹² illetve iii) a biztosítási díj halasztott fizetésében is megállapodhatnak (halasztott díj),¹⁹³ azonban ez utóbbi esetben is beáll a biztosító helytállási kötelezettsége – veszélyviselés.¹⁹⁴ Részletfizetés esetén az egyes díjrészletek a biztosítási szerződésben megjelölt időpontokban folytatólagosan esedékesek (folytatólagos díj). A biztosító a teljes biztosítási díjjal kalkulál, ezért ez esetben, ha a biztosítási esemény bekövetkezik, akkor a kötelezvény alapján járó teljes díj a biztosítási esemény bekövetkezésének időpontjában esedékessé válik (*díjoszthatatlanság elve*). Gyakori megoldás, hogy amennyiben a szerződő nem fizeti meg, akkor azt a kifizetendő összeg terhére érvényesíti.

A finanszírozási biztosítási gyakorlatban gyakori a keretjellegetű, „*(hitel)limit*” biztosítás, amikor egy meghatározott összeg erejéig vállal helytállást a biztosító. A biztosítási eseményt követően a díjpolitikában és a fedezetekben érvényesíteni lehet az újrafeltöltést, a rulírozó megoldást.

A *biztosító az egyszeri díjat* a biztosítás teljes tartamára határozza meg, és – tekintettel a helytállási kötelezettség sajátos, illetve tartós, „*használati*” jellegére – abban az esetben sem térít vissza díjat, illetve díjrészletet, ha a biztosítási szerződés alapján kiállított kötelezvény annak lejáratát megelőzően törlésre vagy visszavonásra kerül, illetve részben vagy egészben igénybevétel nélkül lejár.

¹⁹¹ in PENN, G. A. – SHEA, A. M. – ARORA, A.: *The Law & Practice of International Banking*. Sweet & Maxwell, London, 1987. 118. o. és Chapter 17. Specimen Syndicated Term Loan Agreement 393-439. o.

¹⁹² in GRÓH István: *A biztosítási jog kézikönyve*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1932. 391. o.

¹⁹³ EBH 2007. 1607. Az első biztosítási díj megfizetésére adott halasztás a biztosítási szerződés lényeges tartalmi eleme, ezért írásbeli alakot igényel (1959. évi IV. törvény 539. §, 542. §).

BH 2008. 148. Az első biztosítási díj megfizetésére adott halasztás a biztosítási szerződés lényeges tartalmi eleme, ezért írásbeli alakot igényel (1959. évi IV. törvény 218. §, 537. §, 539. § és 542. §).

¹⁹⁴ in ILLÉS B. Csaba –szerk.: *A kft. gyakorlati kézikönyve*. Verlag Dashöfer: 2007. 8/13. pont.

A biztosítási díj *esedékességétől* számított harmincadik nap elteltével a szerződés megszűnik, ha addig a hátralékos díjat nem fizették meg, és a biztosított halasztást (haladék, türelmi idő, *respíró*) sem kapott,¹⁹⁵ illetőleg a biztosító a díjkövetelést bírósági úton nem érvényesítette.¹⁹⁶ A díj meg nem fizetésének következménye a biztosítási szerződés megszűnése.

A *befizetett díj* a biztosítottnak *visszaadandó*, ha i) a biztosítási szerződés kezdettől fogva érvénytelen volt, ii) később érvénytelennek nyilvánították; iii) az később hatályát veszti. Amennyiben a biztosítási szerződés érvénytelenségét vagy megszűnését a biztosított okozta, a befizetett díjat vissza nem követelheti, illetőleg a lejárt díjat köteles megfizetni, ezenfelül a biztosítónak kártérítéssel tartozik. Ha ezeket a körülményeket a biztosító idézte elő, a díjat vissza nem tarthatja, illetőleg a lejárt díjat nem követelheti, és emellett a biztosítottnak az okozott kárt megtéríteni tartozik.¹⁹⁷

A szerződő a biztosítási díjra és/vagy költségekre kiszámlázott összeget rövid határidőn belül, általában 5 banki napon belül köteles megfizetni. A késedelmes fizetés esetén a szerződő köteles a *késedelem*ből eredő kárt megfizetni, ez lehet a szerződésben rögzített kötbér, késedelmi kamat, ennek hiányában a mindenkori hatályos Ptk. szerint a gazdálkodó szervezetek közötti késedelmi kamat az irányadó.

2.4.3. Költségek

A *költségek* szintén a biztosító bevételei közé tartoznak, de rendszerint azért valamilyen kiegészítő ellenszolgáltatást nyújt, tehát csak közvetetten eredményez nyereséget, nincs szoros kapcsolatban a főszolgáltatással, a biztosítással. A biztosítási szerződésekben számos, akár tizenöt-húsz olyan tétellel találkozunk, amelyek a biztosítási díj fizetése mellett tovább drágítják az ügyletet.¹⁹⁸ Az, hogy a biztosítók hányfélélet alkalmaznak, változó, mindig az adott konstrukció függvénye. A szerződésben ezért szükség van az egyes költségek – lehetőleg taxatív – felsorolására és azok pontos meghatározására: mértéke, számítási módja, az időszak, továbbá, hogy megfizetésük előre vagy utólag esedékes, illetve annak egyéb módozatai vannak. A másik ok, amiért rögzíteni kell ezeket: az egyes biztosítók gyakorlata eltér egymástól, nincs egységes, közös definíció ezekre a tételekre. A hatályos jog szerint az ügyféllel valamennyi felmerülhető költséget ismertetni kell, ugyanis a tájékoztatásban meghatározott díjakon és költségeken túlmenően az ügylet szerződés szerinti

¹⁹⁵ in CZEGLE Tibor: *Biztosítási ismeretek*. PSzF (Phare), 1998. 52. és 93. o. Ez általában 3 hónap.

¹⁹⁶ Ptk. 543. § (1)

¹⁹⁷ Vö. 1875. évi XXXVII. törvénycikk – Kereskedelmi törvény 486. §

¹⁹⁸ Ez a pont a jelenlegi biztosítási gyakorlatot is figyelembe véve több mint tizenötöt nevesít!

teljesítése esetén az ügyféllel szemben további jogcímen költséget, díjat nem számíthat fel. A tájékoztatási kötelezettség ellenére indokolt lenne a költségek és a díjtételek alkalmazásának hatósági felülvizsgálata. A költségeket a szerződő fél fizeti általában az egyes szolgáltatás igénybevételekor, esedékességkor, de a szerződés megszűnésekor mindenképp. Ezt a nemzetközi gyakorlat a költségtérítési klauzulában (*expense reimbursement clause*)¹⁹⁹ rögzíti.

A költségek alapja lehet egyszeri, fix összeg, de lehet a pénzügyi szektor 360 napos évéhez arányosított is, igazodva a szerződés időtartamához. A biztosítók gyakran kikötik az egyoldalú *szerződésmódosítás* lehetőségét a költségek mértékével kapcsolatosan. Természetesen ezt is belefoglalják a szerződésbe. Az egyoldalú módosítás egyik központi eleme az ügyfél előzetes értesítése, amely történhet nyilvános, hirdetményi formában is. A másik az ügyfél nyilatkozata a módosításról. Ha nem tiltakozik ellene a meghatározott határidőn belül, az a módosítás elfogadását jelenti. Amennyiben nem fogadja el azokat, az többnyire a szerződés biztosító általi felmondásához vezet. Az ügyfelek ritkán tiltakoznak, mert általában nincs elegendő pénzügyi erejük az évközi biztosítóváltáshoz. Itt fokozottan felmerül a bíróságok, hatóságok (pl. Pénzügyi Békéltető Testület, Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság) jogvédő szerepe. A módosítás első alkalmazására általában az értesítést, hirdetmény megjelenését követő 15 vagy 30 nap elteltével kerülhet sor.

A legtipikusabb tétel a *kezelési költség*, amely általában a szerződés érvényes létrejöttéhez, hatálybalépéséhez vagy hasonló eseményhez kapcsolódik. Megfizetése történhet úgy, hogy a hitelező bank az első (magasabb) biztosítási díjból levonja a kezelési költség összegét, vagy a biztosító a kezelési költség összegével megterheli a szerződő számláját. Kivételesen előfordulhat a *rendelkezésretartási díj*, amelyet a még nem kifizetett biztosítási összeg után kell megfizetni.

A költségek egy része a kötvényhez kapcsolódik, így a biztosító jogosult kiszámlázni azon ésszerű mértékű költségeit, amelyek esetlegesen a kötelezvény kiállítása kapcsán merültek fel: *kiállítási költség, postaköltség*.

A biztosító dönthet úgy, hogy a szerződéshez, vagy egyéb jognyilatkozatokhoz közjegyzőt vesz igénybe, közokirat vagy teljes bizonyító erejű magánokirat készítése érdekében, ekkor merül fel a *közjegyzői díj*. Ez az egyszerűbb végrehajtás érdekében történik,

¹⁹⁹ in BUCHHEIT, Lee. C.: *How to negotiate the expense reimbursement clause*. in International Financial Law Review 1994. January

ugyanis a közjegyzői okiratba foglalt szerződést a bírósági végrehajtási záradékkal látja el,²⁰⁰ amelyet követően azonnal megindítható az eljárás.²⁰¹

A finanszírozási biztosítások szorosan összefüggnek a banki szolgáltatásokkal ezért hasonló költségelemek is előkerülhetnek. Ennek megfelelően az első helyen a *ügyfélminősítési díj* szerepel, amely a finanszírozási alapügylet és a szereplők (biztosított, szerződő fél, adós stb.) minősítési eljárásának, illetve a hitelpontozás ellenértéke. Amennyiben a kezességgel biztosított alapügylet célja ingatlanszerzés vagy –építés, továbbá az a biztosíték (jelzálog), a *helyszíni szemlék díja* is külön költség.

Ugyancsak gyakori típus a *szerződésmódosítási díj*, amely szerződés módosításakor esedékes. A módosítás vonatkozhat a biztosítási összegre vagy más szerződési feltételre. Az sem kizárt, hogy a biztosító társaság által történt egyoldalú módosítást is külön felszámolják.

A hosszabb, huzamosabb időre kötött biztosítások esetében felmerül egy kedvezőbb biztosítási termékre átállni, például kisebb biztosítási díj, nagyobb limit stb. A konvertálásra,²⁰² illetve az egyik valutáról vagy devizáról egy másik alapúra történő áttérésre *konverziós díjat* számolnak fel. A devizában rögzített biztosítási díjak esetében az *átváltási költség* is megjelenik.

Az egyes költségek mértékét tovább emelheti a hozzájuk tartozó *átutalási, beszédési költség*. A *felszólítási díjat*, amelyhez külön kapcsolják a *felszólító levél költségét*, külön bontják az egyéb, illetve a nem-fizetés esetére, tehát a késedelemből eredő terhek mellett ezeket is viselnie kell az adósnak. A *respíró díj* a fizetési halasztást, meghosszabbítást terheli. Ezenkívül – a teljesség igénye nélkül, de a változatosság további fokozása érdekében – találkozhatunk még *különeljárási díjjal*, *felmondási díj*átalánnyal, *monitoring díjjal* stb.

2.4.4. Értékmódosítás

Az *értékmódosítások* vagy *biztosítástechnikai módosítások* lehetnek: i) részleges díjmentesítés (díjcsökkentés); ii) díjmentes leszállítás (díjmentesítés); iii) díjfizetési ütem; iv) tőkeemelés (díjemelés); v) díjmentes meghosszabbítás; és vi) érték követés (indexálás). Ez utóbbi célja a valorizáció, amellyel a következő pont foglalkozik. Mindegyik módosításra jellemző, hogy általában csak a szerződés évfordulóján lehet kezdeményezni, mivel a biztosító biztosítási időszakban, tipikusan biztosítási évben kalkulál. A díjcsökkenés alul-

²⁰⁰ PK BH 1994. 425. Pénzügyintézetek kölcsönügylettel kapcsolatos okiratai végrehajtási záradékolásának egyes kérdései.

²⁰¹ 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról 21. § (1) bekezdése.

²⁰² in SZLADITS Károly –szerk.: *Magyar magánjog I.-VI.* Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1938. 1940. IV. Kötelmi jog különös része 184. o.

biztosítást, a díjmelés túlbiztosítást eredményez(het). Egyik sem szerencsés sem a biztosítóra, sem a finanszírozóra, sem a biztosított vállalatra nézve, különösen a biztosítási esemény bekövetkezése, vagy a szerződés megszűnése esetén – elszámolási nehézségek adódnak.

Az ügyfél a hosszabbtávú biztosítási szerződés hatálya alatt részleges díjmentesítést (*díjcsökkentést*) kérhet, általában ha a biztosítás időtartamából bizonyos idő (néhány év) eltelt, és az biztosítás díjjal rendezett, továbbá a biztosítás díjmentes biztosítási összege a mindenkori díjszabásban előírt minimum értéket eléri és a díjminimumok megfelelnek az előírtaknak. A módosítás eredményeként az addig befizetett biztosítási díjak tartalékából és a nyereségrészesedésből egyszeri díjas biztosítás lesz. Ezzel egy időben létrejön az adott szerződésen belül egy új rendszeres díjú biztosítás. A díjmentes biztosítási összeg megállapításakor a biztosító figyelembe veszi a hátra lévő tartamot.

A szerződő élhet a *díjmentes* leszállítás lehetőségével, ebben az esetben nem kell tovább fizetnie a díjakat. A biztosító az addig befizetett díjak tartalékát és az addig képződött nyereséget egyszeri díjas biztosítássá alakítja át, a díjmentes biztosítási összeg megállapításakor a biztosító figyelembe veszi a hátra lévő tartamot.

A *díjfizetés* ütemét csak a biztosítás évfordulójakor, a fizetés módját a tartam során bármikor lehet módosítani.

A *tőkeemelés* a meglévő biztosítás minden elemére együttesen vagy külön-külön is kérhető. Ezen módosításon belül van lehetőség kiegészítő biztosítások utólagos megkötésére, emelésére vagy csökkentésére is.

A biztosító mindegyik esetben a módosításról új kötvényt állít ki, és a régi kötvényt bevonja.

2.4.5. Értékkövetés

A nagyobb értékű és/vagy hosszabbtávú biztosítások esetén felmerülő probléma az infláció és annak kezelése.²⁰³ Az indexálás mindkét felet érinti, mivel ennek eredményeként a szolgáltatások egyensúlya felborulhat. A biztosító oldalán a biztosítási díj reálértékének csökkenése jelentkezik, a biztosított szempontjából pedig a biztosítási összeg veszít valóságos értékéből, ami alulbiztosítást eredményezhet.

Az *értékkövetés* érdekében a biztosító a biztosítási összeget és a biztosítási díjat – a kárgyakoriságtól, kifizetésektől függetlenül – rendszeresen az árszínvonal változásához igazítja (*indexálja*). Az indexált biztosítási összeget az előző biztosítási összeg és a szerző-

²⁰³ in ANDERSON, Judy Feldman – BROWN, Robert L.: *Risk and Insurance*. Society of Actuaries, 2005. 9. o.

désben meghatározott index szorzata adja. A biztosítási összeg változását a biztosítási díj arányosan követi. A hazai biztosítók indexszáma általában a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által közzétett, fogyasztóiár-index, amelytől a biztosítók néhány százalékponttal eltérhetnek. Természetesen más – például ágazati (ipari termelői árindex) – speciális árindex is kiköthető, azonban figyelemmel kell lenni azok számítási módjára,²⁰⁴ értékére, ugyanis jelentős eltérések adódhatnak az egyes mutatók között.

A biztosítási összeg és díj érték követő módosításáról és az alkalmazott index mértékéről, valamint a módosított biztosítási összeg és díj mértékéről a biztosító a biztosítási évfordulót megelőzően írásban értesíti a szerződőt. Abban az esetben, ha az indexált biztosítási összeggel és biztosítási díjjal a szerződő nem kívánja fenntartani a szerződést, akkor azt a biztosítási időszak végére – 30 napos felmondási idővel – írásban bármikor felmondhatja. Leggyakrabban azonban az indexálás automatikusan történik, a felek előre megállapodása alapján.

A biztosítási szerződésben kell rögzíteni, hogy az érték követés esetén kell-e új kötvényt kiállítani az új díj és az új biztosítási összeg tekintetében.

A kockázatkezelés egyik központi eleme kell, hogy legyen a *valorizáció* termékbeli vagy jogszabályi megoldása is, amely például a valuta; a fedezet; az értékesített (exportált) dolog, szolgáltatás értékének változásából adódik;²⁰⁵ az indexálás ne korlátozódjon pusztán az infláció és néhány gazdasági mutató követésére.

2.4.6. Megtérülés

A biztosítót a törvényi kötelező engedmény (*cessio legis*), jog/követelés-átruházás (*subrogation*)²⁰⁶ alapján megilleti a szolgáltatással kapcsolatban a *regressz igény* (visszekeret, megtérítés), azaz a *visszakövetelés joga* a károkozóval (biztosított) szemben.²⁰⁷ Ennek értelmében a biztosított köteles a biztosító első írásbeli felszólítására a kedvezményezettnek megfizetett teljes összeget a biztosító részére megfizetni, ha szándékosan vagy sú-

²⁰⁴ Bővebben in NÉGYESI Áron: *Hogyan mérjük az új gazdaságot? - A termékminőség változásának számbavétele árindexek segítségével.* in Közgazdasági Szemle, 2003. november

²⁰⁵ Vö. 1875. évi XXXVII. törvénycikk – Kereskedelmi törvény **493. §** Biztosítható azonfelül azon áremelkedés is, mely az esemény bekövetkeztekor a rendeltetés helyén mutatkozni fog. Ezen reménylett áremelkedés a 470. §. következményeinek terhe alatt a biztosítási kötvényben külön és számszerűleg kiteendő.

²⁰⁶ in ANDERSON – FOX – TWOMEY: *Business Law.* South-Western Publishing Co., Cincinnati, Ohio, 1987. 656. o.

²⁰⁷ Ptk. **558. §** (1) Amennyiben a biztosító a kárt megtérítette, őt illetik meg azok a jogok, amelyek a biztosítottat illették meg a kárért felelős személlyel szemben, kivéve ha ez a biztosítottal közös háztartásban élő hozzátartozó. Vö. 1875. évi XXXVII. törvénycikk – Kereskedelmi törvény **483. §** A biztosító, ha a kárt a szerződés értelmében megtérítette, az általa fizetett kártérítési összeg erejéig s az általa elvállalt kockázat arányában, már a törvény erejénél fogva mindazon jogokba lép, melyek a biztosítottat a kár tekintetében egy harmadik ellen illetik.

lyosan gondatlanul okozta a biztosítási eseményt. A gyorsabb ügyintézés érdekében a biztosított továbbá lemond minden a biztosító elleni kifogás emelésére vonatkozó jogról, amennyiben a biztosító a kedvezményezettnek teljesített. A biztosított a biztosítóval szemben nem védekezhet azzal, hogy biztosító lemondott valamely olyan jogosultságról vagy védelemről a kedvezményezettrel kapcsolatban, amelyre azonban a polgári jog rendelkezési szerint jogosult lett volna. A biztosított köteles a biztosító által kedvezményezettnek teljesített kifizetésekre késedelmi kamatot fizetni a biztosító által teljesített kifizetés napjától a biztosított által történő megtérítés napjáig. A késedelmi kamat mértékét a mindenkori hatályos Ptk. vagy a biztosítási szerződés rendelkezései határozzák meg.

A biztosítási szektor *nyereséges működését* a megtérülés érzékelteti a legjobban, mivel a helyesen kialakított díjpolitika (bruttó kockázati díj és bruttó biztosítási díj) eredményeként létrejött profit mellett a regressz következtében a biztosító a kifizetett biztosítási összeghez is hozzájut.

A biztosító a biztosítási esemény beállta után teljesíti a biztosítási szerződésben meghatározott szolgáltatást a kedvezményezett részére. A *megtérülés* azt jelenti, hogy – a biztosítási eseménnyel kapcsolatban – a kedvezményezett részére történt teljesítést követően a biztosítotthoz vagy a biztosítóhoz, a biztosítási eseménnyel összefüggésben bármely jogcímen befolyt összeg a biztosítót illeti meg. A biztosított a biztosítási eseménnyel kapcsolatos bármely megtérülés esetén köteles a biztosítót haladéktalanul értesíteni. Ez a káron-szerzés tilalmából következik. A biztosító által a kedvezményezettnek nyújtott szolgáltatás esetén a biztosított köteles a biztosítékként nyújtott letét összegét feltölteni a biztosítási szerződésben meghatározott mértékre.

A biztosító megtérülésben való részesedése sosem lehet több, mint az általa kifizetett kárfizetési összeg, az adós által esetlegesen fizetett erre jutó késedelmi kamattal növelve, mely a kárfizetés időpontjától számítva a biztosítót illeti meg.

2.5. A BIZTOSÍTÓ HELYTÁLLÁSA

A biztosító a biztosítási szerződési feltételekben köteles felelősségét, helytállását meghatározni, azaz hogy a káresemény bekövetkezése esetén milyen károkat és költségeket milyen okiratok bemutatása ellenében, mekkora mértékben téríti meg.²⁰⁸ A biztosító a szolgáltatása teljesítésének esedékességét csak olyan okirat bemutatásától teheti függővé, amely a biztosítási esemény bekövetkezésének igazolásához, illetve a teljesítendő szolgál-

²⁰⁸ in ANDERSON – FOX – TWOMEY: *Business Law*. South-Western Publishing Co., Cincinnati, Ohio, 1987. 654.

tatás mértékének meghatározásához szükséges, a biztosítási szolgáltatás teljesítésének esedékességét a bejelentett káresemény tekintetében indult büntető- vagy szabálysértési eljárás jogerős befejezéséhez nem kötheti.²⁰⁹

2.5.1. A biztosítási esemény bejelentésének szabályai, a kötelezvény lehívása

A biztosítási eseményt a biztosított és/vagy a kedvezményezett a kötvény alapján meghatározott módon és időben köteles bejelenteni (bejelentési határidő). Ez más megközelítésben azt jelenti, hogy a biztosítási esemény bekövetkeztének és a kár összegének bizonyítása a biztosított kötelezettsége. Magyarországon a finanszírozási biztosítások felelősségi rendszere kevés kivétellel *claims made* alapú, azaz a kárt okozó eseménynek a biztosítási időszak alatt kell bekövetkeznie, és az ebből eredő kárigényt ezen idő alatt kell bejelentenie a biztosítottnak a biztosítóhoz. Ennek elmaradása az ügyfélre nézve hátrányos lehet (pl. nem-fizetés) ezért az ügyfelek számára fontos, hogy időben jelezzék káresemény(ek)e)t és az időbeni hatályra is figyeljenek. Érdeemes lenne az *occurrence* típus újraalkalmazása, amikor a biztosító teljesítése függetlenül a bejelentés időpontjától, ha kár a biztosítási időszak alatt következett be. Nagyobb volumenű, hosszú távú beruházások esetében ugyanis elképzelhető, hogy csak később derül ki, jelentkezik egy esetleges utólagos ellenőrzés során, hogy az adott kár biztosítási eseménynek minősül. A tartalékképzés egy része erre irányul.

A biztosítási esemény bejelentésekor a kárigény elbírálása érdekében a biztosítottnak be kell nyújtania a kötvényen meghatározott hiánytalanul kitöltött kárbejelentési lapot és a biztosítási esemény bekövetkeztére, valamint a kárösszegezésére vonatkozó bizonyítékokat. A biztosítási esemény bekövetkeztének bizonyítására az eseményektől függően a biztosított bankjának igazolását, az adóssal folytatott levelezést, illetve a biztosító által szükségesnek tartott további igazolást kell becsatolni, esetleg az illetékes minisztérium, külképviseletek vagy az MNB tanúsítványát.

A hiánytalan, szerződésszerű bejelentés jelenti a kötvény lehívását. A biztosítók erre külön formanyomtatványt használnak, amelyek az internetes honlapjukról is elérhetőek. Így egyszerűbb és gyorsabb a bejelentés, lehívás folyamata; ráadásul a nyelvismeret hiányából adódó nehézségek is könnyebben kezelhetők. A kárigény elbírálásához a biztosítottnak be kell nyújtania a hiánytalanul kitöltött kárbejelentési lapot, a biztosítási esemény bekövetkeztére, a kárösszegezésére vonatkozó bizonyítékokat, valamint a kármegelő-

²⁰⁹ Bit. 96. § (8)

zéssel, biztosítékérvényesítéssel kapcsolatos kötelezettségek teljesítését igazoló dokumentumokat.

2.5.2. A biztosító szolgáltatásának általános szabályai

A biztosítási esemény bekövetkezése esetén a biztosítót általában *fizetési kötelezettség* terheli a kötelezvényben meghatározott összegig, de legfeljebb i) a kötelezvényen megjelölt összeghatárig, ha a kötvény alapján kifizetés nem történt vagy nincs folyamatban; illetve ii) a kötvény alapján a kedvezményezettnek teljesített vagy a teljesítés alatt álló kifizetés(ek) összegével csökkentett összeghatárig, ha kifizetés történt vagy folyamatban van. A biztosító szolgáltatása – a biztosítási esemény bekövetkezésétől függően – a biztosított kárának a szerződésben meghatározott módon és mértékben történő megtérítésében (kárbiztosítás) vagy a biztosított részére nyújtott más szolgáltatás teljesítésében, vagy pedig a szerződésben meghatározott összeg megfizetésében (összegbiztosítás) áll.

Ide kapcsolódik, hogy a hazai jogszabályok nem korlátozzák a biztosító által nyújtandó szolgáltatás tárgyát kizárólag pénzösszegre, ezért nem kizárt, hogy a biztosító természetbeni reparálást nyújtson a károsultnak (pl. jogvédelem esetén ügyvéd megbízása, a megrongálódott vagyontárgy kijavítása, helyreállítása stb.) A finanszírozási biztosítási gyakorlat az egyösszegű kifizetést alkalmazza. Nehezen felmérhető kár vagy vita esetében szakértő igénybevétele indokolt.²¹⁰ A biztosítás alapján nyújtott szolgáltatás révén a biztosított nem kerülhet kedvezőbb helyzetbe, mint ha a biztosítási esemény be sem következett volna.

A kötvény rendelkezése szerint a biztosító a szolgáltatását az igény jogalapjának és összegszerűségének elbírálásához szükséges összes adat, okmány, dokumentáció – a biztosító kárrendezésre illetékes egységéhez történt – beérkezésétől számított 15-30 napon belül, az ott megjelölt pénznemben (Ft, € stb.) nyújtja a kedvezményezett részére.

A külföldi pénznemben történő helytállási kötelezettségvállalás alapján történő biztosítói kifizetés esetén a biztosított – a biztosító döntésének megfelelően – vagy a valutaösszeget bocsátja a biztosító rendelkezésére, vagy az annak megfelelő forint illetve euró összeget téríti meg. A forintban történő térítés esetén a biztosító a kötelezvény lehívása alapján kifizetett összeget a kifizetés napján érvényben lévő MNB hivatalos árfolyamon forintra átszámítja, és a késedelmi kamatot az így meghatározott forintösszegre vetítve

²¹⁰ Vö. 1875. évi XXXVII. törvénycikk – Kereskedelmi törvény **481. §** A biztosítónak jogában áll a történt kárt egyéb megállapodás hiányában szakértői szemle útján megállapíttatni. Ha azonban a biztosító e jogát a kárfeljelentés vételétől számítandó 15 nap alatt nem gyakorolja, a biztosítottak jogában áll a kárt a biztosító költségein megállapíttatni.

számítja ki. Az € esetében az előbb meghatározott, és a kamatot tartalmazó összeget a kifizetés napján érvényben lévő MNB árfolyamon számítja át €-ra. Természetesen lehetőség van más általánosan elfogadott árfolyam alkalmazására is.

Főszabály, hogy a biztosító a kötvényen meghatározott biztosítási összeget a kedvezményezettnek fizeti meg, de lehetőség van más személy, szervezet (pl. károsult) megjelölésére is. Ez esetben őt kell quasi kedvezményezettnek tekinteni.

A biztosító kiköthet *kárfizetési türelmi időt* is, amely a biztosítási esemény bekövetkezésének és tartós fennállásának megállapítására szolgáló időszak, általában 60-120 nap. Ez idő alatt kell elvégezni a szükséges kárenyhítési intézkedéseket is.

A biztosító jogosult a szerződő (biztosított) üzleti könyveibe a szolgáltatott adatok ellenőrzése céljából, az ellenőrzéshez szükséges mértékben betekinteni.

2.5.3. A biztosíték helyzete

Egyes finanszírozási biztosításoknál (pl. biztosítói kezesség, garancia) a banki gyakorlathoz hasonlóan előkerül a biztosítékok szerepe. Erre azért van szükség, mert a biztosítónak helytállásakor viszonylag magas összeget kell kifizetnie. Az ezzel arányos biztosítási díj azonban túl magas lenne, ezért biztosíték formájában kéri a fedezet egy részét, más megközelítésben így emeli meg az önrészesedés mértékét.

A biztosítás megszűnésekor a biztosító alapvetően két lehetőség közül választhat. Egyik esetben a biztosított mentesíti a biztosítót a vállalt kötelezettségek (biztosítási összeg) alól és a kiállított kötvényeket részére visszaszolgáltatja vagy készpénz letét formájában átad egy olyan összeget, amely megegyezik a biztosítás megszűnéséig vállalt kötelezettségeknek (pl. garancia, kezesség) a kiállított kötvényeken szereplő összegével, illetve rendelkezésre bocsát egy olyan biztosítékot, amit a biztosító megfelelőnek tart. A másik megoldás szerint a biztosítás megszűnése után felmentést ad a biztosítónak a kötvényekből eredő fizetési kötelezettsége alól, valamint a felmentvény kiállítása előtt a biztosító kérésére készpénz fedettként elhelyez a biztosítónál egy olyan összeget, amely megegyezik a felmentvény kiállításáig nem törölt kötelezvények összegével, vagy a biztosító rendelkezésére bocsát egy olyan biztosítékot, amelyet a biztosító megfelelőnek tart.

A kötelezvények lejáratára vagy visszaszolgáltatására esetén, a biztosító feloldja és visszaszolgáltatja a kötelezvényekre vonatkozó biztosítékot, amennyiben biztosítási esemény nem történt és a kedvezményezett lemondó nyilatkozata a kötelezvény alapján fennálló igényérvényesítésről a biztosítóhoz benyújtásra került.

2.5.4. A benyújtható igények

A biztosított kötelezettsége, hogy – a tőle elvárható mértékben – mindent megtegyen annak érdekében, hogy a kiadott kötvények alapján ne terjesszenek elő igényt a biztosítóval szemben. Az együttműködés érdekében a biztosított tájékoztatja biztosítót minden olyan eseményről, amelynek következményeként a kedvezményezett esetlegesen igényt nyújthat be a kötelezvényre vonatkozóan. A biztosíték könnyebb érvényesíthetősége miatt a biztosított hozzájárul ahhoz, hogy a kedvezményezett is tájékoztatást adjon biztosítónak a követelés jogalapjáról, összegéről, és a biztosító a kezességvállalással kapcsolatban kedvezményezettel tárgyalásokat folytasson.

A biztosítási esemény bekövetkezését a szabályzatban megállapított idő alatt a biztosítónak be kell jelenteni, a szükséges felvilágosításokat meg kell adni, és lehetővé kell tenni a bejelentés és a felvilágosítások tartalmának ellenőrzését. A biztosító kötelezettsége nem áll be, amennyiben a biztosított az előző bekezdésben előírt kötelezettségeket nem teljesíti, és emiatt lényeges körülmények kideríthetlenné válnak.²¹¹

Amennyiben a kedvezményezett igénnyel lép fel a biztosítottal szemben és ez a biztosító tudomására jut, biztosító felszólítja a biztosítottat, hogy tegyen meg minden megfelelő intézkedést, hogy az igényt el lehessen hárítani. A kedvezményezett közvetlenül is felléphet igénnyel a biztosítóval szemben. Ekkor a biztosított a biztosító értesítése alapján megtesz minden szükséges intézkedést annak érdekében, hogy a benyújtott igény okának, összegének és érvényességének ismeretében és tekintetében a biztosított és a kedvezményezett között kifogás mentes megegyezés szülessen.

A biztosító tájékoztatja a kedvezményezettet abban az esetben, ha a biztosított részéről bármilyen fenntartás merülne fel a kifizetéssel kapcsolatban.

A biztosító, azt követően, hogy a követelést megvizsgálta és meggyőződött annak jogosságáról, jogosult kifizetést teljesíteni a kedvezményezettnek. Ha olyan kezességvállalással kapcsolatban terjesztettek elő igényt, amelyet már megszüntettek, csak akkor teljesít a biztosító kifizetést, ha erre a biztosított felhatalmazta, vagy bírósági határozat a biztosítót erre kötelezi.

²¹¹ Ptk. 544. §

2.5.5. A szerződés megszűnése

A biztosítási szerződés megszűnésének alapesete a *teljesítés*, tehát a biztosítási díjak fejében a biztosítási esemény bekövetkeztekor a biztosító szolgáltatást nyújt.

Emellett a szerződés megszűnik, ha i) lejár; ii) az esetlegesen kikötött bontó feltétel bekövetkezik; iii) a szerződő felek bármelyike jogutód nélkül megszűnik; iv) a felek közös nyilatkozattal megszüntetik; v) *confusio*;²¹² vi) lehetetlenülés (biztosítási érdek megszűnése – érdekmúlás, pl. a biztosítási esemény lehetlenné válása, alapügylet megszűnése);²¹³ vii) *vis maior*;²¹⁴ viii) valamelyik fél egyoldalú nyilatkozattal megszünteti (rendes vagy rendkívüli felmondás); ix) díj nem-fizetés.²¹⁵

A polgári korszak szerint a biztosítási szerződés hatályát veszti, megszűnik:²¹⁶

- i. ha a biztosított tárgy a szerződés megkötése után, de azon időpont előtt, melytől kezdve a biztosító a veszélyt viselni tartozik, megsemmisül vagy elvész;
- ii. ha a biztosított tárgy azon időpont után, melytől kezdve a biztosító a veszélyt viselni tartozik, nem a szerződésben kijelölt, hanem más esemény folytán megsemmisül vagy elvész;
- iii. ha a biztosított vállalat nem létesül, vagy oly időpontra halasztatik el, midőn a veszély, mely ellen a biztosítás irányul, már megszűnt;
- iv. ha a visszatérő időszakokban fizetendő díj a lejáratkor, vagy az e végre engedett halasztás eltelte előtt le nem fizettetik; kivételnek e tekintetben akkor van helye, ha a biztosított a díj lefizetésében vétlen baleset vagy erőhatalom által gátoltatott;
- v. ha azon érdek, mely miatt a biztosítási ügylet a szerződés szerint kötöttet, megszűnik.

²¹² A *confusio* esete ritka, de elméletileg nem elképzelhetetlen, hogy a hitelintézet egyesül az adós céggel vagy fordítva: az adós cég vásárolja meg a hitelezőt. Ptk. 322. § Megszűnik a szerződés, ha ugyanaz a személy lesz a jogosult és a kötelezett.

²¹³ A lehetetlenülés szabálya szerint, ha a teljesítés olyan okból vált lehetlenné, amelyért egyik fél sem felelős, a szerződés megszűnik (Ptk. 312. §). A lehetetlenülés lehet i) fizikai ii) jogi, iii) érdekbeli és iv) gazdasági. in SZLADITS Károly: *A magyar magánjog vázlata*; Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1933. II. Rész 100. o.

²¹⁴ A nemzetközi gyakorlatban igen elterjedt, az UNIDROIT által 1994-ben készített, a Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelvei (*Principles of International Commercial Contracts – Alapelvek*) is foglalkoznak vele. Az Alapelvek 7.1.7. cikke az erőhatalmat *force majeure* elnevezéssel szabályozza, amelynek értelmében a fél nem felelős a nem-teljesítésért, ha bizonyítja, hogy a nemteljesítést olyan akadály okozta, amely ellenőrzési körén kívül esett, és ésszerűen nem lehetett előre elvárni, hogy a szerződés megkötésének idejében az akadályt számításba vegye vagy elkerülje, vagy annak következményeit elhárítsa. A *vis maior* körébe tartozik szinte minden esetben a i) háború (hadüzenettel vagy anélkül) vagy egyéb katonai tevékenység; ii) sztrájkok, munkások kizárása és egyéb munkaügyi zavargások; iii) felkelések és zavargások; iv) kisajátítás, rekvirálás, elkobzás vagy államosítás; v) törvények, (jog)szabályok vagy előírások megváltozása; vi) blokádok, illetve kikötők vagy dokkok, repterek egyéb okból történő lezárása; vii) természeti katasztrófák viii) járványok, karantén; ix) ionsugárzás, nukleáris vagy radioaktív sugárszennyezés.

²¹⁵ A felbontás és az elállás esetében – mivel az visszamenőleges hatállyal szünteti meg az ügyletet – a már teljesített szolgáltatások visszajárnak. Tekintettel arra, hogy a biztosítás és alapügylet is tartós jogviszony, ezért a felbontásra, elállásra csak igen kivételes helyzetben van lehetőség, például a szerződés első néhány hetében, egy-két hónapjában.

²¹⁶ 1875. évi XXXVII. törvénycikk – Kereskedelmi törvény 485. §

Érdemes lenne a jelenlegi gyakorlatban is hasonlóan, összeszedetten rendezni a kérdést, ugyanis a piacon található termékekben gyakran elszórtan, több helyen találkozunk ezeknek az eseteknek a szabályozásával.

Az adott finanszírozási alapügylettől függ, hogy a biztosítást határozatlan vagy határozott *időtartamra* kötik. E biztosítások sokszor hosszú évekre – folyamatosan – maradnak hatályban (pl. nagyobb beruházások esetén),²¹⁷ jellemzően határozatlan tartamra jönnek létre a garanciavállalások, jogvédelmi, munkaerő-biztosítások. Mindkét esetben a felek a biztosítási szerződést minden egyes biztosítási időszak végére (évforduló) írásban felmondhatják. A felmondási idő harminc nap. A határozott időtartamra kötött biztosítási szerződés, a biztosítási szerződésben megjelölt lejárat időpontjában szűnik meg.

Megszűnik a biztosítási szerződés a biztosítási díj (díjrészlet) *esedékességétől* számított harmincadik nap elteltével, ha addig a hátralékos díjat nem fizették meg, és a biztosított díjhalasztást sem kapott, illetőleg a biztosító a díjkövetelést bírósági úton nem érvényesítette.

A biztosítási szerződés *azonnali hatállyal megszűnik*, ha i) a biztosított nem teljesíti a biztosítóval szemben az adóshelyzetével kapcsolatos közlés- és változásbejelentési kötelezettségeit; vagy ii) nem tesz eleget a feltöltési kötelezettségének.

A biztosítási szerződés *megszűnését követően* a biztosított nem igényelheti kötvények kiállítását. A biztosítási szerződés feltételei azonban érvényben maradnak a már kiállított, de még vissza nem szolgáltatott és le nem járt kötelezvényekre vonatkozóan azok lejártáig, vagy a biztosítónak történő visszaszolgáltatásig. Ha a biztosítási szerződés megszűnésekor (időbeli hatályának lejártakor) a biztosítási szerződés felei egymásnak szolgáltatással tartoznak (pl. folyamatban lévő kárrendezés, meg nem fizetett díj), akkor a biztosítási szerződés megszűnése nem érinti a még teljesítendő szolgáltatást, teljesítésének módját és idejét. A biztosítási szerződés megszűnésekor még teljesítendő szolgáltatásra/ellenszolgáltatásra továbbra is a biztosítási szerződés rendelkezései vonatkoznak.

A szerződő *felmondó nyilatkozatának* kézhezvételét követően a biztosító köteles 30 napon belül a szerződő által a biztosítási szerződéssel kapcsolatban bármely jogcímen részére teljesített befizetésekkel elszámolni. A szerződő érvényesen nem mondhat le az őt megillető felmondási jogról.²¹⁸

A biztosítási szerződés megszűnése esetén a *biztosítót* – amennyiben a biztosítóval másként nem állapodott meg – *megilleti* a minimális díj, a hitellimitek díja, a biztosító által

²¹⁷ in ILLÉS B. Csaba –szerk.: *A kft. gyakorlati kézikönyve*. Verlag Dashöfer: 2007. 8/13. pont.

²¹⁸ Bit. 96. §

kiszámlázott kármegelőzési, kárenyhítési költségek, valamint a biztosítási szerződés megszűnése hónapjának utolsó napjáig járó biztosítási díj. Az elszámolási kötelezettség következtében a meg nem szolgáltat díjak (*unearned premiums*) visszajárnak.

A biztosítások *technikai megszüntetésének* esetei:²¹⁹ i) törlés,²²⁰ ii) átdolgozás,²²¹ iii) helyettesítés.²²²

2.6. KOMMUNIKÁCIÓ ÉS DOKUMENTÁCIÓ

A feleket terhelő tájékoztatási kötelezettség és a megfelelő okiratok, dokumentumok fontos részei a biztosítási termékeknek, mivel a kockázatvállalás csak érdemi együttműködésen alapulhat. Emellett törvényi kötelezettség is terheli a biztosítókat.

2.6.1. Tájékoztatás

A biztosítási termékre vonatkozó írásos tájékoztatás összefügg a szerződés érvényességével,²²³ ugyanis ha ez elmarad vagy nem-megfelelő, akkor maga az ügylet sem jön létre.²²⁴ A Bit 10. számú melléklete szerint ez a következőket kell, hogy legalább tartalmazza.²²⁵

- i. a biztosítási időszakot és tartamot;
- ii. a kockázatviselés kezdetét;
- iii. a biztosítási eseményt;
- iv. a díjfizetés, díjmódosítás módját, idejét, lehetőségét az alapbiztosításra és a kiegészítő kockázatokra;
- v. a biztosító szolgáltatásait, azok teljesítésének módját, idejét és a választható lehetőségeket;
- vi. a szerződés megszűnésének eseteit;
- vii. a szerződésfelmondás feltételeit;
- viii. a biztosító mentesülésének feltételeit, az alkalmazott kizárásokat;
- ix. az értékkövetés módját, mértékét;
- x. a többlethozam visszajuttatásának mértékét és módját;
- xi. a panasz – annak jellege szerint – a Felügyelethez vagy a békéltető testületekhez való előterjesztésének lehetőségét, illetve tájékoztatást a bírói út igénybevételének lehetőségéről;
- xii. a szerződés jogának, illetve az alkalmazandó jognak a megjelölését;

²¹⁹ in CZEGLE Tibor: *Biztosítási ismeretek*. PSzF (Phare), 1998. 95. o.

²²⁰ A biztosítás kiejtése az díj- és/vagy állomány-nyilvántartásból.

²²¹ A biztosítás tárgyára vonatkozó terméket egy újfajta termékkel váltják fel.

²²² Meglévő termék ugyanolyan termékkel történő helyettesítése például biztosítási összeg, esemény megváltoztatása esetén.

²²³ Vö. Magyar Királyi Kúria 13877/1889 sz. in SZENDE Péter Pál: *Hiteljog I. Kereskedelmi törvény*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1929. 673. o.

²²⁴ Vö. Budapesti Királyi Ítéletábla 20/1901 sz. és Magyar Királyi Kúria 65/1904 sz. in SZENDE Péter Pál: *Hiteljog I. Kereskedelmi törvény*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1929. 667. o.

²²⁵ 10. számú melléklet a 2003. évi LX. törvényhez – Az ügyfelek tájékoztatásáról. A felsorolás csak a finanszírozással összefüggő elemeket tartalmazza.

- xiii. azon szervezetek felsorolását, amelyeknek a biztosító az ügyfelek adatait továbbíthatja;
- xiv. harmadik országbeli biztosító fióktelepével kötött szerződés esetén e mellékletben foglaltakon túlmenően azt, hogy jogvita esetén mely ország bírósága jár el, milyen anyagi és eljárási jogszabályok alkalmazásával, továbbá az eljárás nyelvének meghatározását;
- xv. biztosító egyesületeknél a szükségessé váló pótlólagos befizetési kötelezettség előírását, illetve a szolgáltatás csökkentése tekintetében a szabályzatra való hivatkozást.

2.6.2. A közlés és változás bejelentési kötelezettség

A megfelelő *tájékoztatás* szerepe nagyon fontos, mivel ezen alapul a biztosító kockázatviselése, illetve gazdasági szempontból a díjszabása. A Ptk. generál klauzulái körében rögzített jóhiszeműség és a tisztesség követelményeinek megfelelő (*bona fides*), kölcsönösen együttműködve történő eljárás, valamint az 540. § (1) szerint, a biztosított és a szerződő a szerződéskötéskor köteles a biztosítás elvállalása szempontjából minden olyan *lényeges körülményt* a biztosítóval közölni, amelyeket ismert vagy ismernie kellett.²²⁶ Ezt a rendes, eredeti közlési kötelezettséget egészíti ki, erősíti meg a biztosítás hatálya alatt továbbra is fennálló utólagos tájékoztatás.²²⁷

A biztosító írásban közölt kérdéseire adott, a valóságnak megfelelő válaszokkal a biztosított/szerződő közlési kötelezettségének eleget tesz. A kérdések megválaszolatlanul hagyása egymagában nem jelenti a közlési kötelezettség megsértését. A biztosított/szerződő köteles a biztosító rendelkezésére bocsátani a biztosító kockázatvállalása szempontjából jelentős okiratokat, dokumentációkat, szerződéseket és hatósági határozatokat. A biztosított/szerződő köteles tájékoztatni a biztosítási szerződés megkötésekor és a biztosítási szerződés hatálya alatt a biztosítót minden egyéb olyan megállapodásról, amely a biztosított gazdasági helyzetét, hitelképességét vagy pénzügyi helyzetét befolyásolja.

A biztosított/szerződő köteles tájékoztatni a biztosítót a biztosított adóshelyzetében bekövetkező jelentősebb változásokról, ideértve a kezési és garanciavállalásokat, kölcsönöket és adósságterheket. A biztosított a biztosítási szerződés hatályba lépése napjától nem nyújthat saját vagyona terhére biztosítékot a biztosító előzetes írásbeli engedélye nélkül. A

²²⁶ Vö. 1875. évi XXXVII. törvénycikk – Kereskedelmi törvény **474. §** A biztosított a szerződés megkötésekor az előtte tudva lévő azon körülményeket, melyek fontosságuknál fogva a biztosítás elvállalására befolyással lehetnek, a biztosítóval közölni tartozik. **475. §** A mennyiben a biztosított vagy a helyette szerződő fél, az ügylet megkötésekor fontos (474. §.) és a biztosító előtt tudva nem levő ténykörülményeket elhallgatott, vagy ha a fontos körülményeket valótlanul adta elő, a biztosítónak, ha előtte az adatok vagy előadás valótlansága vagy helytelensége tudva nem volt, jogában áll a szerződés érvényességét az esemény bekövetkezése után is, akár kereset akár kifogás alakjában megtámadni.

²²⁷ in FEHÉRVÁRY Jenő: *A magyar kereskedelmi jog rendszere*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1944. 476-8. o.

biztosítási szerződés megkötésekor fennálló terhekről és biztosítékokról biztosított/szerződő a biztosítót a kérdőív/adatközlő kitöltésével teljes körűen tájékoztatja, amely kérdőív/adatközlő a biztosítási szerződés elválaszthatatlan részét képezi.

A biztosított/szerződő a biztosítási szerződés fennállása alatt köteles a biztosítónak haladéktalanul, de legkésőbb 5 munkanapon belül írásban bejelenteni minden olyan lényeges változást, amely kihat a biztosító kockázatviselésére.

A szerződési gyakorlat az alábbi körülményeket tekinti lényegesnek:

- i. a szerződéskötéskor az ajánlaton/adatközlőn írásban közölt adatok és körülmények megváltozása,
- ii. biztosított által kiadott garancia vagy kezési kötelezvény lehívásra kerül,
- iii. a díjszámítás alapját képező adatok jelentős megváltozása,
- iv. minden olyan változás, esemény, amely a biztosított gazdasági helyzetét, hitelképességét, pénzügyi helyzetét érintheti,
- v. a biztosított elleni csődeljárás, felszámolási eljárás, valamint a biztosított jogutód nélküli megszűnését célzó végelszámolási eljárás megindítása,
- vi. a biztosított vagy tulajdonosainak jogállásában, társasági formájában bekövetkezett változás,
- vii. a cégjegyzésre jogosultak személyében vagy a cégjegyzés módjában bekövetkezett változást,
- viii. a biztosított által folytatott tevékenység helyének és körülményeinek megváltozása,
- ix. a kármegelőzés, kárelhárítás rendszerében bekövetkező módosulások.

A *közlési és változásbejelentési kötelezettség* a szerződőt és a biztosítottat egyaránt terheli. Egyikük sem védekezhet olyan körülmény vagy változás nem tudásával, amelyet bármelyikük elmulasztott a biztosítóval közölni vagy neki bejelenteni, noha arról tudnia kellett, és a közlésre, illetőleg bejelentésre köteles lett volna. A biztosító – előzetes értesítést követően – jogosult a helyszínen ellenőrizni a kockázati viszonyokat és a biztosított/szerződő által szolgáltatott adatok helyességét. A biztosító jogosult tájékoztatást és adatot kérni a biztosított üzleti tervének alakulásáról és minden olyan körülményről, amelyet lényegesnek tart a biztosított hitelképessége vagy pénzügyi helyzetének megítélése szempontjából.

A közlési és változásbejelentési kötelezettség *elmulasztása* esetén, i) ha a biztosító csak a szerződéskötés után szerez tudomást a biztosítási szerződést érintő lényeges körülményekről, továbbá ii) ha a biztosítási szerződésben meghatározott lényeges körülmények változását közlik vele, tizenöt napon belül írásban javaslatot tehet a biztosítási szerződés módosítására, illetőleg – ha a kockázatot szabályzata értelmében nem vállalhatja – a biztosítási szerződést harminc napra írásban felmondhatja. A biztosított dönt a módosító javaslat elfogadásáról, ha nem fogadja el, vagy arra meghatározott időn belül nem válaszol, a bizto-

sítási szerződés a módosító javaslat közlésétől számított harmincadik napon megszűnik. Erre a következményre a biztosítottat a módosító javaslat megtételekor figyelmeztetni kell. Természetesen a biztosító határozhat úgy is, hogy nem él e jogával, és a biztosítási szerződés az eredeti tartalommal hatályban marad.

A közlésre, illetőleg a változás bejelentésére irányuló kötelezettség megsértése esetében a biztosító kötelezettsége nem áll be, kivéve ha bizonyítják, hogy az elhallgatott vagy be nem jelentett körülményt a biztosító a szerződéskötéskor ismerte, vagy az nem hatott közre a biztosítási esemény bekövetkeztében.

Az értesítési kötelezettség értelmében a biztosított azonnal (24 órán belül) közli a biztosítóval a kötelezvény tartalmára vonatkozó igényét, azaz a biztosítási esemény bekövetkezését. A késedelemből eredő károkat a biztosított/szerződő maga viseli, a szerződésben meghatározhatnak kimentési eseteket (pl. vis maior).

2.6.3. A kötvény

A biztosítási kötvény (*insurance policy*) a szerződés létrejöttének visszaigazolása a biztosító részéről,²²⁸ a szerződés létrejöttét igazoló okmány. Az írásbeli megállapodást, illetőleg a biztosító elfogadó nyilatkozatát biztosítási kötvény (igazolójegy, biztosítási bélyeg) kiállítása pótolja.²²⁹ A biztosított a biztosítási szerződésben meghatározott biztosítási összeg erejéig, és legfeljebb a biztosítási időtartam végéig igényelheti a biztosítótól a kötvény(ek), vagy kötelezvény(ek) kiadását. A biztosítási szerződésben meghatározott biztosítási összeg kimerülését vagy a biztosítási tartam lejártát követően a biztosítási szerződés alapján a biztosított újabb kötelezvények kiadását nem igényelheti. A biztosító a biztosítási szerződés alapján a biztosított írásbeli kérelmének kézhezvételét követően adja ki a kötelezvényt. A biztosítottnak külön kell nyilatkoznia, hogy tudomásul veszi az általa közölt tartalomnak megfelelő kötelezvény szövegét.

A kötvény kiadásának feltétele a biztosítási szerződésben meghatározott biztosítéknak a biztosító rendelkezésére bocsátása. A szerződés megkötésekor a biztosító rendelkezésére bocsátott biztosítékok felsorolását a biztosítási szerződés tartalmazza. A biztosító-nak jogában áll az egyes kötelezvények kiadását elutasítani. A kötelezvények kiadására vonatkozó igényeket a biztosító egyedileg bírálja el a mindenkori kockázatvállalási irányelveinek megfelelően.

²²⁸ in ILLÉS B. Csaba –szerk.: *A kft. gyakorlati kézikönyve*. Verlag Dashöfer: 2007. 8/13. pont.

²²⁹ Ptk. 538. §

A biztosítónak a kötelezvények kiadása után is jogában áll további biztosítékot kérni, ha: i) a biztosított vagy vállalatcsoportjához tartozó más vállalat olyan egyesülésben, vállalatfelvásárlásban vesz részt, amely lényegesen megváltoztatná a biztosított gazdasági helyzetét és negatívan befolyásolná a biztosítottat a biztosítási szerződésben foglalt kötelezettségeinek teljesítésében; vagy; ii) a biztosított hitelképessége vagy pénzügyi helyzete hátrányosan változik.

A biztosító visszavonható vagy visszavonhatatlan, készfizető vagy sortartásos kezeséget tartalmazó kötelezvényt állít ki a magyar jog szabályai szerint.

A biztosító nyilvántartást vezet a biztosított részére kiállított kötelezvényekről.

2.7. VEGYES RENDELKEZÉSEK

Az egyéb, vegyes rendelkezések olyan ügyleti elemeket tartalmaznak, amelyek az előző pontokba nem illeszthetők, illetve egy részükkel leginkább csak a nemzetközi gyakorlat során találkozunk. Ezek általában a szerződés végén helyezkednek el, tipikusan az alábbi kérdésekkel találkozunk: i) elévülés, ii) jogviták megoldása, iii) irányadó jog, iv) módosítások; v) adatkezelés, vi) szerződési gyakorlat, vii) jogutódlás, viii) eredeti példányok, ix) titoktartás.

2.7.1. Elévülés

Az igények benyújtásának végső határidejét rendeznie kell a feleknek. Az igény vagy elévül, vagy jogvesztés esetén megszűnik. Az elévült követelés fennmarad, csak bírósági vagy hatósági úton továbbra már nem érvényesíthető ún. *naturalis obligatio* (természetes kötelelem) lesz.

A biztosítási szerződés általános szerződési feltételei rögzítik az *elévülési időt*, általában a biztosításból eredő igények a szerződésben meghatározott idő alatt évülnek el. Az elévülés akkor kezdődik, amikor a biztosítási szerződésből eredő igény esedékessé válik. Ha jogszabály ennél rövidebb elévülési határidőt állapít meg, akkor a biztosítási szerződésből eredő igények érvényesítésére a jogszabály által meghatározott elévülési időn belül van lehetőség. Az elévülés vonatkozhat a biztosító megtérítési igényére, illetve a biztosított kárigényére (ez az általános szabályok szerint tipikusan 5 év,²³⁰ veszélyes üzemek esetén 3

²³⁰ A felek rövidebb elévülési határidőben is megállapodhatnak; a megállapodás csak írásban érvényes. A szerződési gyakorlatban a biztosítási szerződésből eredő igények általánosan a biztosítási esemény bekövetkezésétől számított egy-két év letelte után elévülnek.

Vö. 1875. évi XXXVII. törvénycikk – Kereskedelmi törvény 487. § A biztosítási szerződésből eredő igények egy esztendő alatt évülnek el azon időponttól számítva, midőn azok érvényesíthetők lettek volna. (Egyébként régi, polgári magyar jogunkban az általános elévülési idő 32 év volt.)

év). E határidők kezdőnapja a bejelentést, illetve a kárfizetési kötelezettséget követő nap. Az egyes kötelezvényekben vállalt kezességek a kötelezvényben meghatározott lejárat napon megszűnnek, a kötelezvény alapján kizárólag e jogvesztő időpontig érvényesíthető igény.

Jogszabály a biztosítási szerződésből eredő igények érvényesítésére *jogvesztő határidőt* is megállapíthat, és amennyiben ez egy évnél rövidebb, akkor a biztosítási szerződésből eredő igények érvényesítésére nem az elévülési határidőkre irányadó rendelkezés, hanem a jogvesztő határidőt megállapító jogszabály rendelkezései az irányadók.

Az elévüléssel kapcsolatban érdemes utalni arra, hogy az *occurrence* típusú biztosítási fedezet esetében, a biztosítási időszak alatt bekövetkezett károkért a biztosító helytállása független a bejelentés időpontjától; míg *claims made* alkalmazásakor a kárigénynek a kötvény érvényessége alatt kell beérkeznie, a nem ismert és nem bejelentett károk biztosítási időn túli jelzésére nincs lehetőség. A fedezet folytatása kiegészítő fedezet vételével lehetséges (*tail coverage* vagy *extended reporting endorsement*), ami ez többletköltséget jelent.

2.7.2. Jogviták megoldása

A felek közötti esetleg felmerülő jogviták megoldásának rendezése többféleképpen történhet: joghatóság kikötése, külföldi bírósági határozat elismerése, végrehajtása, illetve választott bíróság kikötése vagy mediáció, illetve szakértő igénybevétele. Az első két esetben természetesen ugyanúgy szükséges a külföldi elem, mint a jogválasztás esetében.

A *joghatóság kikötése* egy másik állam rendes bíróságainak vagy egy konkrét bíróságának meghatározását jelenti a jogvita eldöntésére, amely így az ügylet tekintetében kizárólagos joghatósággal rendelkezik.²³¹ Fontos megjegyezni, hogy a feleknek figyelemmel kell lenni a kizárt és kizárólagos joghatósági szabályokra, ugyanis amennyiben a kikötésük ezekbe ütközik, akkor az érvénytelen.²³² A felek jogvita esetére kizárólagos illetékességét

²³¹ Nmtvr. 62/F. § (1) Vagyonjogi ügyek tekintetében a felek a felmerült jogvitájukra vagy a meghatározott jogviszonyból eredő jövőbeli jogvitájuk esetére kiköthetik valamely állam bíróságainak vagy egy meghatározott bíróságának joghatóságát. Ilyen kikötéssel a felek élhetnek *a)* írásban; *b)* szóban, írásbeli megerősítéssel; *c)* olyan formában, amely megfelel a felek között kialakult üzleti szokásoknak; vagy *d)* nemzetközi kereskedelemben olyan formában, amely megfelel az olyan kereskedelmi szokásoknak, amelyeket a felek ismertek vagy ismerniük kellett, és amelyeket az ilyen típusú szerződést kötő felek a szóban forgó üzletágban általánosan ismernek és rendszeresen figyelembe vesznek. (2) A felek kifejezett eltérő megállapodása hiányában a kikötött bíróság vagy bíróságok kizárólagos joghatósággal rendelkeznek. Ha azonban a felek külföldi bíróság joghatóságát kötötték ki, és e bíróság joghatóságának hiányát állapítja meg, magyar bíróság az általános szabályok szerint megállapíthatja joghatóságát.

²³² Nmtvr. 62/G. § (1) Érvénytelen a kikötés, ha a felek a 62/A. §-ban meghatározott ügyek (kizárólagos) valamelyikében külföldi bíróság joghatóságában, illetőleg ha a 62/C. §-ban meghatározott ügyek (kizárt) valamelyikében magyar bíróság joghatóságában állapodnak meg.

köthetnek ki, azonban figyelemmel kell lenni az értékhatárra is. Általában a biztosító székhelyén lévő bíróságot, tipikusan a Fővárosi Bíróságot illetve a Pesti Központi Kerületi Bíróságot kötik ki.

Az eljáró fórummal kapcsolatban fontos szempont, hogy a bíróság határozata, ítélete, *döntése elismerhető és végrehajtható* legyen – akár a hitelező, vagy általában – az adós lakóhelye, tartózkodási helye, székhelye, telephelye, fióktelepe szerinti államban.²³³ Fontos hangsúlyozni, hogy külföldi vagyoni jogi határozat esetében a viszonzosság fennállása nem feltétele a hazai elismerésnek.²³⁴ Ez a szabály jelentősen megkönnyíti, egyben biztonságosabbá teszi a nemzetközi pénzügyi ügyleteket. Az elismerhetőséggel összefügg a hazai végrehajthatóság ugyanis, ha a külföldi marasztaló határozat hazai elismeréséhez megkívánt feltételek fennállnak, a határozatot belföldön az erre irányadó jogszabály rendelkezései szerint lehet végrehajtani,²³⁵ azaz a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvényt kell alkalmazni.

A nemzetközi gyakorlatban a *választottbíróság* kikötése népszerű, mivel az eljárás gyors, egyfokú és szakszerű. Általában az intézményes választott bíróságokat jelölik meg, például az Nemzetközi Kereskedelmi Kamara (ICC) vagy a Magyar Kereskedelmi és Ipar Kamara (MKIK) melletti választottbíróság,²³⁶ a Pénz- és Tőkepiaci Állandó Választottbíróság,²³⁷ de találkozunk eseti, ad hoc kijelölt választottbírósággal is. Az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi bizottsága választottbírósági eljárási szabályzatot és modell törvényt is kidolgozott,²³⁸ amelyek alkalmazása azonban nem kötelező. A választottbíráskodást az 1994. évi LXXI. törvény szabályozza, a külföldi választottbírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban, 1958. június 10-én kelt Egyezmény kihirdetéséről a 1962. évi 25. törvényerejű rendelet rendelkezik. A kikötésből ki kell tűnnie, hogy milyen kérdésekből eredő viták eldöntésére terjed ki; melyik az irányadó és alkalmazandó jog; az eljárás helye, nyelve; a választottbíróság összetétele, illetve a kijelölő szerv meghatározása, ha felek meghatározott időn belül nem állapodnak meg.

²³³ Nmtvr. 72. § (1) Külföldi bíróságnak ... a határozatát el kell ismerni, ha *a)* az eljáró külföldi bíróság vagy más hatóság joghatósága a magyar törvényben megállapított joghatósági szabályok valamelyike alapján megalapozott volt; *b)* a határozat azon állam joga szerint, amelyben azt meghozták, jogerőre emelkedett; *c)* Magyarország és a határozatot hozó bíróság vagy hatóság állama között viszonzosság áll fenn; *d)* a (2) bekezdésben meghatározott megtagadási okok egyike sem áll fenn.

²³⁴ Nmtvr. 73. §. (2) bekezdés b) pont.

²³⁵ Nmtvr. 74/A. §.

²³⁶ A gazdasági kamarákról szóló 1999. évi CXXI. törvény 47. §.

²³⁷ A tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény 376. §.

²³⁸ 1976 - UNCITRAL Arbitration Rules (1976. április 28.); 1985 - UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (legfrissebb módosítása 2006. július 7.) illetve a békéltetésről 1980 - UNCITRAL Conciliation Rules; 2002 - UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation

A *mediáció* vagy közvetítés egy sajátos permegelőző, vitarendező eljárás, speciális konfliktuskezelési módszer, amelynek lényege, hogy a két fél vitájában mind a két fél közös beleegyezésével egy semleges harmadik fél (mediátor) jár közben.²³⁹ A mediátor²⁴⁰ a problémamegoldó folyamat keretében segít tisztázni a konfliktus természetét, segít olyan megoldást találni, amely mind a két fél számára kielégítő. A mediáció főbb elemei: az egyezkedést segítő technikák alkalmazása, a probléma megfogalmazása, az álláspontok közelítése, az egyezkedés folyamatának lépésekre bontása, az empátikus kommunikáció fejlesztése, alternatív megoldások keresése, közös cél kialakítása, a beszűkülés, bizalmatlanság, merev attitűdök kialakulásának megakadályozása.²⁴¹ A mediáció mára szabályozott eljárás,²⁴² hazánkban a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény rendelkezik. A közvetítő eljárás célja az, hogy a felek között írásba foglalt megállapodás jöjjön létre. A közvetítői eljárás csak egy kísérlet a jogvita rendezésére, még megállapodás esetén sem korlátozza a feleket a – rendes vagy választott – bírósághoz fordulás jogában.²⁴³ Többek között ez is valószínűleg hozzájárul ahhoz, hogy sajnos Magyarországon még nem eléggé elterjedt a (jog)gyakorlatban,²⁴⁴ pedig sokkal olcsóbb és rövidebb időt vesz igénybe, mint egy peres eljárás, amely már önmagában számos (gazdasági) előnyt jelent a felek számára. Inkább még a régi latin mondás érvényesül: *fiat iustitia pereat mundus – Legyen igazság, pusztuljon bár a világ!*²⁴⁵

Az általános szerződési feltételek között, valamint az üzletszabályzatokban ritkán találkozunk (pénzügyi) *szakértőre* történő hivatkozással, utalással, pedig nagyobb volumenű finanszírozott projekteknél, tendereknél a felmerülő egyes károk és a biztosítási összeg felmérése, pontosítása (kivételesen becslése²⁴⁶) esetében lényegessé válhat e probléma.²⁴⁷

²³⁹ <http://www.kih.gov.hu/alaptev/partfogo/mediacio>

²⁴⁰ A közvetítőnek felsőfokú végzettséggel és a saját szakterületén legalább ötéves szakmai gyakorlattal kell rendelkeznie, névjegyzéküket az Igazságügyi (és Rendészeti) Minisztérium vezeti.

²⁴¹ <http://www.eandh.hu/mediacio/mediacio.html>

²⁴² Külföldön is találkozunk ilyen törvényekkel, lásd USA számos államában pl. Illinois, Virginia; illetve az Act No. 8 of 2004 Republic of Trinidad and Tobago; Mediation Act 1997 No. 61. of Australia stb.

²⁴³ 2002. évi LV. törvény **36. § (1)** A közvetítői eljárásban létrejött megállapodás nem érinti a feleknek azt a jogát, hogy a vitás ügyben igényüket bírósági vagy választottbírói eljárás keretében érvényesítsék. (2) Ha törvény másként nem rendelkezik és a felek másként nem állapodtak meg, a közvetítői eljárás befejezését követően indult bírósági vagy választottbírói eljárásban a felek nem hivatkozhatnak *a)* a másik fél által, a vita lehetséges megoldásával összefüggésben a közvetítői eljárásban kifejtett álláspontra, javaslatra, és *b)* a másik félnek a közvetítői eljárásban tett elismerő, joglemondó nyilatkozatára.

²⁴⁴ „A mediáció a jogászoknál olyan, mint a szex a kamaszoknál: mindenki csak beszél róla. Mindenki egyetért, hogy ez jó dolog, de valójában nem sokan szereztek ezzel kapcsolatos tapasztalatot.” Ian Walker of Russell Jones & Walker, a CEDR Civil Bírósági Vizsgálaton 2000-ben, <http://www.eandh.hu/mediacio/mediacio.html>

²⁴⁵ A mondást I. Ferdinánd német-római császárnak (1531-1564, 1526-tól magyar király is volt) tulajdonítják, azonban Immanuel KANT: *Az örök béke.* (Zum ewigen Frieden, 1795) című írásából híresült el.

²⁴⁶ A kölcsönös egyetértéssel megállapított becslési módról a Magyar Királyi Kúria 1088/1902 sz. rendelkezett. in SZENDE Péter Pál: *Hiteljog I. Kereskedelmi törvény.* Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1929. 667. o.

Sokáig elhúzódó vitákat eredményezhet a szakértő(k) személye, képzettsége, érdekeltsége stb. Ezért érdemes már a termékben rendezni a kérdést.

2.7.3. Irányadó jog

A szerződő felek számára a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet (Nmtvr.) és a szerződési kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I.) szóló 593/2008/EK rendelet lehetővé teszi idegen jog kikötését. A *governing law* klauzulában²⁴⁸ megjelölt irányadó jogrendszer, vagy a *choice of law* klauzulában²⁴⁹ választott jog alapján kell a feleknek – és esetleg a bíróságnak is majd – értelmeznie a szerződést, az egyes jogintézményeket, illetve a kapcsolódó egyéb szabályokat (pl. a kötelmi jog általános részét). Jogválasztás hiányában az Nmtvr. kisegítő szempontokat ad.²⁵⁰ Természetesen az ügyletben valamilyen nemzetközi elem kell, hogy szerepeljen, különben csalárd kapcsolat esete forog fenn, és az idegen jog kikötése semmis.²⁵¹

Az irányadó jog esetében célszerű a nemzetit választani, mivel az egyaránt ismert a biztosító, a szerződő fél és a biztosított, illetve jogi képviselőik számára. Bár mindkét jogszabály alkalmazása kötelező, a gyakorlatban kialakult, így az általános szerződési feltételek is tartalmazzák, hogy a biztosítási szerződésben nem szabályozott kérdésekben a magyar Polgári törvénykönyv és a Bit. szabályai az irányadók.

Ezzel kapcsolatban érdemes kitérni az értelmezés (*interpretation*) problémájára.²⁵² A magyar jog, Ptk. 207. § (1) szerint a szerződési nyilatkozatot vita esetén úgy kell értelmezni, ahogyan azt a másik félnek a nyilatkozó feltehető akaratára és az eset körülményeire tekintettel a szavak általánosan elfogadott jelentése szerint értenie kellett.

²⁴⁷ Vö. 1875. évi XXXVII. törvénycikk – Kereskedelmi törvény **481. §** A biztosítónak jogában áll a történt kárt egyéb megállapodás hiányában szakértői szemle útján megállapíttatni. Ha azonban a biztosító e jogát a kárfeljelentés vételétől számítandó 15 nap alatt nem gyakorolja, a biztosítottak jogában áll a kárt a biztosító költségein megállapíttatni.

²⁴⁸ in BUCHHEIT, Lee. C.: *How to negotiate the governing law clause*. in International Financial Law Review 1994. July

²⁴⁹ in BUCHHEIT, Lee. C.: *Choice of law clauses and regulatory statutes*. in International Financial Law Review 1996. March

²⁵⁰ 593/2008/EK rendelet 7. cikk Biztosítási szerződések (2) Ha a felek nem választottak alkalmazandó jogot, a biztosítási szerződésre annak az országnak a jogát kell alkalmazni, amelyben a biztosító szokásos tartózkodási helye található. Ha az eset valamennyi körülménye alapján egyértelmű, hogy a szerződés nyilvánvalóan szorosabban kapcsolódik egy másik országhoz, akkor e másik ország jogát kell alkalmazni.

²⁵¹ Nmtvr. **8. §** (1) Nem lehet alkalmazni azt a külföldi jogot, amely a felek által – az egyébként irányadó jogszabály megkerülése céljából – mesterségesen vagy színleléssel létrehozott külföldi elemhez kapcsolódik (csalárd kapcsolat). (2) Csalárd kapcsolat esetében az e törvényerejű rendelet szerint egyébként irányadó jogot kell alkalmazni.

²⁵² in ANDERSON – FOX – TWOMEY: *Business Law*. South-Western Publishing Co., 1987. 653. o.

2.7.4. Módosítások

A kisebb, egyéb módosítások a következőkre vonatkozhatnak: i) szerződő módosítása; ii) kedvezményezett változtatása; iii) név változtatása; iv) székhely, telephely, fióktelep címének változása.

A szerződőnek a kötvényszámra hivatkozva írásban kell lemondani a szerződői jogáról az új szerződő javára, az új szerződőnek pedig nyilatkozatot kell tennie a díjfizetés vállalására vonatkozóan. Amennyiben a szerződő és a biztosított nem azonos, úgy a módosításhoz a biztosított írásbeli hozzájárulása szükséges. A módosításról az új szerződő új kötvényt kap, a régi szerződő birtokában lévő kötvényt pedig a biztosító bevonja. Amennyiben a szerződő díj nem-fizetése miatt a biztosított lép a szerződő helyébe, természetesen nem szükséges az eredeti szerződő írásbeli hozzájárulása.

A tartam alatt a szerződő bármikor írásban kérheti a *kedvezményezett* módosítását. Ehhez a biztosított hozzájárulása szükséges. A módosításról a biztosító új kötvényt állít ki. Ez gyakran az alap finanszírozási ügylet módosítását is jelenti.

A *név változását* igazoló iratok (pl. cégbírósági kivonat) benyújtásával a biztosítási szerződés bármely szereplője bármikor kérheti a név módosításának a szerződésben való feltüntetését. Erről a biztosító új kötvényt állít ki.

A szerződőnek a *székhely, telephely, fióktelep címének változását* saját érdekében a biztosító felé írásban kell jeleznie.

2.7.5. Adatkezelés

A biztosító személyes adatokat a biztosítási szerződés létrejöttével, nyilvántartásával és a biztosítási szolgáltatás teljesítésével összefüggésben kezel. E célokkal összefüggésben a biztosító a tudomására jutott adatokat a Bit. értelmében az érintett külön hozzájárulása nélkül kezelheti. Ez a felhatalmazás kizárólag azokra a személyes adatokra vonatkozik, amelyek nem minősülnek különleges adatnak.²⁵³ A személyes adat olyan adat, illetve adatból levonható következtetés, amely kapcsolatba hozható egy meghatározott (azonosított vagy azonosítható) természetes személlyel (érintett). Az érintett tájékoztatást kérhet személyes adatai kezeléséről, valamint kérheti személyes adatainak helyesbítését, illetve – a jog-

²⁵³ Különleges adatok: egészségi állapot, kóros szenvedély, szexuális beállítottság, nemzetiségi hovatartozás, vallás. Ennek a vállalati biztosításban csak kivételesen, a munkaeövel összefüggésben lehet szerepe. A különleges adatok kezelésére vonatkozó írásos hozzájárulását az ügyfél a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) 3. §-ának (7) bekezdése értelmében a biztosítási szerződés keretei között is megteheti.

szabályban elrendelt adatkezelés kivételével – törlését. A valóságnak meg nem felelő adatot a biztosító köteles helyesbíteni.

Az adatszolgáltatás önkéntes, de a biztosítási ajánlaton szereplő személyes adatok közlése nélkülözhetetlen a biztosítási szerződés létrejöttéhez. Az adatkezelés időtartama: a biztosító a személyes (és azon belül a különleges) adatokat a biztosítási jogviszony fennállása alatt, valamint azon időtartam alatt kezelheti, ameddig a biztosítási jogviszonnyal kapcsolatban igény érvényesíthető.

A biztosító, mint adatkezelő az adatok feldolgozásával leányvállalatát, vagy más vállalatot is megbízhat (kiszervezés). A Bit. 78. § (3) bekezdése alapján, ha a biztosító kiszervezett tevékenység keretében az ügyfeleinek személyes adatát is továbbítja az e tevékenységet végző személyekhez, akkor a kiszervezett tevékenységet végző a biztosító adatfeldolgozójának minősül.

A biztosító egyes biztosítási szolgáltatások során igénybe vehet külső közreműködőket olyan esetekben, amikor a biztosítási szolgáltatás nyújtásához szükség van a megbízott speciális szakértelmére, vagy amikor a külső cég bevonásával a biztosító azonos minőségben, ám alacsonyabb költségekkel és kedvezőbb áron nyújthatja szolgáltatását. A (kiszervezett tevékenységet végző) megbízott személyes adatokat kezel, és a törvény alapján titoktartás kötelezi.

A biztosító a szerződés megszűnését követően köteles törölni az ügyfeleivel, volt ügyfeleivel vagy a létre nem jött biztosítási szerződéssel kapcsolatos minden olyan személyes adatot, amelynek kezelése esetében az adatkezelési cél megszűnt, vagy amelynek kezeléséhez az érintett hozzájárulása nem áll rendelkezésre, illetve amelynek kezeléséhez nincs törvényes alap.²⁵⁴ Az érintett jogellenes adatkezelés esetén élhet tiltakozási jogával, illetve bírósághoz is fordulhat.

2.7.6. Eltérés a korábbi szerződési gyakorlattól

Az eltérés azt jelenti, hogy a korábban kialakult gyakorlathoz továbbra már nincs kötve a biztosító. Egyébként itt azt is kijelentheti, hogy korábban nem is volt ilyen vagy hasonló terméke, tehát nem lehet hivatkozni régebbi magatartására.

²⁵⁴ Vö. Bit. **161. §** (1) A biztosító a létre nem jött biztosítási szerződéssel kapcsolatos személyes adatokat kezelhet, ameddig a szerződés létrejöttének meghiúsulásával kapcsolatban igény érvényesíthető. (2) A biztosító, a biztosításközvetítő és a biztosítási szaktanácsadó köteles törölni minden olyan, ügyfeleivel, volt ügyfeleivel vagy létre nem jött szerződéssel kapcsolatos személyes adatot, amelynek kezelése esetében az adatkezelési cél megszűnt, vagy amelynek kezeléséhez az érintett hozzájárulása nem áll rendelkezésre, illetve amelynek kezeléséhez nincs törvényi jogalap.

2.7.7. Jogutódlás

Fontos annak rendezése is, hogy mi történik akkor, ha a szerződő fél vagy a biztosított, esetleg a kedvezményezett jogutód hátrahagyásával szűnik meg.²⁵⁵ A mindennapi gyakorlat ezt úgy rendezi, hogy a szerződésen alapuló kötelezettségekért valamennyi jogutód egyetemlegesen felel. A biztosítási jog sajátos szabálya, hogy a biztosított bármikor a szerződő fél helyébe léphet.²⁵⁶ A biztosítási összeget a biztosított illetve ha van, a kedvezményezett ezek hiányában a jogutód(ok) kapja. A változásbejelentési kötelezettség itt is hangsúlyos.

2.7.8. Eredeti példányok

A szerződés végén általában rögzítik, hogy az, illetve a kötvény hány eredeti példányban készült. Ennek az esetlegesen felmerülő jogviták, illetve a bizonyítás során van jelentősége.

2.7.9. Titoktartás

A szerződési gyakorlatban a törvényi kógens rendelkezések ellenére találkozunk olyan klauzulával is, amely a felek számára külön rendezi a titoktartás és az adatvédelem kérdéseit. Erre azért van szükség, mert a jogviszony időtartama alatt a szereplőknek, különösen a biztosítónak és a finanszírozónak rengeteg információ jut a birtokába a másik félről. Eszerint mind a biztosító, mind a biztosított, adós, kedvezményezett a tudomására jutott üzleti, biztosítási és/vagy banktitkot, egyéb adatot, tény, információt és következtetést is köteles megőrizni, harmadik személy tudomására jutása esetén felelősséggel tartozik.²⁵⁷

A biztosító és a finanszírozó intézmény gyakran felhatalmazást kér az adóstól arra, hogy a vele kapcsolatban álló pénzügyi intézményektől biztosítási és banktitoknak minősülő információt kérjen, egyben kötelezettséget vállaljon arra, hogy az ehhez szükséges titoktartási kötelezettség alóli felmentést – a biztosító és a bank által kért tartalommal és időn belül – a hatályos jogszabályokban előírt formában a hitelező rendelkezésére bocsátja. A biztosító és a finanszírozó feljogosítása szélsőséges esetekben akár kiterjedhet az adós ellen esetleg folyó hatósági, bírósági vagy egyéb eljárások dokumentumainak megismerésére is.

²⁵⁵ Jogutód nélküli megszűnés esetén a biztosítási szerződés is megszűnik.

²⁵⁶ Ptk. 550. § Ha a szerződést nem a biztosított kötötte, a biztosított a biztosítóhoz intézett írásbeli nyilatkozattal bármikor a szerződő fél helyébe léphet. Ebben az esetben a folyó biztosítási időszakban esedékes díjért a szerződő féllel egyetemlegesen felelős. (Ez a szakasz a vagyonszerzési alfejezetben szerepel.)

²⁵⁷ Vö. WEBSTER, Mandy: *Data Protection in the Financial Services Industry*. Ashgate Pub Co. 2006.

3. HITELBIZTOSÍTÁS

A piacgazdaság és a kapitalista termelés fejlődése azon alapul, hogy a vállalat, vállalkozó általában idegen tőkét vesz igénybe. Ez kétféleképpen történhet: vagy társvállalkozókat keres, akikkel osztoznia kell majd az elért nyereségben; vagy pénzügyintézeteken keresztül pótolja a szükséges tőkét.²⁵⁸ Érdemes itt megemlíteni Széchenyi gondolatát is a gazdasági fejlődésről, aki már az 1830-as években összekapcsolta a biztosítást, mint bizonyosságot a hitellel.

„*Kell tehát előmenetel a gazdaságban, kell kereskedés!*

De ezekről csak álmodni sem lehet bizonyosság s hitel nélkül.”²⁵⁹

A hitel és a kölcsön kifejezést a mindennapi szóhasználat egymás szinonimájaként használja. A közgazdaságtan és szűkebb megközelítésben a banktan a hitelt és kölcsönt a legjellemzőbb, ún. reguláris aktív bankműveletnek tekinti. Makrogazdasági szempontból a hitelezés, maga a hitelkeret létrehozása, a pénzteremtés egyik formája, mivel az eddigi megtakarításokból egy újabb, újra felhasználható pénztömeg jelenik meg. Tehát ugyanaz a pénz egyszerre betét az egyik oldalon és egyszerre hitel a másik oldalon. Ennek felső korlátja a tartalékrátához igazodó multiplikátor. „*Ne feledjük, hogy a hitel pénz.*”²⁶⁰ és „*minden hitellehetőség biztosítás*”²⁶¹. A kölcsön a pénzüjraelosztásban játszik szerepet, amikor az eddig hitelkeretként létező összeg a valóságban is kikerül a gazdaságba.

A *hitelbiztosítás* nem banki szolgáltatás, hanem biztosítási kategória. Rendszerint az adós vagy a hitelező az ügylet kockázatának mérséklése érdekében bevon egy biztosítót.²⁶² A 19. század végén jelent meg és a két világháború között Nyugat-Európában fejlődött a leginkább, még Magyarországon is találkozunk vele.²⁶³ Napjaink globalizált gazdaságának aktív, elterjedt intézménye.²⁶⁴

²⁵⁸ in VERNIMMEN, Pierre – QUIRY, P. – DALLOCCHIO, M. – LE FUR, Y. – SALVI, A.: *Corporate Finance – theory and practice*. Jhon Wiley & Sons Ltd, 2006. 20-21. o.

²⁵⁹ in SZÉCHENYI István: *Hitel*. 1830. 15. o.

²⁶⁰ FRANKLIN, Benjamin: *The Writings of Benjamin Franklin: Philadelphia, 1726 – 1757*. New-Printing-Office, 1748. *Remember that Credit is Money*.

²⁶¹ in REBOUL M.: *Life Insurance in France*. in *The Bankers Magazine*, Vol. 16th 1861-62. 217. o. *All credit occasions an insurance*.

²⁶² in KUMARASWAMY, Sharada: *Corporate insurance: a primer for business managers, CEOs and CFOs*. Tata McGraw-Hill, 2007. 284. o.

²⁶³ in SMOLKA János: *A hitelbiztosítás*. Tébe Kiadóvállalata, Budapest, 1926.

²⁶⁴ A legnagyobb hitelbiztosítással foglalkozó cégek – a teljesség igény nélkül: Coface (fr., Natixis csoport), Euler Hermes (ném., Allianz csoport), Atradius, AXA-Winterthur (svájc), CESCE (sp.) HCC International, Lloyd's (ang.) SACE BT (ol.) FCIA (USA), AON, ICBA, IRC, Marsh (globális)

Hitelbiztosítás esetén a biztosító a hitel vissza nem fizetésének kockázatát vagy annak bizonyos részét vállalja át a hitelezőtől.²⁶⁵ Formái a hitelnyújtás főbb típusaihoz kapcsolódnak.²⁶⁶

3.1. GAZDASÁGI SZEREPE

A hitelbiztosítás, olyan biztosítási forma, amely a hitelezésből eredő kockázatok és károk fedezetéül szolgál, mára átmenet a biztosítási termékek és a biztosítékok között. A biztosított mindig a hitelező, a biztosítási esemény az adós nem-fizetése, a jogviszony további szereplővel, a biztosítóval bővül.²⁶⁷ A hitelbiztosítás már a piacra lépés előtt segíthet a hitelfelvevő minősítésében, továbbá abban is, hogy egy vállalkozó megtalálja a potenciális kapcsolatokat. Főleg a nemzetközi kereskedelmi életben van nagy gyakorlata, amikor az adósról nehéz az információgyűjtés.²⁶⁸ Ebből a fajta biztosításból két típus létezik: az egyik, amelyet az ügyfél köt a biztosítóval, a másik, amelyet a bank köt a kihelyezett pénzére. Ez utóbbi esetben is az adós viseli a biztosítás díját, amit általában a bank beépít a hitel költségei közé. A hitelbiztosítás más kiegészítő szolgáltatással bővíthető, amelyek átmeneti fizetőképtelenség, munkanélküliség, keresőképtelenség esetére szólnak.²⁶⁹ Ezeket a biztosítási csomagokat a hitelszerződéskor kell igényelni a banktól. Ha a biztosítás összege nagyobb a fennálló tartozásnál, akkor a maradék értelemszerűen a biztosítót illeti meg. A hitelbiztosítás mértéke a teljes összegéhez képest alacsony, az éves forgalom vagy a teljes hitelösszeg 0,2-0,3 százaléka,²⁷⁰ így például egy 1 milliárd Ft-os biztosítás éves díja 2-3 millió Ft.²⁷¹

²⁶⁵ A szűk értelemben vett kereskedelmi hitelbiztosítás azokra az esetekre nyújt védelmet, amikor a vállalat az általa értékesített áru/szolgáltatás ellenértékéhez a vevő (megrendelő) fizetőképtelensége miatt nem jut hozzá.

²⁶⁶ A szakirodalomban számos helyen találkozunk olyan felosztással, amely a hitelbiztosítások következő csoportjait különbözteti meg: i) áruhitel, ii) részletfizetési, iii) bankhitel, iv) exporthitel, v) óvadék és kezesség (garancia), vi) árfolyam kockázatok, vii) politikai kockázatok, viii) hűtlen kezelés, ix) számítógépes visszaélések biztosítása. in CZEGLÉ Tibor: *Biztosítási ismeretek*. PSzF (Phare), 1998. 187-190. o.

²⁶⁷ BH 1990. 268. A biztosító - amennyiben biztosítási szerződés alapján a károkozó helyett a kárt megtéríti - engedményesként léphet fel a károkozóval szemben. Igényének elévülése ezért nem a saját kifizetésével, hanem a káresemény bekövetkeztével kezdődik. Az igényérvényesítés akadálya miatt azonban a kifizetésig az elévülés nyugvása állapítható meg.

²⁶⁸ in Brown and Brown Insurance: *Credit Insurance*. 2005.

<http://www.bbinsurance.com/uploads/creditBrochure.pdf>

²⁶⁹ <http://www.es-a-legjobb-ingatlan-hitel-kalkulator.com/hitelbiztositas.html>

²⁷⁰ <http://www.vg.hu>.

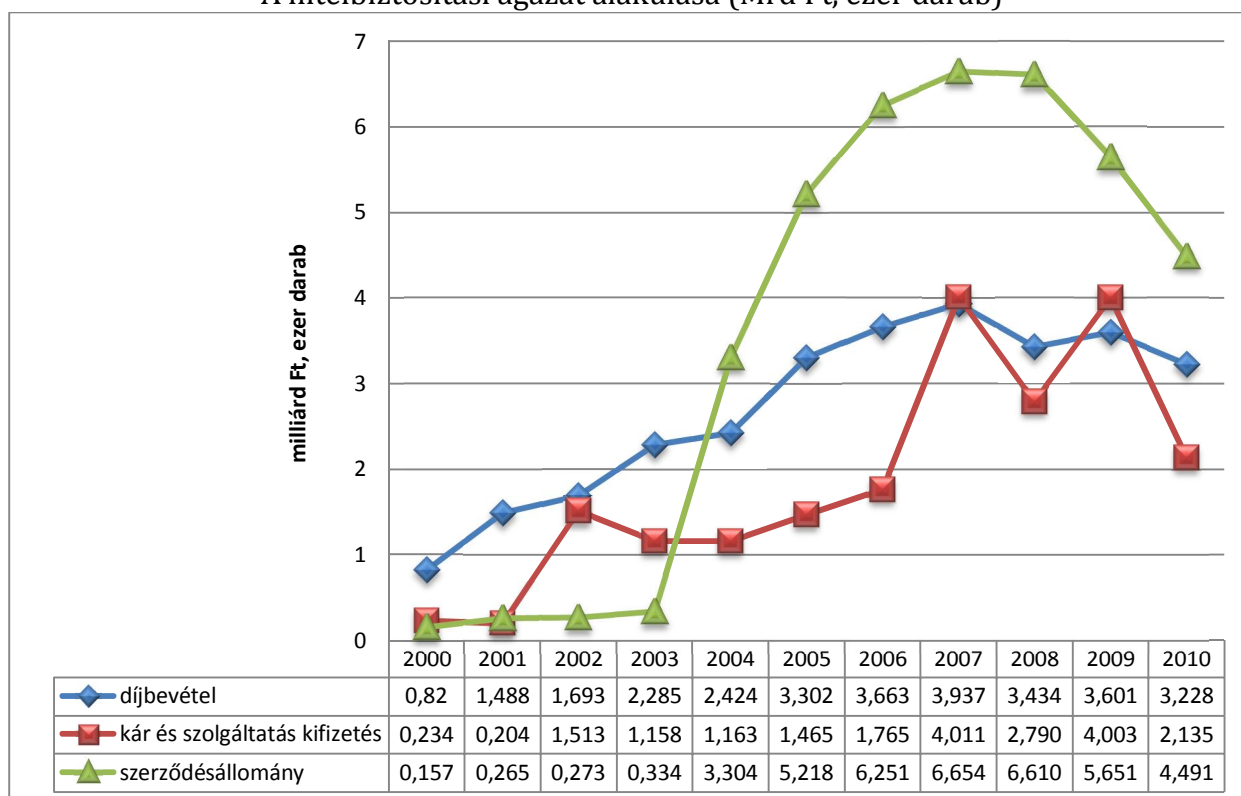
²⁷¹ A biztosítók általában 20%-os önrészt kívánnak meg, így egy 20 milliós tartozás nem-fizetése esetén a biztosító 16 milliót fizet, tehát ha díjat is beleszámoljuk (3 millió) az adós tényleges költsége/vesztesége csak 7 millió és nem 20. A hitelezői oldal szempontjából egy kedvelt forma, mivel az igényérvényesítés gyors, egyszerű, másrészt a nem-fizetés kockázatát szinte a minimálisra lehet csökkenteni. Emellett az önrész fennmaradó részét továbbra is lehet az adóstól követelni, amire szintén nagyobb az esély, mivel kisebb értékről van szó.

A hitelbiztosítás a kereskedelmi életben olyan komplex pénzügyi szolgáltatás, mely lehetővé teszi a vállalatok számára a vevői tartozások szakszerű kezelését, és így a ki nem fizetett számlák kockázatának jelentős csökkentését. Fontos eleme, hogy a károk megelőzésére ad tanácsokat, vevői hitelkeretek felállításával, a vevők pénzügyi helyzetének folyamatos követésével, illetve a kifizetetlen számlák behajtásával. Mindezen lépések mellett is gyakran előfordul, hogy nem lehetséges a tartozás érvényesítése; ekkor a hitelbiztosító a vevő helyett kifizeti az önrésszel csökkentett biztosított tartozást.

A három legfontosabb előny a hitelbiztosított vállalatok számára: i) a professzionális kintlévőség-kezelési rendszer bevezetése, ii) a váratlan hitelezési veszteségek elkerülése, illetve iii) a biztonságos kereskedelem a hitelbiztosító kockázatvállalása mellett.²⁷²

A hitelbiztosítás a nem-pénzügyi társaságok számára is megoldást jelenthet akár egy nagy ügyfelük fizetéseképtelensége esetén a védelem vevői oldalán, akár saját forrásaik olcsóbbá tétele végett, ha a saját adósságaik biztosítása érdekében belépnek a védelem eladói oldalán.²⁷³

7. számú grafikon
A hitelbiztosítási ágazat alakulása (Mrd Ft, ezer darab)

Saját szerkesztés a PSZÁF által közétett idősorok alapján
http://www.pszaf.hu/bal_menu/jelentesek_statistikak/statistikak/pszaf_idosorok/idosorok

²⁷² in VANEK Balázs: *A gazdasági válság hatása a vállalatokra a kintlévőség-kezelés szemszögéből, avagy a hitelbiztosítás szerepe a válságban és az azt követő fellendülésben.* in Biztosítási Szemle, 2009. május

²⁷³ in PAPP Péter: *Hitelderivatívák az innováció útján: a hitelkockázat tőzsdei kereskedése.* BÉT 2006. 21. o.

A hitelbiztosítási ágazat fiatal, szerényebb, ugyanakkor az egyik legdinamikusabban fejlődő szegmense a nem-életbiztosítási ágban. A *díjbevétel* 2007-ig folyamatosan növekedett, majdnem megötszöröződött, 2010-re azonban visszaesett az ezredfordulós érték négyeszeresére, 3,2 milliárd Ft-ra. Az átlagos díjbevétel évenként 2,7 milliárd Ft, a szórás (σ) 1,035, a változás abszolút átlagos mértéke (d) a csökkenés miatt csak 0,24 milliárd Ft, a növekedés relatív átlagos üteme (l) 16,44 %. A korábbi évek viszont mindig jobban teljesítettek, 2004 és 2005 között 900 millióval emelkedett. A *kár és szolgáltatás kifizetés* alakulása ingadozó, 2007-ben és 2009-ben meghaladta a díjbevételt, viszont korábban és 2010-ben is jóval alatta mozgott. Az átlagos kifizetés nagysága évenként 1,85 milliárd Ft, a szórás (σ) 1,29, a változás abszolút átlagos mértéke (d) 0,19 milliárd Ft. A 2008-ban indult válság 2009-ben emelte meg jelentősen a biztosítók helytállási kötelezettségét. A *szerződésállomány* 2000-ben összesen 157 darab volt, 2004-re viszont megtízszereződött, 2006 és 2008 között pedig már több mint 6000 volt az összérték. Azóta visszaesés tapasztalható, a biztosítók óvatosabbá váltak, az áremelés a keresletet visszafogta. Az átlagos szerződés-szám évente 3500, a szórás (σ) 2789, a változás abszolút átlagos mértéke (d) a jelentős (több mint 2200) visszaesés miatt 430.

3.2. A TERMÉK ALAPJAI

A hitelbiztosítás *alanyai*, szereplői a biztosító, szerződő fél, a kedvezményezett (hitelező, jogosult) a biztosított (adós, kötelezett), további esetleges szereplők lehetnek a biztosítékok alanyai. A károkozó személy egyben a biztosított adós, kötelezett vállalat, akinek szubjektív kockázati megítélése egyaránt fontos a biztosító és a hitelező számára. A szerződő fél lehet a biztosított vagy tulajdonosa, anyavállalata stb., de lehet a hitelező is. Ez utóbbi esetben a hitel ellenértékeként érvényesíti a biztosítási díjat is. A biztosított és a kedvezményezett személye eltérhet. A kedvezményezett *hitelező* bárki lehet, azonban amennyiben üzletszerűen foglalkozik hitel-kölcsön nyújtásnak minősülő pénzügyi szolgáltatással,²⁷⁴ akkor kizárólag a Hpt-ben szabályozott pénzügyi intézmény: hitelintézet vagy pénzügyi vállalkozás.

²⁷⁴ 2. számú melléklet az 1996. évi CXII. törvényhez; Értelmező rendelkezések I. Pénzügyi szolgáltatások 10. *Hitel és pénzkölcsön nyújtása*: 10.1. *Hitelnyújtás*: a hitelező és az adós között írásban létesített hitelszerződés alapján meghatározott hitelkeret rendelkezésre tartása az adós részére, jutalék ellenében és a hitelező kötelezettségvállalása meghatározott szerződési feltételek megléte esetén a kölcsönszerződés megkötésére, vagy egyéb hitelművelet végzésére. 10.2. *Pénzkölcsönnyújtás a)* a hitelező és az adós között létesített hitel-, illetőleg kölcsönszerződés alapján a pénzösszeg rendelkezésre bocsátása, amelyet az adós a szerződésben megállapított időpontban - kamat ellenében vagy anélkül - köteles visszafizetni; *b)* követelésnek - az adós kockázatának átvállalásával vagy anélkül történő - megvásárlása, megelőlegezése (ideértve a faktoringot és a forfetírozást is), valamint leszámítolása, függetlenül attól, hogy a követelés esedékességének nyilvántartását

A biztosító a biztosítás *tárgyaként* vállalja, hogy a kockázatviselés tartama alatt a nem-fizetés, késedelem²⁷⁵ (biztosítási esemény) közvetlen és kizárólagos következményeként bekövetkezett kárt a biztosítási szerződésben meghatározott feltételek szerint a kedvezményezett pénzügyi intézmény részére megfizeti.

A biztosítási szerződés *időtartama* általában határozott idejű és az alap finanszírozási (hitel-kölcsön) ügylet tartamához igazodik. Természetesen vannak olyan esetek (pl. rulírozó hitel, összegbiztosítás), amikor az alapügylet is határozatlan időtartamú, így a hitelbiztosítás is ehhez igazodik. Természetesen akkor is meg kell határozni a biztosítási időszakokat. Ennek a biztosító helytállási kötelezettsége szempontjából és a felek felmondási jogára tekintettel van jelentősége. A felek a biztosítási szerződést csak a biztosítási időszak végére, írásban, legkésőbb a lejárat előtti harmincadik napig mondhatják fel.

3.3. A KOCKÁZATKEZELÉS

A hitelbiztosítás a felek halasztott fizetési megállapodásának kockázatát vállalja át,²⁷⁶ tipikusan hitel-kölcsönszerződés, vagy a kereskedelmi életben gyakran egy termék, szolgáltatás értékesítése során. Az így keletkező kockázat lényegében az, hogy a fizetés esedékességekor az adós/vevő ki fogja-e tudni, illetve, hogy ki akarja-e fizetni tartozását. Sajnos, Magyarországon a csődtörvény nem védi megfelelő mértékben a hitelezők érdekeit, így ez is kérdéses.

A biztosítási fedezethez a biztosítottnak érvényes *hitellimit*tal kell rendelkeznie. Amennyiben a biztosítottal (adóssal) szembeni egyidejű követelések összege várhatóan meghaladja a már megállapított és érvényes hitellimitet, a biztosítottnak lehetősége van

és a kintlévőségek beszedését ki végzi; c) minden olyan megállapodás, amely értékpapír vételéről és határidős visszazáraztatásáról rendelkezik és a szerződés tárgyát képező értékpapírok a vevő (hitelező) javára az ellenérték óvadéki biztosítékául szolgálnak úgy, hogy azokat az ügylet ideje alatt további ügyletben sem elidegeníteni, sem megterhelni nem lehet; d) a jelzálog-hitelintézetéről és a jelzáloglevélről szóló külön törvény szerinti önálló zálogjog vásárlása és egyidejű eladása útján végzett tevékenység; e) zálogkölcsön nyújtása; e) anyavállalatnak leányvállalatokkal, illetőleg ez utóbbiak egymás közötti, a likviditás biztosítása érdekében közösen végrehajtott pénzügyi művelete (csoportfinanszírozás). 10.3. A hitel és pénzkölcsön nyújtására irányuló pénzügyi szolgáltatási tevékenység a hitelképesség vizsgálatával, a hitel és kölcsönszerződések előkészítésével, a folyósított kölcsönök nyilvántartásával, figyelemmel kísérésével, ellenőrzésével, a behajtással kapcsolatos intézkedéseket is magában foglalja. 10.4. Nem minősül pénzkölcsön nyújtásának a) a munkáltató által a munkavállaló részére szociális céllal - esetileg - adott kölcsön, b) az egymással áruszállítási vagy szolgáltatási jogviszonyban álló vállalkozások vagy természetes személyek által e jogviszonyra tekintettel adott halasztott fizetés vagy előleg (kereskedelmi kölcsön), ide nem értve a pénzügyi intézmény által kötött ilyen ügyleteket, c) a biztosítóintézet által az életbiztosítási kötvény tulajdonosának nyújtott kötvény-kölcsön, d) az önkormányzat által adott lakáscélú vagy szociális kölcsön

²⁷⁵ in RIESTRA, Amparo San José: *Credit insurance in Europe: impact, measurement & policy recommendations*. CEPS 2003. 6. o.

²⁷⁶ in VANEK Balázs: *A gazdasági válság hatása a vállalatokra a kintlévőség-kezelés szemszögéből, avagy a hitelbiztosítás szerepe a válságban és az azt követő fellendülésben*. in Biztosítási Szemle, 2009. május

magasabb hitellimitet kérni a biztosítótól.²⁷⁷ A biztosító jogosult egyoldalúan csökkenteni, felfüggeszteni vagy visszavonni a hitellimitet. A hitellimit csökkentése, felfüggesztése vagy visszavonása nem érinti azokat a hitellimit összegeket, amelyeknél a biztosító kockázatviselése már megkezdődött.

A biztosító *kockázatviselése* nem kezdődhet korábban, mint a biztosított biztosítási kötelezettség teljesítésének napja, és/vagy az adós teljes fizetéséig, vagy pedig a biztosítási esemény bekövetkeztéig tart, feltéve, hogy a biztosítási díjat a biztosított megfizette és az adósra nézve érvényes hitellimittel rendelkezik. Ebből következik, hogy a finanszírozási szerződés egyes kötelezettségei megelőzik a biztosítási szerződésben rögzítetteket.

A biztosítás keretében a biztosítottat a biztosított követelés kockázatából a biztosítási szerződésben meghatározott mértékű önrészesedés terheli. A biztosító a megállapított kár összegéből levonja a biztosított önrészesedésének megfelelő összeget.

3.4. A TERMÉK PÉNZÜGYI SZERKEZETE

A *biztosítási összeg* a biztosítási szerződésben egyedileg megjelölt alap finanszírozási ügylet(ek)hez vagy hitellimit(ek)hez igazodik.

A biztosítási szerződésben foglalt kockázatokra nyújtott fedezetért a biztosított *biztosítási díjat* tartozik fizetni. A biztosító a biztosítási díjtételeit az országkockázati besorolástól, az adós, a kezes minősítésétől, a vállalt önrészesedés mértékétől, a kockázatviselés tartamától, a törlesztéfeltételeitől, továbbá a díjfizetés módjától függően állapítja meg. A biztosító a díjtételek meghatározásakor az üzletpolitikájában foglalt szempontokat is figyelembe véve jár el.

A *hitellimit* az adós tartozásának felső határát, a biztosított értéket jelöli pontosan, ez általában igazodik az alap hitel- és/vagy kölcsönszerződésben megjelölt összeghez. A kereskedelmi életben a hitellimit vevőnkénti hitelkeret, amit az exportőr és/vagy finanszírozója a vevővel szembeni várható egyidejű maximális kinnlevőség alapján nyújt. A hitellimit összegét az adott devizában az exportőr kéri a biztosítótól, ami a vevőminősítéstől függően kerül jóváhagyásra. Fontos kiemelni, hogy a hitellimitet meghaladó kinnlevőség a biztosított saját kockázata. A szerződés összetettségét jelenti, hogy minden egyes vevőre, akivel halasztott fizetésben állapodik meg az exportőr, külön kell hitellimitet kérnie a biztosítótól.

²⁷⁷ KUMARASWAMY, Sharada: *Corporate insurance: a primer for business managers, CEOs and CFOs*. Tata McGraw-Hill, 2007. 286-7. o.

A biztosított a biztosító által a biztosított kérelmére megállapított minden új, illetve a soron következő biztosítási időszak elejétől megújított hitellimitért köteles a biztosító által kibocsátott számla szerinti *hitellimit megállapítási díjat* megfizetni a mindenkor érvényes kondíciós lista szerint. Természetesen egy hosszabbtávú biztosítási szerződés esetén lehetőség van a hitellimit módosítására, illetve rulírozó jellegű kialakítására.

A biztosító a biztosított által fizetendő, forintban kiszámlázott *biztosítási díjat* az adott hónapban teljesített, finanszírozási szerződések szerinti kiszámlázás pénznemében lejelentett, a tárgyhoz utolsó munkanapján az MNB által közzétett hivatalos devizaárfolyamon forintosított forgalom értéke és a biztosítási díjtételek szorzataként határozza meg, és terheli ki a biztosítottra.

A biztosítási díj összege a biztosító által egy biztosítási időszakra megállapított minimálisan minimális díj összegénél kevesebb nem lehet. A minimális díj a biztosítót a tényleges forgalom nagyságától függetlenül mindenkor megilleti. A minimális díj egy biztosítási időszakra szól, összegét a biztosító a kockázatok fedezetéért járó díjba számítja be.

A biztosítási díj a biztosítót abban az esetben is megilleti, ha a biztosított vagy a biztosított követelés engedményese és az adós között a külkereskedelmi szerződésből, illetőleg annak teljesítéséből eredő vita van.

3.5. A BIZTOSÍTÓ HELYTÁLLÁSA

A biztosító helytállási kötelezettsége akkor áll be, amikor az biztosított nem teljesíti a finanszírozási szerződésben foglalt fizetési kötelezettségét. Ennek következtében a biztosító megfizeti a hitelintézet kárát.

A biztosított szerződésszegését és a kárigényt a hitelintézet (kedvezményezett) is bejelentheti. A szerződésben a bejelentéshez külön *dokumentumokat* is kérhetnek, például (néhány) kiküldött felszólító levél, visszaérkezett tértivevény szelvények másolatai; részletes tájékoztatás a biztosítottal szemben egy éven belül keletkezett teljes követelésállományról, KHR adatok, esetleg fizetéseképtelenséget megállapító határozatok (csőd- vagy felszámolási eljárás).

3.6. EXPORTHITEL-BIZTOSÍTÁS

Az exporthitel-biztosítás kiemelkedő, speciális részterülete a hitelbiztosításnak, ugyanis kifejezetten a külkereskedelemből eredő kockázatokra,²⁷⁸ tipikusan a külföldi vevő, adós nem-fizetésére terjed ki. Az ország- és/vagy valutakockázat felmérése, valamint

²⁷⁸ Vö, REUVID, Jonathan: *The corporate finance handbook*. Kogan Page, 2002. 55.o.

kezelése különösen hangsúlyos feladat. Az exporthitel-biztosítási szerződés a finanszírozó bankokra vagy faktoráló pénzügyintézetekre engedélyezhető, így fedezetként felhasználható, növelve ezáltal az exportvállalat hitelképességét.²⁷⁹ Amennyiben a biztosított vevője nem fizet, a biztosító közreműködik kinnlevőségének beszedésében, és/vagy teljesíti a biztosítási összeget.²⁸⁰ Az export olyan termékértékesítés vagy szolgáltatásnyújtás, amelyet a gazdálkodó szervezet a számviteli szabályok szerint exportárbevételként számol el azzal, hogy a szolgáltatás nyújtás teljesítésének helye a szerződésben – az általános forgalmi adóról szóló törvény előírásaitól függetlenül meghatározott – egyértelműen rögzített, a magyar államhatáron kívüli azon terület (külföld), ahol a vevő a szolgáltatást igénybe veszi, élvezi.²⁸¹ A hitel, alanya szerinti megkülönböztetés alapján lehet szállítói vagy vevői.²⁸² Ez a pont az előbbieken írtaktól való eltéréseket tárgyalja.

A *biztosított* (szerződő fél) az a külkereskedelmi tevékenységet folytató belföldi gazdálkodó szervezet, amely a biztosítóval a biztosítási szerződést megkötötte. A konstrukció eredményeként ez általában egybeesik a kedvezményezett személyével. Természetesen előfordulhat, hogy az export érdekében vett fel hitelt, így a pénzügyi intézményi szerep tovább bonyolítja az ügylet felépítését.

Az *adós* a biztosítás alapjául szolgáló külkereskedelmi szerződés szerinti vevő, illetve az érte helytálló kezes, garantőr, amely a fizetés kötelezettje. Az *állami adós* lehet a központi kormányzat, a jegybank, továbbá a regionális és a helyi önkormányzat, illetve az irányításuk alatt álló minden olyan szervezet, amely a szervezet székhelye szerinti állam joga alapján sem jogi, sem közigazgatási úton nem nyilvánítható fizetéseképtelennek. A *magánadós* minden olyan szervezet, amely nem tartozik az állami adósok körébe. A magánadósra az állami adósra vonatkozó előírásokat kell alkalmazni akkor, ha a kötelezettségeiért az állami adós, mint kezes vállal kötelezettséget. Magánadós fizetéseképtelensége folytán bekövetkezett biztosítási eseményeknél kárfizetési türelmi idő nem kerül alkalmazásra.

²⁷⁹ in *A kockázat el van vetve...* MEHIB, 2009.

²⁸⁰ in TÓTH Gábor: *Biztosítási ismeretek – vállalkozások biztosítása*. 2007. 73. o.

²⁸¹ 312/2001. (XII. 28.) Korm. rendelet a Magyar Exporthitel Biztosító Részvénytársaság által a központi költségvetés terhére, a Kormány készfizető kezessége mellett vállalható nem piacképes kockázatú biztosítások feltételeiről 2. § (1) e)

²⁸² 312/2001. (XII. 28.) Korm. rendelet 2. § (1) E rendelet alkalmazásában *i) szállítói hitel*: olyan tagállami származású áruk vagy szolgáltatások exportjáról szóló, egy vagy több szállító és egy vagy több vevő közötti kereskedelmi szerződésre vonatkozik, ahol a vevő(k) vállalja (vállalják), hogy a szállító(k)nak készpénzzel vagy hitelmegállapodás keretében fizet(nek); *j) vevői hitel*: olyan kereskedelmi szerződést finanszírozó, egy vagy több pénzügyi intézmény és egy vagy több kölcsönvevő közötti, egy vagy több tagállamból származó termékek és szolgáltatások exportjáról szóló hitelszerződésre vonatkozik, ahol a hitelintézet(ek) vállalja (vállalják), hogy a szállító(k)nak a kölcsön alapjául szolgáló ügylet alapján készpénzben fizet(nek) a vevő(k)/kölcsönvevő(k) nevében, míg a vevő(k)/kölcsönvevő(k) lejáratkor visszafizetik azt a hitelintézet(ek)nek;

zásra. Amennyiben a kereskedelmi szerződést a biztosított *harmadik személy* (bizományos, ügynök) útján köti meg, köteles gondoskodni arról, hogy a harmadik személy biztosítsa a biztosítottnak a biztosító felé fennálló kötelezettségei teljesítését. Kötelezettségének nemteljesítése esetén a biztosított nem hivatkozhat a harmadik személy magatartására. A harmadik személy mulasztásáért a biztosított felel, a mulasztásból eredő jogkövetkezményeket a biztosító a biztosítottal szemben érvényesíti. A biztosított az adóssal szembeni követeléseit, illetve a biztosítási szerződésből eredő kárfizetést harmadik személyre csak a biztosító előzetes írásbeli jóváhagyásával engedményezheti.

A *biztosító* a biztosításban foglaltak szerint megfizeti a biztosítottnak a biztosítási események bekövetkeztéből eredő kárát. A biztosító kárfizetése a külkereskedelmi szerződés szerinti, az adós által nem vitatott követelésekre terjed ki legfeljebb a hitellimit mértékéig, a kötvényben rögzített kárfizetési hányadnak megfelelően.²⁸³

A biztosítási szerződés *területi hatálya* a meghatározott hitellimit szerinti adós székhelyének országára, illetve az exporttal érintett, tranzit ország(ok)ra is vonatkozik. Itt érdemes kitérni a – legrégebb biztosítási ágra (lásd *fenus nauticum*)²⁸⁴ a – folyami és a tengeri biztosításra,²⁸⁵ ahol a hajózási útvonal határozza a területi hatályt.²⁸⁶

Az exporthitel-biztosítás esetén *biztosítási események* – különösen az országkockázatra figyelemmel – a következők:

- i. általános moratórium elrendelése akár az adós országának, akár olyan harmadik országnak a kormánya által, amelyen keresztül az exportirányú külkereskedelmi szerződésre vonatkozóan a fizetések lebonyolódnak;
- ii. a biztosító országán kívül bekövetkezett olyan politikai események, gazdasági nehézségek, törvényhozási vagy adminisztratív intézkedések, amelyek megakadályozzák vagy késleltetik az exportirányú külkereskedelmi szerződésre vonatkozó kifizetések átutalását;
- iii. az adós országában hozott olyan rendelkezés, amely az adós által helyi valutában teljesített fizetéseket a tartozás megfizetésének tekinti, annak ellenére, hogy – az árfolyamváltozás következtében – az ilyen fizetések az exportirányú külkereskedelmi szerződés devizanemére történő átváltással az átutalás időpontjában már nem fedezik a követelés összegét;

²⁸³ Az exporthitel-biztosítás folyamati ábráját lásd MEHIB pontban.

²⁸⁴ A *phœnus* v. *fenus nauticum*, illetve a *pecunia traiectitia*, a görögknél *ναυτικός τόκος*, mint a tengeri kamat, kölcsönszerződések, valamint az áruk kidobásáról szóló rodoszi egyezmény a Lex Rhodia de iactu mercium, egyes elemei mindenképp a biztosítás történelmi előzményeinek tekinthetők.

Érdekesség, hogy a *fenus* a *fenum* (széna) szóból származik, mivel ezt nyárig számították. Vö. SZABÓ Krisztina: *Fenus nauticum*. PPKE, 2005.

²⁸⁵ SANTAREM, Pedro de: *Tractatus de assecurationibus et sponcionibus mercatorum nunc primum in lucem datus, cum repertorio et summariis*. Balthazar Constantini, Venezia, 1552.

²⁸⁶ in NIEKERK, J. P. Van: *The development of the principles of insurance law in the Netherlands*. Juta & Co. Ltd. 1998. 419. o

- iv. a biztosító országán kívüli háború, polgárháború, lázadás, zendülés, forradalom és hasonló jellegű politikai események, amennyiben annak kockázatait másként nem biztosították;
- v. a biztosító országán kívül bekövetkezett természeti és nukleáris katasztrófák, amennyiben azok hatásai másként nem biztosíthatóak.

A *külkereskedelmi szerződés biztosított általi teljesítésének időpontja* a számlán feltüntetett teljesítési időpont. Amennyiben a számlán a teljesítés időpontja nem kerül feltüntetésre, a biztosító a számla kiállításának dátumát tekinti a teljesítés időpontjának. Amennyiben a kárelbírálás során kiderül, hogy a fuvarokmányok és a paritás vizsgálata alapján megállapított tényleges teljesítési időpont nem azonos a fentiekben meghatározott időponttal, a kockázatviselés és a kárfizetés szempontjából a tényleges teljesítés időpontja a mérvadó.

A *kárveszély* minden olyan tény és körülmény, amely a biztosított és az adós között fennálló üzleti kapcsolatok, a köztük létrejött bármely külkereskedelmi szerződés vagy a biztosítási szerződés vonatkozásában kárt okozhat:

- i. az adós a fizetési feltételeknek a biztosított vagy a követelés engedményese számára kedvezőtlen módosítását kéri vagy fizetési haladékot, átütemezést kér;
- ii. az adós nem kívánja a szerződés teljesítését vagy a teljesítés folytatását;
- iii. az adós ellen csőd- vagy felszámolási eljárást kezdeményeztek;
- iv. az adós bármely kifizetése felfüggesztéséért bírósághoz fordult vagy arra a bíróságtól engedélyt kapott;
- v. az adós egyezségi ajánlatot tett;
- vi. végrehajtási eljárás indult az adós ellen, vagy az adós vagyonára elkobzást, foglalást, zár alá vételt stb. rendeltek el;
- vii. azon külkereskedelmi szerződések esetében, ahol a fizetés vagy a váltó elfogadás az áru felszabadítása vagy az áru feletti tulajdonjogot megtestesítő okmányokhoz való hozzájutás ellenében történik, az árut vagy az azt megtestesítő okmányokat első bemutatásuktól számított tizenöt napon belül nem vették át, illetve nem fogadták el;
- viii. a fizetésre benyújtott váltót óvatolni kellett.

A biztosító a biztosított által fizetendő, forintban kiszámlázott *biztosítási díjat* az adott hónapban megkötött, a biztosított által vevőnként, a külkereskedelmi szerződések pénznemében lejelentett, a tárgyhó utolsó munkanapján az MNB által közzétett hivatalos devizaárfolyamon forintosított szerződések értéke és a biztosítási díjtételek szorzataként határozza meg, és terheli ki a biztosítottra.

A *biztosítási összeg* a külkereskedelmi tevékenységet folytató biztosított követeléséhez igazodik, ezért előfordulhat, hogy az exportált dolog, szolgáltatás értéke változik. Erre külön ki kell térni a biztosítási szerződésben; sajnálatosan ezzel ritkán találkozunk a szer-

zöldési gyakorlatban, holott a polgári korszak már törvényileg szabályozta.²⁸⁷ A kárfizetés összegét csökkentik:

- i. biztosítási esemény bekövetkezte után a biztosított külkereskedelmi szerződésben szereplő át nem vett vagy visszaküldött áru vagy szolgáltatás harmadik félnek történő értékesítéséből befolyó összegek;
- ii. az adóst a külkereskedelmi szerződés alapján megillető ár- és egyéb kedvezmények;
- iii. a biztosítási esemény bekövetkeztét követően a készpénzfizetés ellenében eladott áruért vagy szolgáltatásért befolyt összegek, kivéve, ha a biztosító a készpénzfizetési ügyletekhez előzetesen írásban hozzájárult.

Amennyiben ugyanazon adóssal szemben *biztosított és nem biztosított követelés* is fennáll, úgy minden, a kárfizetést követően befolyó összeg és behajtási költségek és ráfordítások a kárfizetési türelmi idő végén – annak hiányában a vonatkozó intézkedések, illetve határozatok hatálybalépésének napján – a fennálló biztosított, nem biztosított hányad arányában oszlanak meg a biztosító és a biztosított között. Ha az adóssal szemben csak biztosított követelés áll fenn, úgy a kárfizetés utáni megtérülést és a vonatkozó költségeket és ráfordításokat a kárfizetési hányad arányában kell elszámolni.

A *kizárásokra* figyelemmel a biztosítás nem terjed ki: azokra a károkra, amelyek esetében az adós a külkereskedelmi szerződést nem saját számlájára kötötte, illetve amelyek vonatkozásában a biztosított a külkereskedelmi szerződés teljesítésének időpontjában az adóssra nézve nem rendelkezett érvényes hitellimittel. A *korlátozások* értelmében a biztosító a kárelbírálást felfüggeszti mindaddig, amíg a biztosított és az adós közötti a külkereskedelmi szerződés teljesítésével kapcsolatos (jog)vitát a külkereskedelmi szerződésben kikötött bíróság, választottbíróság, ennek hiányában az irányadó jog szerinti bíróság jogerős ítélete vagy határozata nem zárja le jogerősen a biztosított/a biztosított követelés engedményese javára

A kárigény elbírálásához benyújtandó sajátos *dokumentumok*: külkereskedelmi szerződés, megrendelés, visszaigazolás, számla, származási bizonyítvány vagy igazolás, fuvarokmányok, vámokmányok, teljesítést igazoló okmányok; esetlegesen beérkezett adósság-elismerési nyilatkozat; szabványszövegezésű angol nyelvű követelés beszédési megbízás; részletes tájékoztatás a vevővel szemben egy éven belül keletkezett teljes követelésálla-

²⁸⁷ Vö. 1875. évi XXXVII. törvénycikk – Kereskedelmi törvény **493. §** A szárazon, folyókon vagy belvizeken fuvarozott árúk biztosíthatók azon teljes értékben, mellyel a feladás helyén és idejekor bírnak. Ezen értékhez számíthatók a biztosítási díjon kívül a rakodási és fuvarozási költségek, a vámkiadások és mindazon költségek, melyek a rendeltetés helyére beérkezéig felmerülhetnek. Biztosítható azonfelül azon áremelkedés is, mely az esemény bekövetkeztékor a rendeltetés helyén mutatkozni fog. Ezen reménylett áremelkedés a 470. §. következményeinek terhe alatt a biztosítási kötvényben külön és számszerűleg kiteendő.

mányról. Az exporthitelezés esetében egyes okmányok szerepe is előkerül például akkreditív (*documentary letter of credit L/C*),²⁸⁸ akcepthitel (*bankers acceptance, BA*), hajóraklevél (*bill of lading, B/L*), számlák, fuvarlevelek stb.

3.6.1. MEHIB

A hazai exporthitel-biztosítás kiemelkedő szereplője az 1994-ben alapított, Magyar Exporthitel Biztosító Zrt. (MEHIB). A tulajdonosi jogokat a Magyar Állam nevében közvetlenül a Magyar Fejlesztési Bank Zrt. (MFB) gyakorolja. A társaság alaptőkéje 4,25 Mrd forint. Működését az 1994. évi XLII. törvény és a 312/2001. (XII. 28.) Korm. rendelet szabályozza. A MEHIB küldetése:²⁸⁹ i) a külgazdasági kapcsolatok ösztönzése és segítése, ii) az export hagyományos piaci eszközökkel nem biztosítható pénzügyi kockázatainak megosztása, iii) a exportfinanszírozás és exporthitel-biztosítás rendszerének piacgazdasági eszközökkel, valamint a nemzetközi normákkal összhangban történő továbbfejlesztése.²⁹⁰ A MEHIB célja az exportőröket (és finanszírozóikat) érintő ország-, kereskedelmi és a politikai kockázatok állami kezelése, ennek érdekében szolgáltatásai kiterjednek az exportőrök rövid, közép- és hosszú lejáratú szállítói hitelek, a külföldi befektetések, a bankok által nyújtott vevőhitelek és a hitelintézetek által faktorált követelések kockázatainak biztosítására. Érdemes kitérni arra, hogy az MFB csoport külkereskedelmet biztosító és/vagy finanszírozó tagja a MEHIB, illetve az EXIM Bank. E két állami alapítású intézmény tevékenysége megfelel az EU-konform burkolt exporttámogatásnak. A MEHIB külön kezeli a *kis- és középvállalati* szektort, így az exporthitel-biztosítás következményeként több mint 100 országba szállíthatnak biztonságosan a magyar exportáló KKV-k rövidlejáratú, legfeljebb 12 hónapos fizetési határidővel; emellett fedezetként felhasználható a finanszírozó pénzintézeteknél. A biztosíték nélküli halasztott fizetésből származó kockázatot 95 %-ban vállalja magára a MEHIB, így az exportőr önrészesedése csak 5 %, még abban az esetben is, ha a fizetés elmaradása nem várt politikai események miatt következik be.²⁹¹ A kockázatok csökkentése érdekében a MEHIB számára egyszerre jog és kötelezettség a vevők évenkénti minősítése, és pénzügyi helyzetük rendszeres felülvizsgálata.

A *biztosítás tárgya* a legalább 50 %-ban magyar áru/szolgáltatás exportjából származó vevőkövetelés, ami kiegészíthető a külkereskedelmi szerződés alapján előállított ter-

²⁸⁸ A UCP 600. szokvány részletesen szabályozza az okmányos meghitelezést.

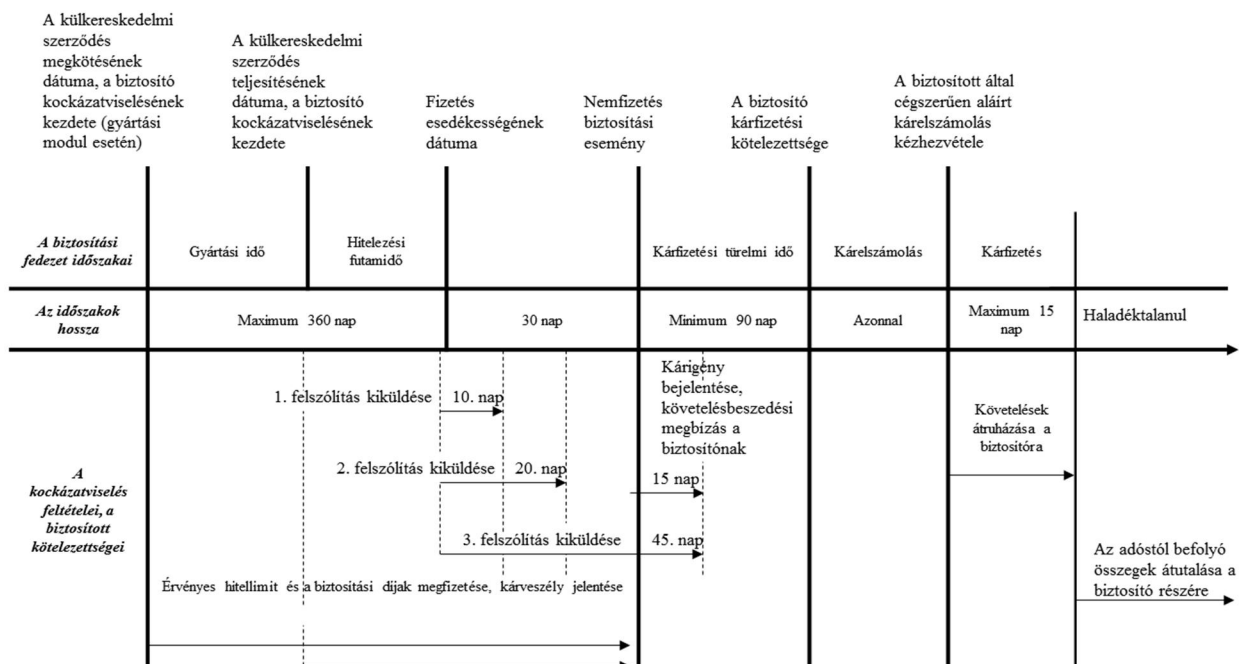
²⁸⁹ www.mehib.hu

²⁹⁰ Érdekességként említhető a 4520/1943. M. E. rendelet az államkincstár biztosítási tevékenységéről, amely a külföldről az országba vagy az országból a külföldre irányuló szállítmányok és az azokkal kapcsolatos egyéb események állami biztosítását tette lehetővé.

²⁹¹ in *A kockázat el van vetve...* MEHIB, 2011.

mék, illetve szolgáltatás előállításával közvetlenül felmerülő önköltség térítésével (gyártási modul). A kockázatviselés kezdő időpontja a külkereskedelmi szerződések teljesítésének napja, a gyártási szakasz modullal is kiegészített biztosítás esetében a külkereskedelmi szerződés megkötésének napja. A biztosítási díj vevőnként, az országkategória és a fizetési futamidő alapján kerül megállapításra a kondíciós lista alapján.²⁹² A biztosítási díj havonta fizetendő a biztosított havi rendszeres forgalmi jelentése alapján. A biztosítási szerződés a minimális díj megfizetése esetén lép hatályba, melynek mértéke 2001-ben 200.000 Ft. Ezt a befizetett összeget a biztosító beszámítja a havi forgalom után fizetendő biztosítási díjba. A hitellimit megállapítási díj: 17.000 Ft/vevő (2011). A biztosítási esemény időpontja i) a vevő jogi értelemben vett fizetése bekövetkezése napja, ii) nem-fizetés esetén a vevő fizetési esedékességét követő 30. nap, iii) politikai esemény bekövetkezésekor a vonatkozó intézkedések, illetve határozatok hatályba lépésének napja és az a nap, amelyen a pénz-, illetve átutalási forgalom az adós vagy a külkereskedelmi szerződés szerinti teljesítés országával megszakadt. A MEHIB kárfizetésére fizetése bekövetkezése esetén azonnal, egyéb biztosítási események bekövetkezésekor – a kinnlevőség beszedését szolgáló – 90 napos türelmi időt követően, az exportőr által benyújtott és a biztosító által elfogadott kárigény alapján, forintban kerül sor.

1. számú ábra Exporthitel-biztosítás a gyakorlatban

Forrás: www.mehib.hu

²⁹² A MEHIB biztosítási díjtételeit az országkockázati besorolástól, az adós, a kezes minőségétől, a vállalt önrészesedés mértékétől, a kockázatviselés tartamától, a törlesztés feltételeitől, továbbá a díjfizetés módjától függően állapítja meg.

4. LÍZINGBIZTOSÍTÁS

A lízingbiztosítás komplex természete a lízing összetett szerkezetében keresendő. A lízing a dologi, eszközalapú vagy más megközelítésben a bérletalapú finanszírozás legelterjedtebb formája az egész világon.²⁹³ Általában a következő elemek dominálnak: bérlet²⁹⁴ vagy használat, birtoklás, finanszírozás, atipikusság,²⁹⁵ sui generis, szereplők, lízingtárgy. Maga a lízingügylet egy több szerződésből álló komplex jogviszony, amely tartalmaz előszerződést, adásvételt és lízingszerződést, valamint a folyamat lezárásaként eshetőlegesen vagy biztosan vételi jogot.²⁹⁶ A *lízingügylet* keretében a lízingbeadó adásvételi szerződéssel megvásárolja a gyártótól vagy a forgalmazótól a megrendelő, azaz a lízingbevevő által specifikált terméket, majd a lízingbeadó és a lízingbevevő között létrejött lízingszerződés alapján a lízingbevevő díj ellenében jogosult a termék használatára, a lízingbeadó pedig a tulajdonjog fenntartása mellett használati díjra, lízingdíjra tart(hat) igényt. A lízingszerződésben a felek azt is kiköthetik, hogy a lízing időtartamának lejáratakor a tulajdonjog átszáll-e a lízingbevevőre, vagy vételi jogot kap a lízingtárgy vonatkozásában.

Mindezek következtében *keveredik* benne a *hitelbiztosítás* (mint finanszírozás) és a *hitelfedezeti biztosítás* (lízingelt dolog).

4.1. GAZDASÁGI SZEREPE

A *lízing* olyan finanszírozási forma, amely közvetve vagy közvetlenül eszközök finanszírozására szolgál,²⁹⁷ bérleti konstrukció keretében.²⁹⁸ Más megközelítésben olyan tőkejuttatási forma, amely alkalmas arra, hogy az igénybevevő képes legyen nyereségesen működtetni a pénzkihelyezést.²⁹⁹ A hangsúly nem az anyagi javak ideiglenes kölcsönzésén, hanem finanszírozásán van, ezért több egyszerű bérletnél. Az angol terminológia szerint *secured assets financing*, azaz a mérleg eszközoldalának közép- vagy hosszúlejáratú, biztosított finanszírozása, ahol a biztosíték a lízingtárgy tulajdonjoga, ritka esetben zálog-

²⁹³ A lízingügyletre ma sem alakult ki egységes definíció, ahány szakkönyv, cikk, törvény- vagy szerződésjavaslat, annyi megoldással találkozunk.

²⁹⁴ in ZIEGLER Éva: *Lízingről mindenkinek*. Aula kiadó, Budapest, 2001. 11. o. „A lízing a klasszikus értelmezés szerint egy olyan speciális bérlet...” vö. RÉCZEI László: *A leasing dióhéjban*. ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Budapest, 1992. 7. o. „Hitel-bérleti szerződéssel (leasing) a bérbeadó ... bérbeadására kötelezi magát...”

²⁹⁵ MISKOLCZI BODNÁR Péter: *Atipikus szerződések (lízing, faktoring franchise)*. in *Gazdaság és Jog*, 1997/1. vö. PORKOLÁB Erika: *A lízing a polgári jog rendszerében*. in ELTE Seminarum 2002.

²⁹⁶ in PAPP Tekla: *Atipikus szerződések*; Palatia Nyomda és Kiadó Kft, 2006. 132.o.

²⁹⁷ in LEVY, David A.: *Financial Leasing under the UNIDROIT Convention and the Uniform Commercial Code: A Comparative Analysis*. in *Indiana International & Comparative Law Review* 1994-1995.

²⁹⁸ in VERNIMMEN, Pierre – QUIRY, P. – DALLOCCHIO, M. – LE FUR, Y. – SALVI, A.: *Corporate Finance – theory and practice*. Jhon Wiley & Sons Ltd, 2006. 106. és 959. o.

²⁹⁹ in DEAN, Joel: *The Economics of Equipment Leasing*. in *University of Illinois Law Forum* 1962.

jog.³⁰⁰ A gazdasági életben a lízinget alapvetően három célból szokták alkalmazni: i) új eszközök, berendezések finanszírozása – banki hitel alternatívája;³⁰¹ ii) forgótőke szerzése a visszalízingelés által (*sale and lease back*); iii) az eladó árukészletének részletfizetéseszerű megoldással való csökkentésére.³⁰² Különös kombinációs lehetőség az *al-visszlízing*, amely nem elterjedt forma, mégis komoly gazdasági érdekek bizonyítják létjogosultságát,³⁰³ ennek során a vállalat nem rendelkezik tőkeerővel, de a piaci viszonyok tőkeszükségletre készítetik, így eszközeit visszlízingeli egy lízingtársaságtól, majd azt ügyfelei részére operatív allízingbe (*subleasing*) adja. Az *operatív lízing* a kínálati oldalhoz, a termeléshez kapcsolódik, és a gyártók értékesítési formáinak kibővítését jelenti.³⁰⁴ A *pénzügyi lízing* – a vételi jog (nyíltvégű *open-end leasing*) vagy tulajdonátruházás (zártvégű, *closed-end leasing*) következtében – a keresleti oldalhoz kötődik, mivel a lízingbevevő pénzügyi problémáit oldja meg.³⁰⁵

A lízing rendszerint a *tőkeigényes beruházásokhoz* kapcsolódik: kereskedelmi vállalkozások, építkezések, vagy akár háborúk; illetve a lakosság számára a kedvelt nagyobb értékű fogyasztási eszközök: pl. személygépjármű. Számos esetben a vállalkozó befektető nem tudja, vagy nem is kívánja megvásárolni a szükséges berendezéseket, épületeket még akár halasztott fizetési kondíciókkal sem: vagy azért, mert nincs elég pénze, vagy azért, mert az eszközre csak ideiglenesen van szüksége.³⁰⁶ A lízing konstrukcióban *kisebbségi tőkehasználdozattal* tudja elérni majdnem ugyanazt a mértékű profitot. Emellett érdemes megfigyelni, hogy a vállalkozó döntését az *adózási, számviteli szempontok* is befolyásolják. Leginkább az általános forgalmi adó vagy hozzáadottérték-adó (VAT) és a számviteli értékcsökkenési, amortizációs rendelkezések játszanak szerepet. A dilemma mindig a következő: lízingelni, vagy megvenni az állóeszközt.³⁰⁷ Az ügyfél gazdasági helyzete és a pénzügyi szabályok döntenek el, hogy a hitelfelvétel, a vétel vagy a lízing a legkedvezőbb finanszírozási konstrukció. Eszközfinanszírozás esetén általában a lízinget választják, mivel nincsenek olyan járulékos terhei, mint egy hitelnek. A hitelt leginkább a biztosítékok drágítják meg, amelyeket az adós szinte nem is tud használni a lejáratig. A lízing esetében

³⁰⁰ Bővebben in KRAUS, Brent.: *Leasing as an Alternative to Secured Financing*. in Saskatchewan Law Review 1999.

³⁰¹ in BEROLD, Robert –edited: *Leasing for Small and Micro Enterprises*. ILO Publications, 2003. 3. o.

³⁰² in GELLÉRT Andor: *Banküzletek*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1993. 115. o.

³⁰³ GÉVAI Gábor – JÁNOSI Kornél – RUTAI István: *A lízing és finanszírozása*. Kaposvári Nyomda Kft. 1995. 16. o.

³⁰⁴ in REUVID, Jonathan: *The corporate finance handbook*. Kogan Page, 2002. 49.o.

³⁰⁵ in TAMÁS Lajos: *A lízingszerződés kézikönyve*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1991. 82. o.

³⁰⁶ in SHAPIRO, Samuel L.: *The ABC's of Leasing*. in University of Illinois Law Forum 1972.

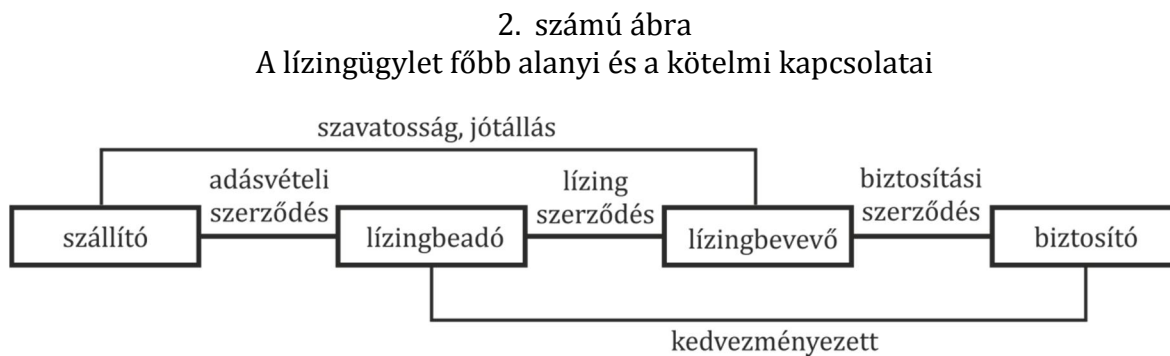
³⁰⁷ in GELLÉRT Andor: *Banküzletek*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1993. 115. o.

pedig lehetősége van, hogy a finanszírozott eszközzel termelje meg a szükséges lízingdíjat és a profitot.

A *lízingbiztosítás* feladata egyfelől a lízingdíjból eredő nem-fizetési kockázat mérséklése;³⁰⁸ másfelől a lízingtárgy, mint fedezet értékének megóvása a finanszírozási ügylet tartama alatt. A biztosító vállalja, hogy a kockázatviselés tartama alatt a biztosítási események közvetlen és kizárólagos következményeként előálló azon kárt, amely az adós fizetési kötelezettségének nemteljesítéséből és a lízingtárgy visszaszerzésének állami intézkedések formájában történő akadályozásából ered, a biztosítási szerződésben meghatározott feltételek szerint a biztosított részére megfizeti.

4.2. A TERMÉK ALAPJAI

Az lízingügylet alanyai a lízingbeadó (*lessor*), a lízingbevevő (*lessee*) és a szállító (*supplier*), esetleg további személy(ek). Ennek megfelelően bonyolult jogviszonyrendszer jön létre, ahol adott esetben vannak olyan felek és szereplők, akik nem (pl. szállító és biztosítékot nyújtó személy) vagy csak részjogosítványok tekintetében (szállító – lízingbevevő) kerülnek egymással kapcsolatba.

Az ábra saját összeállítás

A lízingbeadó lehet hitelintézet és pénzügyi vállalkozás is, amely egyben általában a kedvezményezett. Teljeskörű szolgáltatás esetében a szerződő fél pozíciójába is ő kerül, belekalkulálva biztosítás díját a lízingdíjba.

A biztosított a lízingbevevő, illetve az általa lízingelt vagyontárgy, berendezés.

A biztosítási és esetleg a lízingszerződésben is részletesen ki kell térni arra, hogy a biztosítás a lízing tárgy állagmegóvására szolgál (ez esetben hitelfedezeti biztosításról beszélünk), vagy a lízingbevevő esetleges nem-fizetésére terjed ki (valódi lízingbiztosítás), harmadik lehetőség hogy mindkettő kockázatra egyszerre.

³⁰⁸ in MICHAELOFF, Dawn: *Insurance and Risk Management in Commercial Leasing*. Canada Law Book, Incorporated, 2009.

A lízingbiztosítás termékekben található *biztosítási események*

- i. a lízingbevevő vagy annak kötelezettsége teljesítéséért szerződést biztosító mellék-kötelezettséget (kezesség, garancia) vállaló jogi személy (a továbbiakban: kezes) fizetéseképtelensége;
- ii. az lízingbevevő vagy kezeze fizetési késedelme;
- iii. általános moratórium elrendelése a lízing szerződésre vonatkozóan;
- iv. a lízing szerződés adós általi jogalap nélküli egyoldalú felmondása vagy a lízing-tárgy(ak) átvételének adós általi jogalap nélküli egyoldalú megtagadása;
- v. a biztosító vagy a biztosított országán kívüli harmadik ország kormányának, illetve más állami hatóságának, ide értve az Európai Unió olyan intézkedését is, amely megakadályozza az exportirányú lízing szerződés teljesítését (pl. behozatali, kiviteli tilalom).

4.3. A KOCKÁZATKEZELÉS

A biztosító kockázatviselésének feltétele, hogy a biztosított a biztosítási díjat a biztosító számlájára befizesse.

A biztosított kockázatok igazodnak a lízingügylet szereplőihez, valamint magában a lízingben jelentkező kockázatokhoz, különösen a lízingtárggyal megvalósítani kívánt beruházáshoz, befektetéshez, például szárazföldi, tengeri kereskedelem, fuvarozás, szállítmányozás; bányászat, ipar, mezőgazdaság; kísérleti kutatás-fejlesztés stb.

A kockázatviselés tartama igazodik az alap lízingügylet futamidejéhez. A biztosító kockázatviselésének kezdete az a nap, amikor a biztosított szerződéses kötelezettségeinek teljes körű teljesítése alapján az ellenértékre jogosult, feltéve, hogy a biztosítási és a lízing-szerződésben előzetesen kikötött feltételek teljesülnek, és a követeléseknek a lízing szerződés szerinti esedékességeinek időpontjában szűnik meg. Ha a lízing szerződés feltételei szerint a biztosított a kiszállított lízingtárgyak értékének megfelelő fix és meghatározott ellenértékre jogosult, a biztosító által nyújtott fedezet az egyes részteljesítések, illetve kiszállítások napján lép hatályba.

4.4. A TERMÉK PÉNZÜGYI SZERKEZETE

A lízingdíj az eszköz használatának és esetlegesen a tulajdonszerzésnek az ellenértéke,³⁰⁹ amely lehet forintban vagy valutában. A lízingdíj alapvetően két egymástól elválaszthatatlan elemből áll a tőkerészből és a kamatból,³¹⁰ kivételesen ezt ki lehet egészíteni a maradványértékkel. A maradványérték nem befolyásolja a biztosítási összeget

³⁰⁹ PK BH 1996. 257. I. A lízingdíj valamely dolog meghatározott időre szóló használatának, majd a maradványérték ellenében a tulajdonjogának átengedése fejében együttesen járó ellenérték.

³¹⁰ A lízingdíj egyszerű számítási képlete: $LP = \frac{NI}{1 - (1 + pi)^{-n}}$; ahol NI = az eszköz értéke, amit a lízingbeadó fizet (*net investment*); pi = periodikus hozam. Tehát ha eszköz értéke 10 000 € a futamidő 5 hónap, és a lí-

Ebbe kapcsolódik a biztosítás, amely a lízingdíj nem-fizetésből eredő károkat és/vagy kiegészítő jelleggel a lízingtárgy állagát, fedezeti értékét óvja.

4.5. A BIZTOSÍTÓ HELYTÁLLÁSA

A kárfizetés alapja a biztosítási esemény közvetlen és kizárólagos következtében a lízingszerződés szerinti esedékesség(ek) időpontjában fennálló követelés(ek), valamint az esetleges kárfizetési türelmi időre számított szerződéses kamat. A kár összegét csökkentő tételek:

- i. az adós (vagy megbízottja) által a biztosított lízing szerződésre teljesített fizetések és fizetés helyetti jóváírások, beszámítások és teljesítések, valamint a biztosított által adott engedmények;
- ii. biztosítékok érvényesítéséből befolyt összegek;
- iii. a lízingtárgy(ak) harmadik személynek történő vagy más módon való értékesítéséből eredő bevételek;
- iv. azok a kiadások, amelyeket a biztosított megtakarított azáltal, hogy nem kapta meg a követelést (pl. ügynöki jutalék).

Amennyiben a tényleges kár meghaladja a fedezetbe vett összeget (alulbiztosítás esetén) a biztosító a kárt csak arányosan fizeti meg, mégpedig olyan mértékben, ahogy a tényleges érték aránylik a fedezetbe vett összeghez.

A biztosító kárfizetési kötelezettsége a kárfizetési türelmi idő lejártakor áll be, feltéve, hogy a biztosított eleget tett előírt kötelezettségeinek. Ha a türelmi idő lejártáig a biztosított a kárelbíráláshoz a biztosító által szükségesnek tartott iratokat a biztosító részére nem adta át, a kárfizetési kötelezettség csak az iratok átadásától számított 30 napon belül áll be.

A biztosított követelésekkel kapcsolatos kármegelőzési, kárenyhítési költségeit, ráfordításait a biztosító és a biztosított a kárviselési hányad arányában viseli, feltéve, hogy azokat a biztosító jóváhagyta.³¹¹ E költségek és ráfordítások közé tartoznak a bírósági eljárási költségek és a kár minimalizálása vagy elkerülése érdekében felmerült egyéb jogi költségek, de nem tartoznak ide a kárigény érvényessége megállapításának költségei.

A biztosított által benyújtott, igazoltan felmerült és a biztosító által elfogadott kárigény alapján a biztosító a kárfizetést a díjfizetés pénznemében teljesíti. Forintban történő

zingbeadó évi 15%-os hozamot kíván elérni, akkor a havonkénti lízingdíj: 2079 €, mert $pi = 15\% / 12 = 1,25\% (0,0125)$ szerint $LP = \frac{10\ 000}{1 - (1 + 0,0125)^{-5}} = 2079,002$

[Ez az egyes törlesztőrészletek kamatával ($LP \times pi^4 + LP \times pi^3 + LP \times pi^2 + LP \times pi + LP$) számolva, kerekítve 10 625, ami egyenlő a tőke és a várt hozam arányos részével. $10\ 000 + 625; (10\ 000 \times 1,15 = 11\ 500; 1\ 500 \times 5/12 = 625)$

³¹¹ in *Finance, insurance, real estate and leasing industry*. Alberta Employment, Immigration and Industry, 2008.

kárfizetés esetén a kárfizetés összege a kárfizetési türelmi idő lejártának, ennek hiányában a követelés esedékességének napján az ügyletet lebonyolító hitelintézet által alkalmazott vételi árfolyamon kerül kiszámításra.

4.6. A LÍZINGTÁRGY BIZTOSÍTÁSA

A lízingtárgyra vonatkozó biztosítást általában a lízingbevevő köti egy biztosítóval, engedményezéssel annak kifejezett rögzítésével, hogy biztosítási esemény bekövetkeztekor a szerződés kedvezményezettje a lízingbeadó. A szerződésben rögzíteni kell, hogy lízingtárgy tekintetében milyen terjedelemben vonatkozik a biztosítás például tartozékokra, felszerelésekre is kiterjed-e. Egyes esetekben két biztosításról is beszélhetünk: a kötelező fedezeti biztosításról, illetve a lízingbiztosításról.³¹² A pénzügyi lízingszerződés dokumentációjának egyszerűsítése érdekében elterjedt a gyakorlatban az a változat is, amely alapján a biztosítást a lízingbeadó köti a biztosítóval.³¹³ Mivel ez a konstrukció eléggé elterjedt a lízingszerződésekbe bekerültek egyes elemek a biztosítási szerződésekkel összefüggésben, például egyes azonnali felmondási okok, vagy a biztosítási eseményről való tájékoztatás stb..

A biztosítási szerződés a lízing teljes időtartamára érvényes, továbbá minden káreseményre kiterjedő (*all risk*) típusú vagyonbiztosítás.³¹⁴ Ennek megfelelően lízingbevevő köteles hitelt érdemlően igazolni, hogy i) elegendő biztosítási fedezettel rendelkezik; ii) az első időszakra eső díjat megfizette; iii) a lízingbeadó kedvezményezetti joga bejegyzésre került; továbbá iv) a biztosító által kiállított kötvény és az ahhoz tartozó részletezők másolatát a lízingbe adónak le kell adni.³¹⁵ A késedelmes megkötésből vagy bármely, a lízingbeadónak fel nem róható okból bekövetkező érvényvesztéséből származó minden kárért a lízingbevevő felel, és köteles az eszközöket saját költségén helyreállítani. Bármilyen biztosítási esemény bekövetkeztekor a biztosítási szerződésben meghatározott önrészt a lízingbevevő viseli.

³¹² Amennyiben gépjármű a lízing tárgya, úgy a biztosítás kettős: egyrészt a kötelező gépjármű felelősségbiztosítást kell a lízingbevevőnek saját nevében megkötni és a biztosítási díjakat a lízingszerződésben meghatározott díjakon felül a biztosító részére megfizetni; másrészt a gépjárműre vonatkozóan a lízingbevevő casco biztosítást köteles kötni a biztosítóval.

³¹³ in BOTOS – HALUSTYIK – KOVÁCS – PETRIK – RUSZNÁK – TOMORI: *Bankjog*. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2003. 249. o.

³¹⁴ BH 1990. 268. A biztosító - amennyiben biztosítási szerződés alapján a károkozó helyett a kárt megtéríti - engedményesként léphet fel a károkozóval szemben. Igényének elévülése ezért nem a saját kifizetésével, hanem a káresemény bekövetkeztével kezdődik. Az igényérvényesítés akadálya miatt azonban a kifizetésig az elévülés nyugvása állapítható meg.

³¹⁵ in BOOBYER, Chris: *Leasing and asset finance: the comprehensive guide for practitioners*. Euromoney Books, 2003. Chapter 3.

Tekintettel arra, hogy a kedvezményezett a lízingbeadó, ezért a biztosítási esemény bekövetkezése esetén nemcsak a biztosítót, hanem a hitelintézetet is minél hamarabb (a szerződési gyakorlat szerint 24 órán belül) távközlési eszköz útján vagy tértivevényes ajánlott levélben kell értesíteni. Elmulasztása súlyos következményekkel járhat, különösen, ha a biztosító nem fizet.

A bekövetkezett kár mértéke befolyással bír a lízing további menetére. Amennyiben a bekövetkezett kár javítható, akkor a lízingbevevő a káreseménytől függetlenül teljesíti a lízingszerződés szerinti fizetési kötelezettségeit, valamint viseli a lízingtárgy teljes helyreállítási költségét. Ha a biztosító fizetett a biztosítási eseményre, a lízingbevevő jogosult, hogy a lízingbeadótól megkapja a kártérítési összeget, ha hitelt érdemlően igazolja, hogy a helyreállítást elvégezte vagy végezteti. Nem javítható kár vagy a lízing tárgyának elvesztése, megsemmisülése esetén a lízingszerződés megszűnik, és a felek (lízingbeadó, lízingbevevő) elszámolnak egymással, úgy, hogy a biztosító által megállapított kártérítési összeget be kell tudni a lízingbevevő fizetési kötelezettségébe. Mivel a pénzügyi lízing díja vételár-részleteket is tartalmaz, a lízingtárgy megsemmisülése esetén azon a lízingbevevő már nem tud tulajdont szerezni, ezért a vételárrészletek visszajárnak.³¹⁶ Amennyiben az elszámolások nem történnek meg, akkor a lízingbeadó jogalap nélkül gazdagodott.³¹⁷ Sajnos, erre sok esetben csak bírósági eljárás keretében vagy követően kerül sor.

³¹⁶ in Junkertné SZÜCS Zsuzsanna: *Lízing kézikönyv*. Adónet.hu Kft. Budapest, 2007. 48. o.

³¹⁷ Ptk. XXXII. Fejezet Jogalap nélküli gazdagodás Ptk. 361. § (1) Aki másnak rovására jogalap nélkül jut vagyoni előnyhöz, köteles ezt az előnyt visszatéríteni. (2) Nem köteles visszatéríteni a gazdagodást az, aki attól a visszakövetelés előtt elesett, kivéve ha a) számolnia kellett a visszatérítési kötelezettséggel, és felelősége a gazdagodás megszűnéséért megállapítható, vagy b) rosszhiszeműen jutott a gazdagodáshoz. Ptk. 364. § A jogalap nélküli gazdagodásra egyébként a kártérítés szabályait kell megfelelően alkalmazni.

5. FAKTORINGBIZTOSÍTÁS

A faktoring – mint a vállalatfinanszírozás hamupipőkéje³¹⁸ – általánosságban egy olyan ügyletet jelent, amely keretében az áru eladója harmadik személlyel szemben fennálló halasztott fizetéssel történt eladásainak ellenértékét (követelését) meghatározott összeg ellenében a faktorra ruházza át, azonnali kiegyenlítés ellenében; lényegét tekintve követelésvásárlás,³¹⁹ illetve eladás, követeléskezelés. Sajátos hitelezési forma, mivel valójában az adósság faktorálása nem az eladó ügyfél saját célú finanszírozását szolgálja, hanem az ügyfél és adósa között fennálló, más – tipikusan kereskedelmi – jellegű jogviszonyból eredő (számla)követelések kezelésére, azaz faktorálására szolgál.³²⁰

Az 1920-as években jelent meg a garancia faktorálás (*guarantee factoring*), amely a hitelbiztosítás egyik formája volt, és a 30-as évekre annyira elterjedt lett, hogy a biztosítótársaságok hitelbiztosítási üzletága veszélybekerült.³²¹ Ennek a helyét veszi át a visszkereseti jog nélküli vételi faktoring (*purchase factoring*).³²² A *guarantee factoring* esetében a faktor megelőlegezi a követelést, a kockázatot átvállalja, feltéve, hogy az adós számára történő hitelnújtáshoz, vagy a nem-fizetéshez előzőleg hozzájárult.

A *hitelbiztosítással kombinált faktorálás* esetén az ügyfélnek rendkívül kedvező ügyleti konstrukció alakítható ki: a hitelfinanszírozás, a számla faktorálás és a biztosítási szerződések különböző előnyös oldalait lehet egy szerződéses dokumentumba foglalni. Ebben a formában a faktorcéget védő előnyös szabályozás általában a visszkereseti jog kikötése vagy a vételár jelentős diszkontálása.

5.1. GAZDASÁGI SZEREPE

A faktoringügylet felbukkanása mindig összefüggött a gazdasági élet színvonalával, kizárólag fejlett, virágzó kereskedelmi viszonyok körében találkozunk vele.³²³ Megjelenését az üzleti életre jellemező kockázatok csökkentése indokolja. A nem-fizetés kezelésének hagyományos megoldása a hitelbiztosítás, amely általában egy költséges konstrukció, így

³¹⁸ in MARTINKÓ Károly: *Factoring – a vállalatfinanszírozás hamupipőkéje*. Saldo Rt., Budapest, 2002.

³¹⁹ A követelés megvásárlás, megelőlegezés három típusa a váltóleszámítolás, a faktorálás és a forrfitározás. in HUSZTI Ernő: *Banktan*. Tas Kft. 1996. 108. o.

³²⁰ Bővebben in SALINGER, Freddy: *Factoring: The Law and Practice of Invoice Finance*; 3rd Edition, Sweet & Maxwell, London, 1999. Az ő elképzelései, törekvései közé tartozik egy nemzetközi faktorálási szokványok kódexének a kidolgozása és egy Nemzetközi Faktorálási Választottbírósági Szervezet felállítása.

³²¹ in GELLÉRT Andor: *Banküzletek*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1993. 150. o.

³²² in SILVERMAN, Herbert R.: *Factoring: Its Legal Aspects and Economic Justification*. in *Law and Contemporary Problems* 1948.: „A commercial factor does not *lend* against accounts receivable. He *buys* them outright, with no recourse to the client.”

³²³ in NOCHTA – KOVÁCS – NEMESSÁNYI: *Magyar polgári jog, Kötelmi jog, Különös rész*; Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2004. 239. o.

ennek egyik alternatívájaként jelentkezett a követelések faktorálása.³²⁴ Ezzel a pénzügyi konstrukcióval a hitelező a nem-fizetés kockázatát másra, azaz a faktorra telepíti, akit ezért természetesen ellenszolgáltatás, faktordíj illet meg. Rendszerint adásvételi, szállítási, vállalkozási vagy szolgáltatás végzésére irányuló jogügyletből harmadik személlyel, személyekkel szemben ténylegesen fennálló teljes követelésekhez, vagy azok egy részéhez kapcsolódik. A gyakorlati élet azonban bármilyen más kötelemhez is kapcsolhatja, illetve a jövőbeli követeléseket is lehet faktorálni. Más megközelítésben egy olyan finanszírozási forma, amellyel – főleg – az ipar és a kereskedelem a maga – rövidlejáratú³²⁵ – kintlévőségeit, követeléseit valamely hitelnyújtónál leszámíttatja, ráruházza, azaz a könyveiben lévő holt tőkét mobilizálja.³²⁶ A belföldi faktoring azért alakult ki, mert a vállalatok nem győzték a teljesítetlen ügyletek, nyílt számlák kezelését, míg a nemzetközi faktoring a kereskedelmi követelések finanszírozásának egyik formájaként jelentkezett, úgymint az okmányos meghitelezés és más hasonló konstrukciók.³²⁷

Az angolszász kultúrában a faktoring klasszikus rendeltetése a követelésfinanszírozás, azaz a hitelező és az adós közötti gazdasági viszony pénzügyi rendezése. Mivel Európában később indult meg az eredeti tőkefelhalmozás, így a kontinensen, különösen német hatásra, sokáig a hitelezés egyik alternatív fajtáját látták benne. Mára mindkét felhasználási mód elterjedt, de a (jogi) szakirodalom mindig hangsúlyozza az ügylet elemzésekor, hogy a középpontban a követeléskezelés kell, hogy érvényesüljön.

Puritán megfogalmazásban: a vállalat hiteleit, kintlévőségeit készpénzre váltja, egy másik megközelítésben a jövőbeni pénzköveteléseit „jelenértékesíti”. Amennyiben a faktor oldaláról közelítjük meg, akkor diszkontálásról vagy leszámítólásról beszélhetünk, a hitelező általában az átruházott követelés 80-90,³²⁸ tágabb határok között mozogva,³²⁹ 75-95 %-át kapja meg.

³²⁴ in SOMMER, Heinrich Johannes: *Factoring, International Factoring Networks and the FCI Code of International Factoring Customs* in *Uniform Law Review* 1998.

A faktoring történelmi előzményei között olvasható, hogy a faktoring egy időben az Amerikai Egyesült Államokban komolyan veszélyeztette a hitelbiztosítási piacot.

³²⁵ in VERNIMMEN, Pierre – QUIRY, P. – DALLOCCHIO, M. – LE FUR, Y. – SALVI, A.: *Corporate Finance – theory and practice*. Jhon Wiley & Sons Ltd, 2006. 513. o.

³²⁶ in GYÖRGY Ernő: *A követelések engedményezése és leszámítolása*. Tébe Kiadóvállalata, Budapest, 1925. 3. o.

³²⁷ in GIRSBERGER, Daniel L.: *Defences of the Account Debtor in International Factoring* in *American Journal of Comparative Law* 1992.

³²⁸ in STOPPOK, Gerhard: *The Factoring Contract – Factoring Handbuch*, Frankfurt 1987. 93-94. o.

³²⁹ in KÓNYA Judit: *A vállalkozások bankügyletei*; KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2001. 146. o.

A követelés eladása / vétele több célból történhet.³³⁰ Egyik ilyen eset, ha a hitelezőnek általában sok követelése van és annak kezelésével nem kíván foglalkozni, ekkor megbízza a faktorcéget, hogy megfelelő díjazás ellenében lássa el az azokhoz kapcsolódó pénzügyi feladatokat. Másik lehetőség, hogy a hitelező nem ismeri az adóst, vagy nem biztos a fizetőképességében (pl. külkereskedelem során), ekkor a kockázatát úgy csökkenti, hogy átruhazza másra. Harmadrészt, akkor is ezt a megoldást választják a vállalatok, ha nincs elég pénzüg, tőkéjük a megrendeléshez kapcsolódó pénzügyi terhek viselésére (forráshiány) és nem jutnak bankhitelhez;³³¹ leegyszerűsítve: a megrendelő, vevő által későbbi időpontban fizetendő ellenértéket, vagy annak egy részét, már előre engedményezik a faktorra. Hazánkban egyes ágazatokban, leginkább az építőiparban, sajnos ez az utóbbi a jellemző. Amennyiben a gazdasági, pénzügyi kulturáltság foka alacsony, a fizetési magatartás hanyag, kialakul az gyakorlat, amely szerint mindenki késve fizet a partnereinek, így megjelenik a körbetartozás. A faktorálás pontosan ez ellen hat, mivel az ügylet keretében mindenki komolyabban veszi a fizetési határidőket, mert a faktor hatékonyabban tud fellépni a tartozás érvényesítésekor. Tehát a finanszírozás e módja kiszámíthatóbb pénzmozgást eredményez,³³² 10-15 %-os költség (veszteség) mellett.

A faktoring ennek következtében számos kockázatot tartalmaz. A biztosított faktoring esetében a faktorcég hitelbiztosító bevonásával csökkenti a vevő nem-fizetésének kockázatát. Ebben az esetben a faktorcég nem élhet visszkereseti jogával.

5.2. A TERMÉK ALAPJAI

Mivel a faktoring ügylet is többszereplős (minimum három), így a faktoringbiztosítás is számos szereplőt fog össze. Maga faktoring szerződés a faktor és a hitelező között jön létre, ugyanakkor az adós teljesíti a követelést. A *kedvezményezett* a faktor, azaz faktoráló cég, faktorcég, faktorház (*factor*), amely a Hpt. szabályai alapján a PSZÁF engedélyével rendelkező hitelintézet vagy pénzügyi vállalkozás formájában működhet. Nagyobb volumenű követelések esetében a szindikált faktorálás is elképzelhető. Praktikussági okokból sokszor a szerződő fél is egyben. A *biztosított* egyben a *károkozó* is: a harmadik résztvevő az adós, kötelezett, vevő (*customer, debtor*) bárki lehet, aki a hitelezővel követelési jogviszonyba került. Az eredeti hitelező, más megközelítésben szállító, ügyfél, engedményes,

³³⁰ Részletesebben lásd KELLY, Walter M.: *Modern Factoring and How It Meets Today's New Financial Requirements*. in American Bar Association Journal 1956.

³³¹ in PETERSEN, M. A. – RAJAN, R. G.: *Trade Credit: Theories and Evidence*. NBER Working Paper, 1996.

³³² in GELLÉRT Andor: *Banküzletek*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1993. 145. o.

jogosult, eladó (*supplier, fournisseur*)³³³ személye a követelés – jogi felfogástól függően – engedményezését vagy átruházását követően nem jelentős. Ritka megoldás, amikor ő a szerződő fél, inkább a faktordíjban érvényesítik a biztosítási díjat is.

A *biztosítás tárgya* az általa – jogi felfogástól függően – engedményezett vagy átruházott követelés. A *biztosítási esemény* egyfelől a faktorált követelés fennállása, érvényesíthetősége; másfelől a károkozó nem-fizetése.

5.3. A KOCKÁZATKEZELÉS

A kockázatkezelés összetett, egyszerre kell vizsgálni a biztosított (hitelező), a kedvezményezett (faktorcég) és a károkozó személy(ek)e)t.

A követelések fennállása és érvényesíthetősége is kockázato(ka)t hordoz. A követelés átruházás kellék- és jogszavatosságot is jelent egyszerre.³³⁴ A Ptk. 305. § (1) bekezdése szerint a kötelezett, jelesül hitelező, hibásan teljesít, ha a szolgáltatott dolog (követelés) a teljesítés időpontjában nem felel meg a jogszabályban vagy a szerződésben meghatározott tulajdonságoknak (*kellékszavatosság*). A *jogszavatosság* pedig azt jelenti, hogy a kötelezett jogilag is hibátlan szolgáltatással tartozik azaz i) a jogosult olyan jogot szerez, amelyre őt a szerződés jogosítja; ii) harmadik személy joga nem akadályozza vagy korlátozza a jogszerzést. Az eredeti hitelező a követelés fennállásért felelősséggel tartozik, de az egyes faktoring típusoknál eltérő, hogy ez mennyiben terjed ki a behajthatóságra.

A *del credere* felelősség a faktoring esetében gyakori. Ez azt jelenti, hogy a hitelező nem felel az adós fizetőképességért, csak a követelés tényleges fennállásért. Így a faktor átvállalja a követelés esetleges behajthatatlanságát, azaz az adós nem, vagy nem szerződés-szerű teljesítése esetén nem támaszthat igényt az eredeti jogosulttal szemben. A klasszikus, valódi faktoring jelenti a faktor számára az igazi kockázatot, mert a követelés megvásárlásával, annak minden rizikóját átvállalja, így különösen az érvényesítés nehézségeit, elhúzódsát, de különösen az adós nem-teljesítését. A *del credere* jutalék csak akkor illeti meg a faktort, ha teljes egészében átvállalta az adósban rejlő nem-fizetési kockázatot.

A képet tovább árnyalja az egyes szövevényes faktoring típusok. Amennyiben a faktorcég valamennyi szolgáltatás elvégzésre vállalkozik, akkor *full service factoring*-ról beszélünk, így az adós mentesül az adminisztráció alól, és a kockázatot is áthárítja a faktortársaságra. A láncfaktoring (*back-to-back factoring*) ügyletben a több faktorcég között jön-

³³³ RÉCZEI László: *A faktoring ügyletről*. in Jogtudományi Közlöny 1988/1. számában még előállítót is említ. Emellett BARTA – FAZEKAS – HARSÁNYI – KOVÁCS – MISKOLCZI-BODNÁR – UJVÁRINÉ: *Az üzleti élet szerződése*. UNIÓ Kiadó, 2002. 493. oldalán még a faktoráló kifejezéssel is találkozunk.

³³⁴ Ennek azért van jelentősége, mert az engedményezésre vonatkozó rendelkezések közül a Ptk. 330. § (2) bekezdése az adásvétel és az ajándékozás szabályaira utal.

nek létre egymásután a megállapodások, főleg a nemzetközi pénzügyi világban terjedt el. Ha a szállítónak rengeteg kis vevője van, azt *bulk factoring*-nak vagy teljes forgalmú faktorálásnak is hívják, amely a számlák sokaságára utal. Mindegyik számos komplex kockázatkezelési kérdést vet fel, különösen, ha nemzetközi elem is kapcsolódik az ügyletekbe (*crossborder*: export, valamint import faktoring).

A követelésekkel kapcsolatos értékelés kétszeres, a jogosult benyújtja, a faktor és a biztosító bekéri a faktorálási kérelmet, esetleg kiegészítve azt a szükséges dokumentumokkal³³⁵. Ezt követően a faktor – a belső szabályzatai alapján – minősíti és értékeli az ügyletet, valamint szereplőit, utána a döntéshozó szerve határoz a kérelem elfogadásáról vagy elutasításáról. A biztosító és a faktor minősítési eljárása három tényezőt vizsgál: i) a hitelezőt; ii) a követelést és biztosítékait; valamint iii) az adós pénzügyi helyzetét, állapotát. A követelés tulajdonátruházása egyértelműen kockázatot rejt magában, ez az eredeti adós, vagy fizetésre kötelezett személy esetleges nem- vagy csak részbeni teljesítése, fizetése.³³⁶ A kockázat valójában a fenti tényezők alapján meghárom-négyszereződik, ezért mindegyik esetben kellő körültekintéssel kell eljárnia a faktornak. A faktorcég és a biztosító alapvető érdeke önmaga megóvása a túlzott kockázatvállalástól, ugyanakkor, ha ebből a gondolatmenetből visszaugrunk a polgári jogi kategóriák világába, máris megkérdőjeleződik a tulajdonátruházás szükségessége.³³⁷

A *hitelező minősítése* nem meghatározó, mivel a faktorálást követően lényegében kikerül az ügyletből. Tehát a faktoring cégek és a biztosítók nem az ügyfelük hitelképességére kíváncsiak, számukra a vevő (adós, kötelezett, esetleges károkozó) személye meghatározó fontosságú, mivel annak nem-teljesítése, nem-fizetése a biztosítási esemény. Az adós ügyfélminősítési eljárásának lényege a megvásárolhatóság elbírálása, ami függ a kötelezett, i) fizetőképességétől ii) pénzforgalmának nagyságától iii) fizetési fegyelmétől.

A faktoráló cégek és a biztosítók általában saját üzletszabályzatukban előre meghatározzák, hogy milyen típusú követeléseket vásárolnak meg, biztosítanak. A kockázatkezelés legnehezebb feladata, ha úgy jön létre a szerződés, amikor a biztosítás tárgya jövőben keletkező számlakövetelések finanszírozása, mert ilyenkor azt a kérdést kell megoldani, hogy azokat milyen szempontok, mutatók alapján kalkulálják. Az egyes követelésminősítési, elhatárolási szempontok a következők:

³³⁵ Például a faktorálandó követelés alapjául szolgáló szerződés, teljesítésről szóló számla, teljesítést igazoló okmányok, tartozást elismerő nyilatkozat. Itt külön érdemes hangsúlyozni a formai és tartalmi követelmények fontosságát.

³³⁶ in HUSZTI Ernő: *Banktan*. Tas Kft. Budapest, 1996. 109. o.

³³⁷ in BOTOS – HALUSTYIK – KOVÁCS – PETRIK – RUSZNÁK – TOMORI: *Bankjog*. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2003. 292. o.

- i. egyedi követelések (ez a gyakoribb) – egész követeléscsoportok;
- ii. éven belüli – éven túli esedékességű;
- iii. belföldi – külföldi;
- iv. forint – valuta, deviza;
- v. áruszállításból – szolgáltatásnyújtásból eredő;
- vi. vitatott – nem vitatott, nem peresített, és nem elévült;
- vii. dokumentált, igazolt teljesítésen (számla, szállító- fuvarlevél, átvételi elismervény, tartozás elismerő nyilatkozat) alapuló követelések.

Itt érdemes hivatkozni a hazai polgári korszak fejlett joggyakorlatára, amely szerint a Magyar Királyi Kúria nagyvonalú és előremutató döntéseket hozott, mivel érvényesnek ismerte el a jövőbeli, sőt a kifejezetten még létre sem jött követelések engedményezését, átruházását is (I.G. 93/1896 sz.; I.G. 153/1902. sz.; P.K. V 2201/1933. sz.).³³⁸

5.4. A TERMÉK PÉNZÜGYI SZERKEZETE

A faktor a biztosítási díjat általában a diszkontálás során burkoltan érvényesíti, azaz magasabb diszkontkamatlábbal vagy faktordíjjal számol. Így a biztosítási díjat igazítani kell a faktorált és diszkontált követelések (várható) értékéhez, illetve a minimál és maximált díjhoz egyaránt.

A *faktorálás díja* vagy faktordíj a faktorcég által az átruházott követelés összege és a faktor által fizetett ellenérték (ez általában a követelés 75-95 %-a) különbözete.³³⁹ Más – például a polgári korszakban elterjedt – megközelítés szerint ez a leszámítolás ellenértéke, vagy *diszkontkamatláb*,³⁴⁰ amely az előbbi szerint 5-25 % között mozog. A leszámítolás, azaz a diszkontkamat alapja szintén a pénzpiacok helyzetéhez igazodik, így itt is a LIBOR vagy BUBOR stb. a kiinduló pont.³⁴¹ A faktordíj mértékét a jutalékkal (*commission*) –

³³⁸ A Legfelsőbb Bíróság sajnálatosan inkább megszorító gyakorlatot folytat, mivel többször is kimondta, hogy a nem létező vagy még a létre nem jött követelés érvényesen nem engedményezhető.

BH 1996. 380. Az engedményezési szerződés megkötésének időpontjában még létre sem jött követelés – érvényesen – nem engedményezhető.

Oszta Nocht Tibor álláspontját, vitatható az a bírói gyakorlat, amely szerint nem érvényes az engedményezés, ha az az engedményező összes jövőben keletkező követelésére irányul (globálcesszió). in NOCHTA – KOVÁCS – NEMESSÁNYI: *Magyar polgári jog*, Kötelmi jog, Különös rész; Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2004. 243. o.

³³⁹ in SZENTIVÁNYI Iván: *A faktoring és ami mögötte van*. in Gazdaság és Jog 1995/1. szám

³⁴⁰ in SAMUELSON, Paul A. – NORDHAUS, Willam D.: *Közgazdaságtan*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987. II. kötet 943-944. o.

³⁴¹ Fontos megjegyezni, hogy ezek a mutatók az utólag fizetendő betéti kamatokra vonatkoznak, ebből kell ugyanarra a futamidőre diszkontkamatlábát képezni. $d_e = \frac{i}{(1+i)^n}$, ahol i a (betéti) kamatláb, n az évek száma; ez például 6 %-os LIBOR ($i = 0,06$) mellett egy évre 5,66 % diszkontkamatlábát jelent.

A diszkonttényező képlete: $D = \frac{100}{100 + d \frac{(n+t)}{360}}$, ahol n : a tényleges napok száma, t : a türelmi napok száma. Ez az előbbi 6 %-os LIBOR, azaz 5,66 %-os diszkontkamatláb mellett 0,946.

amely a követelés 0,75 és 1,75 % között mozog³⁴² –, és a kockázati elemekkel (a forgalom nagyságrendje, a számlák darabszáma, fizetési fegyelem, fizetési határidő stb.) korigálják.

Ha a faktor átvállalja a követelés esetleges behajthatatlanságát, azaz az adós nem vagy nem-szerződészerű teljesítése esetén nem támaszthat igényt az eredeti jogosulttal szemben; erre külön ún. *del credere jutalék* köthet ki. Ez tovább növeli a biztosítási díj, diszkontkamat mértékét.

A faktordíj fogalmához kapcsolódik a *minimál díj* és a *maximált díj* szabályozása.³⁴³ A minimál díjat arra az esetre köti ki, ha a keretszerződésben megállapított faktordíj, amely a hitelező és adós közti forgalom becsült nagyságán alapul, nem éri el a felek által meghatározott minimális összeghatárt. A maximált díj az előbbi ellentéte, akkor alkalmazzák, amikor a tervezett forgalom a hitelező és adós között nagyobb és ezért az így kalkulált faktordíj a tényadatokhoz képest kisebbnek minősíthető. Mindkettő esetében a felek megállapodásától függ, hogy a faktorcég jogosult-e a keretszerződést egyoldalúan módosítani a megváltozott körülményekre tekintettel. Ez általában a minimál vagy maximált díj megemelését jelenti.

5.5. A BIZTOSÍTÓ HELYTÁLLÁSA

A biztosító helytállása és a fizetendő biztosítási díj a faktorált követelések volumenéhez igazodik. Különböző valuták esetében az átszámítási szabályokat előre kell rögzíteni. A biztosítási összeget befolyásolja a diszkontkamat mértéke, az önrészesedés, szélső határa pedig a minimál és maximált díjhoz igazodik.³⁴⁴

5.6. DOKUMENTÁCIÓ

Amennyiben a külföldi irodalomban elterjedt számlakövetelés faktorálás elnevezést (*invoice factoring*) emeljük ki,³⁴⁵ akkor érthető, hogy fontos szerepet kapnak a bizonylatok. A számlák nyilvántartása átvezeti a kérdést a számviteli jog terminológiájába és kategóriarendszerébe, illetve mivel azok valamely termékértékesítésre, szolgáltatásnyújtásra vonatkoznak, így máris az adójogba, az áfa törvénybe kerül a kérdés. A számla fogalma így központi definíció, a rá vonatkozó szabályokat a számviteli jog mellett az adójogban is megfogalmazta a jogalkotó.

³⁴² in FOSSATI, Giorgio – PORRO, Alberto: *Il Factoring – aspetti economici, finanziari e giuridici*. Dott. A. Giuffrè Editore, 1974. 39. o.

³⁴³ in BOTOS – HALUSTYIK – KOVÁCS – PETRIK – RUSZNÁK – TOMORI: *Bankjog*. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2003. 308-309. o.

³⁴⁴ RUDDY – MILLS – DAVIDSON: *Salinger on Factoring*. Sweet & Maxwell, 2005. 58. o.

³⁴⁵ SALINGER, Freddy: *Factoring: The Law and Practice of Invoice Finance*; 3rd Edition, Sweet & Maxwell, 1999. és RUDDY – MILLS – DAVIDSON: *Salinger on Factoring*. Sweet & Maxwell, 2005.

5.7. FORFETÍROZÁS-BIZTOSÍTÁS

A forfetírozás-biztosítás a hosszú lejáratú faktoring, a forfetírozás esetén jelentkező nem-fizetések ellen nyújt fedezetet. Az elnevezés (*forfeiting*) a francia „à forfait” kifejezésből ered, amely lényegében jogokról való lemondást jelent,³⁴⁶ mivel a hitelező a forfetírozás keretében lemond a követelésről a forfetőr javára.

A faktorálás rövid lejáratú előfinanszírozás, az esedékessé válása általában nem haladja meg a 90, 180 napot, míg a forfetírozás egy későbbi időpontban esedékes, közép-, illetve hosszú lejáratú követeléssorozatok, váltók visszkereset nélküli megvásárlását, megelőlegzését, finanszírozását jelenti. Ezek a követelések általában nem adásvételhez, hanem beruházásokhoz, fejlesztésekhez kapcsolódnak.³⁴⁷ Mivel a lejárat hosszabb, ezért a nyitva-, azaz a bankári biztosíték nélküli szállítás ritkább, gyakran kapcsolódik a követelésekhez váltó, bankgarancia, óvadék, kezesség stb. Természetesen ekkor a biztosítékok értékelése is a kockázatkezelés kritériumai közé tartozik. A váltó esetében a banki elfogadás avizálást (kezességgel való ellátást) jelent.

A hosszabb lejárat a kockázatokat is érinti, így az adós nem-fizetése mellett az ország (politika, háború, államcsíny), illetve a gazdasági (árfolyam és kamat), valamint az átutalási (tartozás-átütemezés, fizetési moratórium) kockázatokkal is számolni kell.³⁴⁸ A biztosítási díj meghatározásakor és a veszélyközösség kialakításakor figyelemmel kell lenni a bevételi és kifizetési összhangra, azaz a teljes biztosítási időszak során a különböző időpontokban felmerülő biztosítási események bekövetkeztekor is likvid és szolvens maradjon a biztosító. A forfaitdíj a követelés 2-6 %-a között mozog,³⁴⁹ a költségekkel és egyéb terhekkel együtt a hitelező a követelés 80-85 %-át kapja meg, 5-10 %-os előleg mellett.³⁵⁰ A biztosítási díj a forfaitdíjban jelentkezik.

A forfetírozás esetében a forfetírozó cég általában visszkereseti jog nélkül vásárolja meg véglegesen a követelést, oly módon, hogy levonja a megvásárlás és a futamidő lejárat közötti kamatokat a követelés értékéből. A forfetőr így egyszerre banki és biztosítási szolgáltatásokat is felkínál, valamint a magasabb forfaitdíj ellenében mentesíti a hitelezőt az országgkockázat és a nem-fizetés alól.³⁵¹

³⁴⁶ Vö. VIGONE, Luisa: *Contratti atipici: nuovi strumenti commerciali e finanziari: leasing factoring forfeiting*. Giuffrè, 1993.

³⁴⁷ in REUVID, Jonathan: *The corporate finance handbook*. Kogan Page, 2002. 61.o.

³⁴⁸ in SZÉKELY György: *Pénzügyek és banküzletek*. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft; 2002. 216. o.

³⁴⁹ in KÓNIA Judit: *A vállalkozások banküzletei*; KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft; 2001. 154. o.

³⁵⁰ in GELLÉRT Andor: *Banküzletek*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1993. 167. o.

³⁵¹ in GYULAFFY Béláné: *Vállalkozások Pénzügyei*. Főiskolai Kiadó 2000. 102.o.

6. HITELFEDEZETI BIZTOSÍTÁS

A hitelfedezeti biztosítások tipikusan vagyontárgybiztosítások, kárbiztosítások, a hitel fedezeteként lekötött, megterhelt vagyontárgy, ingó, ingatlan dolog, értékpapír, követelés (érték)megőrzését hivatott biztosítani. Tág értelemben ide sorolható a kezességi és a garanciabiztosítás is, azonban a szakirodalomban terminológiai zavarokkal találkozhatunk, így ezeket a biztosítói kezesség, garancia helyett említik, használják. A kezességi és garancia-biztosítást külön fejezet tárgyalja, tekintettel arra, hogy a biztosítási törvény is külön neve-síti ezeket az ágazatokat a nem-életbiztosítási ágon belül.

A hitelfedezeti biztosításokkal érintett biztosítékok: i) a zálog (különösen ingatlan); ii) az óvadék; iii) a tulajdonjog fenntartása, a visszavásárlási jog és a vételi jog.

6.1. GAZDASÁGI SZEREPE

A biztosítékok célja a szerződések teljesítésének megerősítése és/vagy biztosítása; járulékos természetük miatt nem azok megszerzésén vagy igénybevételén, illetve az értékesítésükön van a hangsúly (a szerződés jogcíme). Külföldön a jelzáloghitelekhez gyakran kapcsolódik szavatossági, jótállási, garanciabiztosítás.³⁵²

A biztosíték értékmegóvási, értékmeztartási kockázatának csökkentése érdekében, egyes, főleg vagyontárgyak esetében a hitelező kikötheti, hogy azokra az adós minden káreseményre kiterjedő, ún. all risk típusú, hitelfedezeti biztosítási szerződést³⁵³ kössön.³⁵⁴ Adott esetben az erre szolgáló biztosítási szerződés megkötése a hitel- vagy kölcsönszerződés alapján történő kölcsön folyósításának feltétele lehet. További szerződéses feltétel, hogy a hitelfelvevő által biztosított és biztosítékba adott vagyontárgyakat ért bármilyen kár esetén a számára járó biztosítási összeget – a tőke, illetve járulékaik erejéig – a hitelező bankra engedményezi – szintén biztosíték gyanánt. A biztosítási szerződés követelményét érdemesebb a hitel-kölcsön megkötésével egy időben jelezni, mert így a jogviszony szerep-

³⁵² in SPAHR, R. W.: *Mortgage Guaranty Insurance: A Unique Style of Insurance*. in *The Journal of Risk and Insurance*, 1986. és in GRAASKAMP, J.: *Development and Structure of Mortgage Loan Guaranty Insurance in the United States*. in *The Journal of Risk and Insurance*, 1967. 47. o. (Az angol, amerikai felfogás miatt nehéz eldönteni, hogy ez garanciabiztosítás vagy szavatossági biztosítás, a szövegből ugyanis mindkettő következik.)

³⁵³ Fontos elhatárolni egymástól a két hasonló fogalmat. A hitelfedezeti biztosítás a biztosítéokra vonatkozik, a hitelbiztosítás pedig egy biztosítéktípus, ami az alapügyletet érinti.

³⁵⁴ Érdekesség, hogy a biztosítékok biztosításával már SZLADITS Károly –szerk.: *Magyar magánjog I.-VI.* Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1938. 1940. IV. Kötelmi jog különös része 186. oldalán is találkozunk. „Az adós tartozik a kölcsön biztosítékát képező tárgyakat a szokásnak megfelelően tűz ellen biztosítani és pedig legalább is a kölcsön összegére vagy legfeljebb természetesen a biztosítandó tárgy értéke erejéig.”

lői (hitelező – kedvezményezett, adós – biztosított, biztosító)³⁵⁵ összhangba tudják hozni az egyes szerződéseket. Azt követően bonyolult tárgyalássorozatok lehetnek szükségesek, mivel a már fennálló jogviszonyt kell módosítani. A biztosítási jogviszony fennállása alatt a biztosítási szerződést az adós, a hitelező értesítése vagy – szigorúbb szerződési feltételek fennállása esetén – jóváhagyása nélkül sem módosítani, sem megszüntetni nem tudja, annak ellenére, hogy a jogviszonynak az esetek többségében a hitelező bank nem szerződő fele.

A biztosítási piacon a hitelfedezeti biztosítások egy másik értelmezése is elterjedt: az életbiztosítások hitelfedezetként való felhasználása.

6.2. A TERMÉK ALAPJAI

A hitelfedezeti biztosítás a biztosítottat, pontosabban a biztosítékot, fedezetet érhető vagyoni hátrány ellen irányul, és – összhangban a Ptk. 548. §-val – csak az kötheti meg, aki a vagyontárgy megóvásában érdekelt, vagy aki a szerződést érdekelt személy javára köti meg. Ebből következik, hogy a *szerződő* az alapjogviszonyban meghatározott feltételek szerint vagy a biztosított vagy a finanszírozó, mivel ez utóbbi is érdekelt az adós vagyónának épségben maradására nézve, de csak a hitel-kölcsönként nyújtott összeg és járulékai erejéig.³⁵⁶ Ha a szerződést nem a biztosított kötötte, a biztosított a biztosítóhoz intézett írásbeli nyilatkozattal bármikor a szerződő fél helyébe léphet. Ebben az esetben a folyó biztosítási időszakban esedékes díjakért a szerződő féllel egyetemlegesen felelős. A *biztosított* mindig a biztosíték, vagyontárgy tulajdonosa, jogosultja. A *kedvezményezett* az alapügylet finanszírozási pozíciójában álló személy/szervezet.

A *biztosítás tárgya* a biztosíték, a fedezet, ami bármilyen pénzben kifejezhető értékkel bíró dolog, követelés lehet.

6.3. A BIZTOSÍTÉKOKRÓL

A biztosítékok rendszere változatos. A nemzetközi gyakorlat alapulvétele ebben az esetben különösen veszélyes, mivel az egyes nemzeti jogrendszerek eltérően szabályozzák az egyes jogintézményeket.³⁵⁷ Az Európai Unió 2002/47/EK irányelvének a pénzügyi biz-

³⁵⁵ Természetesen ennél több szereplő is előfordulhat: pl. a biztosítási szerződő fél egy kívülálló harmadik személy lesz, aki fizeti a biztosítási összeget.

³⁵⁶ in SZENDE Péter Pál: *Hiteljog I. Kereskedelmi törvény*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1929. 667-8. o. és in FEHÉRVÁRY Jenő: *A magyar kereskedelmi jog rendszere*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1944. 460. o.

³⁵⁷ Rövid ízelítő, hogy a zálogjog rendszere is mennyire változatos. Az angol jog a zálog négy típusát különbözteti meg: a *mortgage* (biztosítéki tulajdonátruházás), a *pledge* (kézizálog), a *charge* (jelzálog) és a *lien* (visszatartási jog). A német BGB is négy zálogfajtáját szabályoz: az ingó dolgon alapítható kézizálogjogot

tosítékokról szóló megállapodásokról célja az, hogy elősegítse a pénzügyi szolgáltatások nyújtásának szabadságát, a tőke szabad áramlását és ezeken keresztül az egységes piac megerősödését a készpénzen, a tőkepiacokon forgalmazott értékpapírokon és egyéb pénzügyi eszközökön alapított biztosítéki jogok meghatározott kérdéseinek rendezésével. Az irányelvi szabályozás nem nevesíti az egyes mellékkötelezettségeket, főleg fogalom-meghatározásokat és elméleti csoportosítás alapján néhány általános rendelkezést tartalmaz.³⁵⁸

A *zálogjog* a legelterjedtebb forma, mivel így az adós megterhelt dolgokat, vagyont és jogokat ugyanúgy használhatja. A hitelező szempontjából az érvényesíthetőség nehezebb, mivel a kielégítés módja a zálogtárgy értékesítése. Ez általában végrehajtás útján történik, tehát végrehajtóhoz kell fordulnia. A szabályt lazítja, hogy a felek megállapodhatnak a közös értékesítésben is, a legalacsonyabb eladási ár rögzítése mellett. Amennyiben a hitelező üzletszerűen foglalkozik záloghitel nyújtásával vagy a zálogtárgynak hivatalosan jegyzett piaci ára van,³⁵⁹ továbbá a felek így állapodtak meg, akkor maga is értékesítheti. Ha erre nincs lehetőség, a szerződésben rendelkezhetnek úgy, hogy zálogtárgy értékesítésével üzletszerűen foglalkozó harmadik személyt vesznek igénybe. Bármelyik megoldást is választják, az értékesítési eljárást le kell folytatni, ami elhúzódhat, sosem olyan egyszerű és gyors, mint egy inkasszó vagy bankgarancia érvényesítése. Az értékesítést követően el kell számolnia a feleknek.

Az *ingatlan jelzálog* az egyik legelterjedtebb fajta, ugyanakkor a legproblémásabb is, mivel i) az ingatlan általában lassan értékesíthető, ii) az eljárás hosszadalmas, körülmé-

(*Pfandrecht an beweglichen Sachen*), a jogon alapítható zálogjogot (*Pfandrecht an Rechten*), az ingatlanon alapítható járulékos jelzálogjogot (*Hypothek*) és az ingatlanon alapítható nem járulékos jelzálogjogot, vagyis a telekadósságot (*Grundschuld*). A Code Civil ingatlanok esetében ismeri mind a jelzálogjogot (*hypothèque*), mind a kézizálog-jogot (*antichrèse*). Ingók esetében elvileg csak a kézizálogjog (*gage*) ismert, valójában azonban számtalan ingó dolgon alapítható jelzálogjog is (gépkocsin, filmen). Az ingó és az ingatlan kézizálogjog (*gage* és *antichrèse*) összefoglaló neve: *nantissement*. in HANÁK András: *Magyar zálogjog nemzetközi kitekintéssel* in Gazdaság és jog 7. évfolyam 9. szám. 1999.

Másik érdekesség, hogy a garancia és a kezesség az angol jogban – *guarantee* és *surety* – szinonim fogalmak, az utóbbit a bírói gyakorlat alakította ki; a kettő megkülönböztetése német jogterületről származik: *Garantie* és a *Bürgschaft*. in GELLÉRT Andor: *Banküzletek*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1993. 170. o.

³⁵⁸ Az irányelv 3. cikk - Alaki követelmények (1) bekezdése érdekes szabályt tartalmaz: A tagállamok nem írhatják elő, hogy a pénzügyi biztosítékról szóló megállapodás vagy annak alapján a pénzügyi biztosíték nyújtása, létrehozása, érvényessége, teljesülése, érvényesíthetősége vagy bizonyítékként történő elfogadhatósága bármilyen alaki követelmény teljesítésétől függ.

Ezzel kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy az irányelv egyfelől a tulajdonjog átruházásával járó biztosítékokra vonatkozik, hazai jogunk pedig ilyen nem ismer; másfelől pedig az értékpapírokból álló biztosítéket szabályozza. Ezzel összhangban van a hatályos Ptk., mivel az óvadékról szóló megállapodást nem kell írásban kötni.

³⁵⁹ Ebben a körben a pénzügyi életben csak nemesfémek és energiahordozók jöhetnek szóba, ugyanis ha a zálogtárgy pénz vagy értékpapír akkor az óvadék szabályait kell alkalmazni.

nyes,³⁶⁰ iii) az ingatlan-nyilvántartásba is be kell jegyezni,³⁶¹ iv) valamint az ingatlanpiac ingadozásával értéke jelentősen változhat.³⁶² Az *önálló zálogjog* a zálog egy szellemes, kreatív típusa, egy tőkeszolgáltatásra irányuló olyan értékjog, amely független az alapkötelemtől, ahhoz nem kapcsolódik, azaz személyes követelés nélküli. Gazdasági célja egy (korábbi) tartozás megszüntetése, kiegyenlítése. Önállósága következtében forgatható, a kielégítés egyszerűbb, ez teszi rugalmasabbá a többi zálogtípushoz képest. Az önálló zálogjog személyes követelés nélküli, a jogosult nem egy konkrét személyhez fordul követelésével, hanem kizárólag a zálogjoggal terhelt zálogtárgyból kereshet kielégítést.³⁶³ Absztrakta jellege abban mutatkozik meg, hogy a feleknek nem kell feltárni az alapul szolgáló kötelezettségvállalás jogcímét, az elvileg bármilyen gazdasági vagy jogi cél lehet (vételártartozás, kölcsön stb.).³⁶⁴ Az önálló zálogjogból való kielégítési jog felmondással (Ptk. szerint 6 hónap) nyílik meg, nincs szükség külön értékesítési eljárásra. Sajnálatosan a magyar gazdasági életben egyelőre nem tudott meghonosodni, pedig a jelzálog-hitelintézeti törvény is lehetővé teszi ezt a formát.³⁶⁵ Hosszas viták eredményeként az új Ptk. koncepció szövegébe is bekerült.

Az *óvadék* tulajdonképpen egy speciális zálog, amelynek tárgya pénz, bankszámlakövetelés, értékpapír, egyéb pénzügyi eszköz vagy hitelkövetelés. Itt is fontos hangsúlyozni, hogy a hitelező nem az óvadék tulajdonát szerzi meg, hanem az értékéből keres kielégítést. Az idevonatkozó jogi rendelkezések egyszerűbbek, nem szükséges a biztosított követelés mértékének meghatározása. Ez a szabály azonban pénzkötelelem esetében nehezen értelmezhető. Az értékpapírok értéke és a valuta-árfolyamok változnak, erre külön figye-

³⁶⁰ in BÓKAY Judit: *Követelések biztosítékai, különös tekintettel a jelzálogra.* in *Gazdaság és Jog* 1998/1. szám

³⁶¹ GK BH 1998. 290. Nincs jogi akadály annak, hogy az adós és a hitelező a kölcsönszerződésüket és/vagy a jelzálogjog alapítására vonatkozó megállapodásukat módosítsák, ezért a hitelezőnek az egyes jogairól való lemondása - még akkor is ha ennek földhivatali bejegyzése még nem történt meg - jogszerű. Az ilyen megállapodás után a végrehajtási eljárásban árverésen kívüli értékesítésre kötött szerződés nem semmis.

³⁶² A gazdasági és az ingatlanválság hatására egészült ki a Ptk. is, így a **261. § (4)** Természetes személy - ide nem értve az egyéni vállalkozót - devizában nyilvántartott, vagy nyújtott (deviza alapú) kölcsönszerződéséből keletkező hitelezői követelés biztosítására, természetes személy tulajdonában álló ingatlanon, vagy ingatlanok természetes személy tulajdonában lévő tulajdoni illetőségére jelzálogjog nem alapítható, a felek ettől eltérő rendelkezése semmis.

³⁶³ in GELLÉN Klára: *Az önálló zálogjog alkalmazása a jelzálog-hitelezés gyakorlatában.* in *Jogelméleti Szemle* 2002/4.

³⁶⁴ Ezzel kapcsolatban felmerül, hogy német mintára nálunk is ki kellene alakítani az önálló zálogjog célját rögzítő biztosítéki szerződés vagy célmeghatározó nyilatkozat intézményét. Vö. BALOGH Zsigmond: *Az újonnan szabályozott önálló zálogjog a német tapasztalatok tükrében.* in *Magyar Jog* 2002. évi 7. szám. 474-475. o.

³⁶⁵ 1997. évi XXX. törvény a jelzálog-hitelintézetéről és a jelzáloglevélről 3. § (1) Jelzálog-hitelintézet pénzkölcsönt nyújt Magyarországon, az Európai Unió más tagállama vagy az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes más államnak (a továbbiakban: EGT-állam) területén lévő ingatlanon alapított jelzálogjog, ideértve az önálló zálogjogként alapított jelzálogjogot is (a továbbiakban együtt: jelzálogjog) fedezete mellett, amelyhez forrásait alapvetően jelzáloglevél kibocsátásával gyűjti.

lemmel kell lenni a minősítésekor, ugyanis a kiegészítő biztosíték alkalmazása bonyolítja a felek közötti – különösen az elszámolási – viszonyokat.³⁶⁶ Az óvadék rugalmatlanságát az átadás eredményezi,³⁶⁷ az adós így – ellenkező megállapodás hiányában – az óvadékba adott pénzeszközöket nem használhatja, míg zálog esetében igen: lehetőség van a zálogtárgy igénybevételére. A névre szóló értékpapírok átadása üres forgatmánnyal történik, egyéb értékpapíroké és takarékbetétkönyvé pedig letétbehelyezéssel. Itt érdemes kitérni arra, ha az értékpapír váltó; ugyanis ennek az igényérvényesítés során van jelentősége, mert a Pp. alapján a váltóperekre eltérő, egyszerűsítő szabályok vonatkoznak.³⁶⁸ Sajnos a gyakorlati életben a biztosíték céljából adott váltók gyors érvényesíthetősége sokszor akadályba ütközik, mert az adós általi kifogás elbírálása i) jogkérdés; ii) szakértő igénybevétele szükséges.³⁶⁹ A készpénz-átadás ritka, általában ezt is a hitelfelvevő betéti számláján helyezik el, azzal a megkötéssel, hogy a számlaszerződést az adós nem szüntetheti meg, illetve az adott összeggel nem rendelkezhet. Érdemes lenne az óvadék átadási szabályát részben lazítani, mert így fedezetként sokkal könnyebben lehetne a magánnyugdíjpénztárban kezelt összeget, illetve tőzsdetermékeket, különösen a derivatívákat (swap, future) is igénybe venni.³⁷⁰

*A tulajdonjog fenntartása,*³⁷¹ *a visszavásárlási jog és a vételi jog az elmúlt évtized finanszírozási gyakorlatában sűrűn előforduló, eltérő intenzitású, egymástól különböző*

³⁶⁶ Ptk. 270. § (7) A felek megállapodhatnak abban, hogy az óvadék tárgya vagy a biztosított követelés értékének változásakor a kötelezett kiegészítő biztosíték nyújtására, illetve a jogosult a túlzott biztosíték kötelezett részére való kiadására köteles. A kiegészítő biztosíték az óvadék eredeti tárgyának sorsát osztja. 271. § (3) A jogosult minden esetben köteles a kötelezettel ésszerű időn belül elszámolni, és a követelését és annak járulékait meghaladó fedezetet, illetve - értékesítés esetén - a követelését, annak járulékait és az értékesítéssel kapcsolatos költségeket meghaladó bevételt a kötelezett részére kiadni.

GU BH 2006. 331. I. A hitelintézet képviselőjének kell tekinteni az ügyintézés helyén dolgozó alkalmazottat, ezért az adós eleget tesz az óvadék-kiegészítési kötelezettségének, ha a készpénzt, illetve az értékpapírok transzferálására vonatkozó megbízást az alkalmazottnak átadja.

³⁶⁷ Ptk. 270. § (2) Átadásnak kell tekinteni minden olyan eljárást, amely alapján az óvadék tárgya egyértelműen azonosítható módon a kötelezett hatalmából a jogosult hatalmába kerül vagy a kötelezett korlátlan rendelkezése alól egyébként kikerül, különösen a bankszámlán, értékpapírszámlán, értékpapír-letéti számlán való jóváírást, ideértve a kötelezett vagy harmadik személy számláján a jogosult javára történő jóváírást is. Ha az óvadék tárgyat nem adták át, a zálogjog szabályait kell alkalmazni.

³⁶⁸ Pp. 38. § A váltóra alapított per a váltó fizetési helyének bírósága előtt is megindítható.

125. § (2) A tárgyalást úgy kell kitzúzni, hogy a keresetlevélnek az alperes részére való kézbesítése a tárgyalás napját ... váltóperben pedig legkésőbb három nappal megelőzze. A tárgyalási időközöt az elnök sürgős esetben megrövidítheti. (4) Váltóperben a bíróság soron kívül jár el. A tárgyalást legkésőbb a keresetlevélnek a bírósághoz érkezésétől számított nyolcadik napra kell kitzúzni. 217. § (4) Váltóperben a teljesítési határidőt három napban kell megállapítani. 234. § (1) A fellebbezés határideje a határozat közlésétől (219. §) számított tizenöt nap, váltóperekben három nap. 319. § (1) A fizetési meghagyás ellen a kötelezett annak kézbesítésétől számított tizenöt nap — váltón alapuló követelés esetében három nap — alatt a fizetési meghagyást kibocsátó bíróságnál írásban ellentmondással élhet.

³⁶⁹ Részletesebben in BÉRES István: *Gyorsak-e a váltóperek, ha lízingügyletekkel függenek össze?* in Magyar Jog 2008/3. szám

³⁷⁰ Jelenleg ezek biztosítékként való lekötése ugyanis jogilag nem teljesen rendezett.

³⁷¹ Bővebben in SZEIBERT Orsolya: *A tulajdonjog-fenntartás mint hitelbiztosíték.* in Polgári jog kodifikáció, 2000/4. szám

joghatással bíró hitelbiztosíték formák.³⁷² A visszavásárlási jog esetében az adós a dolog tulajdonjogát adásvételi szerződés keretében át is ruhazza a hitelezőre, de magának – gyakorlatilag a vissz-lízing gazdasági funkciójával egyező céllal³⁷³ – visszavásárlási jogot köt ki. A másik konstrukcióban az adós biztosítékként vételi jogot (fiduciárius vételi jog),³⁷⁴ opciót enged valamely ingó vagy ingatlan dolgán a hitelezőnek.³⁷⁵ Az a tény, hogy a tulajdonjog megszerzésére irányuló vételi jog biztosítéki szerepet tölt be, nem eredményezi egyúttal azt is, hogy ez az intézmény a tulajdoni biztosítékokkal esne egy megítélés alá.³⁷⁶ Tehát még a Ptk. 373. § (3) bekezdése³⁷⁷ is a biztosítéki vételi jogot csak abszolút vagy dologi hatályúvá teszi, de nem változtatja át dologi joggá. A szerződésben rögzített vételár, vagy annak meghatározásának módja, valamint a korrekt elszámolási kötelezettség nem sérti a magánjog alapelveit, szabályait, dinamizmusát.

6.4. A KOCKÁZATKEZELÉS

A mellékkötelezettségekkel kapcsolatban hangsúlyos kérdés azok *minősítése*.³⁷⁸ A biztosítékokat a finanszírozó intézmény és a biztosító saját eljárásában és saját szabályzata alapján minősíti, adott esetben bizonyos biztosítékokat újra értékelhet, vagy azok értékelését megváltoztathatja. Ehhez kapcsolódhat azok külön biztosítása, továbbá az ellenőrzés. A finanszírozó/biztosító egyik legfontosabb joga, hogy az általa nyújtott kölcsön fedezetéül szolgáló biztosíték meglétét, annak megfelelőségét ellenőrizze, amelynek részletes feltételeit rögzítik a szerződésben. A biztosíték-ellenőrzési jog nem zavarhatja a finanszírozott szokásos gazdasági tevékenységét; az ellenőrzés nem terjedhet ki szélsőséges esetekre,

³⁷² PK BH 2002. 182. Nincs jogszabályi akadály annak, hogy a felek a kölcsön visszafizetésének biztosítékként függő hatályú ingatlan-adásvételi szerződést kössenek.

A BH 2001. 573. is elismerte a fedezet céljából visszavásárlási joggal kombinált kölcsönszerződést. Az alperes 1997 júniusában Sz. A.-tól 2 000 000 forint összegű kölcsönt vett fel négy hónap határidőre havi 10%-os kamat kikötése mellett. A kölcsön fedezete a felperes tulajdonában álló m.-i ingatlan volt, melynek tulajdonjogát a felperes Sz. A.-ra ruházta át visszavásárlási jog kikötésével, amelyet az alperes volt jogosult gyakorolni harminc napos határidő alatt.

³⁷³ in *Az új Polgári Törvénykönyv* – javaslat – normaszöveg és indokolás. 2006. 164. o.

³⁷⁴ Bővebben in GÁRDOS István – GÁRDOS Péter: *Az engedményezés és a vételi jog biztosítéki célú alkalmazása*. in *Gazdaság és Jog* 2004/4. szám

³⁷⁵ Részletesebben in HALMÁGYI Csaba: *Féljünk-e, ha gépjárművünkre nem tipikus biztosítéki jogot engedünk a banknak, avagy vételi jog a banki gyakorlatban*. in *Hitelintézeti Szemle* 2008/3. szám

³⁷⁶ in LESZKOVEN László: *A biztosítéki célú vételi jog néhány kérdéséről*. in *Gazdaság és Jog*. 2004/12. szám cikkében továbbá részletesen kifejti, hogy a fiduciárius vételi jogot nem a zálogjog szabályai alapján kell megközelíteni, ezért például nem jelenti a lex commissoria [Ptk. 255. § (2)] tilalmának megkerülését. Valamint hangsúlyozza, hogy csak a tulajdonszerzési módok köre zárt, a tulajdonátruházó jogügyletek valameny-nyi lehetséges jogcímét a Ptk. nem sorolja fel.

³⁷⁷ Ptk. 373. § (3) Ha az elővásárlási jogot az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzik, az mindenkiel szemben hatályos, aki a bejegyzést követően az ingatlanon valamely jogot szerez.

³⁷⁸ Hpt. 78. § (1) A hitelintézetnek a kihelyezésről történő döntés előtt meg kell győződnie a szükséges fedezetek, illetőleg biztosítékok meglétéről, valós értékéről és érvényesíthetőségéről. A döntés alapjául szolgáló iratokat az ügyletre vonatkozó szerződéshez, illetőleg a leszámított váltóhoz kell csatolni.

helyzetekre vagy időre; a kölcsön felhasználásának ellenőrzése nem járhat együtt az üzleti titkainak megismerésére való követeléssel.³⁷⁹ Ugyanakkor, ha az adós nem teszi lehetővé az ellenőrzést, vagy azt akadályozza, a finanszírozó (de a biztosító is) ex lege azonnali hatállyal felmondhatja a szerződést.³⁸⁰

A gyakorlat a biztosítékkul kiköthető tárgyak vagy jogok piaci értékét, értékelését veszi alapul. Problémaként jelentkezhet a nem megfelelően értékelt biztosítékok érvényesítési nehézségei és annak lehetséges jogkövetkezményei. Az értékelést mindenképpen a finanszírozó/biztosító végzi, ez azonban megbízott vagy más közreműködő igénybevitelén keresztül is történhet. A biztosítékok értékelésének eljárása és módja az ügyfélminősítéshez hasonló. A főbb szempontok: azok piaci értéke, értékállósága, elfogadási sorrend, végrehajthatóság, forgalomképesség stb. Amennyiben a biztosíték mértéke meghaladja a finanszírozási alapügylet összegét, a többlet és az érvényesíthetőség kérdésében külön kell a szerződésben megállapodni.

A kockázat a biztosítékként adott/lekötött tárgy jellege szerint változik.

Az *ingatlan* kedvelt fedezet, mivel értékálló, értékmegőrzőnek mondható, tekintettel arra, hogy megsemmisülésére kivételes esetekben kerül sor. Azonban immobil tulajdonsága jól érzékelteti, hogy tőkeforgási sebessége is alacsony; nehézkes az értékesítése. Másik veszély a diverzifikálatlanság, amely következtében a pénzügyi szektor túlzott arányban támaszkodik erre a megoldásra, így az ingatlanpiac recessziója esetében a bedőlt hitelekre sem nyújt kellő fedezetet. Magyarországon a Vht. 2010-ben elfogadott módosítása szerint a lakóingatlanokból történő kilakoltatásokat elhalasztották 2011. április 15-ig,³⁸¹ ez hatással lehet az érzékeny lejáratú összhangra a likviditás, szolvencia tekintetében.

Az *értékpapírokban*, *valutákban* tőzsdéi kockázatok, árfolyam ingadozások jelennek meg. Így az óvadék bár gyorsan érvényesíthető, de fedezeti értéke akár jelentősen is változhat, követve a (világ)piaci tendenciák mozgását. A *követelésekben* rejlő kockázatok a faktoringbiztosítás során is jelentkeznek, a (faktorált) biztosítékként adott követeléseket és azok adósait, valamint jogosultjait is rendkívül körültekintően kell minősíteni. Mindegyik-

³⁷⁹ in BOTOS – HALUSTYIK – KOVÁCS – PETRIK – RUSZNÁK – TOMORI: *Bankjog*. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2003. 221. o.

³⁸⁰ Ptk. 525. §. (2) c) pont.

³⁸¹ 2010. évi LXXXI. törvény a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény módosításáról. Az Országgyűlés a kilakoltatással fenyegetett adósok lakhatási feltételeinek ideiglenes biztosítása érdekében a következő törvényt alkotja: 1 § (1) A végrehajtó a lakóingatlan kiürítésének foganatosítását ... 2010. évben a lakóingatlan kiürítésének a rendőrség közreműködésével történő kikényszerítését elrendelő végzés vagy az árverési vevő (ingatlant átvevő) által előterjesztett kérelme kézhezvételét követő naptól a 2011. április 15-éig terjedő időszakot követő időszakra halasztja el. 2. § (3) E törvény és a Vht. 303. §-a 2011. április 16-án a hatályát veszti. A legfrissebb hírek szerint ez kitolódik 2011. június 30-ig.

ről elmondható, hogy a külföldi elemek esetében az országgokkázatok súlyozott kezelést, figyelmet igényelnek.

Utóbbi időben kedvelt befektetés és ennek következtében jó minőségű fedezet, biztosíték a *befektetési arany* (ezüst); világpiaci ára unciánként több mint 300 £-tal emelkedett csak az elmúlt évben.³⁸²

A biztosító mentesül fizetési kötelezettsége alól, amennyiben bizonyítja, hogy a kárt jogellenesen³⁸³

- i. a biztosított, illetőleg a szerződő fél,
- ii. velük közös háztartásban élő hozzátartozójuk,
- iii. a biztosítottak a szabályzatban megállapított munkakört betöltő alkalmazottai, illetőleg megbízottai,
- iv. a biztosított jogi személynek a szabályzatban meghatározott tagjai vagy szervei szándékosan vagy súlyosan gondatlanul okozták.

A szabályzat a biztosító mentesülését csak vezető, továbbá a biztosított vagyontárgyak kezelésével együtt járó munkakört betöltő alkalmazottak, megbízottak, tagok, illetőleg szervek magatartásához fűzheti. Ezeket a rendelkezéseket a kármegelőzési és kárenyhítési kötelezettség megszegésére is alkalmazni kell.

6.5. A TERMÉK PÉNZÜGYI SZERKEZETE

A biztosítási díj és a biztosítási összeg mértéke kihatással bír a vállalt kockázat nagyságára. A *túlbiztosítás* általános tilalma a hitelfedezeti biztosítások körében fokozottabban érvényesül. A biztosítási összeg nem haladhatja meg a biztosított vagyontárgy valóságos értékét. A vagyontárgy valóságos értékét meghaladó részében a biztosítási összegre vonatkozó megállapodás semmis, s a díjat megfelelően le kell szállítani.³⁸⁴ Tekintettel a fedeztek (értékpapír, valuta) értékének jövőbeni változására, biztosítási szerződést lehet kötni valamely vagyontárgy várható értéke, továbbá helyreállításának, illetőleg új állapotban való beszerzésének értéke erejéig.

A *biztosítási összeg* a folyó biztosítási évre a fizetett kártérítési összeggel csökken, kivéve, ha a szerződő fél az évi díjat megfelelően kiegészíti. Ha a biztosítási összeg a vagyontárgy értékénél kisebb (alulbiztosítás), a biztosító ellenkező megállapodás hiányában a kárt olyan arányban köteles megtéríteni, ahogy a biztosítási összeg a vagyontárgy értéké-

³⁸² Az uncia az angolszász országokban elterjedt tömeg-, illetve űrmérték; 1 uncia (oz. GB) arany tömege 31.10348 g. Finomsága: 999,9 ‰ színarany.

³⁸³ Ptk. 556. §

³⁸⁴ Ptk. 549. §.

hez aránylik. Amennyiben az esedékes díjnak csak egy részét fizették meg, a szerződés – változatlan biztosítási összeggel – a kifizetett díjjal arányos időtartamra marad fenn.

A *felmondás* esetében a biztosító a szabályzat szerint követelheti annak a díjengedménynek a megfizetését, amelyet a szerződés hosszabb tartamára tekintettel a biztosítottnak nyújtott (tartamengedmény). Ha a szerződés a díj nem fizetése miatt szűnik meg, a biztosító a szabályzat szerint követelheti a tartamengedmény megfizetését.

A nagyobb értékű vagyontárgyak, különösen ingatlanok esetében fontosak a kárvédelmi, *kármegelőző* intézkedések kérdésének rendezése. A kárenyhítés költségei akkor is a biztosítót terhelik, ha a kárenyhítés nem vezetett eredményre. Ha a biztosítási összeg a vagyontárgy értékénél kisebb, a biztosító a kárenyhítés költségeit olyan arányban köteles megtéríteni, ahogy a biztosítási összeg a vagyontárgy értékéhez aránylik.

Amennyiben a biztosított alapügylet célja ingatlanszerzés vagy –építés, továbbá az a biztosíték (jelzálog), a *helyszíni szemlék díja* is külön költség. A hitelfedezeti biztosítás során biztosítékokkal kapcsolatban jelentkezhet az *értékbecslési* és az *újraértékelési díj*.

6.6. A BIZTOSÍTÓ HELYTÁLLÁSA

A biztosító helytállása a szerződés fennállásához igazodik. A határozatlan időre kötött hitelfedezeti biztosítást a felek bármikor felmondhatják. A felek a szerződésben a felmondási jogot legfeljebb három évre kizárhatják. Ha a szerződés három évnél hosszabb időre szól, és a felek nem kötötték ki, hogy az a megállapított időtartam eltelte előtt is felmondható, a negyedik évtől kezdve a szerződést bármelyik fél felmondhatja. A szerződést írásban, a biztosítási időszak végére kell felmondani. A felmondási idő harminc nap.

A biztosítási esemény bekövetkeztekor a biztosító a szabályzatban megállapított időn belül köteles szolgáltatását teljesíteni. Ezzel kapcsolatban a Ptk. 555. § (1) bek. szerint törvényi kötelezettség a biztosított részére a kár tőle telhető enyhítés. A felek megállapodhatnak a biztosított kármegelőzési és kárenyhítési teendőiben. A biztosítási esemény bekövetkezte után a biztosított vagyontárgy állapotában a biztosított a szabályzat által megállapított határidőn belül csak annyiban változtathat, amennyiben ez a kárenyhítéshez szükséges. Amennyiben a megengedettnél nagyobb mérvű változtatás következtében a biztosító számára fizetési kötelezettsége elbírálása szempontjából lényeges körülmények tisztázása lehetetlenné vált, kötelezettsége nem áll be.

A kár megtérítését követően a biztosítóra hárulnak azok a jogok, amelyek a biztosítottat illették meg a kárért felelős személlyel szemben, kivéve, ha ez a biztosítottal közös háztartásban élő hozzátartozó. Előfordulhat, hogy a biztosítóra a kár megtérítésére irányuló

jog csak részben száll át, és a biztosító a kárért felelős személy ellen keresetet indít, ekkor a biztosított kívánságára köteles egyszersmind az ő igényét is érvényesíteni. A biztosított igényének érvényesítését a biztosító a költségek előlegezésétől teheti függővé. Amennyiben a biztosító és a biztosított ugyanabban az eljárásban érvényesíti igényét, és a kártérítésként befolyt érték mindkettőjük követelését nem fedezi, a biztosított elsőbbséget élvez. Ha a biztosított vagyontárgy megkerül, a biztosított arra igényt tarthat; ebben az esetben azonban a kártalanítási összeget vissza kell fizetni.

6.7. KOMMUNIKÁCIÓ ÉS DOKUMENTÁCIÓ

A hatékony és szerződészerű kárenyhítés, illetve kármegelőzés érdekében az egyes cselekmények, történések *bejelentése* hangsúlyos.

A *biztosítási kötvényt* általában a hitelszerződés tartamára el kell helyezni a hitelintézetnél azzal, hogy a szerződéses összeget a bankra kell engedményezni, vagy azt kell kedvezményezettként megjelölni. Az engedményezéshez a biztosítónak írásban hozzá kell járulnia.

A dokumentáció szempontjából az egyes jog(osultság)ok *közhitelű nyilvántartásba* történő bejegyzése fontos és lényeges. Közhitelű nyilvántartások például a cégbíróságnál a cégnyilvántartás (2006. évi V. törvény), a földhivatalnál az ingatlan-nyilvántartás (1997. évi CXLI. törvény), a Magyar Országos Közjegyzői Kamaránál a zálognyilvántartás (Ptk. 262. §, Ptké. 47. és 47/A. §).³⁸⁵ Ezek mellett szerepet kaphatnak más, speciálisabb jellegű nyilvántartások is, így pl. a gépjármű-nyilvántartás, az úszólétesítmények lajstroma és a légi jármű lajstrom.

³⁸⁵ HUSZL Zsuzsanna: *A gazdasági adatszolgáltatási kötelezettség törvényi tényállásának módosítása, büntető jogi védelem a fantomizálódás ellen.* in Adóvilág 2007/13-14. szám

7. KEZESSÉG

A *közvetlen és közvetett kezesség* (suretyship) viszonylag fiatal nem-életbiztosítási ágazatnak tekinthető hazánkban, a szakma úgy fogalmazott, hogy a türelem rózsát terem.³⁸⁶ Ez azzal magyarázható, hogy szinte egyetlen hazai jogszabály sem nyitotta oly tágra a „biztosítékokkal kapcsolatos kapuját”, hogy azon a bankok mellett a biztosítók is befértek volna. A magyar (magán)jogi terminológiával a kezesi biztosítás – ilyen elnevezéssel – nincs kellő összhangban; nem értelmezhető úgy, ahogy az az EU tagállamaiban funkcionál. Megkockáztatható: a kezesi biztosítás helytelen fordítás következtében került be ezzel a szóhasználattal a Bit.-be. A német „*Kautionsversicherung*”, illetőleg az angol „*caution-, security-, guarantee-insurance*” a magyar polgári jog terminológiájában a „garancia-vállalás”, továbbá az „óvadék” jogi biztosítékai, illetőleg ezek biztosítási megfelelői,³⁸⁷ és nem mint kezesi, hanem éppenséggel mint „kezességet kiváltó” biztosításként értelmezhető.³⁸⁸ A Bit.-ben szereplő ún. kezesi biztosítás tehát valójában nem az, hanem a szerződés teljesítésének biztosítékául szolgáló óvadék-biztosítás, amelyben az adós a biztosítótól kauciót vásárol és bocsát a hitelező rendelkezésére a biztosítási szerződést, kötvényt megtestesítő „értékpapír” formájában, arra az esetre, ha szerződési kötelezettséget nem-, vagy nem szerződésszerűen teljesítené.³⁸⁹ A valódi kezesi biztosítás a kezes nemfizetését biztosítja. A kezesség esetében a biztosító a biztosítási díj megfizetése ellenében szerződés alapján kiállított kötelezvényben arra vállal kötelezettséget, hogy a kedvezményezett minden olyan pénzügyi veszteségét megtéríti, mely abból származik, hogy a biztosítóval szerződő fél a kedvezményezettrel szemben nem teljesítette valamely szerződésen alapuló, vagy egyéb jogi kötelezettségét. Azaz: *kezességet vállal a biztosított tartozásáért a kedvezményezett felé, és amennyiben a biztosított nem teljesít, a biztosítási szerződésben és a szerződés alapján kiállított kötelezvényben meghatározott feltételek szerint teljesít helyette a kedvezményezettnek*. Tekintettel a kezesség magánjogi összefüggéseire, a Ptk. vonatkozó rendelkezései hangsúlyos szerepet kapnak.

A kezesség *járulékos kötelezettségvállalás*, amely lehet sortartó (egyszerű, közönséges, közvetett) vagy készfizető (közvetlen), illetve korlátozott, azaz meghatározott összeg erejéig terjedő. A közvetett és közvetlen elnevezés más értelemben is használható, közve-

³⁸⁶ in LAMPERT György: *Kezesi biztosítás Magyarországon, avagy a türelem rózsát terem*. in Biztosítási Szemle, 2005. január

³⁸⁷ A kezesség és garancia összehasonlító táblázatát lásd 3. melléklet

³⁸⁸ in LANGMAID, S.I.: *Some Recent Subrogation Problems in the Law of Suretyship and Insurance*. in Harvard Law Review, 1934. Vol 47.

³⁸⁹ in LÁBADY Tamás: *A kezesi biztosításról és a "közjogi felelősség" biztosíthatóságáról*. in Biztosítási Szemle, 1996/11-12. szám

tett kezesség esetén a biztosító egy másik biztosítót is megbízhat annak nyújtásával, ennek következtében másra telepíti át a kockázatot, a biztosítási eseményt, a helyállást.

Mind a finanszírozó, mind az adós szemszögéből nézve előnyös, a jogosult egyszerűen érvényesítheti követelését, a finanszírozottnak viszont nem kell lekötnie pénzügyi eszközeit, vagyontárgyait, ezáltal könnyebben tudja kigazdálkodni a finanszírozás ellenértékét.³⁹⁰ Az „első felszólításos” készfizető kezesség a fentiek alapján a készfizető kezesség azon speciális fajtája, amikor a kezes a készfizető kezességen túl azt is vállalja, hogy a kedvezményezett „első írásbeli felszólítására” fizetést fog teljesíteni, s ebből fakadóan érdemi, részletekbe menő vizsgálatot csak esetlegesen és ezt követően folytat le. A nemzetközi terminológia szerint az ilyen kezesi kötelezvényeket az *on demand*, vagy *first demand* jelzővel illetik.³⁹¹

A kezességhez hasonló szerződés a *hitelezési megbízás*, amelynek lényege, hogy valaki mást megbíz, hogy saját nevében és saját számlájára harmadik személynek hitelezzen, a hitelvéő kötelezettségéért a megbízottnak kezesként felel; egyébként a szerződés a megbízás szabályaihoz idomul.³⁹² A bírói gyakorlat egyébként a kezes teljesítését a zálogjog arányos csökkentésével is összekapcsolja.³⁹³

A Szerződéses Kötelezvények Egységes Szokványa, ICC Uniform Rules for Contract Bonds (ICC 525-URCB) lényegi eleme, hogy a kötelezvények nem egy absztrakt garanciavállaló nyilatkozatot tartalmaznak, hanem a biztosító készfizető kezességet vállal, amelynek eredményeként a jogtalan lehívások (*unfair calling*) veszélye elenyészik, az érintett felek érdekei pedig a bankgaranciákhoz képest sokkal kiegyensúlyozottabban kerülnek figyelembevételre. A szokvány teljesen egyenrangú felekként jelöli meg a bankokat és a biztosítókat, semmiféle különbséget nem téve a két szektor között.

7.1. GAZDASÁGI SZEREPE

A kezesség keretében a biztosított által igénybevett finanszírozás (tipikusan kölcsön) megfizetésére vállal a biztosító fedezetet arra az esetre, ha a biztosított nem képes

³⁹⁰ GK BH 1998. 546. Készfizető kezesi szerződés esetén a bíróság nem köteles vizsgálni, hogy a kezeseket milyen okok készítették a kezességvállalásra, a kölcsönadó a hitelnyújtás során szakszerűen járt-e el, és képviselte-e a kezesek érdekeit a hitelszerződés megkötésekor. A bíróság által vizsgálandó viszont az, hogy a hitelt nyújtó az ügyletet biztosító valamely jogáról nem mondott-e le. Nem minősül a biztosíték jellegű vételi jogról való „lemondásnak” az, hogy ezt a jogot az érintett nem gyakorolta.

³⁹¹ in BERTRAMS, Roeland I. V. F.: *Bank guarantees in international trade*. Kluwer Law International, 2004. 48. és 53. o.

³⁹² in SZLADITS Károly: *A magyar magánjog vázlatja*; Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1933. II. Rész 144. o.

³⁹³ GÜ BH 2005. 188. I. A kezes fizetése a hitelező követelésének csökkenésével arányosan csökkenti valamennyi zálogkötelezett helyállási kötelezettségét – A kezes pedig ugyanilyen arányban szerez a hitelezővel egysorban valamennyi zálogtárgyon zálogjogot.

a pénzügyi intézmények visszafizetni az összeget.³⁹⁴ A biztosítás a finanszírozási ügyletben valójában a kezeset helyettesíti, azaz a biztosító más kezes helyett vállalja a kezességet, biztosítás formájában.

A kezesség, mint biztosítás gyakori alkalmazási lehetősége *vámbizosítékként* való felhasználása. A 2003. évi CXXVI. törvény a közösségi vámjog végrehajtásáról 45. § (1) bekezdése szerint a vámbizosíték – a készpénz letétbe helyezésén vagy a kezességvállaláson túl – az annak nyújtására kötelezett választása szerint lehet: i) hitelintézet által vállalt bankgarancia, vagy ii) b) banki fedezetigazolás, vagy iii) biztosítási szerződés alapján kiállított kötelezvény. A kedvezményezett ebben az esetben a vámhatóság, NAV. Vámbizosítékként azt az eredeti biztosítói kötelezvényt kell elfogadni, amely tartalmazza a meghatározott kellékeket.³⁹⁵ Ha a vámhatóság biztosítói kötelezvényt vámbizosítékként elfogad, az arról szóló okmányok eredeti vagy közjegyző által hitelesített másolati példányát bevonja, és nyilvántartása mellékleteként kezeli. A biztosító a kötelezettségének határidő előtti visszavonási szándékáról tértivevényes levélpostai küldeményben köteles értesíteni a kedvezményezett vámhatóságot. A visszavonás az arról szóló értesítés átvételétől számított 16. napon lép hatályba. A biztosító kötelezettségvállalása alól akkor mentesül, ha megszűnik a biztosítéknyújtás indokoltsága. A kezességvállaló mentesül a fizetési kötelezettség alól, amennyiben annak a vámeljárásnak a lezárásától számított 60 napon belül, amelyre a kezességi nyilatkozat biztosítékként szolgál, azt a vámhatóság nem érvényesíti. Az EFTA országban alkalmazott Egységes Árutovábbítási Eljárásról szóló Egyezményhez (Tranzit-egyezmény) Magyarország 1996. július 1-jén csatlakozott. A Tranzitegyezmény rendelkezéseit a 83/1996. (VI. 14.) Korm. rendelet hirdette ki, egyezményben használt „*guarantor*

³⁹⁴ in CZEGLE Tibor: *Biztosítási ismeretek*. PSzF (Phare), 1998. 81. o.

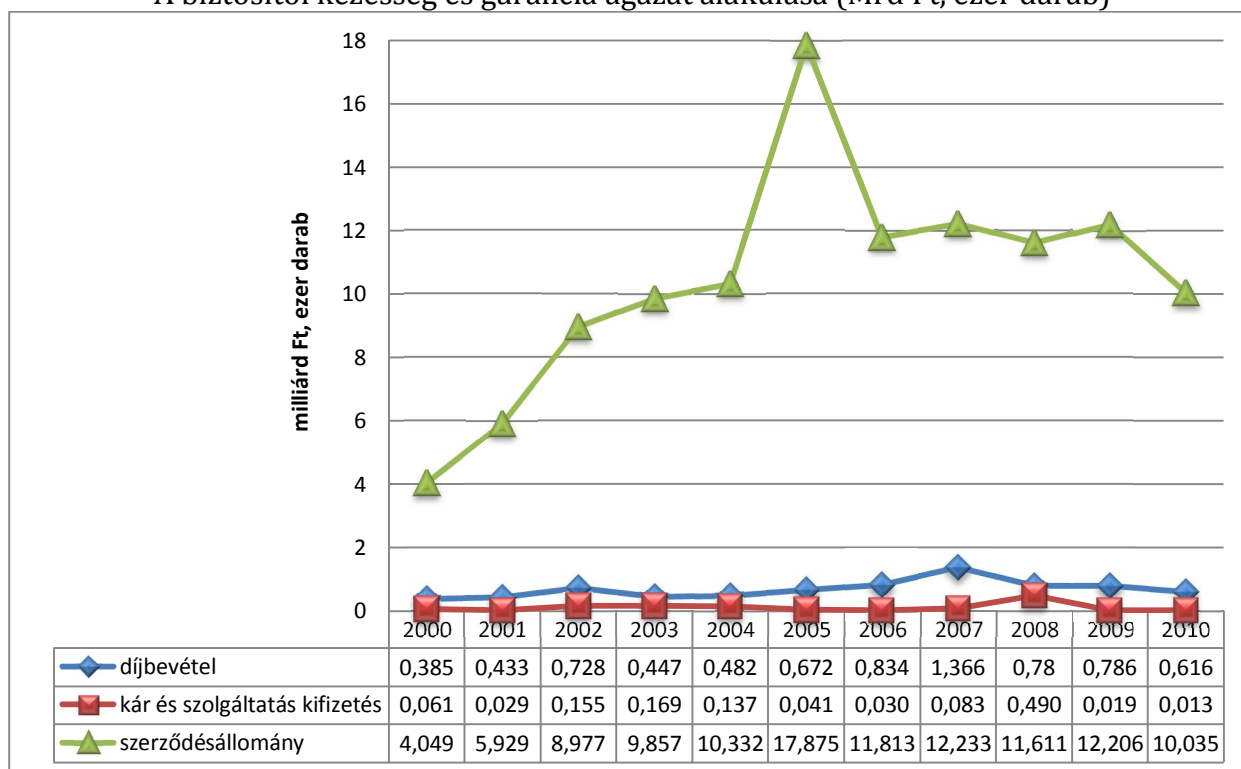
³⁹⁵ 2003. évi CXXVI. törvény a közösségi vámjog végrehajtásáról 45. § (2) és (3) bekezdésében foglaltakat értelemszerűen kell alkalmazni. (2) A vámbizosítékként elfogadható bankgarancia meghatározott összegre szól, melynek lejáratát az okmányon megjelölt végső időpontot követő hatvan nap, kedvezményes elbánás igénye esetén a fizetett vám és nem-közösségi adók és díjak különbözetének biztosítása esetén tíz hónap, a vámérték vizsgálatánál a vám és nem-közösségi adók és díjak biztosítása esetén tizenkét hónap. A garanciát vállaló a lejáraton belül benyújtott és a garancia kezdő és végső időpontja között keletkezett fizetési kötelezettségekről szóló igénybejelentéseket fogadja el. (3) Vámbizosítékként azt az eredeti bankgaranciát kell elfogadni, amely tartalmazza: a) a garanciát nyújtó hitelintézet megnevezését, bankszámlaszámát, b) a megbízó nevét, címét, pénzforgalmi számlaszámát és adószámát, c) a megbízó által képviselt harmadik személy nevét, címét és adószámát, d) annak a tevékenységnek (célnak) a megnevezését, amelynek alkalmazásával kapcsolatban a garancianyilatkozatot kiadták, e) a garancia összegét számmal és betűvel, f) a kedvezményezett vámhatóság megnevezését, g) a garanciavállaló feltétel nélküli kötelezettségvállalását arra vonatkozóan, hogy a kedvezményezett első írásbeli felszólítására - az alapjogviszony vizsgálata nélkül - a kézhezvételtől számított három banki munkanapon belül az igénybejelentésben megjelölt államháztartási számlára megfizeti megbízója, illetve megbízója által képviselt harmadik személy lejárt tartozását. Az írásbeli felszólításnak, igénybejelentésnek tartalmaznia kell a fizetésre kötelezett azonosító adatait - név, cím, adószám, a jogutódlással kapcsolatos adatok - a kiszabott tartozás összegét, az előírt és nem teljesített fizetési határidőt, a tevékenységi engedély típusát és a határozat számát, h) külföldi hitelintézet által kibocsátott garancia esetében a jogvita felmerülésekor alkalmazandó joggal, illetve a joghatósággal kapcsolatos kikötést.

” fogalmát pontosítja a hivatalos kommentár, amely értelmében a biztosítéknyújtó szerepét jellemzően bankok vagy biztosítók töltik be.³⁹⁶

A készfizető kezességvállalást tartalmazó biztosítói kötelezvények több EU munkacsoport és szakmai szervezet állásfoglalásai alapján nagy segítséget nyújthatnak a vállalatoknak, különösen a kis- és középvállalatok részére. Speciális esetei a biztosítói kezességnek a fuvarozóknak, taxisoknak és autóbuszsofőröknek kínált konstrukció, mely elégséges az engedélyük kiváltásához szükséges megfelelő pénzügyi teljesítőképesség igazolására.³⁹⁷

8. számú grafikon

A biztosítói kezesség és garancia ágazat alakulása (Mrd Ft, ezer darab)

Saját szerkesztés a PSZÁF által közzétett idősorok alapján

http://www.pszaf.hu/bal_menu/jelentesek_statistikak/statistikak/pszaf_idosorok/idosorok

A Bit. közösen egy ágazatnak tekinti kezességet és garanciát, így a statisztika is csak összesített adatokat tartalmaz. A *díjbevétel* 2007-ig kisebb visszaesés mellett szerényen növekedett, ekkor haladta meg az 1,3 milliárd Ft-ot, azóta a 2005-es szintre csökkent. Az átlagos díjbevétel évenként 0,68 milliárd Ft, a szórás (σ) 0,276, a változás abszolút átlagos mértéke (d) a csökkenés miatt csak 0,02 milliárd Ft, a növekedés relatív átlagos üteme (I) 4

³⁹⁶ Transit Manual – Part III – Guarantees 3.2.4.2. The guarantor Article 6 (4), Appendix I - Convention, Article 195 (2) (3) - CCC The guarantor must be established in the country where the guarantee is furnished, and approved as a guarantor by the competent authorities of that country in accordance with its laws. Examples of suitable guarantors are credit institutions (banks) and insurance companies since they are likely to be able to pay in full and on time any debt incurred in the form of duties and other charges.

³⁹⁷ <http://vallalatibiztositas.com/penzugyi-biztositas.php>

%. A korábbi évek azonban jobban teljesítettek, de 2007 után a felére zsugorodott a bevétel. A *kár és szolgáltatás kifizetés* alakulása ingadozó, 2002-től 2007-ig folyamatosan mérséklődött, 2008-ban megötszöröződött, de ekkor sem érte el a díjbevétel mértéktét. Az átlagos kifizetés nagysága évenként 0,11 milliárd Ft, a szórás (σ) 0,13, a változás abszolút átlagos mértéke (d) -0,004 milliárd Ft. 2008 érintette leginkább a biztosítók helytállási kötelezettségét. A *szerződésállomány* 2000-ben meghaladta a 4000 darabot, 2005-re viszont megnégyszereződött, közel 18000 volt a szerződések száma. 2006 a 2004-es szintre esett vissza, és 2010 a 2004-es értéken állt. 2006 óta visszaesés tapasztalható, a biztosítók óvatosabbá váltak, a keresletet kisebb kitörésekkel, de elmaradt. Az átlagos szerződésszám évente 10 447, a szórás (σ) 2005 miatt 3 587, a változás abszolút átlagos mértéke (d) a jelentős (több mint 7 000) visszaesés miatt 598.

Gazdasági szerepével kapcsolatban érdemes kitérni a Gazdasági Versenyhivatal véleményére, amely szerint: a bankgarancia, valamint a kezesi és/vagy garanciabiztosítás egyaránt alkalmas eszköz arra, hogy az adóssal megkötött szerződés alapján a jogosult javára a fizetési kötelezettség teljesítésre kerüljön, következésképpen a biztosíték fenti két formája egymást helyettesítő termékek lehetnek, így a szóban forgó szolgáltatást nyújtó bankok és biztosítók ezen a piacon egymás versenytársai. A kétféle vállalkozói kör között kialakuló versenyt nem célszerű jogszabályokkal indokolatlanul korlátozni.³⁹⁸

7.2. A TERMÉK ALAPJAI

A biztosítási szerződésben a *szerződő* vagy a biztosított vállalat, vagy pedig a finanszírozó, esetleg a biztosítékot nyújtó harmadik személy. A biztosított a közvetlen (adós) és/vagy közvetett (kezes) fizetésre kötelezett. A *kedvezményezett* az alapügylet jogosultja (hitelező bank, vámhatóság) számára a biztosíték tehát nyilvánvalóan nem az a biztosítási szerződés, amelyet a biztosító megköt az ügyfelével, hanem az a kötelezettségvállalást tartalmazó dokumentum (kötvény), amelyet a biztosító ennek a szerződésnek alapján állít ki. A kedvezményezett szempontjából a készfizető kezességvállalást tartalmazó kötelezés a bankgaranciával teljesen azonos biztonságot nyújtja, a biztosítóval szerződő fél számára azonban e konstrukció sok szempontból kedvezőbbnek minősíthető. A vállalatok így nem csupán egy banknál rendelkeznek hitelkerettel, hanem a kezesi biztosítójukkal is megállapodhatnak egy keretösszegre vonatkozóan, amelynek terhére szükség esetén a ga-

³⁹⁸ in *Kezesi kötelezés, mint biztosíték a pályázati rendszerben*. Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség, 2006.
http://www.westpa.hu/cgi-bin/westpa/index.cgi?view=hir_keres&kw=kezesi+biztos%EDt%El&x=0&y=0

ranciális kötelezettségeik megoldása céljából a biztosítót veszik igénybe.³⁹⁹ Ennek következtében a vállalatok mozgásteret megnő, mert elsődlegesen védelmezik a bankjuknál kiharcolt hitelkereteiket, amelyeket valóban a legszükségesebb célra tudnak használni; és a garanciális kötelezettségeik biztosítására pedig – legalább részben – a kezesi biztosító segítségét veszik igénybe.

A biztosító valójában két szerződéssel vállal kötelezettséget, egyrészt a biztosítás megkötésével a szerződő biztosítóval, másrészt az aval (kezesi) szerződéssel a harmadik személlyel szemben. A biztosított kártalanítására való kötelezettség nem kezdődik el már a biztosítási szerződés megkötésével. Még egy további biztosítási szolgáltatást kell teljesíteni, mégpedig az avalszerződést kell megkötni. A biztosítási szerződés csupán jogot ad a szerződő biztosítottnak arra, hogy erre a szerződéskötésre igényt tartson. A két szerződésnek tehát sajátos jellege, elkülönülő fennállta és szabályozási tartalma van. Előbb a biztosítási szerződés jön létre. A harmadik személyre kötött avalszerződés második szolgáltatásként funkcionál, mégpedig az első meghosszabbításaként és annak kifejeződésekként.⁴⁰⁰

A *biztosítási esemény* az, amikor a kezesi kötelezvényben foglalt feltételek bekövetkeznek, és ennek alapján a kötelezvény kedvezményezettje – a biztosított nem teljesítésére tekintettel – a biztosítóval szemben keletkezett igényét érvényesíti. Ennek következtében a biztosítás valódi tárgya a pénzügyi intézmény követelése, az általa nyújtott finanszírozás. A kedvezményezett a kötelezvényben meghatározott dokumentumok hiánytalan benyújtásával igazolja a biztosítási esemény bekövetkezését a biztosítónak.

A biztosítói kezességi szerződés – a felek közös elhatározása alapján – egyaránt köthető határozott vagy határozatlan *időtartamra*. Az időtartamot a felek módosíthatják, ekkor célszerű, ha a biztosító újabb kockázatelemzést végez, és ez alapján módosítja a biztosítási díj mértékét. Az egy évnél hosszabb tartamra kötött biztosítási szerződések esetén a biztosítási évforduló napja a biztosítás hatályba lépésének időpontja. A biztosítási évfordulót a biztosítási szerződés (ajánlat, adatközlő, kötvény) tartalmazza. Ebből következik, hogy ha a biztosítási időszak egy év, akkor annak első napja megegyezik a biztosítási évforduló napjával, utolsó napja a következő biztosítási évforduló napját megelőző nap. A biztosítási szerződés alapján kiállított kezesi kötvény is tartalmazza a kockázatviselés első és utolsó napját.

³⁹⁹ in LAMPERT György: *Kezesi biztosítás Magyarországon, avagy a türelem rózsát terem*. in Biztosítási Szemle, 2005. január

⁴⁰⁰ in KOSSEN, Klaus G.: *Die Kautionsversicherung*. in Peter Lang: Europäischer Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main 1996. 147, 148. o.

7.3. A KOCKÁZATKEZELÉS

A biztosító számára fontos az alap finanszírozási jogviszony, a fizetési kötelezettség vizsgálata. Ennek érdekében alapos és széleskörű elemzést végez, amelynek célja, hogy a biztosítéki mértéket minél alacsonyabban állapíthassa meg, ezzel is segítve a vállalatok gazdálkodását. Így érthető a bankgarancia, mint fedezet említése is, hisz sok esetben a vállalatnak a már amúgy is meglévő bankgarancia-keretéből csak egy részt kell biztosítékként felajánlania a biztosító részére. Érdekes megemlíteni, hogy több alkalommal is lehetett konferenciákon hallani, sőt újságokban is olvasni - főleg banki - nyilatkozatokat arra vonatkozóan, hogy amennyiben a biztosítók az alapjogviszony vizsgálata nélküli fizetést vállalnak, akkor ez tartalmilag bankgaranciának minősül, de ilyen dokumentum kiállítására biztosító nem jogosult.⁴⁰¹

A kockázatelbírálás során a biztosított adós és a kezes ügyfélminősítése is egyaránt szerepet kap. A biztosító valójában abban érdekelt, hogy szolgáltatása csak a helytállásra szorítkozzon, azaz az adós az finanszírozási alapügylet ellenértékét (tőke és kamatok, jutalékok, költségek) képes legyen visszafizetni.

7.4. A TERMÉK PÉNZÜGYI SZERKEZETE

A biztosítói kezesség *speciális jellege* abban is megmutatkozik, hogy – hasonlóan a banki gyakorlathoz – az ügyfeleknek díjfizetésen felül jellemzően biztosítéknyújtási kötelezettségük is van.⁴⁰² Fedezeteként az alábbiakat fogadhatók el: készpénz, állampapír, ingatlan, tulajdonos személyes kezessége, garancia.

A *biztosítási díj* – hasonlóan a bankgaranciához – függ az alapügylet futamidejétől, a projekt jellegétől (pl. KKV gépbeszerzés, önkormányzati beruházás), az ügyfél pénzügyi helyzetétől, gazdálkodásától. A konkrét díjtétel az adott vállalat, vállalkozás elemzését követően állapítható meg.

A *biztosítási összeg* megegyezik a biztosított alapügyletben meghatározott kezesi biztosíték mértékével. A klasszikus biztosításoktól eltérően a kezesnek (biztosítónak) általában *visszakövetelési joga* van a fizetett összeg erejéig.

A banki garanciákhoz hasonlóan a kötelezvénynek is alapvetően két *költsége* van: i) a kötelezvény fedezete közvetett költségként; ii) a kötelezvény éves díja pedig közvetlen költségként jelenik meg.

⁴⁰¹ in LAMPERT György: *Kezesi biztosítás Magyarországon, avagy a türelem rózsát terem.* in Biztosítási Szemle, 2005. január

⁴⁰² in *Kezesi kötelezvény, mint biztosíték a pályázati rendszerben.* Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség, 2006.

7.5. A BIZTOSÍTÓ HELYTÁLLÁSA

A *biztosítási esemény* a biztosított adós nem-fizetés, és ennek következtében közvetett vagy közvetlen biztosítéki, kezesi helytállás, a szerződésben vállalt összeg megfizetési kötelezettsége. A kifizetett biztosítási összegnél figyelembe kell venni a kötvényben meghatározott önrészesedés mértékét.

A biztosítói kezesség esetében jelentkezik a *biztosíték(ok)* szerepe. Ennek oka, hogy a biztosítónak a helytálláskor viszonylag magas összeget kell kifizetnie. Az ezzel arányos biztosítási díj túlzottan magas lenne, ezért a fedezetet vagy egy részét biztosíték formájában kell nyújtani. Ez az önrészesedés mértékének közvetett megemelését jelenti.

A *kötvények lejáratára vagy visszaszolgáltatására* esetén a biztosító feloldja és visszaszolgáltatja a kötelezvényekre vonatkozó biztosítékot, amennyiben biztosítási esemény nem történt, és a kedvezményezett lemondó nyilatkozata a kötelezvény alapján fennálló igényérvényesítésről a biztosítóhoz benyújtásra került. Az egyes kötelezvényekben vállalt kezességek a kötelezvényben meghatározott lejárat napon megszűnnek, a kötelezvény alapján kizárólag e jogvesztő időpontig érvényesíthetők.

A biztosító kezességvállalása a kötelezvényen szereplő lejárat időpontban minden egyéb külön intézkedés nélkül *megszűnik*. A biztosító nem tartozik fizetési kötelezettséggel a már lejárt kötelezvények alapján, ha a lejárat napja előtt a kezességvállalás alapján igényt nem nyújtottak be. A biztosító kezességvállalása megszűnik, ha a kötelezvényt fenntartás nélkül visszaszámaztatták, illetve a biztosító feltétel nélküli felmentést kapott a kedvezményezettrel szembeni kezességvállalás alól.

A *biztosítás megszűnése* esetén a biztosító alapvetően két lehetőség közül választhat. Egyik esetben a biztosított mentesíti a biztosítót a kezességvállalásokból eredő kötelezettség alól és a kiállított kötelezvényeket részére visszaszolgáltatja vagy készpénz letét formájában átad egy olyan összeget, amely megegyezik a biztosítás megszűnéséig vállalt kezességvállalásoknak a kiállított kötelezvényeken szereplő összegével, illetve rendelkezésre bocsát egy olyan biztosítékot, amit a biztosító megfelelőnek tart. A másik megoldás szerint a biztosítás megszűnése után felmentést ad a biztosítónak a kötelezvényekből eredő fizetési kötelezettsége alól, valamint a felmentvény kiállítása előtt a biztosító kérésére készpénz fedezetként elhelyez a biztosítónál egy olyan összeget, amely megegyezik a felmentvény kiállításáig nem törölt kötelezvények összegével, vagy a biztosító rendelkezésére bocsát egy olyan biztosítékot, amelyet a biztosító megfelelőnek tart.

8. GARANCIA

A garanciát és a garanciabiztosítást a pénzügyi gyakorlat nem következetesen használja, ezért ilyen termékekkel találkozunk, mint utazási garanciabiztosítás, használtautó garanciabiztosítás, gépjármű kiterjesztett garanciabiztosítás stb., utóbbiak valójában CASCO biztosítások. Oka, hogy a szavatosság, jótállás és a garancia fogalmát keverik az üzleti életben, ami alapvetően egy elterjedt fordítási hibára vezethető vissza, ugyanis az angol *guarantee* magyarul inkább jótállás, vagy szavatosság (*warranty*). A Ptk. ugyanis a garanciát bankgaranciaként ismeri, így a 249. § szerint ennek keretében a bank (pénzügyi intézmény) kötelezettséget vállalhat arra, hogy meghatározott feltételek – így különösen bizonyos esemény beállta vagy elmaradása, illetőleg okmányok benyújtása – esetében és határidőn belül a kedvezményezettnek a megállapított összeghatárig fizetést fog teljesíteni. A valódi (biztosítási) garancia erre a szerződésszegésre, nem-fizetésre (biztosítási esemény) vonatkozik,⁴⁰³ míg a garanciabiztosítás esetében a garantőr nem-fizetése a biztosítási esemény.

A biztosítói garancia érdekében került sor a Bit. mellékletének módosítására, mert a korábbi szövegezés azt a hamis látszatot keltette, mintha a biztosítók nem lennének jogosultak garancia vállalására, noha a nemzetközi kitekintés alapján is aligha lehet vitatható, hogy a biztosítói kezesség keretei közé az ilyen biztosítéki szolgáltatás nyújtása is beletartozik. Szükséges tehát, hogy a biztosítók tevékenysége a kezesség mellett garanciavállalásra is irányulhasson.⁴⁰⁴ Annál is inkább indokolt ez, mert az egyes ágazati jogszabályok – például a vámtörvény, annak előírásaival, hogy a biztosító kötelezettségvállalása alapjogviszony vizsgálata nélküli fizetést kell, hogy jelentsen – ezt már a korábbiakban is lehetővé tették. A Bit. módosítása egyébként összhangban van a kezességet nyújtó biztosítók üzleti gyakorlatával is, hiszen a biztosítói kezesség szerződési feltételek általános jelleggel rögzítik azt a tényt, hogy a biztosító – ügyfelének igénye szerint – kezességet, garanciát, illetve egyéb kötelezettségvállaló dokumentumot állít ki.⁴⁰⁵ Nem véletlen, hogy egyes országokban – szemben a túlbiztosításra törekvő hazai gyakorlattal – a garancia helyett a kezesség intézménye az elterjedtebb.

Azokban az esetekben, ahol a kedvezményezett első felszólításra fizetendő garanciát igényel, az ICC által kidolgozott szokvány, a Feltétel Nélküli Garanciák Egységes Szokvá-

⁴⁰³ in LAI, Son Van – GENDRON, Michel: *On financial guarantee insurance under stochastic interest rates*. in The Geneva Papers on Risk and Insurance - Theory Vol. 19, No. 2 1995.

⁴⁰⁴ A kezesség és garancia összehasonlító táblázatát lásd 3. melléklet

⁴⁰⁵ in LAMPERT György: *Kezesi biztosítás Magyarországon, avagy a türelem rózsát terem*. in Biztosítási Szemle, 2005. január

nyának, ICC Uniform Rules for Demand Guarantees (ICC 458-URDG) alkalmazása javasolt. A szokvány teljesen egyenrangú felekként jelöli meg a bankokat és a biztosítókat, semmiféle különbséget nem téve a két szektor között.

Tekintettel arra, hogy a Bit. együtt kezeli a garanciát a kezességgel, ezért az ágazat mutatóinak alakulását az előző, kezesség című pont 7.1. alpontja tartalmazza.

8.1. GAZDASÁGI SZEREPE

A biztosítói garancia esetében biztosító vállalja, hogy a kockázatviselés tartama alatt a biztosítási esemény közvetlen és kizárólagos következményeként előálló azon kárt, amely a szerződő fél nem-fizetéséből ered, a biztosítási szerződésben meghatározott feltételek szerint a biztosított részére a garancia lehívás formájában megfizeti. Másik megközelítésben valójában a bankgaranciával egyenértékű biztosítási fedezetet nyújt.⁴⁰⁶ Ebben a biztosítási típusban a biztosító arra vállal fedezetet, hogy a kedvezményezett számára megtéríti azokat a pénzügyi veszteségeket, melyeket a biztosított szerződésben vállalatokkal, állami hatóságokkal szembeni nem-teljesítése okozott.

A garancia nyújtásának az igénybevétel módja szerint két *típusa* ismert: az egyik az egyszerű, amely egy esemény beálltához vagy annak elmaradáshoz kapcsolódik;⁴⁰⁷ a másik az okmányos, amelynek előfeltétele dokumentumok, nyilatkozatok, határozatok bemutatása. A Bit. szerint, a biztosító helyzete alapján lehet *közvetlen* vagy *közvetett*. A közvetlen garancia esetében a kedvezményezett általi igénybevétel során a biztosító a kedvezményezett részére továbbítja a garanciaösszeget. A közvetett garancia a garancia-megbízó rendelkezése alapján jön létre, úgy hogy az első biztosító garancia-megbízást ad egy – például a kedvezményezett székhelye szerinti – biztosítónak, banknak, amelyet az saját joga szerint köteles végrehajtani. Az első biztosító csupán közvetett módon, a második intézmény útján nyújt garanciát a kedvezményezett részére. A konzorciál vagy együttbiztosítási garanciánál a biztosítási összeg olyan magas, hogy ésszerűtlen az egyedüli a rizikóvállalás, ezért több biztosító áll össze. Egy további felosztás szerint lehet implicit (hallgatólagos, beleértett, vélelmezett) vagy explicit (kifejezett).⁴⁰⁸

⁴⁰⁶ SPAHR, R. W.: *Mortgage Guaranty Insurance: A Unique Style of Insurance*. in The Journal of Risk and Insurance, 1986. (Az angol, amerikai felfogás miatt nehéz eldöntetni, hogy ez garanciabiztosítás, vagy szavatossági biztosítás, a szövegből ugyanis mindkettő következik)

⁴⁰⁷ Ennek altípusai: a fizetési garancia, az előleg-visszafizetési garancia, a jólteljesítési garancia, a tendergarancia és az ajánlati garancia.

⁴⁰⁸ in LAI, Son Van – GENDRON, Michel: *On financial guarantee insurance under stochastic interest rates*. in The Geneva Papers on Risk and Insurance - Theory Vol. 19, No. 2 1995.

A finanszírozói oldalról kedvelt forma, mivel önálló kötelezettségvállalás, így érvényesíthetősége gyors, és a nem-fizetés kockázata csekély. Adósi oldalról nézve azonban drága, költséges, ugyanis a visszatörlesztés mellett a garancia díját is meg kell fizetni. Sajátos biztosítéki forma, mert valójában önálló, független az alapügylettől,⁴⁰⁹ illetve a kötelezettségvállalás egyoldalú nyilatkozattal történik.⁴¹⁰ Természetesen a megszűnt szerződéshez kapcsolódóan már nem lehet követelni a bankgarancia kiadását.⁴¹¹ A teljesítésnél a garanciát vállaló vizsgálhatja az adós törlesztésének mértékét.⁴¹² A nemzetközi garanciák szabályait a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara (ICC) ICC 325 – *Uniform Rules for Contract Guarantees* (szerződéses, feltételes garanciák) és ICC 458 – *Uniform Rules for Demand Guarantees* (első felszólításra, egyszerű lehívással, feltétel nélkül fizetendő garanciák) szokványai tartalmazzák.⁴¹³

A biztosítói garancia ugyanolyan szerepet tölt be (vám-biztosíték) a nemzetközi áruforgalomban mint a biztosítói kezesség.⁴¹⁴ Fontos hangsúlyozni, hogy a kezességvállalás jelenti a kezesi biztosítók fő tevékenységét, garancia vállalására jogosultak ugyan, de ezt igen ritkán teszik, standardizált, a KKV-k gazdálkodását leginkább elősegítő terméket pedig jellemzően nem dolgoznak ki olyan rendszerekre vonatkozóan, amelyek a garanciavállalást követelik meg. Érdeemes megjegyezni, hogy az USA-ban már az 1950-es években kapcsolódott biztosítói garancia a jelzáloghitelekhez.⁴¹⁵ Az angol, amerikai felfogás miatt nehéz eldönteni, hogy ez garanciabiztosítás, vagy szavatossági biztosítás, a szövegből ugyanis mindkettő következik.

8.2. A TERMÉK ALAPJAI

A biztosított az adós, garanciát igénybevevő vállalat. A kedvezményezett a biztosítástól és/vagy az alapjogviszonytól függően lehet a garantőr hitelintézet, pénzügyi vállalko-

⁴⁰⁹ GK BH 2003. 473. I. A bankgarancia a garantőr önálló kötelezettségvállalása. A jogviszony alanya a bank és a kedvezményezett, ezért a bank megbízója érdekét, annak fizetését megtiltó nyilatkozatát nem veheti figyelembe. A fizetési feltételek igazolása esetén a fizetés nem tagadható meg.

⁴¹⁰ in *A Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény kommentárja*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. (Hivatalos Jogszabálytár CD) 249. §.

⁴¹¹ GK BH 1996. 541. A bankgarancia szerződést biztosító mellékkötelezettség, ezért megszűnt szerződéshez kapcsolódóan – ún. szándéknyilatkozat alapján – már nem lehet bankgarancia kiadását követelni.

⁴¹² GK BH 1999. 267. A vállalt bankgarancia alapján a garantőr csak a főadós által már kifizetett díjrészletek levonása után fennmaradó összeget köteles - az adós teljesítésének elmaradása esetén - megfizetni. A garantőr ezért jogosult vizsgálni az adós teljesítését

⁴¹³ Mindkettőről részletesen lásd KÖNYA Judit: *A vállalkozások bankügyletei*; KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2001. 218-230. o.

⁴¹⁴ Lásd „Kezesség” fejezet „A biztosítás gazdasági szerepe” pontját.

⁴¹⁵ in GRAASKAMP, J.: *Development and Structure of Mortgage Loan Guaranty Insurance in the United States*. in *The Journal of Risk and Insurance*, 1967. 47. o.

zás, amely az alapügyleti szerződéshez kapcsolódóan az 1996. évi CXII. Tv. 3. § (1) f) pontjában meghatározott bankgaranciát nyújtja; illetve maga az alapügyleti finanszírozó.

A biztosítás tárgya alapjogviszonyhoz, szerződéshez nyújtott i) ajánlati bankgarancia, ii) előleg-visszafizetési bankgarancia, iii) (jól)teljesítési bankgarancia, iv) szavatossági bankgarancia, v) tendergarancia, vi) vámgarancia valamint vii) egyéb garancia (a kötvényben rögzített, a biztosított által a kedvezményezett számára nyújtott olyan garancia, amely az exportirányú külkereskedelmi szerződés teljesítéséhez kapcsolódik).⁴¹⁶

A biztosító kockázatviselése a kötvény kibocsátása alapján a biztosítási díj biztosító számlájára történő megfizetését követő napon kezdődik, és a biztosítás tárgyát képező garancia lehívásakor vagy lejáratokor szűnik meg.

8.3. A KOCKÁZATKEZELÉS

A garancia jellegéből adódóan amennyiben a szerződő felek így állapodnak meg, akkor a biztosító az absztrakt bankgaranciához teljesen hasonló feltétel nélküli, visszavonhatatlan, az alapjogviszony bármilyen előzetes vizsgálatát kizáró kötelezvény kiállítását is vállalhatja. Ez meggyorsítja a kereskedelmi, valamint a hitelforgalom nagyságát, és tovább erősíti annak biztonságát.

A kizárások értelmében a biztosítási védelem nem terjed ki:

- i. a bankgarancia díjára;
- ii. a kötbérből, a szerződéses bírságból, a késedelmi kamatból és a kártérítésből eredő követelésekre;
- iii. a számviteli bizonylattal nem igazolható költségekre;
- iv. a közvetett károkra, ideértve az elmaradt hasznot is;
- v. azokra a károkra, amelyek más biztosítóval kötött vagy köthető más típusú vagyoni-biztosítási szerződéssel biztosítottak vagy biztosíthatóak.

8.4. A TERMÉK PÉNZÜGYI SZERKEZETE

A biztosítói kezességhez hasonlóan az ügyfelet díjfizetésen túlmenően *biztosíték-nyújtási kötelezettség* is terheli. Fedezeteként az alábbiakat fogadhatók el: készpénz, állampapír, ingatlan, tulajdonos személyes kezessége, garancia.

A *biztosítási díj* – hasonlóan a bankgaranciához – az alapügyleti kondícióktól és az ügyfél pénzügyi helyzetétől, gazdálkodásától függ. A konkrét díjtétel az adott vállalat, vállalkozás elemzését követően állapítható meg.

⁴¹⁶ Vö. BERTRAMS, Roeland I. V. F.: *Bank guarantees in international trade*. Kluwer Law International, 2004. 37-45. o.

A banki garanciákhoz hasonlóan a kötelezvény két *költsége*: i) a kötelezvény fedezete közvetett költségként; ii) a kötelezvény éves díja pedig közvetlen költségként jelenik meg.

A *biztosítási összeg* megegyezik a biztosított bankgarancia összegével. A garantőr (biztosító) általában a szerződésben kiköti, ennek következtében megilleti a *visszakövetelési joga* a fizetett összeg erejéig.

8.5. A BIZTOSÍTÓ HELYTÁLLÁSA

A *biztosítási esemény* a biztosított adós nem-fizetése, és ennek következtében a garancia jogszerű lehívása. A szerződési gyakorlatban további esemény lehet a bankgarancia(k) jogalap nélküli lehívása is. A biztosítási esemény bekövetkeztének *időpontja* az a nap, amelyen a bankgaranciát lehívták.

A kárfizetés alapja a bankgarancia lehívása alapján teljesített kifizetés, amelyből levonásra kerül az *önrészesedés* mértékének megfelelő összeg. A biztosítási kezeséghez hasonlóan a megtérülés, regressz igény fedezete a biztosítási szerződésben előre megjelölt *biztosíték*.

9. EGYÉB KAPCSOLÓDÓ BIZTOSÍTÁSOK

Amennyiben a finanszírozást tágan értelmezzük, akkor ez a legpraktikusabb értelemben pénzzel történő ellátást jelent, amely értelmezhető az egyes veszteségekből eredő forrásnehézségek kezeléseként is. Így ez a pont néhány fontosabb, a hazai vállalatok életében sajnálatosan egyelőre csak marginálisan jelentkező egyes, biztosításokat mutatja be röviden.

9.1. ÜZEMSZÜNETHI BIZTOSÍTÁS

Az üzemszünethi biztosítási termék (*business interruption insurance*) meghatározott vagyonbiztosítási események miatt bekövetkező üzemszünet miatti veszteségekre és költségekre nyújt fedezetet.

Az üzemszünet biztosítás általában *kiegészítő jellegű* biztosítás, amely azt jelenti, hogy kizárólag egy olyan alap vagyonbiztosítással együtt értelmezhető, amely tűz- és elemi kár biztosítás, all risk vagyonbiztosítás, vagy géptörés biztosítás stb. Több alapt biztosításhoz is egyetlen üzemszünet-biztosítás tartozik.

Az üzemszünet-biztosítás keretében *biztosított* az alapt biztosítási szerződésben is biztosított jogi személy, vagy jogi személyiség nélküli szervezet lehet. A nagyobb vállalat(csoport)ok esetében fontos a biztosított székhely, telephely, fióktelep, üzem pontos meghatározása.

A biztosító *kockázatviselésének* kezdete nem lehet korábbi időpont, mint az alapt biztosítás kockázatviselésének kezdete. Amennyiben az alapt biztosítás határozott tartamú, akkor a jelen üzemszünethi biztosítás is csak határozott tartamú lehet.

A *biztosítási esemény* az alapt biztosításban meghatározott biztosítási esemény bekövetkezése miatt vagy azzal közvetlen okozati összefüggésben bekövetkezett üzemszünet, ha az alapt biztosításban meghatározott esemény a kockázatviselési helyen lévő vagyontárgyakban következett be, és a biztosító szolgáltatás teljesítésére köteles, továbbá az üzemszünet miatt üzemszünethi költségek⁴¹⁷ vagy üzemszünethi veszteség⁴¹⁸ merült fel, amelyeket tovább növelnek az egyéb költségek. Az *üzemszünet* – meghatározása fontos kérdés – a biztosított tevékenység teljes vagy részleges szünetelése az alapt biztosításban meghatározott biztosítási esemény miatt. Az üzemszünet legfeljebb az alapt biztosítással fedezett do-

⁴¹⁷ Üzemszünethi költségek: az üzemszünethi összefüggésben felmerült költségek, amelyek az üzemszünet alatt is terhelik a biztosítottat.

⁴¹⁸ Üzemszünethi veszteség: az üzemi (üzleti) eredmény csökkenése (fedezeti összeg) a tényleges kártérítési időszak alatt a tervezett és biztosítási összegre feladott üzemi (üzleti) eredményhez képest.

logi kár bekövetkezését közvetlenül megelőző állapot műszaki helyreállításáig tart, feltéve, hogy a műszaki helyreállítás lehetővé teszi a tevékenység káresemény előtti szinten történő folytatását.

A biztosítható közvetlen vagy közvetett *üzemszüneti költségek* azok az üzemszünettel összefüggésben felmerült, megnevezett költségek, amelyek az üzemszünet alatt is terhelik a biztosítottat.⁴¹⁹ Az üzemszüneti költségek és biztosítási összegük az alábbiak: i) alkalmazotti bérköltség; ii) fuvardíjak és raktározási költségek; iii) közüzemi rendelkezésre állási (alap) díjak, távközlési előfizetési díjak; iv) a biztosítási esemény bekövetkezése előtt, a biztosított tevékenység üzemszerű végzése céljából megkötött hitel- vagy lízingszerződés időarányos kamatai, terhei stb.

Az *üzemszüneti veszteségre*⁴²⁰ kötött biztosítás a fedezeti összeghez igazodik. A fedezeti összeg a vállalat nettó vagy bruttó eredménye.⁴²¹ A biztosítási összeget a biztosított eredmény kimutatásának adatai (mérlegadatai) alapján kell meghatározni. A fedezeti összeg biztosítási összege a biztosított vállalatnak a folyó biztosítási időszakra tervezett üzemi (üzleti) eredményének⁴²² és a közvetett költségeinek az összege. Az üzemszüneti veszteség megállapításánál figyelembe kell venni az üzleti tervhez képest az üzletmenet változásait, a trendeket, az üzletmenetet befolyásoló különleges tényezőket; valamint mindazokat a körülményeket, amelyek az üzem menetét és nyereségét a tényleges kártérítési időszak alatt kedvezően vagy kedvezőtlenül befolyásolták volna, ha az alapbiztosításban meghatározott biztosítási esemény nem következett volna be.

A *többletköltségek* alapvetően a kárenyhítéshez kapcsolódnak, például i) üzemszüneti kárenyhítési költségek ii) fuvardíjak, melyek az üzemszünet csökkentése érdekében merültek fel; iii) a biztosított tevékenység folytatása céljából ideiglenesen bérelt ingatlan

⁴¹⁹ A *közvetett költségek* a termelés, tevékenység költségviselőkre fel nem osztható általános költségei. Nagysága független a forgalom változásától, és a biztosítottat egy esetleges üzemszünet alatt is terhelik. Az alkalmazotti bér általában teljes egészében közvetett költségnek minősül.

A *közvetlen költségek* azok – a termék előállítása kapcsán és az értékesítés során felmerült – a költségek, amelyek a termék (kalkulációs egység) terhére elszámolhatók, és a termelés és értékesítés mértékének változásával együtt változnak. Közvetlen költségnek minősülnek az értékesített termékek és teljesített szolgáltatások, továbbá a kereskedelmi tevékenység közvetlenül elszámolt költségei, az áruk beszerzési értéke, valamint a továbbszámlázott alvállalkozói teljesítmények értéke.

⁴²⁰ Az *üzemszüneti veszteség* az alapbiztosításban megnevezett biztosítási eseményekkel közvetlen okozati összefüggésben bekövetkezett fedezeti összeg csökkenés, amely magában foglalja a biztosított vállalkozás árbevétel-csökkenése miatti üzemi (üzleti) eredmény csökkenését, valamint azokat a biztosított közvetett költségeket, amelyek az üzemszünet alatt is terhelik a biztosítottat.

⁴²¹ A fedezeti összeg kétféle módon *számítható*: i) a nettó árbevétel és a közvetlen költségek különbsége, illetve ii) az egyéb bevétellel csökkentett, és egyéb ráfordítással növelt üzemi (üzleti) eredmény és a közvetett költségek összege.

⁴²² Az *üzemi (üzleti) eredmény* a nettó árbevételnek a közvetett és a közvetlen költségekkel, valamint az egyéb ráfordításokkal csökkentett, és egyéb bevételekkel növelt része, a forgalmi költség eljárással készülő eredmény-kimutatás szerint.

vagy egyéb tárgyi eszköz bérleti díja, üzembehelyezési, üzemeltetési költsége; iv) az éjszakára vagy munkaszüneti napra soron kívül elrendelt munkavégzés munkabéreköltségei. A biztosító a felek külön megállapodása alapján, díjfizetés ellenében megtéríti a biztosító és a biztosított által közösen választott és megbízott független könyvvizsgálónak azon, a biztosítási szerződésben meghatározott és számlával igazolt költségeit, melyek az üzemszüneti kárigény érvényesítéséhez és számszerűsítéséhez szükségesek.

A biztosítási esemény bekövetkezése esetén a biztosító a biztosítási szerződésben foglaltak szerint az üzemszüneti költségeket, vagy az üzemszüneti veszteséget és egyéb költségeket téríti meg, az önrészesedéssel csökkentve. A *biztosítási összeg* felső határa igazodik az alapbiztosításban meghatározott biztosítási esemény bekövetkeztének esetére meghatározott maximális kártérítési időszakra⁴²³ megállapított értékhez. Ha a biztosítási időszak alatt több biztosítási esemény következik be, a biztosító szolgáltatási kötelezettsége ez esetben is e felső határig áll fenn.

Az üzemszünet-biztosítás *önrészesedését* vagy %-osan vagy napokban lehet meghatározni. A napokban meghatározott önrész esetén az adott időszak alatt keletkezett bármely veszteséget (pl. bruttó nyereségkiesés, költség) a biztosított maga viseli. Amennyiben az üzemszünet időtartama nem haladja meg az önrészesedési időszakot, a biztosító szolgáltatási kötelezettsége nem áll fenn. A biztosító a levonandó önrészesedés összegét úgy határozza meg, hogy az egy napra jutó átlagos fedezeti összeget megszorozza az önrészesedési időszak napjainak számával.

Az üzemszüneti biztosítások is tartalmazzák *kizárásokat*, amelyek értelmében a biztosító kártérítési kötelezettsége nem áll fenn, ha az üzemszüneti veszteség és/vagy költségek

- i. nem az alapbiztosításban meghatározott biztosítási események bekövetkezése miatt merültek fel;
- ii. az alapbiztosítás kockázatbővítő záradékaiban és kiegészítéseiben meghatározott biztosítási események miatti üzemszünet miatt keletkeztek;
- iii. hatóságilag elrendelt építési vagy helyreállítási tilalom, (üzem)korlátozás következményei;

⁴²³ A *maximális kártérítési időszak* a biztosító helytállási kötelezettségének a jelen üzemszünet-biztosítási szerződésben (ajánlat, adatközlő, kötvény) meghatározott maximális időtartama. A biztosító legfeljebb a maximális kártérítési időszak alatt felmerült üzemszüneti költségeket, illetve üzemszüneti veszteséget és egyéb költségeket téríti meg. A maximális kártérítési időszak az alapbiztosítási káresemény bekövetkezténél időpontjával kezdődik, vége az üzemszünet-biztosítás hatályának a megszűnését követő időpontra is eshet. A *tényleges kártérítési időszak* az alapbiztosításban meghatározott káresemény bekövetkezténél időpontjával kezdődik, és az üzemszünet megszűnésének napjával, de legkésőbb a maximális kártérítési időszak végével szűnik meg.

- iv. a károsodott vagyontárgyak helyreállításának, utánpótlásának késedelmessége vagy nem az eredeti állapotnak megfelelően történt helyreállítás miatt keletkeztek;
- v. a biztosított mulasztása, késedelve miatt merültek fel;
- vi. pénz, betétkönyv, értékpapír, értékcsikk, okmány, okirat, üzleti könyv, terv, rajz, számla, egyéb irat, program, szoftver, adathordozó megsemmisülése, eltulajdonítása, elveszése, hiánya vagy megrongálódása miatt keletkeztek;
- vii. szerződésből adódó kötelezettségek nem vagy nem megfelelő teljesítése miatt álltak elő;
- viii. kedvezmények, támogatások elvesztéséből adódtak;
- ix. az önrészesedési időszak alatt merültek fel;
- x. a maximális kártérítési időszakon túl merülnek fel,
- xi. vis maiorból, haváriából erednek.

A biztosító *mentesülési* elemeket is beépít a szerződésbe. Egyrészt amennyiben a biztosító mentesül az alpbiztosítás szerint, úgy és legalább olyan mértékben mentesül a jelen üzemszünet-biztosítási szerződés alapján fennálló fizetési kötelezettsége alól is. Másrészt, ha a biztosítottnak lehetősége lett volna üzemszüneti veszteségeinek mérséklésére, de ezen intézkedések megtételét elmulasztotta, a biztosító a mulasztása arányában mentesül a mulasztásból eredő veszteség megtérítése alól.

A *közlési és tájékoztatási kötelezettség* szabályaira egyszerre irányadók az üzemszüneti biztosításban, de az alpbiztosításban meghatározott rendelkezések. A biztosítót tájékoztatni kell általában az alábbiakról: i) új tevékenység, új technológia beindítása, új anyagok alkalmazása; ii) műszakszám változás; iii) termelés/szolgáltatás egy hónapot meghaladó, nem idényszerű leállítás; iv) üzleti forgalom, a foglalkoztatottak létszámának jelentős változása stb. Az üzemszüneti veszteség pontos meghatározásához szükséges a mérleg- és az eredménykimutatás benyújtása, amely forgalmi költség eljárással⁴²⁴ vagy összköltség eljárással⁴²⁵ készül. A biztosított köteles az alpbiztosításban meghatározott káresemény bejelentésével egy időben, de legkésőbb annak felmérésének megkezdésekor a biztosítóval írásban közölni, hogy az üzemszünet-biztosítási szerződés alapján milyen költségek megtérítését igényli, vagy a fedezeti összegre igényt tart-e, továbbá milyen költségek megtérítésére tart igényt. Ezen kívül tájékoztatnia kell a biztosítót azok várható típusáról, tartamáról és összegéről, a már megtett és a tervezett intézkedésekről, így pl. a kármegelőzési, kárnyhítási programját, mint alternatív, átirányított termelés, szerződés- és, szállítás-

⁴²⁴ *forgalmi költség eljárás módszere*: Az üzleti évben elszámolt értékesítés nettó árbevételének és az értékesítés közvetlen költségei, az értékesítés közvetett költségei különbözetének, valamint az egyéb bevételek és az egyéb ráfordítások különbözetének összevont értékeként vezeti le az eredményt.

⁴²⁵ *összköltség eljárás módszere*: Az üzleti évben elszámolt értékesítés nettó árbevételének, az eszközök között állományba vett saját teljesítmények értékének, az egyéb bevételeknek, valamint az üzleti évben elszámolt anyagjellegű ráfordítások, személyi jellegű ráfordítások, értékcsökkenési leírás és egyéb ráfordítások összegének különbözeteként vezeti le az eredményt.

átütemezés, költségcsökkentés. A biztosított a kárigény elbírálása érdekében köteles a biztosító írásbeli kérésére átadni az összes olyan könyvviteli nyilvántartást, eredmény kimutatót és egyéb dokumentumot, bizonyítékot, információt és minden olyan adatot, amelyek az üzemszüneti veszteség és az üzemszünettel összefüggésben felmerült költségek mértékének megállapításához szükségesek.

Az üzemszünet biztosítási szerződés *megszűnik*: i) az alapt biztosítás megszűnésével egyidejűleg, ha a jelen üzemszünet-biztosítási szerződés hatálya alatt az alapt biztosítás megszűnik; ii) ha a szerződő vagy a biztosító a több évre kötött határozott időtartamú, továbbá a határozatlan időre kötött üzemszünet-biztosítási szerződést az alapt biztosítástól függetlenül felmondja.

9.2. MUNKAVISZONNYAL ÖSSZEFÜGGŐ BIZTOSÍTÁSOK

A *munkaadói felelősségbiztosítás* alapján a biztosító minden olyan munkahelyi üzemi baleset vagy foglalkozási megbetegedés esetén teljesít a munkáltató helyett, amikor nincs kimentési lehetőség. Ennek másik része, hogy a munkáltató a munkavállalónak munkaviszonyával összefüggésben okozott kárért vétkességére tekintet nélkül teljes mértékben felel. A munkáltató mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt működési körén kívül eső elháríthatatlan ok vagy kizárólag a károsult dolgozó elháríthatatlan magatartása okozta. Harmadik elem, hogy a munkáltató felelős a munkavállalója által harmadik személynek okozott kárért, amennyiben az alkalmazott munkaviszonyával összefüggésben harmadik személynek kárt okoz. A munkavállaló visszafizetési kötelezettségének feltétele, hogy a munkaviszonyból eredő kötelezettségét vétkesen megszegi. A munkáltató bizonyítja a munkavállaló vétkességét, a kár bekövetkeztét, a kár mértékét, az okozati összefüggést.

A munkáltatók a *csoportos biztosítás* esetében olcsóbban veszik meg a biztosítást (mert a költségek a kockázatelbírálási folyamat leegyszerűsödése miatt alacsonyabbak). Egyes biztosítók nem szívesen kínálnak csoportos biztosításnak unit-linked biztosítást, mások külön vállalati igényre szabva dolgozzák át terméküket. Az állam tudatosan támogatja a vállalati- és az öngondoskodást. Az employee benefit forma magában foglalhatja a csoportos élet-, baleset- és betegségbiztosításokat, amelyek közvetlenül vannak pozitív hatással a cég működésére, mivel plusz jutatót jelentenek a munkavállalók részére, növelhetik a munkavállalók lojalitását, csökkentve a cég fluktuáció által generált kockázatát.

A magán *rehabilitáció és a magán-egészségbiztosítások* Magyarországon sajnos kezdeti szakaszban vannak, szerepük limitált, nem jelentős a magyar egészségbiztosítás-

ban.⁴²⁶ Ebből következően a kettő közötti kapcsolat pedig még lazább. A magyarországi rehabilitációt fejleszteni kellene, a komplex rehabilitáció elvétve akad. A hazai rendszer pénzbeli és természetbeni ellátásai egyaránt külön-külön is sokeleműek, azok mégsem épülnek egymásra, gyakran hosszú idő telik el az orvosi és a foglalkozási, valamint a fizikai (testi, szervi) és mentális (lelki) rehabilitáció között. Ez idő alatt az ismeretek megkopnak, a készségek leépülnek, a munkavégző képességük is csökken.

A gazdasági társaságok vezető tisztségviselői, menedzserei is köthetnek külön felelősségbiztosítást. A vezető tisztségviselők a gazdasági társaság ügyvezetését az ilyen tisztséget betöltő személyektől általában elvárható gondossággal – és ha jogszabály kivételt nem tesz –, a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége alapján kötelesek ellátni.⁴²⁷ A vezető tisztségviselők a polgári jog általános szabályai szerint felelnek a gazdasági társasággal szemben a jogszabályok, a társasági szerződés, illetve a gazdasági társaság legfőbb szerve által hozott határozatok, illetve ügyvezetési kötelezettségeik felróható megszegésével a társaságnak okozott károkért.⁴²⁸ A hatályos magyar jogszabályok alapján – a társaság méretétől függetlenül – a vállalatok vezetői teljes kártérítési kötelezettséggel tartoznak (magánvagyonuk terhére is) a vállalat felé, amennyiben a polgári jog alapján a hibás döntésért ők felelnek, és ennek oka a vezetői tisztségükben elkövetett személyes hibájukra vezethető vissza. Számptalan ok eredményezheti a vezető (és egykori vezető) tisztségviselő felelősségre vonását (pl.: a befektetők úgy érzik, félrevezették őket; a hitelezők úgy gondolják, a vezetés nem a nekik legkedvezőbb módon járt el, mikor a cég fizetéképtelen lett, stb.),⁴²⁹ amely esetben az érintett vezetőnek saját vagyonából kell fizetnie az esetleges kártérítést.⁴³⁰ A gazdasági társaság csődközeli helyzetbe jutása esetén a vezető tisztségviselők az ügyvezetésükkel nem sérthetik a hitelezők érdekeit, feladatukat a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján kötelesek ellátni. Ilyen a helyzetre nyújt megoldást ez a típusú biz-

⁴²⁶ Bővebben in VÉRTESY László: *A magánbiztosítás lehetséges szerepe a megváltozott munkaképességű személyek rehabilitációjának elősegítésében.* in PULAY Gyula –szerk.: *A megváltozott munkaképességű személyek támogatási rendszere társadalmi-gazdasági hatékonyságának vizsgálata.* Állami Számvevőszék Kutató Intézete 2009. 6. fejezet

⁴²⁷ Vö. YOUNGMAN, Ian: *Directors' and officers' liability insurance: a guide to international practice.* Woodhead Publishing, 1999. 6. o.

⁴²⁸ A Gt-ben található sajátos megoldás a *felmentvény*. Gt. 30. § (5) A társasági szerződés előírhatja, hogy a társaság legfőbb szerve évente tűzze napirendjére a vezető tisztségviselők előző üzleti évben végzett munkájának értékelését, és határozzon a vezető tisztségviselők részére megadható felmentvény tárgyában. A felmentvény megadásával a legfőbb szerv igazolja, hogy a vezető tisztségviselők az értékelt időszakban munkájukat a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegességét szem előtt tartva végezték. A felmentvény hatálytalaná válik, ha utólag a bíróság jogerősen megállapítja, hogy a felmentvény megadására alapul szolgáló információk valótlanok vagy hiányosak voltak.

⁴²⁹ in CHEW, Donald H.: *Corporate risk management.* Morgan Stanley, 2008. 279. o.

⁴³⁰ Bővebben in WERTÁN Balázs: *A gazdasági társaságok vezető tisztségviselőinek felelőssége.* ELTE Elekttronikus akadémia. 2009.

tosítás, amely körből kizárt kockázatok i) a szerződésben vagy egyoldalú jognyilatkozatban, a jogszabályban előírtnál szigorúbb felelősség vállalása; ii) befektetési vagy tőzsdei ügyletek során okozott károk.

A *jövedelemkiesés-biztosítás* (unemployment insurance) keretében a biztosító arra vállal kötelezettséget, hogy munkanélkülivé vagy keresőképtelenné válás esetén – a biztosítási feltételekben foglaltak szerint - havonta fizeti a biztosítási kötvényben előre meghatározott összeget (általában 50-250 ezer forint, de havi nettó fizetésének a 70%-át nem haladhatja meg) kieső jövedelmeink pótlására, legfeljebb 9 hónapig.⁴³¹ A munkanélkülivé váláskor a biztosító a munkavállaló saját hibáján kívül bekövetkezett rendes munkáltatói felmondás esetén fizet kárterítést. Ezek mellett a jövedelemkiesés-biztosítás még egy jelentős baleseti elemmel is rendelkezik, amely baleseti halál és 50%-ot meghaladó baleseti rokkantság esetén nyújt milliós szolgáltatást. A biztosítást minden 22 és 54 év közötti magyarországi lakóhellyel rendelkező, a Magyar Munka törvénykönyve hatálya alá tartozó, jelenlegi munkáltatójánál legalább 1 éve folyamatos, legalább heti 30 órás alkalmazásban álló, határozatlan munkaviszonnyal rendelkező személy megkötheti, aki megfelel a Biztosítási Feltételek által támasztott egyéb követelményeknek.

Egyes vállalkozások, szakmák (bizonyos termékekkel való kereskedelem)⁴³² esetében kötelező a jogszabály alapján előírt *szakmai felelősségbiztosítást* kötni a gondtalanság, mulasztás; illetve a tévedés, hiba esetére. Erről csak egy rövid áttekintést adunk.

Az egészségügyi intézmények, magánorvosok, orvosok felelősségével kapcsolatban a betegek jogai: egészségügyi ellátáshoz való jog, emberi méltósághoz való jog, kapcsolattartás joga, tájékoztatáshoz való jog, orvosi titoktartáshoz való jog. A kezelőorvos joga, hogy a tudományosan elfogadott vizsgálati és terápiás módszerek közül szabadon válassza meg az alkalmazandó eljárást, feltétele a beteg beleegyezése és az, hogy a beavatkozás kockázata kisebb legyen az alkalmazás elmaradásának kockázatától, illetve a kockázatvállalásra alapos ok legyen. A biztosítás alapján megtéríti a kárt a biztosító, ha például i) az orvosi szolgáltatást nem megfelelően végezték; ii) az orvosi szolgáltatás tárgyi és személyi feltételei nem álltak fenn; iii) téves diagnózist állítottak fel; iv) korszerűtlen eljárást alkalmaztak; v) indokolatlan kísérleti eljárás; vi) szövődmények keletkeztek gondatlan eljárás miatt, vii) jogosulatlan beavatkozást végeztek; viii) elmaradt a tájékoztatás. A kifizetett kárterítés visszafizetésének van helye, ha engedély nélkül folytatott tevékenységgel vagy a

⁴³¹ <http://www.biztositas.hu/Jovedelemkieses-biztositas.html>

⁴³² Vö. KUMARASWAMY, Sharada: *Corporate insurance: a primer for business managers, CEOs and CFOs*. Tata McGraw-Hill, 2007. 295. o.

vonatkozó előírások figyelmen kívül hagyásával okoztak kárt, vagy a biztonsági előírásokat megszegték. Hasonló felelősség terheli a gyógyszerészeket.

Az *ügyvédek*, jogtanácsosok, közjegyzők kötelező felelősségbiztosításakor a biztosított lehet az ügyvédi iroda vagy a magánügyvéd. A *könyvvizsgálók*, adótanácsadók, gazdasági tanácsadók számára is kötelező felelősségbiztosítást kötni. A biztosítás nem terjed ki: i) a megbízási szerződésben vállalt kötelezettségek nem teljesítése, vagy késedelmes teljesítése miatt felmerült károkra ii) a befektetési (ingatlan, tőzsde) tanácsadással, illetve a tevékenységgel okozott károkra. Az orvosok esetében csak közvetlen praxis esetében kötelező a biztosítás, közintézetek esetében általában az egészségügyi szolgáltató köti.

A *tervezői* felelősségbiztosítás esetén a biztosított lehet a tervezővállalat, magántervező, tervező művezető, mérnök, építész stb. . A kockázatviselés kezdete a megbízás napja, lejáratá a tervdokumentációhoz igazodik. A biztosítás a tervezett és kivitelezett épületek, szerkezetek hibája miatt bekövetkező közvetlen és közvetett károkra nyújt védelmet.

A *szaktanácsadók*, alkuszok, ügynökök, brókerek felelősségbiztosításánál a biztosítható kockázatok: i) téves tanácsadás; ii) az ügyfél részére rossz vagy nem a szükségleteinek megfelelő kockázatokra szóló biztosítási szerződés megkötése; iii) szabálytalan díjkezelés; iv) az ügyfél által befizetett díj késedelmes továbbítása; v) jognyilatkozatok határidőn túli továbbítása illetve továbbítás elmulasztása. A kamarai, szövetségi tagság is előírhatja a szakmai felelősségbiztosítást kötelező jelleggel.

9.3. JOGVÉDELMI BIZTOSÍTÁS

A jogvédelmi biztosítás lényege a biztosított vállalat jogi érdekeinek megóvása, azaz a jogi eljárási és tanácsadási költségek viselésére és a biztosítási fedezetből fakadó más szolgáltatások nyújtására vonatkozó kötelezettség elvállalása díj ellenében,⁴³³ így különösen i) a biztosított által elszenvedett kár peren kívüli egyezséggel vagy polgári, illetve büntetőeljárás során történő megtérülésének biztosítása, ii) a biztosított polgári, büntető-, közigazgatási hatósági vagy egyéb eljárásban, illetve a biztosítottal szemben támasztott kártérítési igény esetében való védelme vagy képviselése. Az angol *legal expenses insurance* kifejezés jól érzékelteti a termék lényegét.⁴³⁴ A szolgáltatás azonban nem egyszerű költségviselést takar, hanem jogi segítségnyújtást is: ügyvéd, tanácsadás, jogi képviselő stb.

⁴³³ YOUNGMAN, Ian: *Directors' and officers' liability insurance: a guide to international practice*. Woodhead Publishing, 1999. 46 .o.

⁴³⁴ A témáról átfogó irodalom: FELDMAN, Michael: *Legal Expenses Insurance*. CLT Professional, 1998.

keretében.⁴³⁵ A magyar biztosítási piacon egyre több biztosító jelenik meg jogvédelem-biztosítási szolgáltatásokat tartalmazó termékkel, egyelőre nem eléggé elterjedt, a kereslet alacsony.

A biztosító három, az érdek-összeütközés lehetőségét csökkentő megoldás közül választhat, amelyet a szerződési feltételekben is fel kell tüntetni: i) a jogvédelmi károk rendezését a biztosító egy elkülönült szervezete végzi;⁴³⁶ vagy ii) egy név és székhely szerint megjelölt külső szervezetet bíz meg ezzel;⁴³⁷ esetleg iii) lehetővé teszi a biztosított számára, hogy a biztosítási esemény bekövetkezését követően egy általa szabadon megválasztott jogi képviselőt bízhat meg érdekei védelmével.⁴³⁸ A biztosító ezek közül egyszerre kettőt vagy hármat is követhet azzal, hogy egy biztosítási jogviszony esetében csak egy megoldás alkalmazása lehetséges.

A szerződési feltételek általában az alábbiakat tartalmazzák:⁴³⁹

- i. a biztosított azon jogának elismerését, hogy bármely bírósági vagy hatósági eljárásban vagy az illet megelőzően, illetve az eljárás elkerülését elősegítő eljárás során szabadon megválaszthatja jogi képviselőjét;
- ii. egy olyan pártatlan egyeztető eljárás meghatározását, amelyet a biztosító és a biztosított között a biztosító szolgáltatásával kapcsolatban keletkezett véleményeltérés esetén a feleknek követniük kell;
- iii. a biztosított azon jogának elismerését, hogy amennyiben az előző pontban jelzett eljárás nem vezet eredményre, akkor a biztosítási szerződéssel kapcsolatos érdekei védelmében szabadon megválaszthatja ügyvédjét;
- iv. a biztosított tájékoztatását arról, hogy a biztosítóval keletkezett véleményeltérés esetén megilletik a fenti pontokban meghatározott jogok;
- v. azon eljárás szabályait, amelyet abban az esetben követnek a felek, ha a biztosító szolgáltatási kötelezettsége beálltának alapjául szolgáló esemény során két vagy több ellenérdekű fél ugyanannál a biztosítónál rendelkezik jogvédelmi vagy felelősségbiztosítással;
- vi. a biztosítónak tájékoztatást kell nyújtani arról, hogy három működési mód közül melyiket választja.

⁴³⁵ Vö. BARTA – FAZEKAS – HARSÁNYI – KOVÁCS – MISKOLCZI-BODNÁR – UJVÁRINÉ: *Az üzleti élet szerződései*. UNIÓ Kiadó, 2002. 390. o.

⁴³⁶ Ez esetben fontos szabály, hogy a jogvédelmi biztosítási tevékenység végzése során a jogvédelmi ágazat kárainak rendezésével, illetve az ezzel kapcsolatos jogi tanácsadással foglalkozó alkalmazottai ugyanilyen vagy hasonló tevékenységet nem folytatnak a biztosító által művelt másik ágazat részére vagy más, az 1. számú melléklet A) részében meghatározott bármely ágazatot művelő más biztosító számára, illetve a biztosítóban az ezen alkalmazottak felett utasítási joggal rendelkező vezető állású személy nem rendelkezhet utasítási joggal más biztosítási ágazatba tartozó károk rendezésével kapcsolatban. (Bit. 103. § (1) a) pont)

⁴³⁷ E megoldás választása esetén a károk rendezésével csak részvénytársaság, korlátolt felelősségű társaság vagy egy külföldi székhelyű, jogvédelmi biztosítási károk rendezésével foglalkozó vállalkozás fióktelepe bízható meg, feltéve, hogy a biztosítóval nem áll semmilyen pénzügyi, kereskedelmi vagy adminisztratív kapcsolatban, illetve egyéb olyan közvetlen vagy közvetett kapcsolatban, amely a kárrendezés pártatlanságát befolyásolhatja, illetve egyéb tevékenysége nem veszélyezteti a kárrendezési pártatlanságát.

⁴³⁸ Összhangban a Bit. 103. §-val

⁴³⁹ www.eduline.hu

Külön meghatalmazás alapján a biztosítónak a jogvédelmi ágazat kárainak rendezésével és/vagy az ezzel kapcsolatos jogi tanácsadással foglalkozó alkalmazottai, illetve az erre megbízott vállalat képviselőjére jogosult személyek bármely közigazgatási hatósági vagy bírósági eljárásban elláthatják a biztosított képviselőjét. Ha a jogvédelmi biztosítás más kockázatokat is fedező biztosítási szerződés részét képezi, akkor a jogvédelmi biztosításnak külön, az ügyfelek számára felismerhetően elkülönülő részt kell képeznie a biztosítási szerződésen belül. A biztosító az ügyfeleinek átadásra kerülő valamennyi dokumentumon köteles felhívni a figyelmet a jogvédelmi biztosítási fedezet létrejöttére, illetőleg a biztosító a biztosítási díj meghatározása során külön is köteles feltüntetni a jogvédelmi biztosítási fedezet díját, abban a pénznemben, amelyben a szerződő fél a biztosítási díj megfizetésére köteles. A vállalati jogvédelmi biztosításból *kizárt események*

- i. az egyazon szerződésben biztosított vállalatok érdekeinek védelme egymással szemben;
- ii. kapcsolt vállalatok, vállalatcsoportok tagjai egymással szembeni igényeinek képviselője;
- iii. jogutódlási eljárással kapcsolatos jogvitában;
- iv. olyan követelések tartozások miatti jogérvényesítés, amelyeket a biztosítottra engedményeztek, illetve amit a biztosított mástól átvállalt;
- v. a biztosítottal vagy jogi képviselőjével szemben a biztosítási eseménnyel kapcsolatos eljárásban rosszhiszemű pervitel vagy mulasztás miatt kiszabott bírság, illetve a fenti magatartás miatti többletköltség.

A *bűnözés elleni biztosítások* nem jogvédelmi biztosítások, de érdemes egy rövid említést tenni róluk. A bűncselekmények elleni biztosítások tetszés szerint variálhatók, kombinálhatók,⁴⁴⁰ a vállalatok finanszírozási életében alábbi bűncselekmények a relevánsak: (hitelezési) csalás, csőd büntett, fedezetelvonás hamisítás, lopás, sikkasztás, rablás, széffeltörés, munkavállalói visszaélés kockázata, számítógépes csalás stb.

9.4. VÁLLALATI UNIT-LINKED

A unit-linked biztosítások összetett termékek, amelyek kétfajta alapvető kockázatot hordoznak magukban, a biztosítási kockázat mellett a befektetési kockázat is megjelenik, amely utóbbi az ügyfél kockázata. A befektetési egységekhez kötött (BEK) biztosítás olyan biztosítási termék, amelynél a biztosító a biztosítási szerződés alapján képzett biztosítás-technikai tartalékot az általa létrehozott, önálló befektetési politikával rendelkező, elkülönítetten kezelt – azonos értékű, elméleti elszámolási részekből (befektetési egységekből) álló – eszközállományokba (eszközalapokba) vagy más, befektetési alapkezelésre jogosult

⁴⁴⁰ in CZEGLE Tibor: *Biztosítási ismeretek*. PSzF (Phare), 1998. 186. o.

társaság által kezelt befektetési alapokba helyezi befektetés céljából, a szerződő választásától függően, előre meghatározott szabályok szerint.⁴⁴¹ A biztosítók az éles verseny miatt egyre újabb konstrukciókkal, innovatív termékekkel állnak elő, így olyan termék(elem)ek is megjelennek a biztosítási piacon, amelyeket tiszta formában a befektetési alapok és bankok értékesítenek, pl. lombard hitel lehetőséggel kombinált biztosítás.

A vállalati BEK biztosítás egy szellemes megoldást kínálna különösen a KKV szektornak, mert egyszerre nyújthatna all risk típusú biztosságot, illetve befektetési lehetőséget. A befektetési felhalmozás hasonlóan történne, mint a unit-linked életbiztosítások vagy kombihitelek esetében.

A biztosító a BEK termékek bevezetésekor vagy külső szervezet von be, vagy a praktikusság céljából a saját tőkéből különít el pénzt a unit-linked termékek mögötti eszközalapok feltöltésére; és az ügyfelek a díjak befizetésével folyamatosan „vásárolják ki” a biztosítót. Technikailag a kivásárlás során az ügyfél által befizetett, úton lévő pénz, be nem azonosításig a biztosító technikai (matematikai) tartalékába kerül, és arra hozamot számol el.⁴⁴² A szokatlan – nem a függő számlán tartás – gyakorlat az ügyfél szempontjából kedvezőnek mondható, hiszen a matematikai tartalékba kerülés miatt hozamot fizet(het)nek, míg a függő számlán tartva az ügyfél elesne ettől.

Ehhez érdemes egy *hitelfedezeti záradékot* is kapcsolni, így amennyiben a biztosítottnak valamely pénzintézettel vagy magánszeméllyel szemben hitel- vagy kölcsöntartozása van, illetve más jellegű finanszírozásra szorul, a vállalati unit-linked hitelfedezetként (kezességként) felhasználható. A finanszírozás szempontjából a biztosításra kért hitel-kölcsönnek van kiemelkedő szerepe. Természetesen a kölcsön nem jár automatikusan, hanem a biztosító üzletpolitikájának megfelelően mérlegeli, hogy ad-e vagy nem, hasonlóan a bankszektorban alkalmazott hitelbírálathoz. Az esetleges kölcsön alapja a díjtartalék (és nem az addig befizetett összes díj), ezzel az ügyfél átmeneti pénzzavarát, forráshiányát a szerződés megszüntetése nélkül lehet kezelni.⁴⁴³ Ezzel kapcsolatban érdemes lenne a jogi szabályozás módosítása, jelenleg ugyanis a hitel-kölcsönnyújtására kizárólag a pénzügyi intézmények jogosultak, így kénytelenek a biztosítók vagy – holdingszerűen – pénzügyi intézményt alapítani, vagy külső pénzügyi intézmény(eke)t igénybe venni.

⁴⁴¹ in SCOTT, Hal. S.: *International Finance – Transactions, Policy and Regulation*. 14th Ed., Foundation Press, 2007. 757. o.

⁴⁴² in Gonda László Péterné ROZINKA Edina: *A unit-linked biztosítások elméleti és gyakorlati vonatkozásai*. in Biztosítási szemle, 2005/október

⁴⁴³ Az életbiztosítási unit-linked esetében a kölcsön futamideje adózási problémák miatt maximum egy év lehet, és ezt követően azt kamatokkal együtt vissza kell fizetni. A biztosító által nyújtott kölcsön viszonylag alacsony összegű és aránylag magas kamatozású. <http://biztositasi1x1.hu/>

A finanszírozási elem másik igénybevételi lehetősége a *visszavásároltatás*, amelyre szintén akkor kerülhet sor, amikor az ügyfél jelentősebb forráshiányba, pénzzavarba kerül. Ez azt jelenti, hogy a biztosító a díjtartalék (nem a teljes befizetett díjak!) %-ban előre meghatározott részét a visszavásárlási táblázat⁴⁴⁴ szerint kifizeti az ügyfélnek, a biztosított pedig tőkéhez, forráshoz jut, amely előnyösebb lehet, mint a pénzügyi piaci finanszírozási feltételek. A visszavásárlási érték függ: i) a terméktől ii) a biztosítási összegtől, iii) a biztosított vállalattól, vállalkozástól, iv) a biztosítás tartamától, v) a kiegészítő biztosításoktól, vi) a visszavásárlásig eltelt időtől, vii) a díjfizetés ütemétől. A teljes visszavásároltatást követően többé nem kell díjakat fizetnie, és a biztosító az egész díjtartalékkal köteles a szerződő felé elszámolni, és a szerződés megszűnik. A visszavásárlással megszűnt szerződés nem léptethető újra hatályba. Másik lehetőség a biztosítási szerződés megszüntetése (felmondása) vagy a díjfizetés elmaradása miatt az elszámolás kötelezettség miatt kerül sor a visszavásárlásra. A biztosító – az életbiztosítási ágazatot figyelembe véve – általában erre a tartam $\frac{1}{10}$ -e, de minimum 2 biztosítási év eltelte után ad lehetőséget; mert általában az első év díja a jutalék.

Az ügyfél kérheti a biztosítás *díj-mentesítését*, ha tartós pénzzavarba kerül, nem tudja többé fizetni a biztosítás díját, és a már összegyűlt díjtartalékához sem akar hozzányúlni. A biztosító a biztosítás díjtartalékát úgy kezeli, mint egyszeri befizetést egyszeri díjas biztosításra, aminek tartama az eredeti tartamból még hátralévő idő. Az új biztosítási összeg természetesen kisebb lesz, mint az eredeti.

A *díjemelés* lehetősége a befektetés értékét gyarapítja úgy, hogy az ügyfél a biztosítás díját évente növelheti. A díj emelkedésével a biztosítási összeg (szolgáltatás) is nő, tehát a díjemelés ebben az esetben nem (puszta) indexálás, és nem is áremelés.⁴⁴⁵ Technikailag úgy történik, hogy a többletdíjon a szerződő a hátralévő tartamra ugyanolyan fajtájú biztosítást és befektetési egységeket vásárol, majd ennek az új biztosításnak a befektetési egységeit a biztosító hozzáadja a korábbi biztosítás befektetési egységeihez. Az ún. revalorizációs technika esetében a biztosítási összeg növekedése arányos a díj növelésével. Ennek érdekében a biztosító megállapítja a befektetése által elért többlethozam mértékét, és a díjnövelést az ügyfélnek visszajuttatott többlethozam mértékében kéri az ügyféltől.

A *többlethozam* a díjtartalék befektetéséből a technikai kamaton felül elért nyereség. A többlethozam-visszatérítés két módja: i) amikor a szolgáltatást (vagyis a biztosítási ösz-

⁴⁴⁴ A biztosítás visszavásárlási táblázata a kötvény melléklete, a szerződés része. A visszavásárlási táblázat az adott biztosítási év végén teljesíthető visszavásárlási összeget mutatja meg.

⁴⁴⁵ Az áremelés azt jelentené, hogy a biztosító ugyanazt a szolgáltatást a későbbiekben egy magasabb díjért nyújtja.

szeget) emelik; ii) amikor egy külön nyereségszámlán írják jóvá az ügyfélnek. Az első módszer azt jelenti, hogy miután az elért nyereségből a biztosító levonja a technikai kamatnak megfelelő mértékű hozamot, a többleten a biztosító megosztja az ügyféllel valamilyen arányban (általában 80-90% az ügyfélé, és 10-20 % a biztosítóé).⁴⁴⁶ Az ügyfél részét azután a biztosító úgy tekinti, mint egy ugyanolyan típusú, egyszeri biztosítás díját (amely ugyanakkor jár le, mint az eredeti biztosítás). Miután a biztosító kiszámolja az új biztosítási összeget, ezzel megnöveli az eredeti szolgáltatás nagyságát. A második módszer esetén az elért nyereségből a biztosító úgyszintén levonja a technikai kamatnak megfelelő mértékű hozamot és a többleten pedig megosztja az ügyféllel, de az ügyfél részét ezután külön nyereséggént tartja nyilván, és esedékességkor fizeti ki.

Az ügyfél szempontjából a *maradékjogok* is szerepet kapnak, ennek oka és alapja a díjtartalékkal való elszámolási kötelezettség. A díjtartalékot a biztosító azért képezi, hogy később ebből valamilyen szolgáltatást nyújtson. Tulajdonképpen túlbiztosításról is lehet beszélni, azonban a biztosítási összeg többlete befektetésként realizálódik. A maradékjog lehet i) kölcsön, ii) visszavásárlás, iii) díjmentesítés, iv) díjemelés, v) többlethozam-visszatérítés. A biztosítottat (kedvezményezett) védi a Ptk. 565. §-a abban az esetben is,⁴⁴⁷ ha a befektetés nem nyereséges, ugyanis – az életbiztosításokkal kapcsolatban – kimondja, hogy amennyiben a szerződés bármely okból a biztosítási összeg kifizetése nélkül szűnik meg, a biztosító köteles a befizetett díjaknak a szabályzatban megállapított részét (visszavásárlási összeg) vagy a díjtartalékot kifizetni. Ez a szabály a vállalati unit-linked esetében is használható lenne.

A vállalati igények jelenleg arra korlátozódnak, hogy nagy számban vásárolnak unit-linked életbiztosítást és fizetnek pénzt az önkéntes nyugdíjpénztárakba a vállalati dolgozók számára. A vállalatnak számos érdeke fűződik ezek vásárlásához: mindenképp, növeli az image-át az ilyen juttatások adományozása. Kedvező pozíciót jelent a kiváló menedzsment és a szakképzett munkaerő megszerzéséért, illetve megtartásáért vívott versenyben; sőt hosszabb távon a céghez köti a dolgozókat vele.

A unit-linked piacon érdekesség, hogy a MABISZ a PSZÁF bevonásával és támogatásával összeállította *Teljes Költségmutató* (TKM) szabályzatát a biztosítási piac iránti fogyasztói bizalom erősítése és fenntartása céljából.⁴⁴⁸ Az egységes mutató a befektetési egységekhez kötött élet- és nyugdíjbiztosítások költségszempon-tú összehasonlítását segíti elő.

⁴⁴⁶ <http://biztositasi1x1.hu/>

⁴⁴⁷ A rendelkezést az új Ptk. tervezete is tartalmazza.

⁴⁴⁸ Bővebben in *A Magyar Biztosítók Szövetségének Szabályzata a Unit Linked Teljes Költségmutató (TKM) Számításáról és Alkalmazásáról*. MABISZ, 2010.

A TKM egy elméleti költségszint, amely százalékos érték vagy értéktartomány.⁴⁴⁹ Ennek segítségével minden terméket (a beépített biztosítási kockázati fedezetekkel együtt) azonos paraméterek szerint számolnak a biztosítók, átlagos feltételekkel, átlagos életkorú férfi ügyfélre, átlagos díjfizetési gyakorisággal.⁴⁵⁰ A TKM nem az egyetlen lényeges pontja a befektetési egységekhez kötött biztosításoknak, hiszen fontos további szempontok i) az ajánlatban szereplő biztosítási fedezet jellege és nagysága, ii) mennyire likvid az adott szerződés, iii) milyen további kényelmi megoldásokat kínál a biztosító (pl. befektetések online átcsoportosításának lehetősége), illetve iv) milyen kiegészítő fedezettel bővíthető a biztosítás, vagyis a termék mennyire testre szabható. Eddig 18 biztosító csatlakozott a TKM Chartához.⁴⁵¹

Érdeemes lenne azonban ezt – a THM-hez hasonlóan – jogszabályi formában kötelezően bevezetni. Ugyancsak hasznos lenne a vállalati unit-linked piacon is alkalmazni majd. Az „átlagos életkorú férfi ügyfél” kifejezéssel kapcsolatban utalni kell arra, hogy az Európai Bíróság 2011. március 1-jei ítéletével⁴⁵² 2012. december 21-ével hatályon kívül helyezte az úgynevezett Gender Directive 5. cikk (2) bekezdését,⁴⁵³ amely lehetővé tette a tagállamok számára a nemek szerinti megkülönböztetést a biztosítási díjakban, illetve szolgáltatásokban. A termékek átárazása és az új rendszerre való áttérés egyes becslések szerint akár több tízmilliárd forintos ráfordítással is járhat a magyar biztosítási szektor számára.

⁴⁴⁹ A Szabályzat bonyolultabb megfogalmazásában: A TKM-mutató az ügyfél által viselt, az V. pont számítási módja szerint bemutatott költségeket egy belső megtérülési ráta számítás segítségével minimális elerendő hozamként mutatja be, melynek során azt az átlagos bruttó éves hozamot keressük, melyet az érintett termékek mögött álló és a befektetéseket tartalmazó eszközalapokat alkotó befektetési eszközöknek, illetőleg befektetési alapoknak a biztosítási szerződés tartama alatt mindvégig állandó hozamnagyságot feltételezve bruttó módon (azaz a vagyonkezelési költségek levonása előtt) legalább el kell érniük ahhoz, hogy az ügyfél lejárat, illetve élethosszig szóló biztosítások esetén visszavásárlási szolgáltatásként nominálisan visszakapja a befizetett díjak összegét. Erre azonban nincs garancia.

⁴⁵⁰ Ha évente 10 százalék a háttérbefektetés hozama, például egy európai részvényekbe fektető unit linked alap 10 éven át évente ezt a remek hozamot biztosítja, akkor 3 százalékos TKM mellett, az ügyfél a befizetett pénzén 7 százalékos nettó hozamot ér el. Valójában nem egy könnyen kiszámítható mutatóról van szó. A biztosított: egy fő, 35 éves férfi. http://www.fn.hu/penzugy/20091209/mit_mutat_meg_teljes/

⁴⁵¹ <http://www.mabisz.hu/images/stories/docs/tkm/csatlakoz%20biztosittrasagok.pdf>

⁴⁵² C-236/09. sz. ügy (előzetes döntéshozatal iránti kérelem) Association belge des Consommateurs Test-Achats ASBL, Yann van Vugt, Charles Basselier v. Miniszterek Tanácsa <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62009J0236:HU:HTML>

⁴⁵³ A Tanács 2004/113/EK irányelve a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmód elvének az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint azok értékesítése, illetve nyújtása tekintetében történő végrehajtásáról 5. cikk Biztosításmatematikai tényezők (1)A tagállamok biztosítják, hogy legkésőbb 2007. december 21. után kötött valamennyi új szerződésben a biztosítási, illetve azzal kapcsolatos pénzügyi szolgáltatások alkalmazásakor a biztosítási díjak és juttatások számításában a nemi hovatartozás tényezőként történő számbavétele az egyének biztosítási díjaiban és juttatásaiban nem eredményez különbséget. (2) Az (1) bekezdéstől eltérve a tagállamok 2007. december 21. előtt dönthetnek úgy, hogy megengednek arányos különbségeket az egyének biztosítási díjaiban és juttatásaiban, ha a vonatkozó és pontos biztosításmatematikai és statisztikai adatok alapján a nemi hovatartozás alkalmazása a kockázatelemzésben meghatározó tényező. ...

ÖSSZEFOGLALÁS

Az összefoglalás az értekezés rövid, átfogó összegzését adja, illetve a téziseket rendszerezi, mutatja be.

ÖSSZEGZÉS

A hazai finanszírozási biztosítások *spektruma* széles skálán mozog. A klasszikusként említhető hitelbiztosítás mellett az eszköz- és követelésalapú finanszírozáshoz, a lízinghez, faktoringhoz is külön biztosítási termékek kapcsolódnak. Napjainkra a biztosítéki, fedezeti biztosítások sem szorítkoznak csupán a mellékötelezettségként megterhelt dolgok biztosítására, hanem önálló, a belföldi és a nemzetközi kereskedelmi életet egyaránt serkentő kezesség és garanciavállalás formájában is jelentkeznek. Tág értelemben az üzemszünet, a munkaviszonyok, a jogvédelem, de akár a lehetséges vállalati unit-linked biztosítás is hangsúlyos lehet.

A magyar *biztosítási szektorral* kapcsolatban megállapítható, hogy technikájában lépést tart a nemzetközi tendenciákkal, kultúrájában az ügyfelek visszafogott, óvatos biztosítási keresleti hajlandósága miatt viszont jellemző az időbeni és volumenbeli lemaradás. A biztonságérzet tudata és értéke még nem elég elterjedt, sokan, főleg a tőkeszegény KKV-k a biztosítási esemény be nem következése esetén értelmetlen, szükségtelen kiadásnak tekintik a biztosítási díjat. E tekintetben talán az elmúlt gazdasági válság hoz(ott) áttörést.

A *pénzügyi és jogi innovációk* eredményeként az ügyletek szereplői közötti jogviszonyok szövevényesek, az alapügylet és a biztosítás, a szerződési feltételek szorosan kapcsolódnak egymáshoz, egységes szerződési, kötelmi rendszert alkotva. A bank- biztosítás- és tőkepiaci összefonódása nemcsak a *termékekben* jelentkezik, az alternatív *kockázati transzfer* egyik leggyakoribb formája az értékpapírosítás, amely a biztosítók tőkehelyzetének kiegyensúlyozásában is szerepet játszik.

A *kockázat kezelése* sokrétű, a bankszektorhoz hasonlóan már az ügyletek megkötése előtt is fontos szerepet kap. Az objektív kockázati keretek stabil, kiszámítható támpontot adnak, de csak az ügyfelekben rejlő szubjektív elemekkel együtt eredményeznek valós számokat. Ez utóbbiak részletes elemzése, pontos meghatározása a nehezebb, kockázatosabb feladat. A vállalati ügyfelek értékelésekor objektivitásra törekednek, cél, hogy a kapott értékek alapján kockázati csoportokat, veszélyközösségeket képezzenek.

A piacgazdaság és a jogállamiság általános jellemzőin túl a *közgazdaságtani* módszerek, megoldások a *jogtudományi* kategóriákban is jelentkeznek. Az állami, közjogi be-

avatkozás, szabályozás minimum standardekert ír elő, amelyektől nem lehet eltérni. Az ügyfélminősítés és a termékek a szerződési szabadság elvének megfelelően a kockázatfelmérés és kockázatoptimalizálás érdekében kockázatkezelési részeket is tartalmaznak, és mint individuális normák, kötik a feleket. Ezek vizsgálata, alkalmazása rendkívül érdekes és hangsúlyos, mert a pénzügyi szektorban általánosan elterjedtek, az ügyfelek számára tulajdonképp „kötelezőbbek” mint a köz- és magánjogi előírások.

EREDMÉNYEK

Az eredmények az értekezés és a kutatás tudományos újdonságai, eredeti megállapításai.

- i. A bank és a biztosító a *kockázatkezelés* eredményeként *alakítja át*, értékesíti az előfinanszírozási *kockázatot* és a profit egy részét az utófinanszírozás során. Az alternatív kockázati transzferek alkalmazásával a tőkepiacot is igénybe veszi a biztosító.
- ii. A finanszírozásból eredő objektív és szubjektív kockázatok biztosítása *közvetett* módon a pénzügyi szektor, pontosabban a – normatív szabályozott – *prudens működés* (likviditás és szolvencia) *biztosítását* jelenti. Az egyes pénzügyi szektorok ennek megfelelően valójában „láthatatlan kezükkel” segítik egymást. A biztosítással fedezett banki kihelyezések eltérő, fokozottabb súlyozása indokolt a pénzintézetek tőkemegfelelési mutatójának számítása során.
- iii. A kockázatkezelés egyik központi eleme kell legyen a *valorizáció* termékbeli vagy jogszabályi megoldása is, amely például a valuta, a fedezet, az exportált dolog, szolgáltatás értékének változásából adódik. Fontos továbbá, hogy az alkalmazott *indexálás* ne korlátozódjon pusztán az infláció, a fogyasztóiár-index és néhány gazdasági mutató mechanikus követésére.
- iv. A *vállalati unit-linked, BEK biztosítás* egy szellemes megoldást kínálna különösen a KKV szektornak, mert egyszerre nyújthatna all risk típusú biztonságot, illetve befektetési lehetőséget. Ehhez érdemes egy *hitelfedezeti záradékot* is kapcsolni, így amennyiben a biztosítottnak valamely pénzintézettel vagy magánszeméllyel szemben hitel- vagy kölcsöntartozása van, illetve más jellegű finanszírozásra szorul, a biztosítás hitelfedezetként (kezességként) felhasználható. A finanszírozási elem másik igénybevételi lehetősége a *visszavásároltatás*, amelyre szintén akkor kerülhet sor, amikor az ügyfél jelentősebb forráshiányba, pénzzavarba kerül.
- v. A vállalati biztosítások iránti keresletet kedvezően befolyásolhatja az *occurrence technika* ismételt, széleskörű alkalmazása, amelynek lényege, hogy a kötvények évek

múlva is fedezik a biztosítási időszak alatt bekövetkezett biztosítási eseményekre (károkra); például az elévülési időn belüli igényérvényesítések során (jogvédelmi biztosítások) vagy olyan pénzügyi veszteségek esetén, amikor a biztosítási esemény még a biztosítási időszak alatt következett be, de csak később lett tapasztalható kedvezőtlen hatása. Egy nagyobb volumenű, hosszú távú beruházás, finanszírozás esetében ugyanis elképzelhető, hogy csak később derül ki, vagy jelentkezik egy esetleges utólagos ellenőrzés során, hogy az adott régebbi kár biztosítási eseménynek minősül.

- vi. *A vállalati döntéshozatali mechanizmusokban* tudatosítani kell, hogy a finanszírozási biztosítások csökkentik a beruházásokhoz, befektetésekhez szükséges tőke, fedezet mértékét, így ugyanakkora pénzügyi erővel, sokkal nagyobb volumenű projektek lehetségesek. További *előny*, hogy a biztosítási díjban egyéb szolgáltatások benne foglaltathatnak, például vállalati külső szakmai monitoring.
- vii. A magas forrásigényű kutatás, fejlesztési projektek és innovációk (K+F+I) esetében a *kockázati tőke* megőrzésében a finanszírozási biztosítások is hatékony eszközöknek bizonyulnak.
- viii. A pénzügyi szektor értékarányosabb és felelősségteljesebb működése érdekében hazánkban, de általános jelleggel az Európai Unióban is érdemes lenne bevezetni a *pénzügyi ombudsman* (financial ombudsman) intézményét.
- ix. A *Teljes Költségmutató* (TKM) általános, akár jogszabályi (rendeleti) bevezetése és kidolgozása valamennyi termékre, a jobb összehasonlíthatóság és -mérhetőség eredményeként a vállalati finanszírozási stratégiaalkotás során javítaná a biztosítás iránti igényt.
- x. Az új Alaptörvény értelmében a *helyi önkormányzati hite-kölcsönfelvétel* rendszere szigorúbbá és ellenőrzöttebbé válik, illetve volumene csökkenni fog. Ennek hatására a *finanszírozási biztosítások* is visszaszorulnak ezen a területen.

TÉZISEK

A következtetések és az észrevételek általános megállapításokat tartalmaznak, illetve konkrét javaslatokat fogalmaznak meg a biztosítási szektor, a vállalatok és a jogalkotás, illetve a jogalkalmazás részére.

Általános megállapítások

- i. A finanszírozásban és a biztosításban *közös elemek*, hogy a bank és biztosítási szektor is egyaránt a kockázatkezeléssel termel profitot elő- és/vagy utófinanszírozási szol-

- gáltatások nyújtásával, tipikusan tőkekihelyezés, illetve pénzügyi helytállás keretében. A bank- és a biztosítási szektor rendkívül szoros kapcsolatot mutat, amelynek következtében a határok egyre inkább elmosódnak, a különbségek megszűnnek.
- ii. A kutatás számos, a szakirodalomban – sajnálatosan – elterjedt, *terminológiai félreértést*, zavart tapasztalt:
- a *finanszírozási biztosítás* (így a hitel-, lízing-, faktoringbiztosítás) elnevezés félrevezető, mert valójában nem a nem-finanszírozás a biztosítási esemény, hanem a vissza-nem-fizetés, tehát tipikusan szerződéses, (alap)ügyletből származó, szerződésszegésből, hibás teljesítésből eredő károk;
 - a *vállalat* egy szabályozott szervezeti egység, ezzel szemben a *vállalkozás* egy gondolkodás- és cselekvésmód;
 - a *hitel* pénzteremtést (hitelkeret fenntartás) a *kölcsön* pénzüjraelosztást (kölcsönnyújtás) jelent, de mivel a gyakorlatban többnyire keverednek, ezért a *hitelbiztosítást* mindkét fogalomra egyaránt használják;
 - a *hitelbiztosítás* nem kizárólag kereskedelmi hitelezéshez kapcsolódhat, és egyik sajátos altípusa az exporthitel-biztosítás;
 - a *lízingbiztosítás* a lízingdíj nem-fizetésére nyújt helytállást, a lízingtárgy biztosítása pedig all risk, CASCO kárbiztosítás;
 - a *biztosítói kezesség* és *garancia* pénzügyi fedezet nyújtása; a *kezesi* és *garanciabiztosítás* félrevezető, mert ez utóbbi esetekben valójában a biztosító a kezeset, illetve a garantőrt biztosítja, nem-fizetésük a biztosítási esemény; a *biztosítási kezesség / garancia*, pedig egy biztosítási termékhez kapcsolódó mellékkötelezettség.
- iii. Az előző pontból következik, hogy *közgazdaságtani és jogtudományi képzésben* egyaránt hangsúlyosabb szerepet kell adni – a globalizált gazdasági rendszer egyik központi elemének – a kockázatkezelés (*risk management*) elméleti és gyakorlati oktatásának. A módszerek és a szabályozás együttes ismerete és gyakorlata eredményezhet hatékony, tudatos kockázatkezelést a pénzügyi és vállalati szektorban. Ezzel kapcsolatban Kuncz Ödön polgári korszakból való gondolata még ma is időtálló: „... a közgazdák nem méltatják elég figyelemre a jogi szempontokat, a jogászok pedig nem akarnak tudomást venni a biztosítás közgazdasági szerkezetéről. És végre mindketten figyelmen kívül hagyják a biztosítás belső szervezetét, technikai, üzemgazdasági feltételeit.”

Biztosítók

- i. A *hazai vállalati szektor szerkezetére* – azaz a gyenge KKV-k magas arányára (99,8 %) – figyelemmel, érdemes lenne ezt a szegmenst olcsóbb és komplex termékek bevezetésével bevonni a biztosítási piacra.
- ii. A vállalati ügyfélkör növelésének egyik eredményes megoldása a – lappangó, hazai – piaci rések kiaknázása *új termékek* bevezetésével, például vállalati unit-linked, all risk, kockázati tőke biztosítások keretében.
- iii. Az általános szerződési feltételek között érdemes a *(pénzügyi) szakértő* igénybevételének és tevékenységének rendezése, a későbbi – akár több évig is elhúzódó, hosszas, nehézkes – esetleges (jog)viták, bizonyítási eljárások, félreértések elkerülésében.
- iv. A biztosítási termékekben *részletesen és összeszedetten kell szabályozni* azokat az eseteket, amikor a biztosítási szerződés hatályát veszíti, *megszűnik*, az igények érvényesíthetősége elévül.
- v. A *Teljes Költségmutató (TKM)* szélesebb körben elterjedt alkalmazása érdekében erősebb, hatékonyabb MABISZ fellépés szükséges, ugyanis egyelőre csupán 18 biztosító csatlakozott a TKM Chartához.

Vállalatok

- i. A vállalatokban, elsősorban a vezetőkben *növelni kell a biztosítottság igényét és értékét*, hogy a biztosítási esemény elmaradásakor ne tekintsék a biztosítási díjat felesleges kiadásnak. Ennek érdekében kockázatkezelést ismertető, népszerűsítő előadásokat (vállalkozási akadémia), tájékoztató fórumokat, oktatást kell szervezni, különösen a KKV szektor számára. Ezt egészítheti ki a kapcsolódó, informatív direkt marketing tevékenység.
- ii. A KKV szektor számára vállalati, *finanszírozási biztosításokat ösztönző programokat*, kedvező bevezető árú termékeket kell kidolgozni; amely megvalósulhat állami támogatások, adójóváírás formájában, illetve akár állami tulajdonú, profitra szakosodott biztosító alapításával is, a MEHIB-hez hasonlóan.

Jogalkotás, jogalkalmazás

- i. A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete és a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság összetettebben vizsgálja meg az ügyfélminősítési eljárásokat és az alkalmazott *általános szerződési feltételek* tisztességtelenségét, különösen a kizárások és mentesülé-

- sek tekintetében. A túlzott önrészesedés feltűnő értékaránytalanságot, semmisséget eredményez.
- ii. A *fogyasztó* fogalmába indokolt a kis- és középvállalatok beépítése, vagy legalábbis számukra kedvezőbb, védettebb helyzet kialakítása.
 - iii. Az új Ptk. kodifikációja során érdemes a *pénzügyi garancia* intézményesítése, azaz nemcsak bankokhoz kapcsolódna a jogi szabályozás, hanem más finanszírozók, biztosítók is aktívabban vehetnének részt a fedezeti, biztosítéki piacon a kezesi és garancia biztosítás keretében.
 - iv. A magánjogi jogfejlesztés során egységesen kell rendezni a biztosítási szerződésből eredő igények általános *elévülési* határidejét. A gyakorlatban nehézkes, hogy ugyanolyan vagy hasonló termékekben – a hatályos Ptk. rendelkezéseivel összhangban (!) – számos megoldással (1, 2, 3, 5 év) lehet találkozni.
 - v. A biztosítási szektor legátfogóbb közjogi szabálya a biztosítási törvény (Bit.), a *nem életbiztosítási ágban* is meg kell teremteni a BEK (*unit-linked*) elemek alkalmazásának lehetőségét, ezzel összhangban kell módosítani a Ptk-t is.
 - vi. A unit-linked biztosítások *finanszírozási fedezetként* való felhasználása gyakori, azonban ezzel kapcsolatban érdemes lenne a jogi szabályozás módosítása. Jelenleg ugyanis a *hitel-kölcsönnyújtására*, lízingre, finanszírozási műveletekre kizárólag a pénzügyi intézmények jogosultak, így kénytelenek a biztosítók vagy – holdingszerűen – pénzügyi intézményt alapítani, vagy külső pénzügyi intézmény(eke)t igénybe venni. Meg kell azonban jegyezni, hogy a saját értékpapírok (biztosítási kötvények) fedezetként való elfogadása nem szerencsés, az EU-konform Hpt. is tiltja; ugyanakkor mivel az az ügyfél által befizetett befektetés, ezért valós pénzügyi erőt képvisel. (A bankok is hiteleznek saját betéteseiknek a számlaegyenlegükre tekintettel.)
 - vii. Az egységes *TKM* bevezetése fokozná a biztosítási piac szereplőinek és termékeinek – különösen a unit-linked – összehasonlíthatóságát, illetve versenyzését.
 - viii. Érdemes a pénzügyi szolgáltatók *prudens szabályozásának* fejlesztése során figyelemmel lenni arra, hogy a finanszírozásból eredő lejárat és visszafizetési kockázat biztosítása közvetett módon a – Hpt-ben is hangsúlyos – likviditási és szolvenciális követelmények biztosítását jelenti. Ezt érvényesíteni kell magyar és uniós szinten is a Basel III. folyamatban a tőkemegfelelési mutató (jelenleg 8 %) számítási módszerében.

SUMMARY

The PhD dissertation presents and analyses the theoretical and practical problems and solutions relating to certain products and the financial, regulating questions concerning the *role of the insurance in the financing transactions* of enterprises in a systematic method. One of the major common elements of the regulated financial industries is the risk factor. Therefore, an efficient risk management bears outstanding importance both in the insurance and banking sector. The recent economic crisis (2008 – ?) played a primordial role in its revaluation.

The *financial and insurance services* have become increasingly complex; bank, insurance and the stock market have created almost a coherent unified system where the transactions merge into one another. Subtle relationships between the parties to the mentioned transactions, the basic financing contract and insurance, the terms and conditions are closely linked together forming single contractual and obligational relationships. Beyond the general characteristics of market economy the economical methods and solutions emerge in the jurisprudential categories. Hence, certain transactions and related regulatory and operational issues referring to the theoretical and practical problems need to be examined and evaluated in the light of the economics and jurisprudence. Unfortunately, only few recapitulative publications appeared on these subject matter – especially corporate, financing – insurance themes; basically the studies mostly deal with individual products.

In addition to the classical credit insurance, as a result of *financial innovation*, insurance services already links to asset and debt, invoice based financing such as leasing and factoring insurance. Nowadays the collateral insurance is not confined only to ensure the burdened movable or immovable object, but it also occurs in separate form: suretyship and guarantee insurance which can stimulate the domestic and international commercial environments. At large, financing insurance with regards to business interruption situations, employment, and legal expenses notwithstanding the corporate unit-linked insurance may all result in enhancing the marketplace.

The *Hungarian insurance sector* keeps pace with international trends. However, the restrained and cautious attitude of the potential clients causes regression in time and diminution in volume. The sense and worth of security is still not widespread yet, especially SMEs with poor capital consider the premium a pointless, unnecessary expenditure if the insured event does not happen. In conclusion, probably the recent economic crisis can/may bring a favorable breakthrough.

FORRÁSJEGYZÉK

HIVATKOZOTT KÖNYV – PUBLIKÁCIÓ

Magyar

1. *A felelős vállalatirányítás uniós keretei.* Zöld Könyv. Európai Bizottság, 2011.
2. *A Felügyelet 2010. évi harmadik kockázati jelentése.* PSZÁF, 2010.
3. *A kis- és középvállalatok és a vállalkozás helyzete.* in Statisztikai Tükör 2009/augusztus szám
4. *A kockázat el van vetve...* MEHIB, 2009.
5. *A Magyar Biztosítók Szövetségének Szabályzata a Unit Linked Teljes Költségmutató (TKM) Számításáról és Alkalmazásáról.* MABISZ, 2010.
6. *A Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény kommentárja.* Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. (Hivatalos Jogszabálytár CD)
7. *A magyar nyelv értelmező szótára.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1959–1962.
8. *Az új Polgári Törvénykönyv – javaslat – normaszöveg és indoklás.* 2006.
9. BAKOS Ferenc –szerk.: *Idegen szavak és kifejezések szótára.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978.
10. BALOGH Zsigmond: *Az újonnan szabályozott önálló zálogjog a német tapasztalatok tükrében.* in Magyar Jog 2002/7. szám.
11. BÁNK József: *Latin bölcsességek - szállóigék, velős mondások latinul és magyarul.* Szent Gellért Egyházi Kiadó 1993.
12. BARTA – FAZEKAS – HARSÁNYI – KOVÁCS – MISKOLCZI-BODNÁR – UJVÁRINÉ: *Az üzleti élet szerződései.* UNIÓ Kiadó, 2002.
13. BAUER Árpád: *A biztosítás elmélete és gyakorlata.* Révai, 1942.
14. BÉRES István: *Gyorsak-e a váltóperek, ha lízingügyletekkel függnek össze?* in Magyar Jog 2008/3. szám
15. BÓKAY Judit: *Követelések biztosítékai, különös tekintettel a jelzálogra.* in Gazdaság és Jog 1998/1. szám
16. BOTOS – HALUSTYIK – KOVÁCS – PETRIK – RUSZNÁK – TOMORI: *Bankjog.* HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2003.
17. CZEGLE Tibor: *Biztosítási ismeretek.* Phare, 1998.
18. DORKÓ Katalin: *A lakossági bankügyletek.* KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2000.
19. ÉBLI Györgyné: *A biztosítás közgazdasági alapjai.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1985.
20. FARKAS Szilveszter, SZABÓ József: *A vállalati kockázatkezelés kézikönyve.* Dialog Campus Kiadó. 2010.
21. FEHÉRVÁRY Jenő: *A magyar kereskedelmi jog rendszere.* Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1944.
22. GÁRDOS István – GÁRDOS Péter: *Az engedményezés és a vételi jog biztosítéki célú alkalmazása.* in Gazdaság és Jog 2004/4. szám
23. GELLÉN Klára: *Az önálló zálogjog alkalmazása a jelzálog-hitelezés gyakorlatában.* in Jogelméleti Szemle 2002/4.
24. GELLÉRT Andor: *Banküzletek.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1993.
25. GÉVAI Gábor – JÁNOSI Kornél – RUTAI István: *A lízing és finanszírozása.* Kaposvári Nyomda Kft. 1995.
26. GONDA László Péterné Rozinka Edina: *A unit-linked biztosítások elméleti és gyakorlati vonatkozásai.* in Biztosítási szemle, 2005/október

27. GRÓH István: *A biztosítási jog kézikönyve*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1932.
28. GYÖRGY Ernő: *A követelések engedményezése és leszámítolása*. Tébe Kiadóvállalata, Budapest, 1925.
29. GYULAFFY Béláné: *Vállalkozások Pénzügyei*. Főiskolai Kiadó 2000.
30. HALMÁGYI Csaba: *Féljünk-e, ha gépjárművünkre nem tipikus biztosítéki jogot engedünk a banknak, avagy vételi jog a banki gyakorlatban*. in *Hitelintézeti Szemle* 2008/3. szám
31. HANÁK András: *Magyar zálogjog nemzetközi kitekintéssel* in *Gazdaság és jog* 7. évfolyam 9. szám. 1999.
32. HOMOLYA Dániel – BENEDEK Gábor: *Banki működési kockázat elemzése – katasztrófamodellezés*. in *Hitelintézeti szemle*, 2007/4. szám
33. HORINKA – LUTTENBERGER: *Biztosításelemélet és üzemgazdaságtan*. Perfekt, 2005.
34. HORNAI Gábor: *Kockázat és kockázatkezelés*. MVM Partner 2010.
35. HUNYADI László – VITA László: *Statisztika I*. Aula, 2008.
36. HUSZL Zsuzsanna: *A gazdasági adatszolgáltatási kötelezettség törvényi tényállásának módosítása, büntető jogi védelem a fantomizálódás ellen*. in *Adóvilág* 2007/13-14. szám
37. HUSZTI Ernő: *Banktan*. Tas Kft. 1996.
38. ILLÉS B. Csaba –szerk.: *A kft. gyakorlati kézikönyve*. Verlag Dashöfer: 2007.
39. Junkertné SZÜCS Zsuzsanna: *Lízing kézikönyv*. Adónet.hu Kft. Budapest, 2007.
40. KATONA Klára –szerk.: *Pénzügyi szolgáltatások fogyasztói szemszögből*. Szt. István Társulat, 2008.
41. KERÉKGYÁRTÓ – MUNDRÓCZÓ – SUGÁR: *Statisztikai módszerek és alkalmazásuk*. Aula, 2003.
42. *Kezesi kötelezvény, mint biztosíték a pályázati rendszerben*. Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség, 2006.
43. KISS Ferenc Kálmán: *A szerződések általános szabályai az új Ptk vitatervezetében*. in *Biztosítási szemle* 2007. október
44. KOHN, Meir: *Bank- és pénzügyek, pénzügyi piacok*. Osiris, Budapest, 2003.
45. KÓNYA Judit: *A vállalkozások bankügyletei*; KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2001.
46. *Közösségi társasági formák az Európai Unióban*. Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, 2010/9. szám
47. LÁBADY Tamás: *A kezesi biztosításról és a "közjogi felelősség" biztosíthatóságáról*. in *Biztosítási Szemle*, 1996/11-12. szám
48. LAMPERT György: *Kezesi biztosítás Magyarországon, avagy a türelem rózsát terem*. in *Biztosítási Szemle*, 2005. január
49. LESZKOVEN László: *A biztosítéki célú vételi jog néhány kérdéséről*. in *Gazdaság és Jog*. 2004/12. szám
50. *Magyar Biztosítók Évkönyve 2007*. Magyar Biztosítók Szövetsége, 2007.
51. *Magyar Biztosítók Évkönyve 2008*. Magyar Biztosítók Szövetsége, 2008.
52. *Magyar Hivatalos Jogszabálytár*. Jogszótár. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó.
53. *Magyar Pénzügyi és Tőzsdei Almanach*. Tas-11 Kft. 2010.
54. MARTINKÓ Károly: *Factoring – a vállalatfinanszírozás hamupipőkéje*. Saldo Rt., Budapest, 2002.
55. MISKOLCZI BODNÁR Péter: *Atipikus szerződések (lízing, factoring franchise)*. in *Gazdaság és Jog*, 1997/1.
56. NAGY Zoltán: *A factoring intézményi háttere*. in *Competitio*, Debrecen, 2007/2. szám
57. NÉGYESI Áron: *Hogyan mérjük az új gazdaságot? - A termékminőség változásának számbavétele árindexek segítségével*. in *Közgazdasági Szemle*, 2003. november

58. NOCHTA – KOVÁCS – NEMESSÁNYI: *Magyar polgári jog*, Kötelmi jog, Különös rész; Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2004.
59. ORAVECZ Beatrix: *Credit scoring modellek és teljesítményük értékelése*. in *Hitelintézet* Szemle. 2007. 6. szám
60. OROSLÁN Zsuzsa: *Biztosítási szerződés az új Ptk-ban*. in *Ügyvédvilág* 2010/1. szám
61. PAPP Péter: *Hitelderivatívák az innováció útján: a hitelkockázat tőzsdei kereskedése*. BÉT 2006.
62. PAPP Tekla: *Atipikus szerződések*; Palatia Nyomda és Kiadó Kft, 2006.
63. PETRIK Ferenc –szerk. *Bankjog CD 2008*. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft; 2008.
64. *Polgári Törvénykönyv Magyarázata*. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, DVD Jogtár 2009.
65. PORKOLÁB Erika: *A lízing a polgári jog rendszerében*. in *ELTE Seminarum* 2002.
66. Price Waterhouse: *A hitelkockázat kezelése*. (ford. Hajós-Tóth) Panem Kft. 1993.
67. PULAY Gyula –szerk.: *A megváltozott munkaképességű személyek támogatási rendszere társadalmi-gazdasági hatékonyságának vizsgálata*. Állami Számvevőszék Kutató Intézete 2009.
68. RÉCZEI László: *A faktoring ügyletről*. in *Jogtudományi Közlöny* 1988/1. szám
69. RÉCZEI László: *A leasing dióhéjban*. ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Budapest, 1992.
70. ROMÁN Zoltán –szerk.: *A kis- és középvállalatok és a vállalkozási készség*. KSH. 2006.
71. SAMUELSON, Paul A. – NORDHAUS, Willam D.: *Közgazdaságtan*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987.
72. SCHACK Béla – szerk. *Révai Kereskedelmi, Pénzügyi és Ipari Lexikona*. Révai, 1929.
73. SMOLKA János: *A hitelbiztosítás*. Tébe Kiadóvállalata, Budapest, 1926.
74. SZABÓ Krisztina: *Fenus nauticum*. PPKE, 2005.
75. SZÉCHENYI István: *Hitel*. 1830.
76. SZEIBERT Orsolya: *A tulajdonjog-fenntartás mint hitelbiztosíték*. in *Polgári jog kodifikáció*, 2000/4. szám
77. SZÉKELY György: *Pénzügyek és banküzletek*. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft; 2002.
78. SZENDE Péter Pál: *Hiteljog I. Kereskedelmi törvény*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1929.
79. SZENTIVÁNYI Iván: *A faktoring és ami mögötte van*. in *Gazdaság és Jog* 1995/1. szám
80. SZLADITS Károly –szerk.: *Magyar magánjog I.-VI*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1938. 1940.
81. SZLADITS Károly: *A magyar magánjog vázlat*; Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1933.
82. *SZOLVENCIA II - Bevezető Ismertető*. MABISZ 2006.
83. TAKÁTS Péter: *A polgári jogi kodifikációról – biztosítási szemszögből*. MABISZ, 2009.
84. TAMÁS András: *Legistica – A jogalkotástan vázlat*. Szent István Társulat, Budapest, 2008.
85. TAMÁS Lajos: *A lízingszerződés kézikönyve*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1991.
86. TÓTFALUSI István –szerk. *Magyar Etimológiai Nagyszótár*. 1993. Arcanum DVD könyvtár VI.
87. TÓTH Gábor: *Biztosítási ismeretek – vállalkozások biztosítása*. 2007.
88. TRUNKÓ Barnabás: *A biztosítási szektor 2009-ben*. in *Biztosítási Szemle* 2009. december

89. *Útmutató a kockázatkezelés kialakításához*. Pénzügyminisztérium, 2005.
90. VANEK Balázs: *A gazdasági válság hatása a vállalatokra a kintlévőség-kezelés szemszögéből, avagy a hitelbiztosítás szerepe a válságban és az azt követő fellendülésben*. in Biztosítási Szemle, 2009. május
91. WERTÁN Balázs: *A gazdasági társaságok vezető tisztségviselőinek felelőssége*. ELTE Elektronikus akadémia. 2009.
92. ZAVODNYIK József: *A biztosítási szerződés*. KJK-Kerszöv, 2000.
93. ZAVODNYIK József: *A biztosítókra alkalmazandó csoportmentesség közösségi és magyar szabályozása*. AIDA 2002/3. szám
94. ZAVODNYIK József: *A biztosítókról és a biztosítási tevékenységről szóló 2003. évi LX. törvény kommentárja*. in Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. (Hivatalos Jogszabálytár CD 2009)
95. ZIEGLER Éva: *Líziningről mindenkinek*. Aula kiadó, Budapest, 2001.
96. ZSOLNAI Alíz: *A pénzügyi szektorbeli felügyelet kérdései az Európai Unió tükrében*. in Hitelintézeti Szemle, 2009/5.szám

Idegen nyelvű

1. *A Risk Management Standard*. IRM – AIRMIC, 2002.
2. ANDERSON, Judy Feldman – BROWN, Robert L.: *Risk and Insurance*. Society of Actuaries, 2005.
3. ANDERSON – FOX – TWOMEY: *Business Law*. South-Western Publishing Co., Cincinnati, Ohio, 1987.
4. BAKER, Tom – GRIFFITH, Sean J.: *Ensuring Corporate Misconduct: How Liability Insurance Undermines Shareholder Litigation*. University of Chicago Press, 2010.
5. BERNOULLI, Jacob: *Ars Conjectandi*. Basileæ, 1713. accedit *Tractatus de Seribus Infinitis*
6. BEROLD, Robert –edited: *Leasing for Small and Micro Enterprises*. ILO Publications, 2003.
7. BERTRAMS, Roeland I. V. F.: *Bank guarantees in international trade*. Kluwer Law International, 2004.
8. BERWICK, Graeme: *The executives guide to insurance and risk management*. QR Consulting, 2007.
9. BLAIR, Michael and WALKER, George: *Financial Services Law*. Oxford University Press, 2006.
10. BOOBYER, Chris: *Leasing and asset finance: the comprehensive guide for practitioners*. Euromoney Books, 2003.
11. BRAINARD, Lael: *What is the role of insurance in economic development?*. Zurich Government and Industry Affairs, 2008.
12. BUCHHEIT, Lee. C.: *Choice of law clauses and regulatory statutes*. in International Financial Law Review 1996. March
13. BUCHHEIT, Lee. C.: *How to negotiate the expense reimbursement clause*. in International Financial Law Review 1994. January
14. BUCHHEIT, Lee. C.: *How to negotiate the governing law clause*. in International Financial Law Review 1994. July
15. BUCHHEIT, Lee. C.: *Syndicated loans and the art of happiness*. in International Financial Law Review 1992. October
16. BUCKHAM – WAHL – STUART: *Executive's Guide to Solvency II*. SAS Institute, 2010. Chapter 5.
17. CHEW, Donald H.: *Corporate risk management*. Morgan Stanley, 2008.
18. *Credit Insurance*. Brown and Brown Insurance, 2005.

19. *Credit Scoring and Insurance Premiums*. Colorado Division of Insurance. 2009.
20. CUMMINS, J. David – DOHERTY, Neil A.: *The Economics of Insurance Intermediaries*. Wharton School, University of Pennsylvania, 2005.
21. DEAN, Joel: *The Economics of Equipment Leasing*. in University of Illinois Law Forum 1962.
22. DOHERTY, Neil A.: *Integrated risk management: techniques and strategies for reducing corporate risk*. McGraw-Hill, 2000.
23. ELKHOURY, Marwan: *Credit Rating Agencies and their Potential Impact on Developing Countries*. a United Nations Conference on trade and Development kiadványa 2008.
24. *Entrepreneurship in Europe*. Green Paper, Commission of the European Communities, 2003.
25. FELDMAN, Michael: *Legal Expenses Insurance*. CLT Professional, 1998.
26. *Finance, insurance, real estate and leasing industry*. Alberta Employment, Immigration and Industry, 2008.
27. FISHER, James; HARSHMAN, Ellen; GILLESPIE, William; ORDOWER, Henry: *Privatizing Regulation: Whistleblowing and Bounty Hunting in the Financial Services Industries*. in Dickinson Journal of International Law (2000-2001)
28. FOSSATI, Giorgio – PORRO, Alberto: *Il Factoring – aspetti economici, finanziari e giuridici*. Dott. A. Giuffrè Editore, 1974.
29. FRANKLIN, Benjamin: *The Writings of Benjamin Franklin: Philadelphia, 1726 – 1757*. New-Printing-Office, 1748. Remember that Credit is Money.
30. GIRSBERGER, Daniel L.: *Defences of the Account Debtor in International Factoring* in American Journal of Comparative Law 1992.
31. GLASSMAN, Cynthia A.: *Regulating the New Financial Services Industry*. Rowman & Littlefield Pub Inc. 1988.
32. GOURIÉROUX, Christian – JASIAK, Joann: *The econometrics of individual risk: credit, insurance, and marketing*. Princeton University Press, 2007.
33. GRAASKAMP, J.: *Development and Structure of Mortgage Loan Guaranty Insurance in the United States*. in The Journal of Risk and Insurance, 1967.
34. *Guidelines on Private Sector Infrastructure Projects*. National Procurement Agency, Sri Lanka, 2006.
35. HAAN, Laurens de – FERREIRA, Ana: *Extreme value theory: an introduction*. Springer, 2006.
36. HILBERS, Paul– T. JONES, Matthew: *Stress testing financial systems*. IMF 2004.
37. IAVOLENUS. in Digesta 50, 17, 202.
38. *Insurance Premium Finance*. Marsh Inc., 2008.
39. JENKIN, Fleeming: *The Graphical Representation of the Laws of Supply and Demand, and their Application to Labour*. in Alexander GRANT, ed., *Recess Studies*. 1870.
40. KANT, Immanuel: *Zum ewigen Frieden (Az örök béke)*. 1795.
41. *Key figures on European business*. Eurostat, 2010.
42. KIELHOLZ – LIEDTKE –ed.: *Strategic Issues in Insurance - Essays in Honour of Orio Giarini*. Blackwell Publishers, Oxford, 2001.
43. KOSSEN, Klaus G.: *Die Kautionsversicherung*. in Peter Lang: Europaeischer Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main 1996.
44. KRAFTAND – STEFFENSEN: *Optimal Consumption and Insurance: A Continuous-Time Markov Chain Approach*. University of Copenhagen, 2006.
45. KRAUS, Brent.: *Leasing as an Alternative to Secured Financing*. in Saskatchewan Law Review 1999.

46. KRUMMAKER, Simone: *The Rise of risk Management – the Fall of Corporate Insurance?*. Verlag Versicherungswirtschaft Kompetenzzentrum Versicherungswissenschaften Band 5. 2007.
47. KUMARASWAMY, Sharada: *Corporate insurance: a primer for business managers, CEOs and CFOs*. Tata McGraw-Hill, 2007.
48. LAI, Son Van – GENDRON, Michel: *On financial guarantee insurance under stochastic interest rates*. in *The Geneva Papers on Risk and Insurance - Theory* Vol. 19, No. 2 1995.
49. LANGMAID, S. I.: *Some Recent Subrogation Problems in the Law of Suretyship and Insurance*. in *Harvard Law Review*, 1934. Vol 47.
50. LEVY, David A.: *Financial Leasing under the UNIDROIT Convention and the Uniform Commercial Code: A Comparative Analysis*. in *Indiana International & Comparative Law Review* 1994-1995.
51. *Management of risk: guidance for practitioners*. Office of Government Commerce GB, 2007.
52. MARSHALL, Alfred: *Principles of Economics*. 1890.
53. MATTSON, Kirk W.: *An Analysis of the Multistate Tax Commissions New Regulations for Financial Services Industries*. in *Journal of State Taxation* (1997-1998)
54. MICHAELOFF, Dawn: *Insurance and Risk Management in Commercial Leasing*. Canada Law Book, Incorporated, 2009.
55. MONTE, Alfredo Del: *Finanza d'impresa*. UTET, 1988.
56. MORLEY, Alfred C.: *The Financial Services Industry - Banks, Thrifts, Insurance Companies, and Securities Firms*. AIMR (CFA Institute). 1992
57. NIEKERK, J. P. Van: *The development of the principles of insurance law in the Netherlands*. Juta & Co. Ltd. 1998.
58. PENN, G. A. – SHEA, A. M. – ARORA, A.: *The Law & Practice of International Banking*. Sweet & Maxwell, London, 1987.
59. REBOUL M.: *Life Insurance in France*. in *The Bankers Magazine*, Vol. 16th 1861-62.
60. REUVID, Jonathan: *The corporate finance handbook*. Kogan Page, 2002.
61. RIESTRA, Amparo San José: *Credit insurance in Europe: impact, measurement & policy recommendations*. CEPS 2003.
62. RUDDY – MILLS – DAVIDSON: *Salinger on Factoring*. Sweet & Maxwell, 2005.
63. SALINGER, Freddy: *Factoring: The Law and Practice of Invoice Finance*; 3rd Edition, Sweet & Maxwell, London, 1999.
64. SALTELLI, Andrea: *Global Sensitivity Analysis*. Wiley & Sons Inc. 2008.
65. SALTELLI, Andrea: *Sensitivity analysis in practice: a guide to assessing scientific models*. Wiley & Sons Inc. 2004.
66. SANTAREM, Pedro de: *Tractatus de assecurationibus et sponsionibus mercatorum nunc primum in lucem datus, cum repertorio et summariis*. Balthazar Constantini, Venezia, 1552.
67. SCOTT, E.: *Striking the Right Balance: Federal and State Regulation of Financial Industries*, 53 BROOK. Law Review. 27 (1987)
68. SCOTT, Hal. S.: *International Finance – Transactions, Policy and Regulation*. 14th Ed., Foundation Press, 2007.
69. SHAPIRO, Samuel L.: *The ABC's of Leasing*. in *University of Illinois Law Forum* 1972.
70. SILVERMAN, Herbert R.: *Factoring: Its Legal Aspects and Economic Justification*. in *Law and Contemporary Problems* 1948.:
71. SOMMER, Heinrich Johannes: *Factoring, International Factoring Networks and the FCI Code of International Factoring Customs* in *Uniform Law Review* 1998.

72. SPAHR, R. W.: *Mortgage Guaranty Insurance: A Unique Style of Insurance*. in The Journal of Risk and Insurance, 1986.
73. SPARKS, Karol K.: *Insurance Activities of Banks*. Aspen Publishers, 2004.
74. STOPPOK, Gerhard: *The Factoring Contract – Factoring Handbuch*, Frankfurt 1987.
75. SURHONE – TENNOE – HENSSONOW: *Scenario Analysis*. VDM Verlag, 2010.
76. *Systemic Risk in Insurance – An analysis of insurance and financial stability*. Geneva Association Systemic Risk Working Group, 2010. March
77. *Technical Assistance for Legal Training in BOT/BOOT Infrastructure Development*. Asian Development Bank, 1997. April
78. VERNIMMEN, Pierre – QUIRY, P. – DALLOCCHIO, M. – LE FUR, Y. – SALVI, A.: *Corporate Finance – theory and practice*. Jhon Wiley & Sons Ltd, 2006.
79. VIGONE, Luisa: *Contratti atipici: nuovi strumenti commerciali e finanziari: leasing factoring forfaiting*. Giuffrè, 1993.
80. WEBER, Adolf: *Depositenbanken und Spekulationsbanken*. München, 1924.
81. WEBSTER, Mandy: *Data Protection in the Financial Services Industry*. Ashgate Pub Co. 2006.
82. WILLIAMS – HEINS: *Risk management and insurance*. McGraw-Hill Book, 1985.
83. YOUNGMAN, Ian: *Directors' and officers' liability insurance: a guide to international practice*. Woodhead Publishing, 1999.

INTERNETES OLDALAK

<http://biztositasi1x1.hu/>
<http://www.biztositas.hu/Jovedelemkieses-biztositas.html>
http://en.wikipedia.org/wiki/Credit_insurance
<http://vallalatibiztositas.com/penzugyi-biztositas.php>
<http://www.bbinsurance.com/uploads/creditBrochure.pdf>
<http://www.eandh.hu/mediacio/mediacio.html>
<http://www.eandh.hu/mediacio/mediacio.html>
<http://www.es-a-legjobb-ingatlan-hitel-kalkulator.com/hitelbiztositas.html>
<http://www.financial-ombudsman.org.uk/>
http://www.fn.hu/penzugy/20091209/mit_mutat_meg_teljes/
<http://www.investorwords.com/1960/financing.html>
<http://www.kih.gov.hu/alaptevf/partfogo/mediacio>
<http://www.mabisz.hu/>
<http://www.pszaf.hu/>
<http://www.penzugysziget.hu/>
<http://www.vg.hu>
<http://www.westpa.hu>

JOGFORRÁSOK

Magyar

1875. évi XXXVII. törvénycikk – Kereskedelmi törvény
 1923. évi VIII. törvénycikk a biztosító magánvállalatok állami felügyeletéről és egyes köz-hiteli kérdések rendelkezéséről
 1927. évi X. törvénycikk a biztosítási díj fizetésével kapcsolatos egyes kérdésekről
 1992. évi LXIII. törvény a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló (Avtv.)

1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról
1997. évi XXX. törvény a jelzálog-hitelintézetéről és a jelzáloglevélről
1999. évi CXXI. törvény a gazdasági kamarákról
2001. évi CXX. törvény a tőkepiacról
2003. évi LX. törvény a biztosítókról és a biztosítási tevékenységről
2003. évi CXXVI. törvény a közösségi vámjog végrehajtásáról
2004. évi XXXIV. törvény a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról
2006. évi IV. törvény a gazdasági társaságokról
2007. évi CLIX. törvény a viszontbiztosítókról
2007. évi CXXXVIII. törvény a befektetési vállalkozásokról és az árutőzsdei szolgáltatókról, valamint az általuk végezhető tevékenységek szabályairól
2009. évi CXLVIII. törvény a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletének hatékonyabbá tételéhez szükséges egyes törvénymódosításokról.
2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról
2010. évi LXXXI. törvény a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény módosításáról.
312/2001. (XII. 28.) Korm. rendelet a Magyar Exporthitel Biztosító Részvénytársaság által a központi költségvetés terhére, a Kormány készfizető kezessége mellett vállalható nem piacképes kockázatú biztosítások feltételeiről

- 4520/1943. M. E. rendelet az államkincstár biztosítási tevékenységéről
18/1999. (II. 5.) Korm. rendelet a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről
83/1996. (VI. 14.) Korm. rendelet az Egységes Árutovábbítási Eljárásról szóló Egyezmény kihirdetéséről

- BH 1990. 268.
BH 2008. 148.
GK BH 1996. 541.
GK BH 1998. 290.
GK BH 1998. 546.
GK BH 1999. 267.
GK BH 2003. 473.
GÜ BH 2005. 188. I.
GÜ BH 2006. 331. I.
PK BH 1994. 425.
PK BH 1996. 257. I.
PK BH 2002. 182.

- Magyar Királyi Kúria 755/1884 sz.
Magyar Királyi Kúria 13877/1889 sz.
Magyar Királyi Kúria 886/1890 sz.
Magyar Királyi Kúria I.G. 93/1896 sz.
Magyar Királyi Kúria 1096/1901 sz.
Magyar Királyi Kúria I.G. 153/1902. sz.
Magyar Királyi Kúria 210/1902. sz.
Magyar Királyi Kúria 1088/1902 sz.
Magyar Királyi Kúria 1237/1902 sz.
Magyar Királyi Kúria 65/1904 sz.
Magyar Királyi Kúria Elvi Jelentőségű Határozata 673. sz. 2332/1916 sz.

Magyar Királyi Kúria P.K. V 2201/1933. sz.
Budapesti Királyi Ítéltábla 20/1901 sz.

Külföldi

- 73/239/EGK első irányelv az életbiztosítás körén kívül eső közvetlen biztosítási tevékenység megkezdésére és gyakorlására vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról
- 88/357/EGK második irányelv az életbiztosítás körén kívül eső közvetlen biztosítási tevékenységekre vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról és a szolgáltatásnyújtás szabadságának tényleges gyakorlását elősegítő rendelkezések megállapításáról, valamint a 73/239/EGK irányelv módosításáról
- 92/49/EGK irányelv az életbiztosítás körén kívül eső közvetlen biztosítási tevékenységekre vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról, valamint a 73/239/EGK és 88/357/EGK irányelv módosításáról (harmadik nem életbiztosítási irányelv)
- 2005/68/EK irányelv a viszontbiztosításról és a 73/239/EGK, a 92/49/EGK tanácsi irányelv, valamint a 98/78/EK és a 2002/83/EK irányelv módosításáról.
- 2004/113/EK irányelv a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmód elvének az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint azok értékesítése, illetve nyújtása tekintetében történő végrehajtásáról
- 593/2008/EK rendelet a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I.)

Act No. 8 of 2004 Republic of Trinidad and Tobago
Mediation Act 1997 No. 61. of Australia

- AS/NZS 4360:1999 és BS 6079-3:2000 szabványok.
1976 – UNCITRAL Arbitration Rules (1976. április 28.)
1980 - UNCITRAL Conciliation Rules;
1985 – UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (legfrissebb módosítása 2006. július 7.)
2002 - UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation
ICC 458 Uniform Rules for Demand Guarantees (ICC 458-URDG) Feltétel Nélküli Garanciák Egységes Szokványa
ICC 525 Uniform Rules for Contract Bonds (ICC 525-URCB) Szerződéses Kötelezvények Egységes Szokványa
Principles of International Commercial Contracts UNIDROIT által 1994-ben készített, a Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelvei (Alapelvek)

MELLÉKLETEK

1. SZÁMÚ MELLÉKLET

A valószínűség–hatás–prioritás mátrix

Valószínűség	rendkívül valószínű, biztos	E	1	1	2	3	3
	valószínű	D	0	1	2	3	3
	lehetséges	C	0	0	1	2	3
	nem valószínű	B	0	0	1	1	2
	ritka, valószínűtlen	A	0	1	0	1	1
			I.	II.	III.	VI.	V.
			elhanyagolható jelentéktelen	kicsi alacsony	mérsékelt közepes	jelentős	meghatározó katasztrofális
			Hatás				

Prioritások (kockázati szintek):

0: kicsi, alacsony (nem igényel kezelést)

1: mérsékelt, közepes (egyedi döntés)

2: jelentős, magas (kezelendő)

3: nagy, szélsőséges (kezelendő)

A táblázat saját összeállítás TANÁCS Zoltán – SZÉL Zoltán: *Ellenőrzési nyomvonal*. Controlling, 2009. és HORNAI Gábor: *Kockázat és kockázatkezelés*. MVM Partner, 2010. munkája alapján.

2. SZÁMÚ MELLÉKLET

Minősítési kategóriák, céltartalékok és kintlévőségek jellemzői

Minősítési kategória	Céltartalék mértéke	Kintlévőségek jellemzői
A problémamentes	0%	- valószínűsíthető, hogy a kintlévőség megtérül; veszteséggel nem kell számolni; a tőke, illetve kamat- vagy egyéb törlesztési kötelezettség fizetési késedelme a 15, illetve a 30 napot nem haladja meg. - a határidővel nem rendelkező kintlévőségek, valamint a függő és jövőbeni kötelezettségek közül azok, amelyekkel kapcsolatosan a jövőben veszteség bekövetkezése a rendelkezésre álló adatok alapján nem valószínűsíthető - a veszteség a minősítéskor még nem valószínűsíthető, de a bank olyan információ birtokába került, amely következtében a kockázatvállalás az általánostól eltérő kezelést igényel
B külön figyelendő	0-10%	- a hitel típusa, az adós személye vagy a kapcsolódó egyéb feltételek (pl. futamidő, törlesztés ütemezése) következtében különleges kezelést igényelnek, de a minősítés időpontjában konkrét, veszteségre utaló tényező még nem jelentkezett
C átlag alatti	11-30%	- a rendelkezésre álló információk alapján a szokásosnál magasabb kockázatúnak minősülnek, - a minősítés időpontjában bizonytalan mértékű veszteség valószínűsíthető - egyértelműen megállapítható, hogy az ügylet a banknak veszteséget okoz, de a veszteség mértéke a minősítés időpontjában még nem ismert,
D kétes	31-70%	- a törlesztési késedelem tartós (90 napot meghaladó) vagy rendszeres, - a peresített összeg erejéig kétesnek minősül az a követelés, amely a minősítés időpontjában bírósági per tárgyát képezi
E rossz	71-100%	- a keletkező veszteség a 70%-ot előreláthatóan meghaladja és az adós törlesztési kötelezettségének többszöri felszólítás után sem tesz eleget, - adós ellen csőd-, felszámolási eljárás indult

Saját összedolgozás a Price Waterhouse: *A hitelkockázat kezelése*. (ford. Hajós-Tóth) Panem Kft. 1993. 83-85. o., továbbá BOTOS – HALUSTYIK – KOVÁCS – PETRIK – RUSZNÁK – TOMORI: *Bankjog*. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2003. 32-34. o. és a Hpt. alapján.

3. SZÁMÚ MELLÉKLET

	Kezesség	Garancia
helyzete	járolékos	önálló
alanyok	<ul style="list-style-type: none"> • hitelező – biztosított • adós – szerződő fél • kezes – biztosító 	<ul style="list-style-type: none"> • adós – szerződő fél • garantőr – biztosító
forma	<ul style="list-style-type: none"> • mindig szerződés • írásban 	<ul style="list-style-type: none"> • lehet egyoldalú nyilatkozat is • írásban
alapkötelezettséghez való viszony	<ul style="list-style-type: none"> • igazodik ahhoz • de a kifogások érvényesíthetők • nem lehet terheesebb 	<ul style="list-style-type: none"> • nem igazodik ahhoz, • a kifogások nem érvényesíthetők • lehet terheesebb
helytállási kötelezettség regressz	<ul style="list-style-type: none"> • vizsgálja, hogy az adós miért nem fizet • csak annyit követelhet vissza, amennyit teljesített • nem lehet magasabb, mint az alaptartozás 	<ul style="list-style-type: none"> • nem vizsgálja, hogy az adós miért nem fizet • felmerül a kétszeres teljesítés veszélye • ha a tartozás alacsonyabb, mint a lehívott garancia, akkor a megtérítési igény meghaladja az adós tényleges tartozását • a különbözetet jogalap nélküli gazdagodás jogcímén kell az adósnak visszakövetelnie a hitelezőtől
típusok	<ul style="list-style-type: none"> • egyszerű, sortartó • készfizető 	<ul style="list-style-type: none"> • ICC 325 szerződéses, feltételes garanciák • ICC 458 első felszólításos, feltétel nélkül
jogi szabályozás	A kezességi szerződéssel a kezes kötelezettséget vállal a jogosulttal szemben, hogy ha a kötelezett nem teljesít, maga fog helyette a jogosultnak teljesíteni.	A garanciaszerződéssel a garantőr kötelezettséget vállal a jogosulttal szemben arra, hogy ha a kötelezett nem teljesít, a jogosult fizetési felszólításának (lehívás) kézhezvétele, illetve a garanciavállaló nyilatkozatban meghatározott egyéb feltételek teljesülése esetén a jogosultnak fizetést fog teljesíteni.

A táblázat saját összeállítás

JOGI NYILATKOZAT

Alulírott Dr. Vértesy László jelen nyilatkozat aláírásával kijelentem, hogy
A biztosítás szerepe a vállalati pénzügyi finanszírozásban
 című PhD értekezésem

önálló munkám, az értekezés készítése során betartottam a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. szabályait, valamint a Széchenyi István Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola által előírt, a doktori értekezés készítésére vonatkozó szabályokat, különösen a hivatkozások és idézések tekintetében.*

Kijelentem továbbá, hogy az értekezés készítése során az önálló kutatómunka kitétel tekintetében a programvezetőt illetve a témavezetőt nem tévesztettem meg.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy az értekezést nem magam készítettem, vagy az értekezéssel kapcsolatban szerzői jogsértés ténye merül fel, a Nyugat-magyarországi Egyetem megtagadja az értekezés befogadását.

Az értekezés befogadásának megtagadása nem érinti a szerzői jogsértés miatti egyéb (polgári jogi, szabálysértési jogi, büntetőjogi) jogkövetkezményeket.

Sopron, 2011. május 17.

.....
 Dr. Vértesy László
 doktorjelölt

* 1999. ÉVI LXXVI. TV. 34. § (1) A MŰ - RÉSZLETÉT – AZ ÁTVEVŐ MŰ JELLEGE ÉS CÉLJA ÁLTAL INDOKOLT TERJEDELEMBEN ÉS AZ EREDETIHEZ HÍVEN – A FORRÁS, VALAMINT AZ OTT MEGJELÖLT SZERZŐ MEGNEVEZÉSÉVEL BÁRKI IDÉZHETI.

36. § (1) nyilvánosan tartott előadások és más hasonló művek részletei, valamint politikai beszédek tájékoztatás céljára – a cél által indokolt terjedelemben – szabadon felhasználhatók. Ilyen felhasználás esetén a forrást – a szerző nevével együtt – fel kell tüntetni, hacsak ez lehetetlennek nem bizonyul.